

ספר חק לישראל

פרשת וארא

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מנחם המפרשים ראשונים ואחרונים.

קטן על חמשה חומשי תורה פירושם חרשים
למלאי איש לא כח עז כחושם חזק מלפני מנחם
מפרשים המקרא בו ויחנך מאד. ויש מי שכתב
הקטן בו מי עז (קטן) האם חזק ליכנע
זקם גרם שפירשנו חזקו.

(א) על שמו שר השירים נקב בשם שר השירים
(ב) על שם רוח נקב בשם יחזק דוד.
(ג) על שם איכה נקב בשם קיעה ירמיה.
(ד) על שם קהלת נקב בשם דבלי העולם
(ה) על שם אסתר נקב בשם מור ודניאל.
(ו) לקטנים יקרים על חם מנחם אנשי שם.
(ז) מלכים שרים בעמים על כל העלי.
(ח) חרשים שני על מלכות אסתר.
(ט) פרשן הכתב על חרשים שני בחזק נחל.
(י) חזק עז מנחם שני בחזקת חזקתם.
(יא) נחם נחם כל בך מור חזקת חזקת.
(יב) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(יג) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(יד) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(טו) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(טז) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(יז) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(יח) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(יט) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(כ) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(כא) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.
(כב) נחם נחם שר השירים חזקת חזקת.

(א) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת
עם חזקתם.

(ב) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ג) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ד) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ה) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ו) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ז) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ח) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(ט) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(י) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יא) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יב) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יג) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יד) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(טו) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(טז) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יז) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יח) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(יט) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(כ) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(כא) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.
(כב) חזק חזק בשלמות עם חזקת חזקת חזקת.

מיס אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיס שיינע לייכטיגע אותיות
און קלארע דרוק.

הוצאת אמונה — 388'8812

אור צדיקים

(יג) כבר כתבנו שאחר הקטורת יאמר פסוקי ה' צבאות וכו', אתה סתר וכו', והאר"י ז"ל הזהיר לומר פסוקים אלו תמיד אחר הקטורת, וביום שאין אומרים תחנון לא יאמר אתה סתר וכו' שהם מסוגלים להצלה מן סמאל' כנרמז בר"ת "אתה" סתר"י לי "מצר" ר"ת סמאל' ובימים אלו אין לו שליטה ואין לעורר:

(יד) ראיתי בכתב בשם הרמב"ן וגם כתוב כן בשם מהר"י מקראקא ובשם רבו מהר"ח ויטאל ז"ל שמחויב אדם לומר בכל יום הד' פרשיות של תפילין בעודם החפילין עליו, והנה ב' פרשיות אומר בק"ש וב' פרשיות קדש לי והיה כי יביאך צריך לאמרם קודם הב' פרשיות, שמע והיה אם שמוע, כסדר שהן כתובים בתורה, וכן מתחיל ב"ש לא יוכל אחר כן להפסיק לאמרם, ע"כ מקומם הראוי לומר ב' פרשיות אלו קודם ברוך שאמר בניגון הטעמים ובשפה ברורה:

אונקלוס

וארא יום א תורה

להמשיך מת"ת דרא יהודה נפש י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחידה ו' דמלי יוד אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

ב ויברך יי עם משה ואמר ב וידבר אלהים אל משה ויאמר

רשבים

(ב) וידבר אלהים אל משה . בארץ מצרים :

שפתי חכמים

(ג) וידבר אלהים אל משה . דבר אתו משפט א דייק מדכתיב אלהים שהוא מדת הדיון . א"כ י"ל דרש"י א על סקסיה לדבר ולומר למה הדעותה דייק מדכתיב וידבר ו' קשה הוא רא"ס . ואל תקשה וכן דהא הכנה פעמים כתיב בתורה וידבר ה' אל משה לאחר ולן פיוזו לזון קשה וי"ל דהתם כתיב אחרינו לאחר וא"כ וידבר דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) וידבר אלהים וכו' . פרש"י רבר אתו משפט . וגם בכ"ט ב"ר דבר תוכחה דלא כתיב ויאמר אלא וידבר וא"כ לדבר בשמך הרע לעס קזה והלל לא הולל את עמך . פסוקים אלו רבו כהם הפירושים וקשים להוללם . וטעם לומר אתה סקסיה אמר למשה כהנחת שילוחו ולא יתן אחכס מלך מלרים להלך וכו' וכלתיו וכו' והכתיב את מלרים ככל נפלאותי אשר העשה פירוש לתורת אלהים

(ג) וידבר אלהים האט גאט גירעט צו משה , ורש"י שרייבט דער שם אלהים אין מרת הדיון נואם נוייזט אז גאט האט מיט משה גירעט מיט צו השירית נוארום האקטנו שלעכטס גיטאהן צו דעם פאלק אזוי וויא אין יענער קדרה אין

משלי חכמים

(ה) וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' . גאט האט גירעט צו משה איך ווער גערופן אלהים און הוי"ה נוייל איך שטראף די מענטשן דריבער איז מין נאמען אלהים , און נוייל מין שטראף איז רחוקות דריבער איז מין נאמען חיי"ה , רמזשל איינער פארנויט ווייץ אין דיא ערד , ווען ער האט פארנויט דעם קארן ווייץ האט ער די ווייץ שאדן געטאקט , ער האט וויא געלייגט אין דיא ערד , גאכדעם צום ווער אז מין דיא קארן ווייץ איז ארויסקגעטאקט צעהן קארן ווייץ , איז דאס בייא דעם סענטש אפמאך , און דער סענטש האט קיין צער געטאט וואס ער האט אריין גישאטן אקארן ווייץ אין דיא ערד און ער וואנדערט זיך גיט אירפ דער נאך וויא אזוי גס וואקסט ארויס מין איין קערנדיל ווייץ אגאנצער שטרויא און אין דעם שטרויא נעמען דא אזוי פיל קערנער , נוייל ער איז שוין מיט דער נאך געוואקנט , ער נעמט דאס אקע האר , עס נאל אכער קיטצן אזוי אפגעשט וואס ער האט גאך קיין קאהל גינעקן דאס פארנויטונג , און ער נעמט דאס ערשטע קאהל קען געטש אואק ווייץ און קיין שום צייט אין דיא ערד , וואלס ער זיך געוויס

אליו אני יהוה : ג וארא אל-
אברהם אל-יצחק ואל-יעקב
באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי

יהוה אני : ג וארא אל-
אברהם אל-יצחק ואל-יעקב
באל שדי ושמי יהוה
לא נודעתי : להו
הוא וארא אל אברהם : עקידה עמר יח
עקידה פ"ג ט :

רשבים

אני ה' ושמי מתפרש שיש ביד לקיים הבטחתי :
(ג) באל שדי . הבטחתי על העתיד ולא קיימתי
עדיין : ושמי ה' . כך צריך לפרש . ואני בראיתי
להם באל שדי . ועיקר שמי ה' הוא . וזה כפל לשון :
לא נודעתי להם . לא נתגליתי להם בעיקר השם אלא
באל שדי אבל אליך גלית עיקר שמי . אחיה . ווברי
ה' . וכימך אקיים הבטחתי לתת להם את ארץ כנען .
ושמי מוכרז למעלה כמו שפירשתי . ואילו היה כתוב
לא הודעתי להם אז היה מוכרז ושמי ה' לא הודעתי :

הבטחתי להשיבם בארץ כנען וזהו שמי ה' שדי הבטחתי אותם
ליתן מק' דאפרסם והוא נק' באל שדי לכן נראה להם שמי ה' שדי
ליתן מק' דאפרסם והוא נק' באל שדי לכן נראה להם שמי ה' שדי

שפתי חכמים

אכל כהן אין כתיב אחריו לאחר דויאמר אליו אני ה' דכתיב כל
לח פרט על וידבר הוא אל מלחם באפי נפיש הוא דקאי על
מ"ש משה למה זה שלחתי כדמפרש רש"י . (מפרש"ל) מדכתיב
אחריו אני ה' הוי"ו זה לך דרשו פה ולא במקומות אחרים :
ב ר"ל דאחיה אמרת למה זה שלחתי וקאמר לא לחנם שלחתיך
והנה דברי הראש"ם כפ' זה ארובים מאור ונלחתי לנחם ויל
שלין זו תשובה על מה שלמעה כמו שחשב הראש"ם רק ה"ס דבר
אחו משפט ר"ל בלשון קושי ולא ב"ל נחת על שהקשה לדבר למה
הרעוה סוף תחלת הדבור על למה זה שלחתי שיהי חס על
סבדו עמנו כמו שפירשתי למעלה ומ"ש לא לחנם שלחתיך גם זה
אני תשובה אמה של מעלה אלל הכי קאמר הקב"ה למשה שמה
תאמר לא תלית בשליחותך לא לחנם שלחתיך וכו' ע"ל מהרש"ל :
ג מה שנקט רש"י אל הסבות ולא נקט אל אברהם אל יצחק ולא יעקב כמו
שכתוב בקרא משום דרש"י נקט לה בלשון קר

ענין קושי השעבוד

בקרבו ואחרי כן ישלח אחנס . וא"כ לא היה לו למשה לתמוה
על אשר פרעה לא רצה לשמוע לו לשלח את ישראל . שברי
עדיין לא הכה הקב"ה את מצרים ולא עשה נפישם פליאס .
אשר כל זה מחויב להיות קודם השליחות . כי כן אמר ה' ואחרי
כן ישלח אחנס ר"ל אחרי המכות ישלח את ישראל . אבל לא
קודם התחלת המכות . אבל עיקר תמיכתו של משה היה ולא
היה יכול להבין על קושי השעבוד החדש שנעשה כעת . קושי על
קושי . הלא על קושי השעבוד שהיה עד עתה ג"כ ראוי פרעה
והמצרים שיכזבו כמכות גדולות . כי היה גדול מלך כמו שאמר
ומדוע זה הרעוה לטעם הזה . לא אמר שפרעה הרע . רק אמר שהקב"ה הרע .
וישראל היה עבירה כללית . שלא די שאינם ראויים לנאולה אלא עוד הכבדת עליהם העבודה . וא"כ למה זה שלחתי . גם ראוי

פירוש לתורת אלהים

גישטאנען ויאמר אליו אונ גאט האט צו משה
אזוי גינאגט אזי : איה בין גאט ונאם מיין נאקען
אוי דער שם הוי"ה דאם וויינט איה גאט בין
בגלייבט צו צאלין אגוטען שרר צי די וואס זענען
קאנים מיינע מצות אונ גיט אום זינט האב איה
דיה געשיקט נאר איה וויל קאנים ויין מיינע ביידי
וואס איה האב גירעט צו דיא אבות אזוי וויא

ספר הישר

מען אייך גלייבן . האט אהרן אונאמר גיטאמן זיין שטעקין
אויף דיא ערד איז גינארין פון שטעקין אש"אנג , שרעה
מיט זיינע קנעקט אונ דיא תרומות האבין דאם גינעקן ,
האבין דיא תרומות גינארין זייערע שטעקנים אויף דיא

ויעלן זיין אין גלות מען וועט ארבעטן מיט זיין , האבין זיין נאר גיט
גירעט שטעקט ביידי געטן מיר טייל זיין האבין שוין
געוואקסן אז דער גלות וועט זיין אסובה , דורך דיא ארבעט פון מצרים האבין דיא גענוקטן דיא תורה , ווען זיין וואלטיין
אין

בעל השורים

(ג) וארא לעיל מיתני כתיב ינרסס מאלרו וסמוך ליה .
וידבר אלהים . מלמד שלא היה הכדור עמו
בארץ אלא חוץ לכרך : וארא ו' ארא ו'ס כתיב באבות וירא
ג' באברהם כ' ביצחק א' ביעקב : אלהים כניסעריא הוא דין
שכר אחו משפט : וארא . כניסעריא יצחק כדאיתא במדרש .
שילח גרם לישראל שילח ממלכיו . וארא אל אברהם . ס"ח
אלם שער עולם אלהים ולא הכירו אחר מדות : כאל שדי . זכ
אני חוזר אלל על אברהם ויעקב שבהם נראה כאל שדי ופרש"י
מה שלחתי יצחק וסמכותי את הסכנות אשר נעשית לאברהם
אכיר לאחר כה כאל שדי . ר"ל אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
כאל שדי ושמי ה' פ"ל כאלו כ' שמות נחלתי להם כסם וי"ד ה"א
כאל שדי ושמי ה' פ"ל כאלו כ' שמות נחלתי להם כסם וי"ד ה"א
ליתן מק' דאפרסם והוא נק' באל שדי לכן נראה להם שמי ה' שדי
ליתן מק' דאפרסם והוא נק' באל שדי לכן נראה להם שמי ה' שדי

רש"י

לעם הזה : ויאמר אליו אני ה' . נאמן לשלם שכר
עובד למתהלכים לפני . ולא לחנם שלחתיך ב' כי חס לקיים
דברי שדברתי לאבות הראשונים . ובלשון הזה מלתי שהוא
נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן להפטר כשהוא אומר
אלל עובד כנון וחללת את שם אלהיך אני ה' וכשהוא
אומר אלל קיום מצות כנון ושמרת מצותי ונשיחם אותם
אני ה' נאמן ליתן שכר : (ג) וארא . אל ג האבות :
באל שדי . הבטחתי הבטחות וכוונן אחרתי להם אני
אל שדי : ושמי ה' לא נודעתי להם . לא הודעתי אין

דעת זקנים מבטלי התוספות

זכים דבר חאש אדוני הארץ ארנו קשות : ויאמר איני אני
ה' . מהו אני ה' כלומר א"ש שאמרתי לך ראה נתתיך
אלהים לפניה לא אתה אלהי כי אם לפניה אך אני ה'
גם כך :

(ג) ושמי ה' . על שפירש"י שהקב"ה מתאונן על הראשונים
שנגדה עליהם ולא שאלו בשמו ואהה כבר שאלת סח
שמו מה אומר אלהים ומקשה רש"י שלמי זה היה לו לכתוב

הקב"ה בעלמו ראייתו את עמי עמי ונ' כי ידעתי את מכווניו .
וכשהקב"ה הרע . וכשהקב"ה בעלמו הרע לישאל . מסתמא עשו
עליו עבירה כללית . שלא די שאינם ראויים לנאולה אלא עוד הכבדת עליהם העבודה . וא"כ למה זה שלחתי . גם ראוי

משלי חכמים

גענוים געוואנדערס , דאם געלייגט איז גינעקן בייא משה , גאט
דאם גינאגט צו משה מיין שטראף וואס איה שטראף אעקענטש
אוי דאסנות , פון דעם שטראף קוקט ארויס פיל נוסם אויף די
וועלם אונ צו יענע וועלם , נאר אברהם יצחק יעקב ווייטן שוין
פון דעם . דרייבער אז איה האב זיין גינאגט זייערע קינדער
ויעלן זיין אין גלות מען וועט ארבעטן מיט זיין , האבין זיין נאר גיט
גירעט שטעקט ביידי געטן מיר טייל זיין האבין שוין
געוואקסן אז דער גלות וועט זיין אסובה , דורך דיא ארבעט פון מצרים האבין דיא גענוקטן דיא תורה , ווען זיין וואלטיין
אין

לָהֶם : י וְגַם הַקִּמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי
אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־נָדְרוּ בָהּ :
י וְגַם אֲנִי שָׂמַעְתִּי אֶת־נִאֲקַת בְּנֵי

י ואף אקיימת ית קיימי
 עקרון דמיפון להון ית
 ארעא דכנען ית ארע
 תורתביתרון די אמותבבו
 בה : ה ואף קדמי שמיע

תולדות אהרן
 וגם הקימוני . סוכרין 5 :

בעל המורים

ד. לתת להם את ארץ כנען . לתת עולה ת"י ת"ך רמו לשני
 מקדשים שחממו ת"י ת"ך שנים : אשר נדו בה . מנין אשר
 סתד"ל בנימין' האבות לומר דך שעתה נקטת האבות ותפלת :

שפתי חכמים

הר"ם : ד דק"ל והלא כתיב כפרשת לך לך אני ס' אשר
 הולחתיך מחור כשדים ועל זה פ"י לא הודעתני וכו' : זה דרש"י
 עליו מפרש מה הפרש יש בין ס' או בלל שדי ועל זה פירוש
 שהרי הכתובים ולא קיימתי ל"ל עדיין לא קיימתי כפרתי משום
 שעדיין לא זכו מזל מעשיהם א"כ יש הפרש כפרתי שדי
 הכתובים ולא קיימתי : ו דק"ל אך מיושב הלשון על וגם אמר
 שכתוב לעיל בשלח א' כתיב לעיל ושמי ס' נודעתי להם היה
 פירוש וגם דכ"ו נמי שפתי להם . א"כ אי כתיב כלן וגם לא
 הקימוני הוה נמי שפיר אבל עכשיו דכתיב לעיל ושמי ס' לא
 נודעתי להם מאי וגם הקימוני ועל זה פירש וגם כפרתי וכו'
 וס"פ שאל חתמר כיון שאל נדעתי להם אלא כלל שדי ולא כ"י
 א"כ לא לר"ך אני לקיים הכתובי אל חתמר כן שהרי גם הזכתי
 והעמדתי להם ברית וכשכ"י כ' דברים הללו דרש"י שדי
 וגם הקימוני לפי זה קאי אחרת אל אכרסס וגו' שדי :
 ו ר"ל מהפסוקים הללו אחר רואה שגדלתי להם אלא עדיין לא
 קיימתי אבל מה שאל קיים לא מוכח מקרא אלא כלל כוכח
 רש"י נקט ל"ל לומר למה שלחתי משום שפתיי אני לא קיימתי
 חתמר כ"י וכו' וס"פ שדי שפתיי דמשמע שאחר ששם וגם סקריס
 מוסב אלמנעם כיון שגדלתי להם אלא שדי והלכתי להם כרים

כ' כלן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם כמדת אמתות שלי
 ד שפתי נקרא שמי ה' נאמן לאמת דכרי שהרי הכתובים
 ה ולא קיימתי : (ד) וגם הקמתי את בריתי וגו' .
 וגם ו כשנרמתי להם כלל שדי הזכתי והעמדתי בריתי
 ביני וביניהם : לרדת להם את ארץ כנען . לאברהם
 כפרשת מילה נאמר אני אל שדי וגו' ונחתי לך ולזרעך
 אחריו את ארץ מנורד (בראשית יז) ליצחק כי לך ולזרעך
 אתן את כל הארצות האל והקימוני את השבועה אשר
 נשבעתי לאברהם בלל שדי אחרתי ליעקב את שדי פרה ורבה
 וגו' (בראשית לה) ואת הארץ אשר וגו' הרי שגדלתי
 ז להם ולא קיימתי : (ה) וגם אני . כמו שהלכתי והעמדתי
 הברית יח עני לקיים לסיכך שמעתי את נאקת בני

רש"י

הולחתיך מחור כשדים : דרש"י
 שפתיי דמשמע שאחר ששם וגם סקריס
 מוסב אלמנעם כיון שגדלתי להם אלא שדי והלכתי להם כרים

דעת זקנים מבעלי התוספות

לא שאלו די וא"ל לא הודיעה שכן שמו הרי תחלה נגלה
 וכו' . ועל זה תפסין העולם מה פ"י וס"פ ח"ד בנימין שמעתי
 דה"פ וא"ל תא דכתיב לא נודעתי כמו לא שאלו די אי
 אפשר שהרי תהלה נגלה וכו' וסב"ל דהודיעם שכן שמו
 וא"כ לא היה תורה על הראשונים לפי מדרש אגדה אלא
 לפי שלא שאלו ששמו היה שאל . וא"כ הדרא קושי' דכוכח
 שהיה לו דכתיב לא שאלו די :

חטאו ישראל הלא הם עמד . ומדוע והלא לא הלל את עמך .
 בלא תשובתו של סקריס ויאלץ ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה .
 פירוש לתורת אלהים

איה בין גיט גיטאין דעקקענט צו וי גיט מיין
 כדה פון אקט וואס פון וועגן די מדה ווערמ
 גערופן מיין גאקען יהודה דאס איז מיינש איה
 בין בגלייבט מקיים צו ויין מיינע רייד , ווארום
 איה האב נאך גיט מקיים גיטען דעקקענות :
 (ה) וגם אונ ווען איה האב מיה צו ויזא באווינען

משלי חכמים

אין ספרים גיט געארבעט אונ קען וואלט נאגין צו ריא יידן
 ד"א נאלין געקען אויף ויך אזוי אחרת , וואלטין וי געוויס גיט
 גיטאקען געקען ריא תורה , אזוי ויזא אלע פילקער האבין גיט
 גיטאקען געקען ריא תורה , אקער אז ריא יידן געקען געשנייגט
 גיטאקען אין ספרים , אונ קען האט גיטאקען צו ויזא אויב ויזא

וועלן געקען ריא תורה נגלין ויזא אויסגעלייגט ווערן פון ספרים, געקען ריא יידן
 בארד בעשעמאקע אויף ריא תורה , אונ וועגן
 ריא איצטעקע שווערע ארבעט וואס פירט האט אויף ויזא שווער געמאכט צו ויזאן אז ער האט גיט מורא פאר גאט , נאר טייל
 גאט נאנט ער נאל ויזא ארום שיקן פון ספרים דריקער מאכט ער נאך ריא ארבעט שווערער אויף ויזא . דאס איז אויף גיטאקען
 אמונה פאר ריא יידן , דורך דעם האט גאט געקענט שלאגן פירעם מיט אזוי פיל סבות אונ יידן נאלין דעקקענען ריא גרויס
 קיים פון גאט דאס אלץ האבין אברהם יצחק יעקב געוואקס , אקער ביזא משה איז דאס גיטאקען באהל דריקער

ספר הישר

אקער איז פון אלע שפעקענס גיטאקען , דער
 שלאגט נאן אהר"ס שפעקין האט אויסגעווינען ויזא קאס
 אונ האט געשנייגט ויין מוזי אונ האט גיטאקען איינשלינגען
 ריא שלאגנען פון ריא פרטומים שפעקענס , האט געלעט

אקער איז פון אלע שפעקענס גיטאקען , דער
 שלאגט נאן אהר"ס שפעקין האט אויסגעווינען ויזא קאס
 אונ האט געשנייגט ויין מוזי אונ האט גיטאקען איינשלינגען
 ריא שלאגנען פון ריא פרטומים שפעקענס , האט געלעט

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים
אֶתְמוּאֶזְכֶּר אֶת־בְּרִיתִי: יֵלֶכְן אָמֹר
לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי

יִתְקַבֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
מִצְרַיִם מִפְּחָזֹן בְּחֹן
וְדִכְרֵנָא יִתְקַיֵּם: יֵלֶכְן
אָמֹר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
תִּרְא וְחִזְקוּ אֵת . סֵפֶר סוֹכֵר פֶּרֶשׁ
הַלְוִי:

בעל השורים

וילחם שמהלל מלחם שורים ויעקב הוליד כל תולדותיו למלח שנים
יאלו: והולחתי והולחתי ולחחתי. ד' לשונות של נחלס
כנגד ד' מלכויות וכאחרון כתיב ולחחתי כנגד חרס וע"כ כתיב כיה
ולחחתי כאלס הלוחק בחוקס שהוא קשה מכולס. והולחתי והולחתי
והולחתי ולחחתי כגמ' זה עני כישלאל לא יפחחו לו מלחכע כוסית:

רש"י

ישראל מ הוואקיס: אשר מצרים מעבדים אותם
ואזכור. לחות הכרית. כי בכרית בין הכתרים לחתרי
לו וגם לח הגוי אשר יעבדו דן לחכי: (ו) לבן. ע"פ אותה
השכובע: אמור לבני ישראל אני ה' הנלחמ כהנעחתי:
והוצאתי אתכם. כי כן הכנעחתי וחחתי כן ילאי

שפתי חכמים

גם אני לרד לקיים ושמעתי מילחל כלמי נפסיס הוא ר"ל לפיכך
שמעתי וכו' וה"פ של פרשה זו בתחילה וידבר אללס אל משה
דבר אתו משפט ויאמר אליו וכו' קלי חמס שחמר משה למח זה
שלחתי ואמר לו הקב"ה אני ה' שנלחמ לקיים הכנעחתי הכנעחתי
ואחח לחת למה זה שלחתי וא"ל למח לרד אני לקיים הכנעחתי
אש"פ שלל הכנעחתי כסם ה' אלל ואלל אלל אכרסס וגו' אכל
שמי ה' לא נודעתי לסס א"כ לא מוכרת אני לכך אכל וגם
הקיומתי וגו' לכך גם אני לרד לקיומתי הלכך שמעתי וגו':

ל (נח"י) כי אר אפשר לקיים הכנעחתי הארן רק אחר ילאחמ ממלחס ואי אפשר להוללס אלא"כ קיומס וגם לח הגוי אשר
יעבדו דן לחכי לפיכך הארד הפסוק אשר מלחס מעבדים אותם וזהו וחחתי לח כריתי שש"י שזכרתי כרית בין הכתרים של

ענין קושי השעבוד

חולס. ורואח שחולסס הוא נמשך על כל ימי חיותם על האלחמ
וזכר לכללס חמיר כמסדילינען סד. סיכולו לרד וקנס וסיכס.
וכמסדילינען לרדסס להיות חולס מין משקס החריק חלד
כמרירות. ורואח מי סיכול לסכול המרירות מהמשקס ילוד עליו
שישקס המשקס כמו שהא. ומי שידע כן שלא יכול לסכול
המרירות כמו שהא. אלו מוכרס הרופא להמחיק המרירות.
לוח כמעט מתקוות ולוח מתקוות הכרס כמו כן הוא התקנות
הכורס ית' עס בני אדם ובחור עס האומח הסיכולית שגליסס
הושחת חכל כמו שחולל כראשית. כשכיל ישראל שנקרא ראשית
כרס אללסס עס השמים וגו'. ומחמת שחלס הקב"ס סיכוי חולסס

פירוש לתורת אלהים

גיווען בדארף איה מקנים זיין דרום שבעתי האב
איה גיהערט דאס גישריי פון די ישראל אשר וואס
דיא מצרים ארבעטין מיט זייא וואכור האב איה
מיה דער מאנט וואס איה האב פורת ברית
גיווען מיט אברהם איה האב אים דענקסטמאהל

ספר הישר

גיואנט דאס וועט קיין וואנדער זיין אז איין שלאנג וועט
איינשלינגען אנדערע שלאנגען, אלע לעבעדיגע זאכן
ווערן איינשלינגען איינע דיא אנדערע, איר זאלט מאכין
פון איינער שלאנג צוריק אשטעקין אונ מיר ווערין מאכין
פון איינערע שלאנגען צוריק שטעקנים, אויב דיין שטעקין
וועט איינשלינגען אונדערע שטעקנים ווערין מיר וויסען
אז איר זענט ניט כבשפים נאר גאטליכע מענטשין, אונ
אויב דער שטעקין וועט ניט איינשלינגען איינערע
שטעקנים ווערין מיר וויסען אז איר זענט כבשפים אזוי
וויא מיר זענען, אהרן האט מיט זיין האנט אנגענוכען
דעם וויידיל פון שלאנג איז ער בארד צוריק גיווארין
אשטעקין, די חרטומים האבין אויך אזוי גיטאדן זיי האבין
אנגענוכען דיא וויידלען פון ווערע שלאנגען זענען זייא
גיווארין שטעקנים, וויא אלע שטעקנים זענען גייענדיג
אויף דיא ערד האט דער שטעקין פון אהרן איינגעשלינגען
אלע שטעקנים, וויא דער ווערד האט גייענדיג דעם וואנדער

(ו) לָכֵן אָמֹר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וכו', רמזשל אסחור האם נעהאם
בייא יד אין גישעסס אשכרת דער קשרת איז גיווען
נאנץ ערליך, אונ דער בעל הבית האט דעם נאנצין האנדל
געטרויסן אויף אים, גישעסס וויסס פון דעם סוחר איז גיווען זייער
אשכן נאך אסחור וואס האט אויך געהאנדלט מיט רי ועלביגע
סחירה, דער שכן האט אנגריעס דעם כשרת פון סוחר ער זאג
גנבן פון זיין בעל הבית סחורה אונ זאל אים פארקויפן, דער
משרת האט אזוי גיטאדן אונ האט געגנבט סחורה פון זיין בער
הבית אונ דער שכן האט זייא בייא אים געקויפט, אין אנהייב
איז ניט גיווען צו דערקענען וויא עס פעלט סחורה אין קראס, אבער כייס דער צייט האט דער סוחר גייענדיג זיין קראס ווערס
אלע סחור גייער, האט ער פארשטאנען אז דער משרת האט דאס אלץ געגנבט, ער האט אנגעטוישן נוס נאך ווערס
דיא

ואפיק יתבון מנו דחוק
 פולחן מצראי ואשויב
 יתבון מפורסנהון
 ואפרוק יתבון בדרע
 מרמס וברדין רכרכין
 ואקריב יתבון מדמי
 תרא ונקמי חסס. סטדרין קיא :

אתכם מתחת סבלת מצרים
והצלת אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בדרוע נמויה ובשפטים גדלים:
ולקחתי אתכם לי לעם

רשי

שפתי חכמים

כרכט גדול: סבלת מצרים. טורה משא י מלרים :
 הארץ ממילא נוכרתי גס דן אנכי כי כפסס אחד וכמלמר אחד
 נלחמתי ומלח נלחתי הרע וע"ש מה שסאריך : י כאל ק"ל דהיא מיושב השון של מתחת סבלות דמתחת סבלות משמש שהסבלות
 למעלה פרוש עליהם והוא מולא אותם מתחת ועל זס פירוש טורה משא ר"ל כלדס שנושא משא שמואלין אלח האלס מתחת
 משא ב"ל הפעולה של מלרים דומה עליהן כמשא והוי כאלו מולא אותן מתחתיו אכל לעיל לא כתיב תחת בני סבלות :

ענין קושי השעבוד

חולי הנפש : כי יצר לב אדם רע מנעוריו . ע"כ כרא אלשים .
 בדרשת חז"ל כחלה עלה במחשבה לכהוא העולם כמדת הדיון .
 ומחמת שראם הקב"ה שלא יוכלו כולם לסבול כמדת הדיון הקדש
 ע"כ המתיר כמדת הדיון כמדת הרחמים . והלויקים הכריזים
 כהם יתנהג הקב"ה כמדת הדיון כמלמרים ז"ל הקב"ה מדקדק עם
 הלויקים כמות השערה . ולהפוך הפס מתנהג הקב"ה כמדת הדיון

פירוש לתורת אלהים

והוצאתי אונ איה נועל אייה אויסקיהען פון ריא
 שווערע ארבעט פון מצרים והצתי אונ איה נועל
 אייה מציר ויין מעבדותם פון צו דינען ויין נאמתי

משלי חכמים

דיא נאך, ביו ער האם געוואקסן אז גיין שכן קייפס פון דעם
 קשערט די סחורה אונ דער שכן האם דעם קשערט געמאכט פאר
 אנגב, דער סוחר האם אויף געהיט מיט ערדאט אין דערשטיי ויין
 נאלין ווען ער צו נעמט אשטיקל סחורה פון קראם אונ סראנס
 אריין צום שכן אונ דער שכן האם דיא סחורה צו גענוקען אונ
 האם דעם קשערט בצאהקלס אונ ער איז אונזעק געגאנגען, אויף
 באקריגן האם דער סוחר געוויסן דעם קשערט צום קשערט אונ
 האם געשעקלט דא ערדאט וויא האבן גינען: דיא גנבה,
 דער בעל הבית האם גינען ארבעטונג וויא פיל סחורה דער
 קשערט האם געגנב, [דער בעל הבית האם אבער איצט נאך
 גיט דערציילט אז ער ווייס פון דעם שכן אז ער האם צו גענוקען
 די סחורה פון קשערט], דער שופט האם געפסקנט דער קשערט
 נאל בצאהקלן פאר דעם גאנצן צעשיל סחורה וואס דער בעל
 הבית ווייסט אים פעלט, נאר סוחרים נאלין שאצן ויין פיל דער
 צעשיל סחורה איז ווערט, דער בעל הבית איז געגאנגען צו ויין
 שכן אונ וואס צו אים ביין קשערט האם קיין בעגנבאט אנאנצן
 צעשיל סחורה, אונ ער בארף מיר בצאהקלן, די ביוס אפבין
 אויף סחורה קום מיט מיר צום שופט אונ ווער דעם צעשיל סחורה
 אונ שאצ וויא פיל דאס איז ווערט, דער שכן האם גינעכטנס
 דער בעל הבית ווייס נאר גיט פון אים אונ צו ווערן אערליכער
 פאן ביא דעם בעל הבית פון קשערט, האם ער דעם צעשיל
 סחורה שיער געשאצט, נאכדעם אפשאצן, האם דער שופט
 גינאנס צום שכן ער נאל אונקער שרייבן ויין נאמען אויף דעם
 צעשיל אז דיא סחורה איז אזוי פיל ווערט, דער שכן האם אזוי
 גינאקל אונ האם אונקער געשריבען ויין נאמען אויף דעם
 צעשיל, איצט האם דער בעל הבית אריין געוויסן דיא ערדאט,
 אונ האבן גינאנס אז דיא סחורה האם דער שכן געקויפט,

האם דער שופט געפסקנט דער שכן נאל בצאהקלן פאר
 גינען ביא משה, משה איז געקויפטן מיט אפענה פאר גאס ווען איה ביו געקויפטן צו דיא יודין אונ האב גינאנס צו וויא
 גאס האם אייה געדיינקט אונ ער וויי איה אויסקלייזן פון מצרים, האבן די יודין גאלד געקויפט, ווייל ויין ווען גינען ערליכע
 יודין פון ווערע אלטערן, אונ האבן אין יך דעם כח אסונא פון אברהם יצחק יעקב, נאר ופאן גאמי יאל פירעא גנבד
 בשמך

והייתי לכם לאלהים וידעתם
כי אני יהוה אלהיכם המוציא
אתכם מהחית סבלות מצרים:

לעמא ואחני דבון לאקדא
ותדעון ארי אנא יי
אקדבון דאפיק יתבון מנו
דחוק פולחן מצראי :

תרא סגולת חסד. כריתות לח :

ענין קשוי השעבוד

מגוריהם אשר גרו כס . כנרים חמש . וגם אני שמעתי את
נחמת בני ישראל וגו' . וגם עליהם עבר מלת הדיו הגדול
מלך . ואחריהם את כריתו אשר כרתי עם אבותיהם לחת להם את
ארץ כנען . לכן מתחת שכלו כולם סמלת הדיו ונכנסו לכן .
ועוד לא יתגבר עליהם הילך לב האדם כס . אמור לבני ישראל
הכטות הגאולה חירות הגוף וחירות הנפש . חירות הגוף
והנפשו אתכם מתחת סבלות מצרים . וחירות הנפש ולקחת
אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים . וטובת הגוף והנפשו אתכם
אל הארץ וגו' . וטובת הנפש וידעתם כי אני ה' בעל כריתות
הגמורים . אשר כל החללה אשר מלאכתם היה כמרידת המעדיין
לרפא את החולה ולהכריחו . כמו כן עשיתי עמכם כדי לזכותם
בזה ובכא :

די יאמר די לנחמי . וחסו שרית הקב"ה להודיע למשה כל יתמה
על הקשוי השעבוד שהוכר על ישראל . והגיע לפניו סדר
הטענות והכלית הסנה . וידבר אלהים אל משה . הקב"ה
הודיע למשה את מלת הדיו . ולא תאמר כי חיו אכזר אנכי .
ויאמר אליו אני ה' . אדרבה אני הוא סמלת המלכות אשר אין
סוף וקול לרממותי . כי מרידות המלך הוא הוא הרשות
לחולי הנפשות . ואחרי אל אברהם אל יחזק ואל יעקב כאל
שדי . ר"ל היה להם לרוע מלת הדיו עד שהוכרחו לקרוא לוהי
אל שדי שומר לזכותם די . ושמי ה' . בעל כריתות פשוטים .
בוס לא נועמתי להם . מרממים פשוטים לא ידעו כל ימי
חיים . וגם סקומתי את כריתו חסם לחת להם ארץ כנען .
אפי' שהכחמים לחת להם ארץ כנען . אבל לא סתם רק ארץ

פירוש לתורת אלהים

מיר צו אפאלק ותייתי אונ נועל ויין צויאייך אנאמ
יבדקתם אונ איר נועט וויסען כי אני יי אז איה

משלי חכמים

בשפה . ויין איה בין נעקטען צו פרעה אונ האב ניואנס צו
אים אין ביין נאמקען ער ואל ארויס שיקען דיא יודין פון מצרים .
אונ ער האט נאך שווערער געמאכט דיא ארבעט אויף ויין .
חכע לעם חנה . האט פרעה געמאכט די יודין פאר שלעכטע . די
יודין גלייבן שוין גיט אין מיר אונ גיט אין דיר . האט פרעה
גענוקט פון דיא יודין וייער אטונה . האט נאם ניואנס צו משה
איה וועל דאס בייא פרעה אפגעקען . אונ וועל צוריק געבן דיא
יודין וייער אטונה אין מיר . די נעקטע ווען נאם איה וועל פארו
צו פרעה . איה וועל שלאגין פרעה מיט סבלות ביו ער וועט
אלין אפשאצן ויין גרויס מיין גאסליקייט און . אונ אוי
אטונה וועט ער אכיון געבן אין די יודין . נאנס נאם צו משה
דריבער גייא נאם דיא יודין ויין גלייבן אז איה וועל ויין
ארויס געקען פון מצרים . אונ ויין וועלן ויין צו מיר אפאלק
אונ איה וועל ויין וייער נאם אונ נועל

ספר הישר
האט בשאפין די ליקטקייט אונ די פיקטקייט צו ער מאכט
דענקען אונ מאכט שפראצן אלץ נואם וואקסט פון דיא
ערד אונ ער האט בשאפין אלע מענטשן אונ בהמות אינ
דיא חיות נואם אין ווארד . אונ אלע עופות נואם פליען
אונקערין היקעל . אונ נועקען ער וויל דאמין לעבן .
לעבט ער . אונ נועקען ער וויל נאך שפארבן . שפארבט
ער . אונ אונזער גאט האט דיה בשאפין אין ביין מיטערס
בויה אונ האט אין דיר גיגעבן אלע עדיגען אטעם אונ
ער האט דיה גרויס געמאכט אונ ער האט דיה געמאכט
פאר אפלה אין מצרים אונ ער וועט אפמאל בייא דיר צו
געקען ביין לשכח אונ עס וועט פון דיר נוערין ערד . פרעה
איי שפארק דער עדיגען גיטארין פון ווערער בייא אונ האט
ניואנט

תרגום

נביאים יחזקאל כה

לחטיך מנה דלא צבאות נפש צ צב צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצח ארני נשמה דחור יהוה חיה
יחירה רנצח יהוה חיה יחירה דחור אל שם ב'ן שבעשתי :

א ביהאמר ארני יהוה בקבצי את בית ישראל
מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני
הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי
ליעקב : וישבו עליה לבמה ובנו בתים ונמנו
בדמים וישבו לבמה בעשתי שפמים בכל
בתין ויצבון פרסין ויתבון לרוחצן פד אעביר פוקענות דינן מכל דבון ויתבון
רשוי

מצודת דוד
(א) ונקדשתי בם . אלהים מקודש על ידיהם כסאוות ומופתים
שאלעס אז משה : (ב) בעשתי . כסכת עשתי שפמים
בכל המכנים אוחס מסכיכותם ישבו לבנות כי לא ימלא עוד מי יוע להם ואז ידעו שאני ה' אלהים הטועס מיד העומת :
בשנה

השמים אתם מסביבתם וידעו כי אני יהוה
אליהם: ב בשנה העשירית בעשירי בשנים אשר
לחדש היה דברי יהוה אלי לאמר: ב בראש
שנים פניך על פני פני מלך מצרים והנבא עליך
ועל מצרים בפה: ה דבר ואמרת בך לאמר
אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך מצרים חתנים
הגדול הרבץ בתוך יארו אשר אמר לי יארי
ואני עשיתי: ו ונתתי חיים בלחיה והדבתי
דגת יאריה בקשקשתיה והעליתיה מתוך יאריה
ואת כל דגת יאריה בקשקשתיה תרבה:

סחחים קרי

מסחרגיהו וידעו ארי אני
אליהו: ג בשנה עשירי
בשירא פתרי עמר לירא
הנה פתגם נבואה מן קדם
עמי למימר: ד בר אדם קביל
נבואה על פרעה מלך
דמצרים ואחנבי עלוהי ועל
מצראי בילחון: ה אהנבי
ומימר ברגן אמר וי אהיה
הא אגא שלח רוגי עלה
פרעה מלך דמצרים דאח
דמי לתניא רבא די שרי בגו
גהרנסיה די אמר דידי
מלכותא נאגא בבישית:
וואתן שירין בליקתה ואקטול
שלמני תוקף עם גברה ואבבליגה מסלכותה ונת כל שלמני תוקף עם גברה ותקטלון:

שלמני תוקף עם גברה ואבבליגה מסלכותה ונת כל שלמני תוקף עם גברה ותקטלון:

רשי

מצורת דוד

(ג) בשנה העשירית. לנלות יהויכין ולמלות דקיהו:
בעשירי. כחש עשירי: (ה) הגני עילי. הנה אני אלחם
עמך: דתנים הנדו. לפי שכל שנת מלכים היה כמה שהיאור
השקט שריהם מכלי מטר השמים לכן המשיך מלכא לתנין ועמה
לשאר דגים: זי יארי. היאור הוא לי להשקות שדותי ואין לי
טורף כמטר השמים: ואני עשיתי. אני גדלתי ונזמתי את
עלמי כחמתי וכפוטל ידי: (ו) ונתתי חיים. לפי שהמשיכו
לתנין שהוא דג אמר בו לי הוטל כלדית הדג שמשמין חיים
חיים: (ז) ונתתי חיים. אפלה. אותך מתוך היאור ועם כל דגת
יאור אשר חזק בקשקשתיה כי כולם יהיו נמשכים אחריך וכל כנפול המלך חסול כל העם:
דעם פירוש עברי מיימש בעמינס סען ביא דער הפסודה פון דער וואך

תרגום

כתובים משלי יב

לחמשוך מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד דת יאהדונהי נשמה דיסוד א אד
אדני אדני נפש אדני דת אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וז הו תיה יתירה דיסוד י'הנה תיה יתירה
דמלכות אל שם ב'ן שבששה

"מרמה בלב חרשירע וייעצו שרם שמחה: ב לא-
בישקא וילצין ויעצין יאנה לצדיק כל-און ורשעים מלאו רע: ג תועבת יהוה
שלמא דתותא תהוי: ב לא
שפיר לצדיקא כל מדעם רעתא ורשיעי מלון בישקא: ג מרמקתיה דאלקא ספנותיה

רשי

מצורת דוד

(א) מרמה בלב וגו'. דמתוך שהם ערודין במחשבותם
כל ערמה אין להם שמחה וליעצו שלום שמחה:
(ב) לא יאונה. לא תזדמן לו עבירה כלי דעת:
(ג) מרמה בלב חרשירע וייעצו שרם שמחה: ב לא-
בישקא וילצין ויעצין יאנה לצדיק כל-און ורשעים מלאו רע: ג תועבת יהוה
שלמא דתותא תהוי: ב לא
שפיר לצדיקא כל מדעם רעתא ורשיעי מלון בישקא: ג מרמקתיה דאלקא ספנותיה

פירוש ע"מ

(א) מרמה בלב חרשירע וייעצו שרם שמחה: ב לא-
בישקא וילצין ויעצין יאנה לצדיק כל-און ורשעים מלאו רע: ג תועבת יהוה
שלמא דתותא תהוי: ב לא
שפיר לצדיקא כל מדעם רעתא ורשיעי מלון בישקא: ג מרמקתיה דאלקא ספנותיה

ביא

שפתי-שקר ועשי אמונה רצונו: י אדם ערום כסה דעת
 ולב פסילים יקרא אולת: ה יד-חרוצים תמשול ורמיה
 תהיה למס: י דאנה בלב-איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה:
 דהקיפי תשלם וקמאי יהון למסא: י סלחא דחילמא בלביה דנבא קרמלא ופלא מביא סחורין ליה:

מצורת דוד

תכלית: (ג) שפתי שקר. שפתיים המדברים שקר: רצונו.
 סס לרעון לו: (ד) כוסה דעת. אף דברי חכמ' לא יגלה כ"א
 להראות לה: ולב כסידים. מי שלבו לב כסילים יקרא ויפרסם
 אף דברי חולת: (ה) יד חרוצים. מני שהוא וריו כמעט
 להרוות כמעט ידיו סופו תרום קרנו וימשול א"כ ידו משלה לו
 אכל יד רמיה ר"ל המרוות ברמ' תהיה להמסה וירד מטה מטה:
 (ו) דאנה. כשנא דאנה כלב איש ימעץ ויספיל אותה מכתות
 ולחשוב כי לטובה כל מה שבה:

פירוש ע"מ

בייא הקב"ה ועשי אמונה רצונו אונ ריא מענקשין
 נואם כיידין אמת מוהען דעם ווייען פון הקב"ה:
 (ד) אדם ערום כסה דעת דער קלוגער מענקש דעם
 גימ אלץ וואס ער ווייס. נאר ער פדעקט אפילו
 זיינע חקמות אונ וויסענשאפט אונ זאגט זיי גיט
 צו יעדער מענקש וזכ כסידים יקרא אנה אבער דער
 נאר שרייט אויס פאר אלע מענקשין ריא
 נאמענשקייט וואס ער קראכט אין הארצין: (ה) יד
 חרוצים תמשול די מענקשין וואס ארבעטן אין זייער
 האנדל אדער אין זייער ארבעט מאג אונ נאכט

עיקר תוי"ט

משנה פאה פרק ה

ברמנורא

פרק ה א גריש שלא לוקמ תחתיו. מי שאסף
 והגדיש את העומרים למקום א' בתוך השדה
 שעדיין לא לקטו עס העניים את הלקט: כל הנוגעות
 בארץ לעניים. דקנסוהו רבנן לפי שהגדיש על גבי
 הלקט. אפי' הגדיש חטים
 על גבי לקט של שעורים הוי
 כל הנוגע מן החטים בדרך
 לעניים (א): הרוח שפזרה
 את העמרים. על גבי
 הלקט: בכדי נפילה. כדי
 שיעור שרגיל לטול בשעת קליטה שסס ד' קבין לכור ורע והכר הוא ל' סאין (ב) ומשום דאמר ת"ק
 אומדין כמה לקט ראוייה לעשות קא משמע לן רשב"ג אין הדבר לרין אומר שכבר קלוב ושומד כדי נפילה

פרק ה א גריש שלא יקבט תחתיו כל הנוגע בארץ חרי
 הוא ש' עניים ווען איינער האט צו
 זאמען געקליבען זיינע תבואה אויף איין ארמ
 אין פעלד, נאר אויף דעם ארמ איז גינען דעם
 נאויף דיא ערד איז גילענין זאנגען וואס זענען
 אראפ געפאלן פון שניידן וואס זייא גיהעריג
 צו ארעקע לייט, אונ ער האט ארויף געלייגט
 די תבואה אויף די דעם, דער פאר טייט ער האט
 גיט אפ געקליבען פריער דעם דעם אונ גינענין
 צו ארעקע לייט. רייבער האבן אים דיא רבנן
 גינקט אן די נאנצע תבואה וואס עס רימט אן
 אויף דער ערד נאר גיהעריג צו די ארעקע לייט

ה"כ: [ג] עם הקמה. שכול לקמן השכול עם הקמה כשרו' לקולר: [ד] מעשר. והוא הדין שחייב בתרומה גדולה עתו"ט כ"ס ה"כ: [ה] ונותן. וז"ל העני להמתין עד שיתקן גדיש של עשמו דולחי הגדים עלמו גמי כע' תקון שהרי יש לו שכולת הפסורה מן המעשרות: (ג) והשאל ליד' יכול לזכות לעני ואפי' בעל השדה. ואפי' דבעל שדה עני מוזהר ללקט לקט שלו ה"כ: (ד) ואפי' כר' יוסף דס"ל הכי כמ"ח פ"ב דכבודות יר' :

ב שכולת שבקציר וראשה מניע לקמה אם נקצרת [ג] עם הקמה. הרי היא של בעל הבית. ואם לאו הרי היא של עניים. שכולת של לקט שנתערבה בגדיש. [ד] מעשר שכולת אחת [ה] ונותן לו. אמר ר"א וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו אלא מזוכה את העני בכל הגדיש ומעשר שכולת אחת ונותן לו:

המעשרות ואף על פי שעדיין לא נתמרת חל שם מעשר עליו כמו מעשר ראשון שהקדמנו בשבלין שחל עליו שם מעשר אע"פ שעדיין לא נתמרה. וכיצד הוא עושה מביא שתי שבליס מגדים זה שנתערבה בו שכולת של לקט ואומר על אחת מהן אם זו לקט מוטב ואם לאו הרי מעשרותיהם קבועים בזה השניה ונותן לו את הראשונה. ובידועתו פריך וניהוש שמה זאת השניה שקבע עליה המעשרות של לקט היא וכיון שהיא פטורה מן המעשר אין המעשרות קבועים בה שאין מפרישין מן הפטור על החיוב ומשני שלוקח שכולת שליטת ואומר אם השניה שקבעתי בה המעשרות היא לקט ואינה יכולה להיות מעשר ה"ו. השלישית מעשר על הראשונה: אמר ר"א וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו. רבי אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו (ג) לדידכו דפלגיתו עלי בעשר שלקט פאה לעני שחייב אומר וזה לו ואחון אמריתו דלא זכה לו. היאך העני הזה מחליף (ד) שלא בא ברשותו דהא אין בעל השדה יכול לזכות לו את הלקט לפי דבריהם ונמלא דלקט, זה לא בא ברשותו של עני אלא לדבריהם מזכה את העני בכל הגדים ע"מ להחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתן' ונמלאת אחת שכולת, שהיא לקט כזה ליד העני ויכול להחליף בלחמה. ורבנן אמרי הכא עשו את שליטתו וזכה כזוכה (ד) ומשכין להאי שכולת של לקט כאילו כזה לידו של עני אע"פ

אמאם: ב שכולת שבקציר וראשה מניע לקמה אם נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית ואם לאו הרי היא של עניים איין ואנג נואם איז געקלדיקען שמיין פון שניגט, נער האט אים פארקעסן אפ צו שניידרין אונ אז קען בייגט אים איין צו די תבואה נואם איז נאה דא צו שניידרין קען קען דעם ואנג מיט שניידרין מיט יענע תבואה גיהער דער ואנג צום בעל הבית, אונ אויב קען קען גיט דעם ואנג מיט שניידרין מיט דיא איבעריגע תבואה גיהער דער ואנג צו די ארעמע לייט. נוארום ער דארף זיך דאך אויפקערין דעם ואנג צו געקען אונ עם שמיט אין די תורה דו ואלקטם דיה גיט אויפקערין צו געקען די תבואה נואם דו האקט פארקעסן שכולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שכולת אחת ונותן לו ניען איין ואנג פון לקט האט זיך אריין געמישט אין איין גאנצין שיינער ואנגען, אונ קען קען גיט געקען איין ואנג אונ געבין דעם ארעם מאן פאר דעם ואנג פון לקט, נוארום דער ואנג פון לקט איז פטור פון מעשר אונ קאמער איז דער ואנג נואם ער נויץ געבין דעם ארעם מאן איין אנדער ואנג גיט דער ואנג נואם איז לקט דארף קען דאך פון אים געבין מעשר, אונ קען קען גיט זאגן קען זאל געקען איין ואנג אונ פון אים געבין מעשר אונ דיא איבעריגע קערנער זאל קען געבין דעם ארעם מאן, נוארום דער ארעם מאן נועט דאך שאדן האבן דיא ביסור נואם קען נועט אונעק געבין פאר מעשר, ואנג די משנה קען זאל געקען צוויי ואנגען אונ ער זאל זאגן אויף איין ואנג איז דער ואנג לקט איז זיך דאך פטור פון מעשר, אונ אויב זיך איז

כבעל הבית ולא על חלק חברו הלך מותרין ליהן זל"ז מעשר עני : שקבע ממנו למחצה . שוכה במחזור חל חס
 ח"ל (שליש) מה שאתה קורא אין לו חלק חל חס בחלוש וחיוב לקט שכה ופאה הכל על בעל השדה ואע"פ ששכחה העמרים
 בחלוש בשעת עמור מ"מ כאל פטור דלא קרינן ביה קציר הו"ל ולא זכה חל בחלוש . וגר שנתגייר לאחר קליה דחייב
 בשכחה לשל (ט) לר' יהודה היינו משום דקרי' ביה שדך ומ"מ מהאי עממל לא מחייבין גר בלקט מחלף שעקור
 הלך חגי' ליה לתנא לאסמורי המקבל שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה
 כמ"ט . ועתו"ט : (ט) עיין ומעשר עני . אמר ר' יהודה אימתי בזמן שקבל
 כמשה דלקמן דלא מחייבין גם ממנו למחצה לשליש ולרביע אבר אם אמר
 בלקט מחלף שעקור במחזור : לו שליש מה שאתה קוצר שלך . מותר בלקט
 (י) כלומר דבשעת קליחת ובשכחה ובפאה . ואסור [ו] במעשר עני :
 מהקרקע נעשה לקט : [ו] במעשר ו המוכר את שדהו המוכר מותר והלוקח
 עני . שמוחייב לדבר הקצור ויש אסור . לא ישכור אדם את הפועלים על מנת שילקט בנו אחריו .
 בלקט שכחה ופאה חס הוא עני : על מנת שילקט בנו אחריו . שכל ידיו כן הפועל מנכה לו מן השכירות

עני פון ויין חלק און גיט צו ראובן דיא מעשר פון די תבואה וואס ער שניידט , און שקחה מענ
 עני , ווארום ראובן איז דאך קיין בעל הבית אויף ער אויף נעמען אפילו שקחה איז דאך שוין נאך
 שמעון'ס חלק מענ ער דאך נעמען פון שמעון דעם שניידן . און נאך דעם שניידן האט ער
 מעשר עני , און שמעון איז קיין בעל הבית אויף דאך שוין אויף אהלק אין די תבואה , נאר ביא
 ראובן'ס חלק מענ ער דאך נעמען פון ראובן שקחה שטייט דער ווארט קציר . אז דו שניידסט
 מעשר עני המקבל שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה דיין אייגענע תבואה און דו האסט פארנעסן
 יעשר עני ווען אירעם מאן האט אן גענומען אביסל תבואה מארקסטו די פארנעסענע תבואה
 אפערד ביי אבעל הבית ער זאל אפשיידן דיא גיט נעמען פאר זיך נאר דו מוזט אנועק געבין צו
 תבואה פון פערד מאר גיט דער ארעם מאן ארעקע לייט , און דא ווען ער האט געשניידען
 נעמען פאר זיך דיא לקט שקחה ופאה ומעשר די תבואה איז דאך די תבואה גיט גינען וייער .
 עני פון די פערד אפר בצי יהודה אימתי בזמן שקבי דריבער מענ ער דיא שקחה נעמען פאר זיך .
 סכנו קמחיה נשי'ש וירביע זאגט רבי יהודה ווען אפער מעשר עני וואס דאס ווערט גינעבין נאך
 נאר ער גיט נעמען דיא לקט שקחה ופאה און דעם שניידן , און נאך דעם שניידן האט ער
 מעשר עני פון די פערד נאר אז דער בעל הבית דאך שוין אויף אהלק אין די תבואה מאר ער
 האט צו אים גיטאגט ואיידער ער האט אן גיהויבן גיט נעמען דיא מעשר עני פאר זיך : ו המוכר את
 צו שניידן דו האסט אין דער פערד אהעקסט , שדהו המוכר מותר והיינו אסור ווען איינער פאר-
 אדער אדרייט , אדער אפערטי , דער פאר קויפט ויין פערד ודיא ערד מיט די תבואה דער
 וואס דו וועסט אפ שניידן די תבואה פון דער וואס פארקויפט די פערד מענ נעמען לקט שקחה
 גינענער פערד , האט ער דאך שוין אהלק אין ופאה פון די פערד אויב ער איז ארעם , און דער
 דער פערד , דריבער מאר ער גיט נעמען דיא וואס קויפט דיא פערד מאר גיט נעמען לקט
 לקט שקחה ופאה ומעשר עני פון דיא פערד , שקחה ופאה פון די פערד וואס ער האט געקויפט
 ווארום מען מאר גיט נעמען לקט שקחה ופאה אפילו ער איז ארעם , אפער אז ער האט נאר
 מעשר עני פון אייגענע פערד אפילו ער איז פארקויפט די תבואה פון פערד און די ערד גיט ,
 ארעם מאן אבר אם אמר לו שליש מה שאתה קוצר מארין פיינדע גיט נעמען דיא לקט שקחה ופאה
 שדך מותר בלקט וישכחה ובפאה ואסור במעשר עני אפער פון די פערד , דער וואס פארקויפט דיא פערד
 אז דער בעל הבית האט צו אים גיטאגט דער מאר גיט נעמען די לקט שקחה ופאה פון דיא
 נאך אז דו וועסט האבן אפ געשניידען די תבואה פערד . ווארום די פערד איז דאך וייער און דער
 זאלסטו נעמען אהלק פון דיא אפ געשניידענע וואס האט געקויפט דיא פערד מאר גיט נעמען
 תבואה אהעקסט אדער אדריטול . מענ ער נעמען די לקט שקחה ופאה פון די פערד , ווארום עס
 לקט שקחה ופאה פון די פערד , ווארום איצט שטייט קציר . דיין שניט אז דו שניידסט דיין
 האט ער דאך קיין חלק אין די תבואה ווען זיא אייגענע תבואה מארקסטו גיט נעמען די לקט
 איז בהעפט צו דער ערד . נאר ויין חלק איז אין שקחה ופאה פון דיא תבואה און ער האט דאך
 דיא אפ געשניידענע תבואה , און דער חיוב פון געשניידען ויין אייגענע תבואה יא ישכור אדם את
 לקט מיט פאה איז דאך ווען די תבואה איז נאך הפועלים על מנת שילקט בנו אחריו אישכור אדם את
 בהעפט צו דער ערד און דענסטמאהל איז דאך דינגען ארבייטער צו ויין פערד און אויסנעמען
 דאס גינען נאר דעם בעל הבית תבואה , דריבער אהנאי אז דער ווען פון פועל זאל קלויבן דיא
 מענ דאך דער וואס שניידט נעמען לקט ופאה לקט שקחה ופאה פון דער פערד , ווארום דער
 מועל

לוי כו חלק ה"מ : (יא) והוקדשו ר"ל לזה משום דק"ל מאי קמ"ל
מזה המפורשת בתורה לא תסוג גבול (דברים י"ט) אמנם לפי זה
יחא שהדינו שלא יסגה ממה שגבול רבותינו על פי הקבלה חזונו
לקט ואחריו חזונו : יפה מראה : (יב) וקשה ח"כ על כל מלות
שבתורה יש לדרוש כן וי"ל דכאן חזונו רוצה לנזול הענינים או לעקור
המלות רק שרוצה להחכים על
לוי הקב"ה דמשבר עני רש ת
לכעל הכית לחלוק כמ"ש הר"ב
כפ"ט מ"ד אצל בלקט כו' כתיב
תעזוב אותם שהם יסגלו והוא
חזונו מכין העצם לתקן ביניהם
לכן אחר עולי מלכים כסם
שליאת מלכים היה חזן לעצם
כן מלות הקב"ה : ת"ח :
(יג) שני הפירושים פליגי כהו
אמרו בי"ד וי"ל פלוגתיהו
משום דתרי קראי כתיבי כתיב :
חד כס' : כ"ב וסב' כס' : כ"ג
ומאן דדרש קמא נסיב לסיומ' אשר עשו אבותיך והיונו עולי
מלכים ומ"ד פירש תניין סיומ' ובשדו יתומים אל תכל' : ויתומים
עניים קרויין כדכתיב וגבר וליחוס : תוי"ט : (יד) כלומר
שאין שיטתו אלא כדי כו' : ומש"ס לא הוי שכתב שאין

ומנאל פורע חובו משל עניים : אל תסג גבול עולים .
כלומר אל תקרי עולם אלא עולים (יא) חזית דמפרשי אלו
עולי מלכים שלא תסג האזרחות שבתורה שנתנה ליוצאי
מצרים (יב) וחזית דמפרשי עולין אלו בני אדם שירדו
ממצרים וקרי לכו עולין .
ל' כבוד כדרך שקורין
לעור פני יהור (יג) :
ז ולא שכתבו בעה"ב .
כיון דכעה"ב כשה דקאי
נכיה וזכה ביה אצל כעה"ב
בשיר הוי שכתב אף על גב
דלא שכתבו בעל הבית :
ח לכובעות . לעשות מהן
כמין כובע כראש שכן היו
הגילים לעשות עטרות של שולין ולסוס כראש :
לכובעםאות . אינם נכוחים וכולעים למעלה ככובעות
אלא נכפפים למע' שאינו נראה כ"כ כמה דתימא (דברים
לכ) הלא הוא כמס עמדי : ולחררה . קר מעט
ועמר כדי לגלגל עיטה לעשות חררה קטנה על גבי גחלים :
עד שתחלף ואל נושא' חות' למקו' שדשים תכבול' ומקום הדישה נקרא גורן . ומה שמגדשים על גבי קרקע נקרא
כובעות כדמות כובע שמשימין כראש ומה שמגדשים בתפירה בלרץ נקרא כומסאל' : כמס עמדי ומה שמגדשים
בעגול' כדמות אבן הרימים נקרא חררה ע"ש שהחריה עגול' : ולעמרים . עשה עמרים קטנים וסופו לעשות

פועל וועט אים דריבער לאוין וועלנוועלער דיא
שכירות , בצאקל' דאך דער בעל הבית אביסול'
שכירות מיט די קקט שפחה ופאה , אבער אז ווי
האבין קיין תנאי אויסקענוקען נאר ער האט אים
קום געווענען ער נאל שניידן דיא תבואה פון
וין פעלד האט דער פועל דעם בעל הבית ניט
וועלנוועלער גילאזט דעם מקח פון וין ארבעט ,
דריבער מען דער ווען פון פועל קלויבין די קקט
שפחה ופאה אזוי ווי אקע ארבעט לייט מי שאיני
בניח את העניים וקקט ווער עם לאזט ניט די ארבעט
לייט קלויבין די קקט שפחה ופאה או שהוא פניתי
את אחד ואחד לא . או שהוא פניתי את אחד פון דרי וזה
ניח את העניים אדער איין ארעם מאן לאזט ער
קלויבין אונ דעם אנדערין ניט , אדער איינעם
הערפט ער קלויבין , הייבט ער אנ'לן קענין די
אדערע ארבעט לייט על זה נאמר אל תסוג גבול עולם
(י"ד) אויף דעם מענטש זאגט די תורה ואקסט
ניט אפרוקען דעם גרענעץ פון עולם . דרשה די
משנה דעם ווארט עולם גלייך וויא עם וואלט
גישטאנען עולם , פון די מענטשין וואס זענען
אויף גיגאנגען פון מצרים ואלקטו ניט פאר
דוקען וייערע גרענעצין וואס זאגט האט ווי אויך-
גינעצט , דאס מיינט מען אזוי וויא זאגט האט
אויסקינעצט אין דער תורה צו די מענטשין וואס
זענען ארום גיגאנגען פון מצרים אזוי ואקסטו
קאהן , אונ זאגט האט דאך אויסקינעצט מען נאל
לאוין די ארבעט לייט געמען קקט שפחה ופאה
אין דער בעל הבית נאל ויך נאר גישט מישין
דער צו , ווארום עם שמיים אין פסוק תעזוב .
דו ואקסט פארלאוין די קקט שפחה ופאה צו די

פ"ח יש שקורים תבואה ומגדש' אותה במקום אחד
עד שתחלף ואל נושא' חות' למקו' שדשים תכבול' ומקום הדישה נקרא גורן . ומה שמגדשים על גבי קרקע נקרא
כובעות כדמות כובע שמשימין כראש ומה שמגדשים בתפירה בלרץ נקרא כומסאל' : כמס עמדי ומה שמגדשים
בעגול' כדמות אבן הרימים נקרא חררה ע"ש שהחריה עגול' : ולעמרים . עשה עמרים קטנים וסופו לעשות
פועל וועט אים דריבער לאוין וועלנוועלער דיא
שכירות , בצאקל' דאך דער בעל הבית אביסול'
שכירות מיט די קקט שפחה ופאה , אבער אז ווי
האבין קיין תנאי אויסקענוקען נאר ער האט אים
קום געווענען ער נאל שניידן דיא תבואה פון
וין פעלד האט דער פועל דעם בעל הבית ניט
וועלנוועלער גילאזט דעם מקח פון וין ארבעט ,
דריבער מען דער ווען פון פועל קלויבין די קקט
שפחה ופאה אזוי ווי אקע ארבעט לייט מי שאיני
בניח את העניים וקקט ווער עם לאזט ניט די ארבעט
לייט קלויבין די קקט שפחה ופאה או שהוא פניתי
את אחד ואחד לא . או שהוא פניתי את אחד פון דרי וזה
ניח את העניים אדער איין ארעם מאן לאזט ער
קלויבין אונ דעם אנדערין ניט , אדער איינעם
הערפט ער קלויבין , הייבט ער אנ'לן קענין די
אדערע ארבעט לייט על זה נאמר אל תסוג גבול עולם
(י"ד) אויף דעם מענטש זאגט די תורה ואקסט
ניט אפרוקען דעם גרענעץ פון עולם . דרשה די
משנה דעם ווארט עולם גלייך וויא עם וואלט
גישטאנען עולם , פון די מענטשין וואס זענען
אויף גיגאנגען פון מצרים ואלקטו ניט פאר
דוקען וייערע גרענעצין וואס זאגט האט ווי אויך-
גינעצט , דאס מיינט מען אזוי וויא זאגט האט
אויסקינעצט אין דער תורה צו די מענטשין וואס
זענען ארום גיגאנגען פון מצרים אזוי ואקסטו
קאהן , אונ זאגט האט דאך אויסקינעצט מען נאל
לאוין די ארבעט לייט געמען קקט שפחה ופאה
אין דער בעל הבית נאל ויך נאר גישט מישין
דער צו , ווארום עם שמיים אין פסוק תעזוב .
דו ואקסט פארלאוין די קקט שפחה ופאה צו די

מצינו ושלשה עומר א' אין לו שבחה. כלומר מה ששכח בשדה בשעה שחולק לא' מן המקומות הללו אינו שכחה דכתיב (שם כד) כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומד בשדה מה קציר שאין אחריו קציר אף עומד שאין אחריו עומד יאל' אלו שיש אחריהן עומד: ממנו ולגורן יש לו שבחה. המוליד מלחם מהמקומות הללו לגורן ושכח עומד בלחם מהמקומות הללו הוא שכחה: המעמר לגורן. ורובא שישארו בלחם מקום ושם ידוע אוחס יש לו שכחה: ממנו ולגורן. ואם נמנך עליהם א"כ חל"כ ומוכיח למקום אין לו שבחה. ממנו ולגורן. אחר לזכר אוחס אין לו שכחה: שהוא נמר מלאכה יש לו שבחה. ממנו ולגורן. למקום שאינו נמר מלאכה אין לו שבחה ממנו ולגורן יש לו שבחה:

אין לו שבחה. די הכוונה געקליבען האט ער פארנעסן איין בינאטל אין יו שבתא דאם בינאטל האט נים דעם דין פון פארנעסונג און דאם גיהער צום בעל הבית, נאך אפישט איז הקצמר. דער שטיינער איז ווען מען שניידט די תבואה לייגט מען די תבואה צו זאמען אויף איין אָרט ביז עס קלויבט זיך צו זאמען פיל תבואה און דער נאך טראגט מען איבער די תבואה אויף איין אנדער אָרט וואס דאָרט וועט מען שוין פון די תבואה מאכין אשייער, דער ערשטער אָרט ווערט גערופֿן בוכעות, ווייל די תבואה ליגט דארטן קיילעכדיג אזוי ווי אהיטעל, און אויב עס ליגט אין איין גירדיגען אָרט נאין איין מאהל ווערט עס גערופֿן בוכסאות. ופון לשון קמוס גקדיו בהאליטין, און אויב עס ליגט צו זאמען גילייגט קיילעכדיג אזוי ווי אמיט שטיין ווערט עס גערופֿן בדרה, קיילעכדיג ווי אקובל. איז דער דין אז ער האט פארנעסן תבואה ווען ער האט גיטראגן די תבואה צו דעם ערשטן אָרט דאס הייסט נים פארנעסן. און אז ער האט פארנעסן די תבואה ווען ער האט גיטראגן דעם אנדערין מאהל צום שיינער, דאס הייסט פסנו ולטון פון דעם ערשטן אָרט ביז צום שיינער יש לו שבתא דאם הייסט פארנעסן ונעמרים אז ער האט גימאכט קליינע בינאטלעך און דער נאך וועט ער מאכין פון צוויי דריי בינאטלעך איין בינאטל און האט אזוי אבינאטל פארנעסן איז דאס נים קיין שבתא המעמר גוריש יש לו שבתא אז איינער קלויבט צו זאמען תבואה און לייגט זיי

גמרא ברכות דף ו' ע"ב

רש"י

אחורי בית הכנסת. כל פתחי כהנ"ג שלהם א"ר הונא ב"ר חמיהלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון אמר אביי דא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי

אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע רב הונא נאגמ דער מענטש וואס דאוויגט אויסער די שוהל פון אינגען, ווערט ער גערופֿן ארשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון ווארום עס שטייט אין פסוק דיא רשעים גייען ארום שוהל און גייען גימא אריין אין שוהל אפר אביי דא אפיקן אלא דלא פתח אפיה לבי כנישתא אביי נאגמ דאם איז נאר גינאגמ גינאגמין אז ער שטייט מיט דעם אינגען צו דיא שוהל און ער האט נים אויסקערט זיין פנים צו דיא שוהל. הייסט ער ארשע אביי פתח אפיה לבי כנישתא

כנישתא לית לן בה. ההוא גברא דקא מצלי אחורי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף אליהו חזייה אירמי ליה כמייעא אל כרו בר קיימת קמי מרד שלף ספסריה וקמליה. אל' ההוא מרבנן לרב ביבי בר אבוי ואמר ליה רב ביבי לר' בר יצחק מאי כרום ולות לבני אדם אל' אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו. כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות כגרום שנאמר כרום ולות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו. וכיון שחמה וזרחת מתהפך לכמה גוונין. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרווייהו כאלו נדון כשני דינין אש ומים שנאמר הרבבה אנוש לראשנו כאנו באש ובמים. ואמר רבי חלבו אמר ר'ה לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' לנעיל: דברים שעומדים ברומו של עולם. כגון תפלה שעולה למעלה: כיון שנצטרך אדם לבריות. הוא זל כעניניה: לראשנו. להיות נוטה כנו למתרגמין כנוטה כרשאי:

כנישתא לית לן בה אבדער או ער שמיית אינקער די שוהל אונ ער האט אומגעקערט ויין פנים צו דיא שוהל. היינט ער גיט ארשע והוא גברא דקא מצלי אחורי כנישתא אקענקש האט אקאהל געדאווינט אינקער דיא שוהל ולא מהדר אפיה לבי כנישתא אונ ער האט גיט אומגעקערט ויין פנים צו די שוהל חלף אליהו חזייה איז אליהו הנביא פארבייגעגאנגען אונ האט גינעקן וויא ער דאווינט אינקער דיא שוהל אידיש גיט כנישתא אליהו האט זיך פאר-שטעלט פאר אטערקעשין סוחר אפר גיט אונ האט גינאנט צו דעם מענקש דר בר קיימת קמי סחר דו שמיית פאר גאט גלייך וויא עס וואלט גינעקן צוויי נאטער נדיא מענקשין פון שוהל דאוונען מיט דעם פנים צו מערב, אונ דו דאווינט מיט דיין פנים צו מזרח, נעקט אויס גלייך וויא עס וואלט גינעקן צוויי נאטער, איין גאט אין מערב אונ איין גאט אין מזרחו שלף ספסריה ומקליה האט אליהו ארויסקעגאנגען ויין שווער אונ האט אים געהרגט אפר גיט והוא מרבנן לרב ביבי בר אבוי איינער פון דיא רבנן האט גינאנט צו רב ביבי בר אבוי ואמר ליה אונ אנערקע וואגין רב ביבי האט גינאנט צו רב גחקן בר יצחק מאי כרום וזית לבני אדם וואס מיינט מען כרום זלות לבני אדם אפר גיט האט רב גחקן גינאנט צו רב ביבי איז דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן דאס מיינט מען דיא זאכן וואס זענען דיא העקסטע אין דער וועלט אונ ביי מענקשין איז דאס וואלוויס, דאס מיינט מען דאס דאוונען דאס איז איינע פון די גרעסטע זאכן אין דער וועלט אונ בייא מענקשין איז דאס דאוונען גאר וואלוויל ואיז דער מיינטש אין פסוק כרום, וואס עס איז הויך, זלות לבני אדם. איז דאס בייא מענקשין וואלוויל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאקרי תרווייהו רבי יוחנן אונ רבי אלעזר נאגין ביידע כיון שנצטרך אדם לבריות דער מענקש וואס דארף אנקומען צו מענקשין ויין נאלין אים העקשין

אליהו

ענני ה' ענני. ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר תכון תפלת קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. ר"נ בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר ה' בוקר תשמע קולי בוקר אערך לך ואצפה :

אלהיו הנביא האם געראוויגט איז אויף געגאנגען אין היקעל דאמאלס האט אלהיו הנביא גיבעטן זיין אייגטיגע תפלה אויף, אונז ער האט גיאנגט ענני ה' ענני ענפער מיר גאט ענפער מיר, פאר וואס האט ער גיאנגט צוויי אהל ענפער מיר ענני שתרד אש מן השמים איין מאהל ענפער מיר עס זאל אראפ גיין אפייער פון היקעל אונז זאל פאר- ברענגען דעם קרבן ענני שתרד אש מן השמים אונז גאט אהל ענפער מיר קען זאל נישט זאגן אז מיט פישוף האב איך אראפגעבריינגט דעם פייער רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית רבי יוחנן אנטא אין דיא תפלה פון מערב זאל קען אויף זיין געהיט צו דאווענען מיט פונה שגאמר ווארום עס שטייט אין פסוק דוד הקלך האט גיאנגט תפלת קטורת פתח רבי שמעון ואמר (איוב יט) גורו לכם מפני חרב כי חמה עוטת חרב למען תדעו שדן. שדן כתיב. גורו לכם מפני חרב מאן חרב. דא חרב נוקמת נקם ברית. דהא הא חרב קאמט לאסתכלא כחאן דמשקר כבדית דכל מאן דמשקר כבדית טוקמא דנקמין מניה הא חרב הא דהא דכתיב (ס) כי המה עונות חרב. מאן טעמא כגין דמאן דמשקר כבדית פריש תיחבא ואל נמיל מאן דנמיל ואל יהיב לאתריה דהא לא חתער לגבי אתריה. וכל מאן דנמיר ליה להאי ברית איה גרים לאתערלא להאי ברית לאתריה. וחתברכאן עלאין ותחאין. מאן חתער הא חרב ברית לאתריה. כד אשתכחו זכאין בעלמא. מאן לן מהכא דכתיב וגם הקימותי את בריתי אחס לחת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם. מאן מגוריהם כמה דחת אחר גורו לכם מפני חרב. כגין דאיהו אחר דאשדי מגור בעלמא ועל דא גורו לכם מפני חרב. אחר גורו בה מיומא דאתקריבו לגבי קוב"ה דחילו בה דחילו ודחילו (כ"א ודחילו דחילו) עלאה בה למיער פקודיו. דא באי לא ישי (כ"א דהא אי לא ישי) דחילו על רשיה דבר כש לא דחילו ליה לקוב"ה לעלמין לשאר פקודיו. תא חוי באתערותא דלתתא כד אתער ישראל לגבי קוב"ה וזומו לקבלה מה כתיב ואזכור את בריתי דהא כבדית הוי זכור. וכדין חתער תיחבאן לאתערלא כלל בקטורא חד. כיון דהאי ברית חתער הא קטורא דכלל חתער. ואזכור את בריתי לאזדוגא ליה באתריה. ועל דא לכן אמור לגבי ישראל חוי ה' :

וורד וארא דף כ"ז ע"א ת"ת דלילת יוד הא ואו הא

פתח רבי שמעון ואמר (איוב יט) גורו לכם מפני חרב כי חמה עוטת חרב למען תדעו שדן. שדן כתיב. גורו לכם מפני חרב מאן חרב. דא חרב נוקמת נקם ברית. דהא הא חרב קאמט לאסתכלא כחאן דמשקר כבדית דכל מאן דמשקר כבדית טוקמא דנקמין מניה הא חרב הא דהא דכתיב (ס) כי המה עונות חרב. מאן טעמא כגין דמאן דמשקר כבדית פריש תיחבא ואל נמיל מאן דנמיל ואל יהיב לאתריה דהא לא חתער לגבי אתריה. וכל מאן דנמיר ליה להאי ברית איה גרים לאתערלא להאי ברית לאתריה. וחתברכאן עלאין ותחאין. מאן חתער הא חרב ברית לאתריה. כד אשתכחו זכאין בעלמא. מאן לן מהכא דכתיב וגם הקימותי את בריתי אחס לחת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם. מאן מגוריהם כמה דחת אחר גורו לכם מפני חרב. כגין דאיהו אחר דאשדי מגור בעלמא ועל דא גורו לכם מפני חרב. אחר גורו בה מיומא דאתקריבו לגבי קוב"ה דחילו בה דחילו ודחילו (כ"א ודחילו דחילו) עלאה בה למיער פקודיו. דא באי לא ישי (כ"א דהא אי לא ישי) דחילו על רשיה דבר כש לא דחילו ליה לקוב"ה לעלמין לשאר פקודיו. תא חוי באתערותא דלתתא כד אתער ישראל לגבי קוב"ה וזומו לקבלה מה כתיב ואזכור את בריתי דהא כבדית הוי זכור. וכדין חתער תיחבאן לאתערלא כלל בקטורא חד. כיון דהאי ברית חתער הא קטורא דכלל חתער. ואזכור את בריתי לאזדוגא ליה באתריה. ועל דא לכן אמור לגבי ישראל חוי ה' :

מוסר

יוסף דחק

הלכה פסוקה

מוזר שבות דף כ"א ונכתב כלח"ק

הרמב"ם הלכות חשובה פ"ב

שלשום הם שדוחים שכינה מהעולם וגורמים סילוק קב"ס חס ושלוסכניול. וכני אים טעמים עלי נשמת קולס.

(א) מטילי אימה על הצבור שלא לש"ש זה חרורה צבור בתוקף והן יראים ופחדים ממנו הרבה וכונתו לכבוד עצמו וכל חפציו שלא לכבוד שמים כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמצינו אף

על פי שהן משראל אין להם חלק לעולם הבא :

(א) מטילי אימה על הצבור שלא לש"ש שמים די מענטשין וואס ווארפין אמורא אויף דעם צבור

שלשה הם שדוחים השכינה מהעולם וגורמים סילוק הקדוש ברוך הוא ח"ו בכבודו דרייא עררייא

מענטשין זענען דא וואס זייא שמויסיין אנועק דיא שכינה פון דער וועלט אונז דורך זייא ווערט אפגיטאהן הקדוש ברוך הוא פון דער וועלט ובגי אים העלוקים בלי נשמת קולס אונז מענטשין שרייען פון זייערע צרות אונז זייער שטיקטע ווערט נים

ואויף דעם פארזאמלונג יודין נים פון נאקס וועגין ונייל זייא זאלין הישען תורה אונז מצות זה הורה צבור בתוקף דאס מיינט קען דער וואס גיוועלטיגט אויף דעם צבור מיט שטארקייט ויהו יראים ופחדים סגנו הרבה אונז זייא האבין מורא אונז שרעקין פאר אים פיר ופגחו לקבול עצמו אונז

זיין מיינונג איז נאר וועגין זיין פבור וכל חפציו שלא קבול שמים אונז זיין גאנץ בערונג איז נים וועגין דעם פבור פון הקדוש ברוך הוא פי אחר ואחר בארבעה ועשרים אנשים אלו שגניי יערער בעזון. דער פון דיא פיר אונז צוואנציג מענטשין וואס מיר האבין געצילט אף פי ששה משראי אין להם חלק לעולם הבא אפילו זייא זענען יודין פון דעקטווענין האבין זייא נים אהלק צו עלום הבא :

DN??

ולא יס קנאה לפני הקב"ה כקנאת הכרית קודם שחזר שם
הקדוש וסוד האמונה. מי שמכניס אות כרית קודם כרית
אחרת כללו משקר פשוט של הקב"ה המפקד כחומס המלך משקר
במלך לא יס לו חלק באלהי ישראל אם לא כתשובה רבה וחרידה.
הורס כנין הקב"ה. כ' ילולו ויחזירו כתשובה שלמים כ"ר :

שחזרו בתשובה בין בגלוי בין במסמוניות מקבלים אותן
שנאמר שובו בנים שובבים אע"פ שעדיין שובב הוא
שהרי כסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה :
הגלוי הכורג בני הסוכר שאשתו משוגרת וגורם להרעו כמעשה

וואס האבין געזיגנעט צו ווערן פארהאן אונ אלע
וואס האבין געזיגנעט געגין גאט צו דער צענדעלען
אויס אונ אלע וואס האבין גיט מקנים געווען דיא
תורה וועגן וועלכע נאך עס איז שחזר בתשובה אז
וויא האבין צוריק געקערט צו גאט מיט חרטה
אויף ווערע ויגד בין בגלוי בין במסמוניות סאיי וויא
האבין חרטה געפונען. אלע מענטשן האבין
געזעהן זיין תשובה. אונ סאיי וויא האבין חרטה
אין דערשטיל וואס מיינער ווייס גיט מקבלן איהן
געקט מען וויא צו אונ מען גיט וויא עולם הקא
שנאמר שובו בנים שובבים ווארום עס שטייט אין
פסוק קערט צוריק איר ווילדע קינדער אף עי פי
שעדין שובב הוא אפילו ער איז נאך ווילד שהרי
בפיר שב ווארום ער האט דאך גיטאון תשובה
אין דער שטיל ווא בגלוי אונ גיט געפונען. פון
דעםמועגן מקבלן איהן בתשובה געקט מען אים
אן מיט דיא תשובה :

אין גיטאון גיטאון ביי דיא יודין ווא אלע
לפני הקדוש ברוך הוא מקנא הקדוש ברוך הוא
אויף קיין עבירה גיט אזוי שטארק בייז וויא ער
איז בייז אויף דיא עבירה פון זנות און מען איז
קומטא דעם ברית קודש שחזר שם הקדוש וסוד
האמונה ווייל דאס איז דער סוד פון דעם הייליגן
גאטען פון גאט אונ דער סוד פון דיא אמונה
מי שפננים אות ברית קודש ברשות סקרא אחרא דער וואס
בריינגט אריין דעם ברית קודש אין אאשה וואס
איז אנגעצין דענערין פאלט משקר בשם של הקדוש ברוך
הוא איז גלייך וויא ער וואלט געליינקט אין דעם
גאטען פון גאט המשקר בחינם המלך משקר בקלד דער
וואס ליינקט אין דיא חתימה פון מלך ליינקט
ער אין דעם מלך לא יס לו חלק באיחי ישראל ער
האט גיט אהלך אין דעם גאט פון דיא יודין אם
לא תשובה רבה ותעירה סידין מיט אנרויסע תשובה
אשטענדיגע נעט מען אים מוחל ויין דיא עבירה
השנייה דיא רייטע עבירה איז ההרג בני הער
שאשתו קענעט ער הרגת וינע קינדער. ער הרגת דאס קינד וואס ויין ווייב איז מיט אים קענעט
גורם להרגו בפניה ער בריינגט צו דעם ער זאל הרגן ויין קינד אין דיא מושקעם בויה הורס בנין
הקדוש ברוך הוא ער צו ווארפט וואס גאט גיטאון ח' יצילנו ויחזירו בתשובה שלמה גאט זאל
אונז רעקטין אונ זאל אונז צוריק קערין צו זיך מיט אאשה אונ אנאנצע תשובה פן יתי רצון אזוי
זאל ויין דער ווילען פון גאט :

שאשתו קענעט ער הרגת וינע קינדער. ער הרגת דאס קינד וואס ויין ווייב איז מיט אים קענעט
גורם להרגו בפניה ער בריינגט צו דעם ער זאל הרגן ויין קינד אין דיא מושקעם בויה הורס בנין
הקדוש ברוך הוא ער צו ווארפט וואס גאט גיטאון ח' יצילנו ויחזירו בתשובה שלמה גאט זאל
אונז רעקטין אונ זאל אונז צוריק קערין צו זיך מיט אאשה אונ אנאנצע תשובה פן יתי רצון אזוי
זאל ויין דער ווילען פון גאט :

אונקל'ס וארא יום ב תורה

למשך מתי' ד'א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יחיה חיה יחיה ר' דמילי יוד' אל
שם בן שבועשה בניקוד חולם :

ח ואע"פ יתכון דארא רי ח והבאתי אתכם אל-הארץ
בנימית במימרי למיתן תולדות אהרן
ובנחש. סנהדרין ק"א :

רש"י שפתי חכמים

(ח) נשאתי את ידי. הרימותי להשבע ב כסא : ב (ג"א) כללו אמר להשבע במלכותי כי כסא מורה על המלכות
פירוש לתורת אלהים

(ח) והבאתי אונ איה ניעל אייך בריינגען צו דעם לאנר אשר וואס איה האב אויף גיהויבין מיין
ספר הישר

גיטאנט צו וויא ביי אלע פעלקער איז גיטאון איין גאט וואס
זאל קענען טאון די אלע זאכן וואס איר זאגט. דער פייה
גייט איז מיינער אונ איה האב מיה אלעין געמאכט אונ
בשמיאין. אונ פרעה האט ארויס געטריבען משה מיט
איהן פון זיין שטוב אונ ער האט גיטאון מען זאל דיא
ארבעט אויף דיא יודין נאך שווערער מאכין. משה מיט
איהן זענען ארויס געמאכען פון פרעה האבין ווי גיזעהן
די יודין איז ווערן שטעקט די ארבעט איז אויף זיי שווערער
גיטאון. האט משה גיטאנט צו הקב"ה פאר וואס האט
שטעקט געמאכט צו דיא יודין פון דיא צייט וואס איה בין
געקוקען צו פרעה אים זאגן. ער זאל די אידן ארויס שיקען
פון מצרים האט ער נאך שווערער געמאכט דיא ארבעט
אויף דיא יודין. האט הקב"ה גיטאנט צו משה דו וועסט
זעהן ווי איה וועל שטאנען פרעה אונ די מצרים מיט גרויסע
מכות

אתה לאברהם ליצחק וליעקב
ונתתי אתה לכם מורשה אני
יהוה: וידבר משה בן אלכנן
ישראל ולא שמעו אל משה
מקצור רוח ומעבדה קשה: פ

רשבים

(ט) ולא שמעו אל משה. עתה אעפ"י שהאמינו
מתחלה בברית ויאמן העם. שהיו סבורים לנח
מעבדה קשה והנה עתה הבדיר עליהם יותר:

ועלה כמנין ח"ל לומר שלסוף ח"ל שנה יאלו שנאמר ויהי מקץ ארבע מאות שנה ושלשים שנה:

שפתי חכמים

כמו רק הכסף אגל ממך: ושמיעה זו לשון קבלה הוא ר"ל
שנתייחסו מן הצאנז לסי סבדו שאלו לנחלם משם מעבדה
קשה כמו ואל משה סי' אל תנחמוי משה: וסוי כאלו נכתב
ולא שמעו אל משה מזה גדולה ומעבדה קשה אלל כשכיל וס
נקט מקצור רוח דרך של מילר להיות נשימתו קצרה:
ב"ל שמכיל לו רחיה אלה שפי' לעיל ויאמר אלל אני ה'
שפירשו נחמוי לשלם שבר וכו' שהרי אפי' לשורעניות מודיע ששמו
ה' מ"ש האמנה לשוכה לומר דשא מזה טובה מרובה ממדת
סורענות: ב"ל שידבר אלהים קחי על ענין שנמעה דלמי
רש"י וידבר אלהים אל משה קחי אלמנה הרעוטה אלל ויאמר אלל
אני ה' וכל הפרשה קחי אלמנה וס שלחתי כדפי' נמי לפיל אלל
לפירוש רבותיו קחי אלמנה הרעוטה ואל' וסא חת"כ
מפרשים שקחי אלמנה שאלמר משה מה שמו מה אומר אלהים וי"ל
דכשיל תרזוויס דבר אחר משפט וסא נקט בתחלה שקחי אלמנה
הרעוטה משום דלמה הרעוטה עיקר וגרס הכל ואלגב תוכחת
העיקר הוכיחו גם על ואמרו לי מה שמו וחדע לך שהרי לא דבר
אחר משפט אלל אחר שאמר למה הרעוטה ולמה לא דבר אחר
משפט מיד כשדבר אלל מה שמו מה אומר אלהים אלל ודפי' זה
גרס הכל: ע' (נח"י) שמעתי ולא אבין דלמא היא הנותנת בשלמא
משה שלא ידע שום שם משמותיו ית' הולך לשלול אלל האבות
הרבה פעמים נגלה להם מהי חיתו שישאלו וע"ק שהרי גם משה
לא שאל בשכיל עלמא אלל בשכיל וסאל מה אומר אלהים וע"ש.
ונ"ל דה"פ דש"ס ודש"ר ומה אבות הראשונים שלא נודעתי להם
כשמי ה' שהוא שם העלם ושמי הגדול רק באל שדי שהוא שם
הנאמר אפי' לא הרהרו אחר מדותיו ולך פ"י ששאלת מה אומר
אלהים ונודעתיך ששמי ה' וספ"ה הרהרת וס"פ: פ' ז"ל שמישכ
הפסוק לפי פי' רבותיו: צ' ר"ל וגם הקימותי את בריתי אתם
למא נלם את הארץ ולא קיימתי בימיהם שהיו לריבין לקנות
כדמים וקרים וספ"ה לא הרהרו וכו': ק' ר"ל כיון שפירשו' של
ולא שאלו לי מה שמך ה"ל ושמי ה' לא שאלו לי כמו שאלת שאלני: ר' דהשתא קשאי ליה ממ"נ שאם יפרשו לא נודעתי להם
כמו לא שאלו לי אלל הוא הודיעם שכך שמו ה"ל ושמי ה' לא שאלו לי ואם יפרשו לא נודעתי כמשמנו אלל שסופיו עליו ולא
שאלו לי הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הכתרים נאמר לו אני ה' וגו' ואי אפשר לכו"ל לפרש לא נודעתי לא נכחתי כמו שפירש
רש"י דמשמע אלל שמו הודיע להם ששבו לא יתכן להסופך עליו ולא אמרו לי מה שמך שמינין שהודיעם שכך שמו שוב לא היה להם

פירוש לתורת אלהים
האנטי צו שנוערין דהי צו געבין ויא צו אברהם
אונ צו יצחק אונ צו יעקב ונתתי אונ איה נוער
איה דאם לאנר געבין צו אר'ושה ווארום
אני יי איה בין נאם אונ איה בין געגלייבט
מקנים צו זיין מיין הבקשה: (ט) גידבר משה אונ

משה האם גירעט צו די קיגער ישראל או'
ווי נאם האם אים געהייסין ויא ששטי אגער די
ישראל האבין נים גיהערט צו משה מקצור רוח
פון נועגין קארצין אטום וסעבדה קשה אונ פון
נועגין שנוערע ארבעט נואם זיין האבין דעם

ספר דו'שר
האם הקב"ה נאם אקמאה געשיקט משה אהרן צו
פרעה ער נאם ארזים שיקען דיא יורין פון זיין לאנד. אונ
פרעה האם זיי נים גינאלט ארזים שיקען, הקב"ה האם
אנגעהויבן שאלגין פרעה מיט שטארקע סבות, דאם
ערשטע איז גינען הקב"ה האם געשיקט דוד אהרן ער
נאם מיט זיין שטעקן אקלאפ סקאן אויף דעם טיף גינען
וועט

בער הטורים
(ח) מורשה. כ' במס' דין ואידך משם מורשה קבלת יעקב
שכונות הטורס ירשו הארץ כדכתיב ויתן להם חרלות גוים כעבור
ישמרו חקיו ותורותיו יגלוו וכתוב מורשה ולא כתיב ירושה רמז
שמורישים ולא יורשים שלא ינכסו לארץ: (ט) מקצור. חסר ויזו

רש"י
(ט) ולא שמעו אל משה. לא קבלו ל תנחומין:
מקצור רוח. כל מי שהוא מילר רוחו ונשימתו קלרה
ס ואיני יכול להאריך בנשימתו. קצור לענין זה שמעתי
בפרשה זו מרכיב ברוך בר' אליעזר והביא לי רחיה נמקרא
זה (ירמיה עז) כפטס הואת אודיעס את ידי ואת גבורתי
וידעו כי שמי ה' למדנו בשהקב"ה מאמין את דבריו אפי'
לסורענות מודיע ששמו ה' וכ"ס ב האמנה לטובה.
ורבותיו דרשו (ש"ר סנהדרין קיח) לענין של מעלה
(שמות ה) שאמר משה למה הרעוטה ס אמר לו הקב"ה
הכל על דאכדין ולא משתכחין יס לי להסתאון על מיתת
האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי
מה שמך ואחא אמרת מה שמו מה אומר ע עליהם: וגם
הקמורתי וגו'. וכשכשק אברהם לקבור את שרה פ לא
מלא קרקע עד שקנה צ' כדמים מרובים, וכן ביצהק
ערערו עליו על הבחרות אשר חפר. וכן ביעקב (בראשית
לג) ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהרו אחר
מדותיו ואחא אמרת למה הרעוטה. ואין המדרש מתיישב
אחר המקרא מפני כמה דברים אחת שלא נאמר ושמי
ה' לא שאלו לי ק ואל' לא הודיעם שכך שמו ר הרי
תחלה כשנגלה לאברהם בין הכתרים נאמר אני ה' אשר
הולאתיך מאור כשדים ועוד הלאך הסמיכה נמשכת

וארא אל אברהם וגו' הוא הרבה פעמים נגליתי להם באל שדי
ולא שאלו לי מה שמך ה"ל ושמי ה' לא שאלו לי כמו שאלת שאלני: ר' דהשתא קשאי ליה ממ"נ שאם יפרשו לא נודעתי להם
כמו לא שאלו לי אלל הוא הודיעם שכך שמו ה"ל ושמי ה' לא שאלו לי ואם יפרשו לא נודעתי כמשמנו אלל שסופיו עליו ולא
שאלו לי הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הכתרים נאמר לו אני ה' וגו' ואי אפשר לכו"ל לפרש לא נודעתי לא נכחתי כמו שפירש
רש"י דמשמע אלל שמו הודיע להם ששבו לא יתכן להסופך עליו ולא אמרו לי מה שמך שמינין שהודיעם שכך שמו שוב לא היה להם

פירוש לתורת אלהים
האנטי צו שנוערין דהי צו געבין ויא צו אברהם
אונ צו יצחק אונ צו יעקב ונתתי אונ איה נוער
איה דאם לאנר געבין צו אר'ושה ווארום
אני יי איה בין נאם אונ איה בין געגלייבט
מקנים צו זיין מיין הבקשה: (ט) גידבר משה אונ

משה האם גירעט צו די קיגער ישראל או'
ווי נאם האם אים געהייסין ויא ששטי אגער די
ישראל האבין נים גיהערט צו משה מקצור רוח
פון נועגין קארצין אטום וסעבדה קשה אונ פון
נועגין שנוערע ארבעט נואם זיין האבין דעם

קָשִׁי עֲלֵיהֶן: וַיִּמְלִיכֵנִי יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָיו: יֵעֹל
מִלִּיל עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְיָ בְּגִי
וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:

שפתי חכמים

רש"י

ש' כדברים שהוא סומך לכהן וגם אני שמעתי וגו' לכן אמור לבני ישראל. לכן אני אומר ויתישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו והדרשה תדרוש שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כלש כחם ה' וכפטיס יסוף סלע מתחלקת לכמה נילולות: פוא גורם שיעשה להם גם זה אף שאינם הנונים: ר' ל' מתחלקת על ידי הפסוקים נלולות כן פירש' נמי כגמ' דשבת דף פ"ח והסופוט הקשו על פירושו ומפרשים כעין אחר ע"ש:

פירוש לתורת אלהים

אָמַרְנָם נִימָא נִימָא חֲאִפִּין אִין וַיֵּאמֶר יְיָ אֵלֵינוּ וַיִּנְאָמַר: (יא) בֹּא קוּם דְּבִר כִּי־דָו
נְעֻמָּאנֵנוּ וְאִם מֹשֶׁה הָאִם וַיִּנְאָמַר: (י) וַיְדַבֵּר יְיָ
הָאִם נָאִם נִירְעֵם צו מֹשֶׁה צוֹ אִם הָאִם

ספר הישר

קָשִׁי מִן דִּי וַיִּמְלִיכֵנִי וַיִּנְעֵנִי בְּלוֹט, אִם עִם אִין אִין נִירְעֵנִי
אִין וַיִּמְלִיכֵנִי וַיִּנְעֵנִי אִין מִצְרַיִם וַיִּנְעֵנִי גִינוֹאֲרִין
בְּלוֹט, אִין וַיִּמְלִיכֵנִי וַיִּנְעֵנִי אִין בְּלוֹט וַיִּנְעֵנִי
אִין גִּינוֹאֲרִין בְּלוֹט, אִין וַיִּמְלִיכֵנִי וַיִּנְעֵנִי אִין גִּינוֹאֲרִין

תרנום

נביאים יחזקאל כח

לחשיך מנה דוא צבאות נפש צ צב צבא צבאות דוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דדור יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דדור אל שם ב"ן שבעשים:

א וַיִּמְלִיכֵנִי הַמֶּלֶךְ אֹתָהּ וְאֵת כָּל־דִּנְתָּ יֵאֱלֹהֶיךָ
עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה תַּפּוּל לֹא תִאֶסֶף וְלֹא תִקְבֹּץ לַחִיַּת
הָאָרֶץ וְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיהָ לְאֶכְלָהּ: ב וַיִּדְעוּ כָּל־
יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעֵן הָיוּתָם מִשְׁעֲנַת קִנָּה
לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ג בְּתַפְשָׁם בָּהּ בַּפֶּה תִּדְרֹץ וּבִקְעֵת
לִהֵם כָּל־פִּתְתָהּ וּבִהֲשֻׁעָם עֲלֶיהָ תִּשְׁבֵּר וְהַעֲמַדְתָּ
לִהֵם כָּל־מִתְנִים: ד לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי
מֵבִיא עֲלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אֶדָם וּבְהִמָּה:
סבבף קרי

נָאִם אִין לְהוֹן לְבֵית סוּקְכֵנוּ: ד בְּכֵן בְּכֵן אָמַר יְיָ אֱלֹהִים הָא אָנָּה מִיָּתִי עֲלֶיהָ דְקָמְלִין בְּחֶרֶב
נָאִם אִין מִנָּה אָנְשָׁא וּבְעֵיקָא:

מצורת דוד

רש"י

(א) ונשחיתך. אפוך אותך כמזכר ואמר לשון הנופל באכדן
הדגים שהוא כשכחם על הי כשם ור"ל שיכלה אותו ואת עמו מן
השולט: על פני חשרת תפול. נעת המלחמה ולא תאסף אל
הקבר: (ב) כי אני ה'. הלאה לשלם גמול: יין. על כי
היו לבית ישראל כמו המשענת שעל הקי' שאין לו די להשעין את
השולט כי נקל יסבך ויתרוץ: (ג) בחפזם בך. נעת אחוז כך
כך נשברת וחדודי השכר: נכנסו ככתף ונקשו אותו: והעבדת
יחם. כי כהשען האדם על המשענת הוא כקוף מטע ולכן אמר כהשען
מזידים כלי משענת ולפי שהשענת אמר לשון הנופל כי ור"ל הנה כעצמת להם עורס מול האויב ולא עזרת להם וסי' א"כ
כעתתך להם לרעה כי עי'ן הוסף האויב לחרות בהם:

דעם פירוש עברי מיישש געפיגס מעו בייא דער הפסורה פון דער וואך:

להמשיך ביסוד ומלכות ד'א' ש'ין דלת יור נפש ש'ין דלת ש'ין דלת יור רוח יאהרונה נשמה דיסוד א' אד' ארנ' אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יור נשמה דמלכות י' ה' ו' ה' חיה יחידת דיסוד י'ה'ה חיה יחידה דמלכות אל שם ב'ין שבעשה:

י'תר מרעהו צדיק וד'ה' רשעים תתעם: ב' לא יח'ה' א' שב מן חברה צדיקא ומ'ה'ון דרש'עי מתעי רמ'ה' צידו וח'ון אדם יקר חרוץ: ג' באר'ה' צדקה חיים להו: ב' לא נסמק'ה' צד'ה' לנכר'ה' נכ'ה'א ומ'ליה דבר ש'מע ג'עה'ה': ד' בן חכם מוסר אב' ו'ל'ן לא' אג'ש דהקא נק'ה'א: ג' באר'ה' אג'ש דהקא נק'ה'א: ג' באר'ה' אג'ש דהקא נק'ה'א: ג' באר'ה' אג'ש דהקא נק'ה'א:

ד'צדיקא ח'י ואורח ד'עוה'ה' לא למות'ה': ד' בר ח'ביא מקב'ל מ'ר'ה'ה' דאקא וק'ה'א מ'ק'ה'ה' ק'ה'א מקב'ל בעת'ה':

רש"י

מצודת דוד

(א) יתר. ה'צדיק' יס' לו יתרון ומעלה מרעו ש'ינו ד'יק' אכל דרך רשעים המלכות היא מתעם את רשעים לאחור כדרכם ולא יפ'ו אל היתרון הכוא: (ב) לא יח'ה' א' שב מן חברה צדיקא ומ'ה'ון דרש'עי מתעי רמ'ה' צידו וח'ון אדם יקר חרוץ. דרך הליך לח'ה' ראשי כנפי העופות לכל יפ'ו ממנו אכל הרמ'ה' לא יתרכס על כי המה נראים יפ'ו כאשר כנפיהם שלמים וטח לרמות את ה'נזק'ה' ובעבור זה יאכר הכל כי יפ'ו להם והוא למשל על הקופץ יד מלאת מה מחונו ללדקה כי יפסד את כל הפון: והון. אכל הפון על אדם יקר המפרס מחונו גדל הפון הכוא הוא חרוץ ר'ל מוכר שוכנים המתקיים לזמן מרוב' ולא יפסד כשאר מיני מחסות ור'ל פשרו מתקיימת: (ג) באר'ה'. הכולך כלומר דקה ימלא חיים: ודרך. כדרך נתיב ה'צדקה' לא ימלא את המות. וכפל הדבר כמ"ש: (ד) בן חכם. אס' נראה חכמה כלום כול'ה' שמע מוסר האב ולא נחמס ואם נראה שהוא ל'ן כול'ה' לא קבל בעת'ה' האב שהוכיחו:

פירוש ע"ש

(א) יתר מרעהו צדיק איין צדיק ו'עה'ה' דיא מ'עשים טובים וואס זיינע חברים וראי צדיקים: מוה'ען, ווייל ער טאהן נאך מער מ'עשים טובים פון זיי וד'ה' רשעים פ'ה'ם אונ' ביאי רשעים איז אויף אזוי איין רשע ו'עה'ה' דיא ש'לעקטס וואס זיינע חברים ודי רשעים מוה'ען, מוה'ה' ער נאך מער פון זיי, כיו' ער ווערט פארקלאנג'עט אין דיא ש'לעקטס אז ער קען שוין גיט טאהן השוכה: (ב) לא יח'ה' א' שב מן חברה צדיקא ומ'ה'ון דרש'עי מתעי רמ'ה' צידו וח'ון אדם יקר חרוץ. אקאה' גיט ג'עב'ין איז גיט אלע אקאה' גלייך, אקאה' גיט ער פיל אקאה' נוייניג, וועט ער נאר ווקה זיין ער נאל' גיט שטארק'ין פאר זיין צייט, וד'ה' איז אקרייטשע וועט אונ' נתיבה איז אשקאלע וועט, אקאה' גיט ער מיט צדקה אין אקרייטשע וועט, ער גיט פיל צדקה, אקאה' גיט ער מיט צדקה אין אשקאלע וועט, ער גיט נוייניג צדקה: (ד) בן חכם מוסר אב' אז מיר זע'ה'ן אקרייטשע קינר אפרוקען איז אסיקן אז ער פאלקט אונ' הערמ דעם מוסר וואס זיין פאטער דערוינט מיט אים ו'ז' אונ' דער קינר וואס איז ארשע אונ' לאבט פון הורה אונ' מצות איז אסיקן יא ש'פ' געה'ה' ער האט גיט גיהערט דאס געשריי וואס זיין פאטער האט אויף אים געשריגען, אדער דער פלשט איז דער קינר וואס איז קלוג אונ' פרום, איז אסיקן אז דער פאטער האט אים געלערנט מוסר, אונ' דער קינר וואס איז ארשע איז אסיקן אז ער האט קיין אקאה' גיהערט אג'עשריי פון זיין פאטער, זיין פאטער האט קיין אקאה' געשריגען אויף אים אויף ווינע ש'לעקטע מ'עשים, איז דער פאטער שולדיג וואס ער איז ארשע:

משנה שבת פרק יד

ברטנורא

כלי אמ'ני דגבורה דמלכות דליי'ה' אלהים

פרק יד א שמונה.

העכבר כו'. המניין כס' ויהי כיום השמיני: הצרן חייב. שיש נמינ' נלוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור והוא לה חבור' פרק יד א שמונה ש'צ'ים האמורים בה'ה' דיא אכט ש'צ'ים וואס ש'ייגען אין דיא החובט והתנשקת והצ'ב מצ'ו ו'חוב'י ק'ה' מ'יג' נוער עס

(ה) לפי שהוא מפרק אותו דבר ומבדילו מתכירו: (ב) כ"כ רש"י והטעם: כי שאינו נראה דא"כ אפי' לנודך נמי לטעור אלא י"ל דאפילו בחינת נוד פטור משום דהוי משאיל וכתב הר"ן דהס"ד ברישא דאין חייב אלא לנודך אלא שאלוה' ח' שריש א"ן דרכס להוסיף ולפיקר כל צידתו לנודך אלא חייב דרך לנודך שלא יוסיף ומתיר ר"י שמעון ה"א דמשאיל פטור ומתיר על הר"ב והר"מ שלא כתבו שאינה הלכה: (ג) גמ' ולפי' שכתב משום מפרק נחתא שריד לזכר דא"כ לנודך נמי לטעור נוכח ואינו יולא י"ל כגון שריד וניתח ליה שיהיה נכנס כשור ודנקט להאכיל לנכנסים מלא מתרחי נקט ופשוט' ולפי' דמפר' כ"ה דחייב בנדר הדם אע"פ שלא יולא ולא נתיק' מתשכחו ע"י פ"ב מ"ג: (ד) ה"ק ר"י בכרייתא ודנקט פ"ל שאין לאסור משום מעבד אלא כשעושה כן בדבר העומד להתקיים כמו הכבשים דהשתא דמי לטעור אלא לנודך אכילה לשפחו לא דמי לטעור טור: (ה) ומשום דאריי

במי מלח שכן פשוט' למתק אוכל ואין דבר מחלל בעלמא נקט גמ' להני שאין מחלל ממש ואפ"כ נקט נמי חייב שיש בהן דפוסא. וכתב המגיד בפ"ה דכל אלו הדינים הן בכרייתא שאינו נוטל למשכב ולא חולה דהתם במ"ז פ"ה דיומא דתושב בגרונא משעילן לו סם בחור פ"ו משום ספק נפשות: [ה] כל האוכלין - לאחיי עתול לשיני' וכרשיני' לבני משעין כלומר שקשה להם וסד"א היתן כתובו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרין נותן שמן בחור המי' בתחל'. קודם שיתן המלח או נותן שמן בתחלה לנודך המלח קודם שיתן את המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עס המים ומתים את כחו אלא לא יתן מים ומלח בתחלה ואח"כ את השמן דמשעה שנתן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד ואין הלכה כר"י: ג אוזב י"ן. מין אוזב גדל בין הקוליס וממית התולעים שנמשים: שאינו מאכל בריאים. ומוכתח מלחא דלרפואה אכיל ליה ואסור לאוכלו בשבת גזיר' שמה ישחוק סממנים דהוי תולד' דעוקן (ה): אבל אוכל הוא את יועור. דהרכה אוכלין אותו כשהן כריאים. יועור. פיליין בלע"ו והוא מכלה התולעים שנכבד: אכזב רועה: עץ גדל יחיד ואין לו ענפים וקורין אותו בערבי ענא"ל רע"י והוא טוב למי שניזק על ששחם מים מעלים: כל האוכלים אוכל אדם דרפואה. כל דבר שהוא אוכל והכריאים אוכלים אותו יוכל אדם לאכלו בשבת אף ע"פ שהוא

שכובשין אותו להתקיים: אבל עושין מי מלח. מועטים כדי לטבל בהן פחו או לנודך התכשיל: והלא היא הילמי בין מרובה ובין מועט. כלומר אם המרובה אסורי' אף המועטים אסורים דלאחר מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת אלא (ד) אלו ואלו אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל

שכובשין אותו להתקיים: אבל עושין מי מלח. מועטים כדי לטבל בהן פחו או לנודך התכשיל: והלא היא הילמי בין מרובה ובין מועט. כלומר אם המרובה אסורי' אף המועטים אסורים דלאחר מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת אלא (ד) אלו ואלו אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל

עם פאנגט ויי אים שבת אדער ער בייקט ויאי אום שבת איז ער חייב ושאר שקצים ורמשים אונ אנדערע שרצים אויסקער די אקט החיובי בהן פטור נוער עם בייקט ויאי אום שבת איז פטור הצדן נוער עם פאנגט ויאי אום שבת ציצוך וייר ער דארף ויי חייב איז ער חייב שני ציצוך אויב ער דארף ויי גיט פטור איז ער פטור חיה ופי' שבהשוואה די חיות אונ עופות וואס זענען אין ויין רשות אין ויין שמוב אדער אין אקליינעם פארמאכטין הויף הצדן פטור נוער עם פאנגט ויאי איז פטור. ווארום ויי זענען דאך געפאנגען והחיובי בהן חייב אונ אז ער בייקט ויי איז ער חייב: ב אין עושין היקמי בשבת מען קאר גיט מאכין אום שבת פיר זאלץ וואסער אריין צו גיסקען אין איינגעלייגטע ורקות. אין קרוים אויגערקעס אפי' עשה הוא את מי הפלח אדער מען מעג מאכין אום שבת אביסור זאלץ וואסער וסיגי בהן פטור אונ ער מונקט איין אין ויי קרוים אום עסין אדער וניהן חתוך התבשיל ער גיסקט אריין די זאלץ וואסער אין גיקעקצ אפי' בבי ימי האם רבי יוסי גיזאגט נהלא הוא היקמי דאם איז דאך זאלץ זאלץ וואסער ביז מרובה ויין ביזם סאיי פיר אונ סאיי טייניג. אזוי ויי מען קאר גיט מאכין פיר

עם פאנגט ויי אים שבת אדער ער בייקט ויאי אום שבת איז ער חייב ושאר שקצים ורמשים אונ אנדערע שרצים אויסקער די אקט החיובי בהן פטור נוער עם בייקט ויאי אום שבת איז פטור הצדן נוער עם פאנגט ויאי אום שבת ציצוך וייר ער דארף ויי חייב איז ער חייב שני ציצוך אויב ער דארף ויי גיט פטור איז ער פטור חיה ופי' שבהשוואה די חיות אונ עופות וואס זענען אין ויין רשות אין ויין שמוב אדער אין אקליינעם פארמאכטין הויף הצדן פטור נוער עם פאנגט ויאי איז פטור. ווארום ויי זענען דאך געפאנגען והחיובי בהן חייב אונ אז ער בייקט ויי איז ער חייב: ב אין עושין היקמי בשבת מען קאר גיט מאכין אום שבת פיר זאלץ וואסער אריין צו גיסקען אין איינגעלייגטע ורקות. אין קרוים אויגערקעס אפי' עשה הוא את מי הפלח אדער מען מעג מאכין אום שבת אביסור זאלץ וואסער וסיגי בהן פטור אונ ער מונקט איין אין ויי קרוים אום עסין אדער וניהן חתוך התבשיל ער גיסקט אריין די זאלץ וואסער אין גיקעקצ אפי' בבי ימי האם רבי יוסי גיזאגט נהלא הוא היקמי דאם איז דאך זאלץ זאלץ וואסער ביז מרובה ויין ביזם סאיי פיר אונ סאיי טייניג. אזוי ויי מען קאר גיט מאכין פיר

מתכוין לרפואה: חוץ ממי דקלים. הם שני חילוקי
ממנוי הדקלים שהיו בדרך ישראלי וביניהם מעין מים
שהשטח מהם כוס ראשון מרפה הוכל שבמעיני וכו' שני
משגל וכו' שלישי מוקה את בני מעים עד שאלם מולידם
ללולים כדרך שהכנים: כוס
של עקרון. לוקחין שרף
אילן שקורין לו בערבי זא"ג
אלכסנדר"א ועשכ שקורין
לו עשכ"א אלסמו"ר פירוש
עשכ של שמחה וכרכוס
וכותשין אותן ג' חותנין את
שפרן ביין והאשה זכה
שתשתה מהן ג' כוסות תרפא:
מפני שהן לירוקה. כשלי
חולי הקרא ירקון אם ישתה
מהן ירפא מחולי הירקון אבל
ישאר עקר ולא יוליד ולכן נקרא כוס עקרון: לצמאו.
אם אינו חולה: ד' לא יגמע בהן את החומץ.
ויסלוט דמוכתא מלתא דלרפוא' הוא (ו) ואם מגמע
דאין אדם סך מהן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורר. שכן
דרכם לסוך. בלא מכה: רבי שמעון

ללא אורח' למילכיהו אי לאו לרפוא' שיש בהם ומוכת' מלתא ולחפז
קמ' ל כל המשקין לחותיו מ' ללפין כחומץ גמ': [ב] וכו' עיקרים.
אפי' דמרפי לזכה ולא מעיקרה כלחיתא כגמ' קרו להו אינשי כסם
עיקרי' כדי שיה' מפורסם כסם זה ויהסרו מהם בני אדם לשחותו
וישתדלו אחר רפואה אחרת לאלו החליו': [ג] שמן עקרון. ב'
שר'ל שנתכס' בעיקרי' בשמים
וירקות דש' פ' כן כבוס:
(ו) דחומץ מעטילא לכו היכא
לחיכה מכה דלמיתו וקרא כחומץ
לשיוס כן העלל לשולחין דמשמש
דקשה לזוהי מיירי לליכא מכה
דמרפי גמרא: (ו) גמרא וסופא
דקתני אבל משגל כדרכו ה"ה
דח' למיתו למגמע וכו' ח' ח' ח'
דאורחא דמלתא נקט. חוספות:
(ח) וסר'ל ככז והלכה כר'
שענין ולרר' שתייה' ח' ח'
המשחה משתמשין בה כ"ה
הכה. הכי אמר רב כגמרא
דהלכה כר'ס ולא מעטעמי דאלו
ר'ס חף על גב דלא שכיט שרי ורב סבר אי שכיט אין אי לא
לא וכתחלה דרכ שכיט משחא דורדא:

דאם אויף שותה מעג דאם אקענטש פרינקען צו
ארפואה חוץ ספי דקלים נאר די וואסער פון דעם
קנואל וואס איז צווישען די צוויי שייטער בוימער
אין ארץ ישראל קאר מען גיט פרינקען אויב
ער מיינט צו ארפואה ופ'ס עקרון אונ צו פרינקען
אפוס וואסער וואס אין ווי איז גיקאכט גיווארין
די ווארצלען פון עטליכע מינים גרא קאר מען
אויף גיט מפני שהן לירוקה ווייל דאם איז ארפואה
צו דעם מענטש וואס האט געל ווקט אג' שותה
הוא פי דקלים לצמאו אקער ער מעג פרינקען וואסער
פון דעם קנואל וואס איז צווישען די צוויי שייטער
בוימער אויב ער דארף גיט צו ארפואה נאר
ווייל עס דערשט אים ופ'ד שפן עקרון שלא דמיאה
אונ ער מעג זיך שמירען מיט אייר וואס אין ווי
איז גיקאכט גיווארין ווארצלען פון קשמים, אויב
ער שמירט גיט וועגין ארפואה: ד' החושב בשינוי
דער מענטש וואס האט ציין שמירען אונ שבת
לא יגמע בהן את החומץ קאר ער גיט זופען עסיג
די שמירען ואלין פון אים אנועק גיין אג' פסג
הוא כדרכו אקער ער מעג איין מונקען פרויט אין

ובולע שפיר דמי (ז): לא יסוך בהן יין וחומץ.
לפי דמיו יקרים ומוכתא מלתא לרפואה קענד: שכן
דאין אדם סך מהן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורר. שכן
דרכם לסוך. בלא מכה: רבי שמעון

עסיג אונ עסין אום שבת וויא יין שמינקע איז
אלע מאהל צו מאהל ואם נתרפא נתרפא אונ אויב
ער איז דורך דעם געהיילט גיווארין אויף דיא
ציין איז ער געהיילט גיווארין החיפש כהתני אויב
עס שמירען אים די דענדן ודי ויימין לא יסיד וז
וחיץ קאר ער ווי גיט שמירען מיט וויין אונ גיט
מיט עסיג אום שבת אג' סך הוא את השמן אקער
מיט אייר מעג ער ווי שמירען ויא שפן ניד אקער
מיט רויזין אייר קאר ער גיט שמירען די ויימין.
ווייל דאם איז נאנץ טייער וויין מען אז ער
שמירט דאם נאר צו ארפואה בני מלכים קעניגליכע
קינדער פון שפן ניד ע' פחותהו מעגין שמירען
רויזין אייר אויף ויערע מכות אום שבת שפן דרכו
נסך בחור ווייל אום דער וואכין. אונ אן אסכה
שמירען ווי יף אויף מיט רויזין אייר. וועט מען
גיט זאגן אז ווי שמירען וועגין ארפואה רבי שמעון
אופר רבי שמעון זאגט אף ק' ישראלי בני מלכים הם
אלע יודין האבין אויף דעם דין וויא בני מלכים הם
אונ מעגין זיך אויף שמירען מיט רויזין אייר
אום שבת אפילו צו ארפואה:

גמרא שבת דף ק"ז ע"ב

כלכלה כי כלה כלי החיטול דגמורה דמלכות דכריאה אכדמס

תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חזקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם
מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשרה:

תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערוינט ככה סעודות
חייב אדם לאכול בשבת שלש וויא פיר סעודות
דארף אקענטש עסין אום שבת. דרייא רבי חזקא
אומר ארבע רבי חזקא זאגט פיר סעודות דארף

מען עסין אום שבת אפ' רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד
דרשו רבי יוחנן זאגט גיידע לערנען פון איין פסוק.
עס שמיים אין פסוק ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת
היום לה' היום לא תמצאוהו בשרה משה האט גיזאגט

במנחה תלילין מוון סעודה אחת. מכלן משמע דומן אכלה
 שלישית בשבת הוון מן המנחה ולמעלה דלא כמאן
 שמחלקין סעוד' שחרית ומנחתין כינחיתין ומיחו' מהל' דלמרינן
 בפסחים בפ"ק דף נג ו"ד שחל' להיות בשבת משייר' מוון שח'
 סעודות אין דלית' מכלן משיירין מוון שלש סעודות' שח' לנשית
 כ' סעודות שחרית דהא כיון
 שאוכל הכל שחרית חשבו כסעודה
 אחת ועוד אומר ר"י שיש כלן
 איסור כרסם שאינה לריבא כדא"ל
 בפ' דא לא נז' דף ע"ב ג' ונכשור
 שבתות' הפקודים דקאמר ותיחי
 ס'ת' אחרונה וניקרי ארש' כן
 לקיש מפני כרסם שאינה לריבא :

תלתא היום. לענין שלש סעודות כא' : לעולם .
 תלילין מוון שלש סעודות מדלל' אמר ארבע
 לית ליה דר' חידקא : מכלל דר"ק שלשה .
 סעודות ס"ל דכחאי לא אפליגו אלא דר"ק סבר מה
 שעבר כבר לא יתל' ולר'
 יוסי יטל' : חבלו של
 משיח . כדלמרינן בכתובות
 דור שכן דוד נא בו קטגוריא
 בתלמודי חכמים : חבלי .

במנחה מצילין מוון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל
 והא מדרקתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מוון שלש סעודות מכלל דר"ק שלשה
 סבירא ליה אלא מהוורתא מתני' דלא כרבי חרקא . אמר רבי שמעון בן פוי אמר
 רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש
 פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג . מחבלו של משיח

צו דיא יודין איר נאקט היינט עסין דעם קין .
 ווארום היינט איז שבת צו נאט . היינט וועט
 איר נישט געפינען אין פעלד דעם קין רבי חרקא
 סבר הני תתא היום דבר מאורקא רבי חרקא האלט די
 דריי קאהל היום (והיינט) איז אויסקער ביי נאכט .
 דארף מען עסין דרייא סעודות ביי-טאג אויסקער
 דיא סעודה פון בייא נאכט . צו נאמען איז פיר
 סעודות נעבן פריי דאורקא אונ די רבנן האלטין
 דיא דריי סעודות זענען צו נאמען מיט די סעודה
 פון בייא נאכט . דארף מען עסין אין סעודה ביי
 נאכט אונ צווייא סעודות בייא טאג . פרעגט די
 גמרא קין מיר האבין גילערונט נפיה דליקה ביי
 שבת מצילין מוון שלש סעודות אויב עס איז גיווארין
 אפייער שבת בייא נאכט זאל מען רעקסטין עסין-
 ווארג אויף דרייא סעודות פאר נאר דא אפייער
 מיינט מען אז דער פיייער איז גיווארין איידער
 מען האט גיגעסין דיא סעודה פון בייא נאכט .
 זעהן מיר אז שבת דארף מען נאר עסין דרייא
 סעודות . ענפעקט דיא גמרא יא דאזי עס איז נישט
 אזוי . נאר דא שמועקט אז דער פיייער איז גיווארין
 שבת בייא נאכט . נאכדעם וויא ער האט שוין
 אפגיגעסין דיא סעודה פון בייא נאכט . דרייער
 דארף ער נאר רעקסטין עסין אויף דריי סעודות .
 פרעגט דיא גמרא עס שטייט אין דיא משנה
 שחרית מצילין שתי סעודות אויב דער פיייער איז
 גיווארין שבת פריה נאל מען נאר רעקסטין עסין
 אויף צווייא סעודות פאר נאר דא אפייער מיינט
 מען אז דער פיייער איז גיווארין איידער מען האט
 גיגעסין דיא סעודה פון דער פריה . זעהן מיר
 דאך אז שבת דארף מען נאר עסין דריי סעודות
 ואיינע בייא נאכט אונ צוויי בייא טאג . ענפעקט
 דיא גמרא יא דאזי עס איז נישט אזוי . נאר דא
 שמועקט אז דער פיייער איז גיווארין שבת פריה
 נאך דעם עסין . דרייער דארף ער רעקסטין
 עסיגווארג אויף נאך צווייא סעודות . פרעגט די
 גמרא עס שטייט אין דער משנה במנחה מצילין מוון

לשון חבלי לידה : בלא מצרים . כלומר אין להק : או תתענג . כתר וקרח : לשבת עונג כתיב : נחלת יעקב . ולא נחלת אברהם ויחזק : לארבה ולרחבה . ארץ זו ולא יתיר : הארצות האל . ותו לא :

כתיב הכא יום וכתיב התם הנה אנכי שולח וגו' לפני בא יום וגו' . מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה היום ההוא . מלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם כיום בא גוג א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים שנאמר או תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארבה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ארץ כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה ד"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד מלכויות כתיב הכא והרכבתך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במוטימו תדרוך :

וויים קען אז ער וועט גירעטעט ווערין פון דיא צרות וואס וועט זיין ווען קשיים וועט קוקען קתיב דא יום דא בייא דיא קעודה פון שבת שמיים אכלוהו היום . איר נאָלט עסין היינט ויחייב התם אונ דארט בייא קשיים שמיים הנה אנכי שולח לך את אליהו הנביא לפני בא יום ה' . איך וועל שקען צו איך אליהו הנביא . איידער עס וועט קוקען דער טאג פון גאט וואס קשיים וועט אין אים קוקען . וועט קוקען דיא קעודה פון דעם טאג שבת אונ וועט קעסטין פון דיא צרות וואס וועט זיין אין דעם טאג וואס קשיים וועט קוקען פרייה של גיהנם פון וואנען ווייסין מיר אז ער וועט גיט געמשפט ווערין אין גיהנם כתיב דא יום דא שמיים אין פסוק כי שבת היום זה . היינט איז שבת צו גאט ויחייב התם אונ דארט בייא דעם גיהנם שמיים יום עברה היום כתיב דא יום דא אקאג פון צארין . וועט קוקען דיא קעודה פון דעם טאג שבת אונ וועט קעסטין פון דעם צארין וואס איז אין דעם טאג וואס קען איז אין גיהנם מלחמת גוג ומגוג פון וואנען ווייסין מיר אז ער וועט גירעטעט ווערין פון דיא מלחמה וואס וועט זיין מיט גוג וקגוג כתיב דא יום דא שמיים אין פסוק היום לא תמצאוהו . וויינט וועט איר גיט געפינען דעם קן ויחייב התם אונ דארט בייא דיא מלחמה פון גוג וקגוג שמיים היום בא גוג אין דעם טאג וואס גוג וועט קוקען האלטיין מלחמה . וועט קוקען דיא קעודה פון דעם טאג שבת אונ וועט קעסטין פון דעם צארין וואס וועט זיין אין דעם טאג פון דיא מלחמה . רבי יוחנן האט גינאנט פון רבי יוסיס וועגן די הקענג את השבת דער קענטש וואס געקט ויף פארנעניגען אין דעם טאג שבת נותנים לו נחלה בלי מצרים וועט קען אים געבין אנחלה ואלאקדן אן גרענעצין שנאמר ווארום עס שמיים אין פסוק אז תתענג על ה' דאקאלס ווען

וודר ווארא דף כ"ח ע"א ח"ה דלילות יוד הא ואו הא

פתח ואמר (חכונ ב) כי אכן מקיר חזק וכספים מעין יעננה . כמה אית ליה לבר נה לאודותא מחוביו דלא יחשא קמי קודשא בריך הוא . ואי יימא מאן יסדיר ביה . הא אכני ביתי ואפי ביתי יסדירו ביה . ולומני דקודשא בריך הוא עכיד כהו שליחותא . תא חזי חוטרא דאהרן דליתו אעא יבישא קודשא בריך הוא שירותא דנסין עכד כהו ותרי שליחותי ביה אלתעבדו . חד דליתו אעא יבישא וכלע לאזין תנחיל גילהון . וחד דהא לשעתא אהדר ברוחא ואתעבד כריס . אמר רבי אלעזר טסה רוחיהון דליין דאמרין דלא זמין קוב"ה לאחייא מתייל והין יתעבד עיניו

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

מזוהר שמות ב' ע"ב ונכתב כלשון הקודש

החורם שימות העיבר כנצי אצחו שגסה רעות עשה שהעלם
 אינו סוכל מהעולם הולך וזוער מעט מעט וזלזול
 והסקה מהסתלק מן העולם וחרב רועה ודבר כמיס לעולם ואנו
 הם חורב כניו חורב בניו המהך דורחם העיניו והעולם נידון ככל
 דינים האמורים או לו ואיו לנפשו נוח לו שלא נברא. אמרישם
 ושראלי שרשם וכמה רככות וחי כללות ושגמור מגדה ומעולם
 ומחריבת ורעם שגמור וכל כלי הילוך היחורה תפליטיו

(א) עשרים וארבעה דברים מעכבין את התשובה ארבעה מהן עון גדול והעושה אחת מהן אין חקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו ואילו הן הממשיא את הדין: ובכלל עון זה המעכב את הרבים מעשות מצוה: (ב) המטה את חבירו מדרך טובה לרעה כגון מיטת מדיח: (ג) הרואה כנו יוצא לחרבות רעה ואינו מוזהר בידו

במחמיאו ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא מניחם בכשלונם:

(א) עשרים וארבעה דגים מעבדי את השוכם פיר אנו

[illegible]

(א) עשרים וארבעה דברים שקבעו את התשובה פיר און צוואנציג זאכן וזאכן האלטן אויף דיא תשובה זאל נישט אנגענומען ווערן ביא נאם יאבעה פון עון גדיז פיר זאכן פון דיא פיר און צוואנציג איז די זיכר וייער גרויס וועלעך אחת פון אונז אז ער מוהט איין עבירה פון די פיר עבירות איין תדוש בידה הוא פסיק בידו געלות תשובה לאומט איין נישט נאם ער זאל סאָהן תשובה לפי נדוי חסא ווייניר זיין וזכר אז גרויס וואס נישט אנגען דיא פיר זאכן וזאכן תפסיא את הרבים אז ער מאכט ווערן פיר קענטשין ובעל עון נח און אין דיא עבירה ווערט גרעכונגט הקבב את הרבים געשעות פסחא דער וואס פארהאלט פיל קענטשין און לאומט זיין נישט סאָהן אמיצה. דאס הייבט אויף ער האט געמאכט וינדיגען פיר קענטשין: (ב) תפסה את חברי סדרה סבה לדרה רעה ער האלט אראפ געפירט זיין חבר פון גאנצן וועג צו אשליעקטן וועג פון געפירט ופדית רהינו ער האט אים אנגירעט ער זאל סאָהן עבירות. אדער ער האט אים געמאכט זיין חבר האט נישט געוואסט אז דאס איז אעבירה: (ג) הראה בנו וצא לתבות רעה וואס מוהט בידו רהינו ער וועט זיין וזהו גייט סאָהן עבירות און ער שטראפט אים נישט וואס ובעל. ברשיתו ווייט זיין וזהו איז דאך אים זיין גלות אלו סיבה בו היה פושע ווען ער וואלט אים גישטראפט און צו וינדיגען. און וואס ער ויה אפגעשליידט פון צו וינדיגען. און אז ער האט אים נישט גישטראפט ונכסא בקחסיא איז גליה ווי דער פאטער וואלט אים געמאכט

וְיִזְכְּרוּן וְיִזְכְּרוּן עוֹן הָאֵל אֵין דִּיא עֲבִירָה נִוְעֵרֵט גִּירְעוֹכְנוֹט קִי שְׁאִמְשֵׁר בְּרִדוֹ נְסוּחֹת בְּאֵתִים דְּעֵר מְעַנְשֵׁל וְיִזְכְּרוּן קָען שְׁמַעְרִין אֹנֵב אֶפּ הַאֲמִיזִין אַנְדְּרַע מְעַנְשֵׁשִׁין וְיִיא וְאֵלִין גִּיט וְיִזְכְּרוּן קִי יִחִיד בְּיוֹ רַבִּים סְאִי קָאר אִיין מְעַנְשֵׁל אֹנֵב סְאִי פִיל מְעַנְשֵׁשִׁין וְיִיא מִיָּתָה אֹנֵב עֵר הַאֵט וְיִי גִיט גִּישְׁמַעְרֵט אֵלֵא מִיָּתָה מְעַנְשֵׁשִׁין קָאר עֵר הַאֵט וְיִיא גִילְאִיין אִין וְיִיעֵר שְׁמִוּוֹכְלִיכְנִיג, אִין אִוִּיה אִוִּיה אִים דִּיא עֲבִירָה :

לא היה שום אחד שהרג הסוכר במעט אשה כל שכן אחר שנטל וזכות זה ילאו מהגלות ואשרי אדם שיסמור אות בריית קדש כי מלכד עטסו כעטס גורם לגלות ישראל וס' ברחמי יחידינו בתשובה עליהם :

ויערין זאל קען אים ווארפין אין טייך, פון דעםטונענין לא היה שום אחד שהרג העובר בספי אשה איז נים גיווען איינער וואס זאל הרגן דאס קינד ווען ער איז גאך גיווען ביי די מוטער אין בויה די שכן אחר שנטל נאכדעם וויא ער איז גיבארין גיווארין האט ער אים געוויס נים געהרג'ט וזכות זה יצאו מהגלות אונ אין דעם זכות זענען זיי ארויס געגאנגען פון גלות ואשרי אדם שיסמור אות בריית קדש וואהל דעם קענקיש וואס היט דעם בריית קדש ער זאל אים נים קסטא זיין די פלד עגשו תגזוז אויסקער דעם שטארקין שטראף וואס עס ווערם גישטראפט דער קענקיש וואס איז לא קסטא דעם בריית קדש גורם זינדיג ושראי בריינגט ער גאך אז די יודין זאלן נאך זיינער פארקלייבן אין גלות זה' ברחמי יחידינו בתשובה שלמה אונ גאט מיט זיינע רחמנות זאל אונ צוריק קערן פון אונזערע זינד מיר זאלן טאהן א אקטתה השוכה :

זארא יום ג תורה

זאנקלעס

לחמשיך כחית ד'א יהודה נפש י יהו יהודה, רוח יוד ד'א וא הא, נשמה יהודה חיה יחידת ר' דמילי ר' אן שם ב'ן שבעליה בניקוד חולם :

י וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי לא קבילו מלי ואיבדו

דעת זקנים מבעלי התוספות וכוה משה (יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה. המפרשים ז"ל שאלים האו קל וחומר פריכא הוא שהרי נאמר בספס מדוע לא שמעו ישראל אל משה מחמת קול רוח ומעבודת קשה. והרמב"ן ז"ל כתב שמשה סבר שני ישראל לא שמעו אליו מחמת שהוא ערל שפטים והתורה הומרת שכלמת לא כן היה ומה שלא שמעו אל משה היה מקול רוח ומעבודת קשה. ומשה טעם כזה ולפי עטותו היה דן הקל וחומר. והרב בעל מנשה ה' כתב אבל לדעתו יחייב הענין כלופן אחר כי משה כבר סיפר לישראל כי פטמים שהקב"ה שלח אותו לטוילאס מלגרים. וזהו בפסם הראשון נאמר ואלמן הפס וישמע כי פקד ה' את בני ישראל וכל רחם את עניו. וזה יפלא שאלו שהקב"ה אחר למשה שהוא שלח לטוילאס כמו שנאמר ואחרת אליהם פקוד פקדתי אתכם ואלו הפטו לנבם במלגרים. ואח"כ נאמר וידבר אחרת אל כל הדכרים אשר דבר ה'. כרי ודאי אחר לנבם שהפס אחר פקוד פקדתי אתכם ואח"כ היה מוספיק חומר ואלמן הפס. ולמה הולך לומר שפעם כי פקד ה' כיון שהלמינו. לכל דברי אחרת הרי הפקידים ככלל. אבל נראה שישאל ר"ל זקני ישראל. כאשר שמע דברי משה הלמינו וקבלו ממנו כי פקד ה' את עמו. אבל לא הלמינו שהוא יהיה השליח המוילא אותם אבל חשבו שהוא שלח הקב"ה למבשר לנב. כי היה נראה בעיניהם שאלו כדאי לנב לסיחור פירוש לתורת אליהם

לכותים על התורה (יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו'. משה האם גיואנט פאר גאט מאכאך יודין האבין נים גיוואלט הערין קיינע כיד. ווארום זייא זאגין אז עס וואלט גיווען אקט וויא איך זאג אז גאט וויי' זיין ארויס געקען פון קצרים. פאר וואס האבין זייא איצם געקוקען אקורצין אקעם פון דיא שווערע ארבעט וואס פרעה האט איצם אויף זייא שווערער געמאכט דיא ארבעט וויא פרעה, זי אחי וועם

ספר הישר פון זייערע שוויים זענען גיווארין צפנדעם, גאקדעם האט הקב"ה אפגעטאהן די צפנדעם אונ האט געקיינגט אויף זיי איין אנדער קעח, פון די גאנצע צדד צוויי איילין די קנים, די קנים זענען געלעגן אויף די צדד צוויי איילין די הייה, אויף אלע קעקעשין אונ אויף אלע קעבולע זענען גיווען קנים, אונ דיא קצרים האבין געהאט גרויסע שטערקע פון די קנים, גאקדעם האט הקב"ה אפגעטאהן די קנים פון קצרים אונ האט געקיינגט אויף זייא איין אנדער

יְהוָה מִנִּי פִרְעָה וְאֵנִי
 יָקִיר מִמֶּלֶךְ: יִגְדִּילִי יְיָ
 עִם מֹשֶׁה וְעִם אֶהֱרֹן
 וּפְקִידֵינוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל
 וְיֹת פִּרְעָה מִלְּפָא
 יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם

בעל המורים

(יג) ויטוס. ד' כמס' ויטוס וכו'. אל פרעה. ואח"כ נגשו (כל) בני ישראל ויטוס את כל אשר דבר. ויטוס לאמר זה הדבר אשר

רש"י

(יג) ערל שפתיים. אטוס שפתיים. וכן כל לשון ערלה
 אני אומר שהוא אטוס (ס' ו) ערלה אונס אטומה משמע
 (ס' ע) ערלי לב אטומים מהבין. (חבקות ב) שמה גם
 אמה והערל והאטוס א משכרות כוס הקללה. ערלת כשר
 שהגיד אטוס ומכוסה כה. (ויקרא יט) וערלתם ערלתו
 עשו לו אטוס וכיוצא איסור שיכריל בפני אכילתו. (ס'ס)
 שלם שנים יהיה לכם ערלים אטוס ומכוסה ומוכדל מלכלו:
 ואיך ישמעני פרעה. ב זה אחד מעשרה ק"ו שכתורה
 (כ"ר פ' ל"ב): (יג) וידבר ה' אל משה ואל
 אהרן. לפי שאמר משה אני ערל שפתיים יצחק לו
 הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ:
 ויצום אר בני ישראל. (ש"ר) זוה עליהם להנהיגם
 בנחת ג ולסבול אותם: ואל פרעה מלך מצרים.

א וכו'. פי' על והערל שפתיים רש"י: ב ר"ל שאל חומר דהאי
 ואיך ישמעני פרעה מולתה כפ"ע הוא כלומר וגם פרעה לא ישמע
 אלי משכח אחרת דהיינו ואני ערל שפתיים לנ"פ זה אחד מעשרה
 ק"ו והכל חדא הוא וכו' נוחא מה שהפך רש"י ופי' ערל שפתיים
 קודם ואיך ישמעני פרעה שאל על סדר המקרא והק"ו הוא הכי
 ומה ישראל ששמוע עונה הוא להם והיה להם לקבל דברי
 ואפ"ס לא שמעו לי פרעה ששמוע רעה הוא לו כ"ש שאל
 ישמעני. וא"כ איכא למיפך דמה שאל שמעו ישראל למשה
 היינו כמו שמפרש הפסוק לעיל ולא שמעו אל משה מקור רוח
 וגו'. וי"ל דמשה לא היה יודע שאל שמעו לו בשביל קול רוח
 אלא הוא סבר ששכיל שהוא ערל שפתיים לא שמעו לו ומ"ש
 בקרא כן מפני שהתורה כתבה לפי האמת אבל לפי דעתו שהיה
 סובר שמוע שהיה ערל שפתיים לא שמעו אליו הווי שפיר ק"ו
 ואין להקשות אפ"ס ה"ל למשה להכליע הפירכה חק חתר שגילה
 לו הקד"ש שמה שאל שמעו אליו הוא מקור רוח ומה ישראל
 שהיה לעשות חק חתר דין שאל שמעו אליו שפיר ק"ו קול רוח כמו
 שמצינו בכמה מקומות כחלמוד י"ל דפירכה הכוונה בחוריה הוא
 שהיה לעשות חק חתר כו'. (הר"ם): ג דקמ"ל דמפסוק משמע שאלה את
 ישראל עמנו שויטלו את עמנו ויטוס' שזה עליהם וכו' ר"ל דוילוס קאי על משה ואהרן להנהיג ישראל בנחת ולסבול אותם

וכוח משה

ערל שפתיים. ולכן נאמר וישמענו כי פקד ה' באלו אחר שהאמינו
 חלי הענין לא כולו. ובפס' השניה שדבר לא דבר רק עם אהרן
 שהיו בעבורה קשה. האנשים המונים המתעוררים עליהם. והיו
 הדבור הוא אליהם לנחמם ולדבר על לבם ליישב דעתם. וגם
 הראשון לא האמינו שהיה משה השליח והוא ויטוס. לכן
 נאמר בפס' הזה חלי ה' והוא חכם מתחת סבלו מלרים. וכן
 יהיה המוליד אבל אני בעצמי אוליכס. וכאשר אמר הקב"ה
 פעמי לומר הן בני ישראל לא שמעו אלי. כלומר לא קבלו ממני
 שפתיים. א"כ איך ישמעני פרעה ואמין שאני השליח להוילוס. כחוש
 מקור רוח אבל הדברים שבים אל חלחל השליחות שאל' וישמענו
 ופי' זה מפני היותו ערל שפתיים לא האמינו שהיה שליח לדבר עם פרעה. וסעד שאל האמינו היותו שליח להוילוס. שהיוקנים
 לא הלכו עמו. אבל נשמעו אחד אחד כמ"ש ר"ל. וכן הכוונא אומר ואחר כאלו משה ואהרן ולא הוכיר הוקנים:

פירוש לתורת אלהים

ישראל האבין מיה גיט צו גיהערט ואיך ישמעני
 אונ וויא נועט מיה פרעה צו הערין אונ ווידער
 ואני אונ איך בין צרי שפתיים פאר שטאפטיש לעפציין
 בלוקר איך קען גיט רעכט ריידן: (יג) וידבר ה'
 האט גאט גירעט צו משה אונ צו אהרן ויצום
 אונ ער האט וויא גיבאטין וויא נאלין ואגין ריא יודין וויא נועלין אויס געלייזט ווערין פון מצרים

לוקושים על התורה
 פרעה הערין מינע בייד. פרעה נועט געוים ואגין אז איך
 נאג ליגען. ווארום ער האט שווער געבאקט ריא ארבעט
 אויף ריא יודין אונ ווי מוין ארבעטין. אונ איך קען וויא
 גיט העלפין. ואני ערל שפתיים. אונ מינע לעפציין נענען
 פארבאקט אונ קען גיט קיינעם גיט געפערין (וידא ראוהן):

ספר הישר

אין אלע ארטער ווא די מצרים נענען גינען געהאטין.
 אונ נוען די מצרים האבין זיך געהאלטן אין די שטובין
 איז האבין פארשלאסן די טירען די חיות אונ די עופות
 נאלין גיט נענען אריין קומען האט הקב"ה געשיקט אמן
 חיה פון גט ווא נעקט אויס ווא אקענטש אונ ווא הייקט
 סיגניז אונ ווא איז געקומען אין מצרים אונ ווא האט
 גאנגע העקט בוי געקן איידן ריא גיינג אונ ווא איז ארזיך
 געבאנגען אויף ריא דעקער אונ האט דורך געשניטען ריא.
 בעלעקס

אנדער מקד. הקב"ה האט אריין געשיקט אין מצרים אלע
 ערליי חיות אונ שטאנגען אונ געגריסן אונ מיין אונ פליגען
 אונ אלע ערליי נוערעם וואס קריקען אויף ריא ערד אונ
 שרצים אונ קראקען אונ נאך אונעלע פייגל וויא האבין
 אויפגריסן אלע עסינווארג אונ אלע פרוקטין פון ריא
 ערד אונ פון די בייסער. אונ די פליגען אונ די פלייט נענען
 אריין געקראכן אין ווינערע אויגין אונ אין ווינערע אויערין.
 אונ די פליגען וואס הייסן ערעה נענען אריין געפליגן

לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: שְׁנֵי ס יי אֱלֹהֵי רֵאשֵׁי בֵּית
 אֲבֹתָם בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר־יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ
 וּפְלֹאֵל חֶצְרֹן וְכֹרְמִי אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת
 רְאוּבֵן: טו וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְיָאל וַיְמִין
 וְאַהֲרָה וַיְכִין וְצֹחַר וַיִּשְׂאוֹל בֶּן־
 הַכְּנַעֲנִית אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:

רשבים

(יד) אלה ראשי בית אבותם. כפרש במבילתא אלו שלשה שבטים שגוינה אותם יעקב בעת צוואתו ויהם עתה הכתוב להודיע שחשובים הם. ולפי הפשט ער בשה ואהרן תוצרך לייחם באן וער קרף ובני עוזיאל ופנחס הנזכרים לפנינו בתורה ליעת מי הם הנזכרים לפנינו:

בער הטורים

האריות. כזכות משה שנעשה שליח להקדים לנזות על בני ישראל ומה לווי דהתם איירי כע"ל ההוא דמלך חסור וכענין ספיכת דמים ההוא דיהודיע שזם להרוג את המלכה אף כלן לזה משה להחרק מע"ל ומשפכות דמים:

ופנחס הנזכרים לפנינו בתורה ליעת מי הם הנזכרים לפנינו:

רש"י

שפתי חכמים

וכפרשם ויגו כבוד ומה שכחו אחריו להוציא את בני ישראל מילתא כלפי נפשים הוא: ד' והשתא מלת להוציא קלי אשניהם לום על דבר ישראל שיאמר להם שהוא יולידם ממלכיהם ועל שליחותו אל פרעה שיאמרו לו להוציא את בני ישראל וגו' ויתרבו כו שאל לא ינוחם סייבר אותו כסורים: ה' ואל"ת עדיין יס להקשות למה לא התחיל משפט לוי. ותיקן הרמב"ן דל"ל היה נראה ש"לוי היה בכור היחס מכאן ואילך לכבוד משה לכד שהזקק ליחס שכמו של לוי עד משה ואהרן כשכיל (ובפסיקתא גדולה ראיתי לפי שקנטרס יעקב אבינו לשלשה שבטים עיני יחום שלשה שבטים

וזאת ראיתי כי הקב"ה ה' מפרש שהיה הכל ע"י תליתאין ע"כ התחיל לכבוד כאלם בית אבותם ומלא ראוין ארבע משפחות ושמועון חמש משפחות ולוי שלש משפחות. ע"כ פסל הרמב"ם וכתב כליו המשולש פתמים. כי לוי בעלמא הוא תליתא וממנו יאלו משפחות רק שלשה גרסון ק"א ומררי. ומשה בעלמא הוא השלישי. מרים אהרן ומשה:

פירוש לתורת אלהים

אונ צו פרעה נאָמט איר זאָגן ער זאל אַרויס געבן דיא יודין פון זיין לאַנד מִצְרַיִם: (יד) אַלֶּה דאָס זענען דיא זעלצטע פון דיא יִשְׂרָאֵל פון אייטליכען הויז געווינד פון זייערע זעלשערין בן די קינדער פון ראובן נאָם ער איז גינען דער בכור פון יִשְׂרָאֵל האבין גיהייסן חנוך ופלואל חצרון וכרמי אלה משפחות ראובן דאָס זענען דיא משפחות פון ראובן בלומר פון זיין זענען ארויס געקומען אלע משפחות נאָם איז גינען אין

ספר הישר

ארויס סידען זייערע בהמות אין פערד האבין זיי גיטראפין זייערע אלע בהמות זענען געשיינערט. איין זעהנטייל פון אלע בהמות זענען געקליבען לעבין אין מצרים, אבער דיא יודישע בהמות נאָם זענען גינען אין גושן זענען גיט געשיינערט אפילו איינע אויף גיט, נאָכדעם האָט הקב"ה גיטראפין דיא מצריים מיט פאָדקעס, פון קאפ ביז די פיס, אונ עס האָט געדויען פאָדקען פון זייער לייב, ביז זייער לייב איז פארפויגט אונ פארשטאנען גיטראפין, נאָכדעם האָט הקב"ה

קוטבים על התורה

(יד) אלה ראשי בית אבותם וגו'. דער אלשיך זאגט דריבער דערצייגט די תורה דעם יחום פון משה איז אהרן צו נויזין אז פון אלע שבטים איז קינדער גינען קעסער פון משה אונ אהרן, דריבער דעבונט ער ראובן מיט זינע קינדער, אונ שמעון מיט זינע קינדער, צו

בכור פון יִשְׂרָאֵל האבין גיהייסן חנוך ופלואל חצרון וכרמי אלה משפחות ראובן דאָס זענען דיא משפחות פון ראובן בלומר פון זיין זענען ארויס געקומען אלע משפחות נאָם איז גינען אין

זרעית שמעון: מן ואלין
שם ה' בני לוי
לתולדתו גרשון וקהת
ויהררי ושני חיי
ותלתיו ושבע שנין: לוי שבע ושלישים ומאת שנה:

רשבי

(מז) ושני חיי לוי. לפי המשפט שמירשתי בבראשית שכל שנות הרורות הוא מונה עד שני (חיהם) (ג"א חשוביהם) מנח ועד אברהם. ואחר אברהם שנות יצחק ואחריו שנות

שפתי חכמים

התחיל מלאכות לטורע שגאל רלובן כולל ליום וממנו לוי שלישי לשבעים: ו' נמלא שלל עבדו אלל קריו שנה דהא יוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וכלותו זמן היה לוי בן ל"ד שנה דהא כשם שנים נולדו טלס חזן מכנימין הולל מהם כ' שנים עד שגולד לוי שסוף ב' לללובן נמלא שניה לוי גדול מיוסף ד' שנים וחל"כ היה ו' שני שוכע ושנתיים רעב וכשעבדו כ' שנים משני הרעב כלו למלרים וכלותו זמן היה לוי בן מ"ג וקל"ז שנים התחיל השעבוד ורד"ו שנים היו במלרים לא מרד"ו שנים ל"ד שנים של לוי שלל התחיל השעבוד נמלא שלל נשתעבדו אלל קריו:

רש"י

כלן לבדם לומר שחשוכים הם: (עז) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי להודיע כמה ימי השעבוד שכל שנה מן השבעים קיים לא היה שעבוד שנאמר (שמות א) וימת יוסף וכל אחיו ואחר כך ויקם מלך חדש ולוי האריך ימים ו על כולם: היה כמות לא מהן מ"ג אז נשאר עדיין ל"ד שנים מלוי שלל של לוי שלל התחיל השעבוד נמלא שלל נשתעבדו אלל קריו:

פירוש לתורת אלמים

יבבם ראובן: (מז) ואליה שמות אונ דאם נענען דיא געבען פון די קינדער פון לוי דהארותם צו זייער גיבארין נאך גרשון וקהת ויהררי ושני חיי בני אונ דיא יאהרין וואס לוי האט גילעבט איז גינען שבע ושלישים וסוף הונדערט אונ זייען אונ דרייסיג יאהר, ורש"י שרייבט דרום ווערין גיציילט דיא יאהרין פון לוי גדי מען זאל וויסען וויא לאנג דאס וואלט מער און גינען ווארום פל זין דיא שבעים האבין גילעבט האט מען נאך גיט גילעבט מיט דיא ישראל אונ לוי האט געלעבט טיין פון אלע שבעים:

ספר הישר

הקב"ה אויף וי"א געשיקט אגריסין האגיל אונ ער האט צוגראבן אלע בויקער אונ אלע עדר פרוקטין אונ אין דעם האגיל איז גינען פייער, דער האגיל מיט דעם פייער

נביאים יחזקאל כט

תרגום

לחשיף מנה דוא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דדור יהנה חיה יחירה דנצח יהנה חיה יחירה דדור אל שם ב"ן שבעשים:

א ויהיה ארעא דמערבם לאשתקמו וחורבא וידעון ארי אגא וי חלף דאמר מלכותא דילי ואגא כבשית: ב דבן הא אגא שלח רוגיו עלה ועל מלכותה ואסן ית ארעא דמערבם לחורב צדו ושקמו ממגדל סנה ועד החום פוש: ג לא תעבר בה ורגל אדם ורגל בהמה לא תעבר בה ולא תשב ארבעים שנה: ד ונתתי את-ארץ

רגלא אגשא ורגלא דבעירא לא תעבר בה וקא תתנב ארבעין שנין: ד ואסן ית

מצורת דוד

רש"י

(א) כי אני ח'. הנאמן לשלם נמול: יאיר די. היאור הוא לזכרי להשקות עדות ואין לי זכר כמטר השמים: ואני עשיתי. אני גלחתי ורוממתי את עממי כהכחתי ובפועל יד: (ב) וזנני אריך. הנה אני אלחם עמך ועם יאורכיך כ"ל אחריב מימיה וחסור טונתך: לתרבות. להחיות תרבות ולתוספת כיאור אמר שחיים תרכין של שממון: מוגדל סנה. הוא התחלת בטל מזרים: (ג) לא תעבר בה. מגדל השממון: ולא תשב. לא תהיה מיושבת באלמים:

בתוך

מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועליה בתוך
 ערים מחרבות תהיון שממה ארבעים שנה
 והפצתי את מצרים בגוים וזריתים בארצות
 ה כי כה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה
 אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפצו שמה
 אקניש ית מצראי מביני עממיא דאיתגורו למקן
 מצודות דוד

(ד) בתוך ארצות. ר"ל זמנה לשאר ארצות נשמות: (ה) מקץ וכו'. ר"ל מסוף מ' שנה אקבלם ולא כוונת מסוף
 רעם פירוש עברי מייסד נעמיס פוק ביא דער הפסוקה פון דער וואך:

תרנ"ו

כתובים משלי יב

לחמשיך מיסור ומלכות דא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאדהוניה נשמה דיסר א אד
 ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וז דו חיה יחידה דיסר וקלה דחת יחידה דמלכות
 אל שם בן שבעשיה:

א מפרי פראיש יאכל טוב ונפש בגדים וזקם: ב נצח פיו
 שמר נפשו פשק שפתיו מחתהלו: ג מתאנה ואין נפשו
 עצל ונפש חרצים תדשו: ד דבר שקר ישנא צדיק ורשע
 יבאיש ויחפיר: ה צדקה תצר תסדרה ורשעה תסלקה תמאח:
 ליה: ו מהרנגא נפשיה דעמלא מדעם ולא מייסי לה ונפשהו דמקיפי תדהו: ז סלקתא
 דשקרא סני צדיקא ורשיעא נבהת ונחפר: ח צדקתא תנשור לאלין דתמימיין בארסהוין ורשיעא
 סטלטס בחמיה:

רשי

מצודות דוד

(א) מפרי. פירות דברי התורה ישבע טוב נפשו ויהקן
 שמור לעולם הנה: ונפש בוגרים. תשבע נמול החמם:
 (ב) נוצר פיו. מלכד דבר הולסר: פושק. הנרחב שפתיו
 לדבר כל השולה על לבו הוא לו נוחח: (ג) נפשו עצל. נפשו
 על על סוף תחאה לכל ואין לה כי לרוב עלוהו לא ישיג דבר
 חלל נפש סוריוס תדשו כי ישיגו תאותם כרוב הזריות:
 (ד) ישנא. סלדיק שונא לקבל דבר שקר ולשון הרע חלל הרשע
 הקבל הוא מיד וימאס את הנאמר עליו ויתפור אותו:
 (ה) צדקה. סלדיק עממה תלמד וכות ונאור את החם דרך
 וס הנותן לדיק בחמימות לא להחסיר: ורשעה. הרשעה עממה
 תוליד את כעל הרשעה כדרך חסוקל להכלל כס:

פירוש ע"מ

וואס וויל נאר ציידניג גיין אונ וויל גיט האנדלען
 אונ וויל גיט ארבעטן. איז זיין סוף וואס ער
 וויל אונ גרוקט האט ער גיט ונפש תרועים תרושן
 אבער דער מענטש וואס האנדלעט אונ ארבעט
 וועט זיין פעם: (י) דבר שקר ישנא צדיק דער צדיק
 האט פיינט צו הערין אואה וואס איז ליגען
 ורשע יבאיש ויחפיר אבער דער רשע פארמיאוסק
 אונ פארשעמט מענטשין אפילו פאר אואה וואס
 איז ליגען: (ח) צדקה תנשור קס דא צדקה היט
 דעם מענטש ער נאל גיין זיין וועג מיט נאנץ-
 קייט ורשעה תפזר תפזר אונ דא עבירות וואס
 דער מענטש מוהט פארקריסען זיין וועג ער
 נאל נאך בער וידיגען:

[א] יקיים. הא פשיטא חלה חנף חנף יקיים. חו'.
 (ב) מה עשם קאמר כלומר כקדושין. רש"י וי"ו: (ג) וי"ט
 דסבא לא קתני עולמית כמו כנסת' הוא דקתני עולמית. גמ'.
 וכתב ר"י לפי שאין גרושיו כלום מן התורה קתני הכי לישנא
 שאין לגרושין תקנה עולמית שאפי' נשאת כגט זה ויש לה כניס
 חלה. *משנה ככתובת דכדעבר
 חס נשאת לא חלה ואפי' שאל
 לה כנים. ואפשר שאם נכתבה
 חתונה אפילו לכתובה הריע"ה
 וי"י: [כ] מפני מה כו'. מ'פ'
 כגמרא דלדבריהם קאמר לדברי
 כי היכי דליש לא מלי מנכס
 אשה לא מנכסא חלה לדרכו
 מ"ס חסא ומ"ס חס: [ג] העיר
 כו'. רבנן הכילו לבית המדרש
 להביא ראי'. לדבריהם ואל"ל אף
 זו כיוצא בה תוספות: (ד) ור"ל
 בשעדין לא כג' דהא אף
 כגמרות' יכול אביה לקדם':
 [ד] דשני כו'. היינו רישא כ'
 אחים תרשים כו' לכ' אחיות
 מרשות כו' חלה דתני כולי גווי

כלי אמלעי דת"ת דמלכות דלירה צבאות
פרק יד א' חרש שנשא פקחת ופקח שנשא
חרשת. אם רצה יוציא ואם רצה
 [א] יקיים. כשם שהוא בונה ברמיה כך הוא
 מוציא ברמיה. פקח שנשא פקחת ונתחרשה.
 אם רצה יוציא אם רצה יקיים. נשתמית לא
 יוציא. נתחרש הוא או נשתמית אינו מוציאה
 עולמית. אמר ר' יוחנן בן נורי [ב] מפני מה
 האשה שנחתרה יוצאה. והאיש שנחתר אינו
 מוציא אמרו לו אינו דונה האיש המגרש
 לאשה המתגרשת. שהאשה יוצאה לרצונה
 ושלאל לרצונה. והאיש אינו מוציא אלא
 לרצונו: ב [ג] העיר ר' יוחנן בן גורגורא על
 החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאת בגט
 אמרו לו אף נו כיוצא בה: ג שני אחים
 חרשים נשואים לשתי חרשות או לשתי אחיות פקחות. או לשתי
 אחים פקחים. או לשני אחין חרשין. או לשני אחין א' חרש ואחר
 בגט. אפילו לאחר שגדלה ופקע כח אב מקבלת היא את גיטה: אף זו. פקחת
 כיוצא בה:

פרק יד א' חרש שנשא פקחה אמריבוער מאן האם
 גענוקען אנגענוקטע ווייב. אדער
 אפס שנישא חרשת אנגענוקטער מאן האם גענוקען
 אמריבוער ווייב אם רצה יוציא אויב ער וויל קען ער
 זיא גמין ואם רצה יקיים אונ אויב ער וויל נאל ער
 זיא האלמין כשם שהוא בונה ברמיה אזוי ווי ער איז
 איר מקדש מיטען וואנק פד הוא מוציא ברמיה אזוי
 נאל ער איר גמין מיטען וואנק פקח שנישא פקחת
 אנגענוקטער מאן האם גענוקען אנגענוקטע ווייב
 ונתחרשה אונ זיא איז מויב גינוארין אם רצה יוציא
 אויב ער וויל נאל ער איר גמין ואם רצה יקיים אונ
 אויב ער וויל נאל ער זיא האלמין פאר אנויב
 נשתמית אויב זיא איז משוגע גינוארין לא יוציא קאר
 ער זיא גיט גמין נתחרש הוא אויב ער איז מויב
 גינוארין או נשתמית אדער ער איז משוגע גינוארין
 אינו מוציא עולמית קען ער זיא קיין מאהל גיט
 גמין אפר רבי יוחנן בן נורי האם רבי יוחנן בן נורי
 גיואנט מפני מה פאר נואם האשה שנתחרשה אויב
 דיא אשה איז מויב גינוארין אונ דער מאן גיט
 איר אנט יוצאת ווערט זיא גינט והאיש שנתחרש אונ
 אויב דער מאן איז מויב גינוארין אינו מוציא קען
 ער זיא גיט גמין אפרי די האבין די חקמים גיואנט
 צו רבי יוחנן אינו דומה עם איז גיט גלייך האיש
 המגרש דער מאן וואם גט האשה המתגרשת צו דיא
 אשה נואם ווערט גינט שהאשה יוצאת דיא אשה
 גייט ארויס פון מאנס רשות מיט אנט דרצונה
 סאיי זיא וויל גינט ווערין ושלאל דרצונה אונ סאיי
 זיא וויל גיט גינט ווערין והאיש אינו מוציא אונ דער

מאן ציהט אנדערש גיט אויס דיא אשה פון זיין
 רשות מיט אנט אלא דרצונו נאר צו זיין ווילקען
 אויב ער וויל איר געבין אנט: ב העיר רבי יוחנן בן
 נורי רבי יוחנן בן נורי גיט גיט גיט גיט גיט גיט
 על התרשה אויף אמריבוער שהשיאה אביה נואם איר
 פאמער האם איר התנה געמאכט ווער האם צו
 גענוקען פון אירעקטענין דיא קירושין ווען זיא
 איז נאך גיטען אקטמה אפילו די קירושין איז
 גיטען מן התורה פון דעקטענין שהיא יוצאה בגט
 גייט זיא ארויס פון מאנס רשות מיט אנט אפילו
 ווען זיא איז שוין גרויט גינוארין אונ זיא גיהער
 שוין גיט צום פאמער געמט זיא אלזין איר גט
 אפילו זיא איז מויב אפרי די האבין די חקמים צו
 אים גיואנט אף זו די גענוקטע וואם איז מויב
 גינוארין אפילו די קירושין איז גיטען מן התורה
 פון דעקטענין פיוצא בה איז זיא גלייך מיט איר
 זיא קען אויף צו געמען איר גט פון מאן אונ זיא
 ווערט גינט: ג שני אחים חרשים צוויי ברידער
 מויב נשואים לשתי אחיות חרשות האבין גיהאלמין
 צוויי שוועסטער מויב או לשתי אחיות פקחות אדער
 זיי האבין גיהאלמין צוויי שוועסטער גענוקטע
 או לשתי אחיות אדער זיי האבין גיהאלמין צוויי
 שוועסטער אחת חרשת ואחת פקחת איינע אמריבוער
 אונ איינע אנגענוקטע או שתי אחיות חרשות אדער
 צוויי שוועסטער מויב נשואות ווען גיטען
 גענוקען לשני אחין פקחין צו צוויי ברידער גענוקטע
 או לשני אחין חרשין אדער צו צוויי ברידער מויב
 או לשני אחין אדער צו צוויי ברידער אחר חרש ואחר

כדידיה וכו' (ד) ואע"ג דקריא' אינה מעכבת כדתן כפי"ב מ"ג. כל הראוי לנילה אין כילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לנילה כילה מעכבת בו: (ה) רש"י. וזה"ל דמסקע נשואין דידים סהין מכת ויקח אחיו דהו ברמיה אלל ויקח עמה אין גט דומה: (ו) מה יעשה בו. ופרכינן כממלא ויתחב נביה. קטן אוכל נבילות הוא ואין כ"ד מלויין להפרישו. ומשני גיורא משום החרת יבמה גסוק טולמורו לפטר' משום אחות אשה ולא ידעי' אינסי' דטעמא משום קטן אוכל נבילות הוא:

פקח. הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. ואם היו נכריות יבנסו. ואם רצו להוציא יוציאו: ד' שני אחים אחד חרש ואחד פקח. נשואים לשתי אחיות פקחות. מת חרש בעל הפקחת [ה] מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. ואשת אחיו אסורה לעולם: ה' שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות. אחת חרשת ואחת פקחת. מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: ומה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. מת חרש בעל חרשת מה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: מה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם:

פקח. הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. ואם היו נכריות יבנסו. ואם רצו להוציא יוציאו: ד' שני אחים אחד חרש ואחד פקח. נשואים לשתי אחיות פקחות. מת חרש בעל הפקחת [ה] מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. ואשת אחיו אסורה לעולם: ה' שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות. אחת חרשת ואחת פקחת. מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: ומה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: מה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם:

ג הרי אלו פטורות. דהוליל וסנייה חרשים או שתיים חרשות כקדושי ו כד קדושי ו וחתו קדושי דאשתו אע"פ שאין גמורים ומפקיעים ויקח יבמתו שהרי אינה ויקח נמורה: יבנסו. שאין חליצה כחרש וחרשת שאין כואמר

ואמרה (ד) ואח"כ אם רנה להוליל יוליא בנס דלתי בג כרמיו ומסקע נשואין דידה (ה) ויקח אחיו דהו ברמיו: ד' מוציא את אשתו בגט. דויקח אחות' הכה' מכה קדושי' גמורי' אסרת' עליו ואין כה כקדושי' דידה לדחות היבמה משום אחות אשתו: ואשת אחיו אסורה לעולם. דחרש לא חליץ ולקטס ח"ל משום אחות פקח. הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. ואם היו נכריות יבנסו. ואם רצו להוציא יוציאו: ד' שני אחים אחד חרש ואחד פקח. נשואים לשתי אחיות פקחות. מת חרש בעל הפקחת [ה] מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. מה יעשה חרש בעל הפקחת. ואשת אחיו אסורה לעולם: ה' שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות. אחת חרשת ואחת פקחת. מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: ומה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם: מה יעשה חרש בעל חרשת. תצא משום אחות אשה. ואשת אחיו אסורה לעולם:

שני

(ו) רש"י ור"ל דלא חפיק נטאלין ז' ב' אחים אחר חרש ואחר פקח. נשואים
 שבו מזה זקת כו'. לשתי נכריות פקחת. מות חרש בעל פקחת
 מה יעשה פקח בעל פקחת. או חולין או מיבם. מות פקח בעל פקחת.
 מה יעשה חרש בעל פקחת. כונס ואינו מוציא לעולם; ח שני אחים
 פקחים. נשואים לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת. מות פקח
 בעל חרשת. מה יעשה פקח בעל פקחת. כונס ואם רצה להוציא יוציא. מות פקח בעל הפקחת.
 מה יעשה פקח בעל חרשת. או חולין או מיבם; ח שני אחים אחר חרש ואחר פקח. נשואים
 לשתי נכריות. אחת חרשת ואחת פקחת. מות חרש בעל חרשת. מה יעשה פקח בעל פקחת
 כונס. ואם רצה להוציא יוציא. מות פקח בעל פקחת. מה יעשה חרש בעל חרשת. כונס
 ואינו מוציא לעולם;

ז שני אחים צנויי ברידער אחר חרש ואחר פקח איינער
 אמויבער אונ איינער אנעוונקער נשואים לשתי
 נכריות האבין גענוקען צנויי נייבער נענדער
 ברידער האט גענוקען אנויב אונ דיא נייבער
 זענען פרעמד איינס מיט דאס אנדערע. גיט
 שוועסטער פקחת אונ זיי זענען געוונקען פת חרש
 בעל פקחת אונ דער מויבער דער מאן פון דיא
 געוונקען איז גישטארבין אן קינדער פת יעשה פקח
 בעל פקחת וואס זאל טאהן דער געוונקער דער
 מאן פון. יא געוונקען נויב מיט זיין ברידערס
 מייב או חולין או מיבם אדער ער גיט חליצה אדער
 ער איז מיבם פת פקח בעל פקחת או עס איז
 גישטארבין אן קינדער דער געוונקער דער מאן
 פון די געוונקען פת יעשה חרש בעל פקחת וואס זאל
 טאהן דער מויבער דער מאן פון דיא געוונקען
 נויב מיט זיין ברידערס נויב מיט ער נעמט איר
 פאר אנויב ואינו מוציא לעולם אונ ער קען זי קיין
 טאהר גיט גטין: ח שני אחים פקחים צנויי ברידער
 געוונקען נשואים לשתי נכריות האבין גענוקען צנויי
 נייבער נענדער ברידער האט גענוקען אנויב
 אונ דיא נייבער זענען פרעמד איינע מיט דיא
 אנדערע אחת פקחת ואחת חרשת איינע אנעוונקע
 אונ איינע אמויב פת פקח בעל חרשת אונ דער
 געוונקער דער מאן פון די מויב איז גישטארבין
 אן קינדער פת יעשה פקח בעל פקחת וואס זאל טאהן
 דער געוונקער דער מאן פון דיא געוונקען נויב
 מיט זיין ברידערס נויב מיט ער נעמט איר פאר
 אנויב ואינו מוציא לעולם אונ ער קען זי קיין
 טאהר גיט גטין:

נמרא יבמות דף ק"ט ע"א

כלכלה כ' כלל כלי החלון דת"ת דמלכות גבירא השתפא

תני בר קפרא לעולם ירבק אדם בשלשה דברים בחליצה כאבא שאול רתניא אבא
 שאול אומר הבונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם ד"א כאלו פוגע בערות
 תני בר קפרא בר קפרא האט גילערונקט לעולם ירבק
 אדם בשלשה דברים אייבין זאל אקענקש זיך
 בהעפסין אין דרייא זאכין בחליצה כאבא שאול אבא
 זיין ברידער איז גישטארבין אן קינדער. זאל ער
 גיט נעקען זיין ברידערס נויב צו זיך פאר אנויב.
 גאר ער זאל טאהן וויא אבא שאול האט גילאנט
 ער זאל איר נעבין חליצה תתני אבא שאול אומר

אֶתֵּיָא רִיפָּה רִיפָּה, תִּשְׁלֹם שָׂכָר גָּדוֹל לַהֲנָחָה
שֶׁלֹם שְׂאוּכָל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהָקָרָן קִיּוּמָה
לָלוּ לְעוֹלָם הַבָּא בְּגִמְלוֹת חֲסִדִּים דְּכַתִּיב, זֶה יִמָּלֵךְ חַיִּים
לְדָקָה בְּעוֹלָם הַבָּא וּכְבוֹד בְּעַלְיוֹ: כֹּאֲלוּ בְּנֵה בְמֵה .

ממזר. בהבאת שלום
ופהו ואמר רבי אבהו
דיב המא ורדפרו ובה'
רבי יצא חיים עדיקה
ר' נתן רתניא ר' נתן
במה והמקיימו באלו
המאונות ולמא גרלה
בכיתיה דמי ומן
ר' ירע בי ערב וז

ונוחין הלוה ותופסין הערב: דו"ץ. לשון חוקע כדלמך
המערב זרים גרים בישראל והנכנס בערבון נמי משמע:

וְנוֹאֵם אִיז מְקַיֵּם דָּעס גַּרְדִּי הַקָּרִיב עֲלֵיהִי כִּרְבֵּן אִיז
דִּיא בְּכַח וְהִתְחַם מִשְׁלֵשׁ דְּבָרִים אֹנֵם אָמְעֵנְשׁ זַאל
וְיִידֵה דַעֲרֻוּיטְעֵרִין פֿון דִּיא זאַכִּין מִן הַמֵּאִינִין פֿון
גִּיט וועלִין, דָּער דִּין אִיז אֶתְרוּסָה נֹאם זִיא הָאָם
פֿאַטֶער אֹנֵם אִיז נָאָה גִיט אַלֶם עֲנוּעֲךָ יֵאָהֵר
מִיִּסְמִים אָסאַג, אֹנֵם אִיר בְּרוּדֶער אָדֶער אִיר מוֹסְעֶר
וְיֵאָבֵבִין זִיא גִינְעֵבִין צו אָסאַן אֹנֵם הָאָבִין גַענוּסֶען
פֿון אִירֶענטוועגִין דִיא קְדוּשִׁין, אִויב זִיא נָאָם נָאָה
דִי חֲתוּנָה זִיא ווִיל גִיט דָּעס מָאן, גִיט זִיא אַרִוּסִים
פֿון אַל אָן אָגֶם, נָאָם רַבִּי נָאָן מֵעַן דִיאָרן עֲקֵהן
זִיא זַאל גִיט אַרִוּסִים גִיין פֿון מֵעַן זִיא אִיז נָאָה
וּנְוֹנֵג דִקָּא גִלְהֵ וּפִתְקָא בֵּה מֵאָקֶען אַז זִיא וועט
אֶרִוּסִים ווערִין וועט זִיא חֲרָטָה הָאָבִין פֿאַר נֹאם
זִיא הָאָם גִיט גַענוּאָלֶט דָּעס מָאן וּפִן הַפְּקֻדוֹת
אָמְעֵנְשׁ זַאל גִיט צו גַעמֶען פֿון זִיין חֶבֶר אַז עַר
גִיט אִים עָפֶעס צו פֿעהאַלֶטִין בְּיָ סָתָ אִויב זִיא
וואַלֶנען פֿירֶע אִין אִיין שְׁטאַט דִבְיִמִיִּת בְּיִמִיִּת דִּסִּי
ווייל זִיין שְׁמוֹב אִיז ווִיא זִיין שְׁמוֹב, דָּער נֹאם
גִיט צו פֿעהאַלֶטִין ווִיטִים נֹאם מוּהֶם זִיך אִין שְׁמוֹב
בִּי דָּעס גַעמֶעשׁ נֹאם הָאָם גַענוּסֶען צו פֿעהאַלֶ-
טִין אֹנֵם עַר קֹמֶס אַרִוּסִים עָפֶשְׁכֶּרֶם אִין אִים אִיז
שְׁמוֹב, קַען זִיין עַר וועט אָמאַהֶל אַרִוּסִים קוּסען זִיין
אִים אִין שְׁמוֹב אֹנֵם וועט ווִיטֶען וואַ דִי פֿעהאַלֶ-
טִין נָאָך לִיגֶם וועט עַר זִיא אַרִוּסִים גִנְבֵּן, אֹנֵם
נָאָכְדָּעס וועט עַר נָאָך אָמאַהֶל מֵאָנֶען דִיא נָאָך
פֿון אִים מִן הַתְּבוּן אֹנֵם עַר זַאל גִיט זִיין אָעֶרֶב וְאִז
אִוּבִן בְּאֶרֶם גַעלֶם בִּיא שְׁמֵעוּן, זַאל גִיט זִיין
אִז לִמִּי אָעֶרֶב, אִויב רֵאובֶן וועט גִיט בְּצִאֲהֶלֶין, זַאל
לִמִּי בְּצִאֲהֶלֶין בְּבִשֵּׁי שֶׁ צִוּן אִויב עַר אִיז אַוּוִי אָעֶרֶב
וִוִיא דִיא עֲרִבִים פֿון דִיא שְׁטאַט צִוּן, אֹנֵם דָּער
פֿון אִים מִן הַתְּבוּן אֹנֵם עַר זַאל גִיט זִיין אָעֶרֶב, עַר
אַוּוִי אָעֶרֶב זַאל מֵעַן גִיט זִיין דִּחִידִי בִי יִצְחָק וְאִרְוֹם
בִּי יִצְחָק הָאָם נָאָם מֵאִי דִחִידִי וְאִם מֵיִינֶם דָּער
פֿאַסוֹק בִּי יִצְחָק בִּי עַר דִי דִיא שְׁלֶעכֶס וועט אִים

וג"ש דהדלה דרש כפרק ד' דנדרים (דף פז) אמר שמואל
הטורי אפי' שמקיימו נקרא רשע אמר ר' אבהו מאי קרא
כתיב הלא ובי תחלל לנדר וכתיב החסם שם רשעים חלו רוצו :
רעה אחר רשע חבא למקבלי נדרים. אמר ר' יוסי דהייש סביר
שמיטתין איתון להחנייר או שתקבלין איתון מיד אכל חס סן

ולתוקע עצמו. סיפא דקרא וסוף תוקעים כוונה :
תוקע עצמו לדבר הלכה. שאומר הריני שונה ואינו
תקיים והקבל שטר לייסוד : קשים נרים. שאין בקיאי'
בדקדוקי מלות ולמדיו ישראל ממעשיהן : בספחת .

רעה אחר רעה תבא למקבלי נרי' ולערבי
של ציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה מקבלי
נרים כר' חלבו דאמר רבי חלבן קשים נרים
לישראל בספחת בעור ערבי של ציון דעברי
שלוף דיון תוקע עצמו לדבר הלכה דתניא
ר' יוסי אומר כל האומר אין לו תורה. אין
לו תורה פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא
תורה אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא אלא
דאפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב
פפא אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו
בעשיה ישנו כלמידה וכו' שאינו בעשיה
אינו כלמידה. ואי בעית אימא לעולם כדאמרין מעיקרא כל
האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה לא צריכא דקא
מגבר לאחרני ואולי ועברי מהו דתימא אית ליה אנרא לרידיה

רעה אחר רעה תבא למקבלי נרי' ולערבי
של ציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה מקבלי
נרים כר' חלבו דאמר רבי חלבן קשים נרים
לישראל בספחת בעור ערבי של ציון דעברי
שלוף דיון תוקע עצמו לדבר הלכה דתניא
ר' יוסי אומר כל האומר אין לו תורה. אין
לו תורה פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא
תורה אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא אלא
דאפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב
פפא אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו
בעשיה ישנו כלמידה וכו' שאינו בעשיה
אינו כלמידה. ואי בעית אימא לעולם כדאמרין מעיקרא כל
האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה לא צריכא דקא
מגבר לאחרני ואולי ועברי מהו דתימא אית ליה אנרא לרידיה

סרכים אין חטא כל על ידו ומפרט טעמא חסם שלא יאמרו
סרכים אין חטא כל על ידו ומפרט טעמא חסם שלא יאמרו

סרכים אין חטא כל על ידו ומפרט טעמא חסם שלא יאמרו
סרכים אין חטא כל על ידו ומפרט טעמא חסם שלא יאמרו

גילערינקם תורה פאר נואם זאל קען אים געבין
שכר פאר תורה לערנען. ענקערט דיא נקרא
אלא נאר אזוי מיינקט מען פל האוסר אין יו אלא תורה
דער מענקשט נואם זאגט ער האט נישט קער צו
טאהן נאר צו לערנען תורה. אבער מקיים זיין
דיא תורה ווי ער גיט אין יו אלא תורה האט ער
נאר שכר פאר לערנען תורה. פערענט דיא נקרא
חא נמי פשיטא דאם איז דאך אויך געוויס. אז ער
האט נאר גילערונקט. קוקט אים שכר נאר פאר
לערנען אלא דאפילו תורה אין יו נאר קען מיינקט
אפילו שכר פאר תורה לערנען האט ער אויך
גוט פאפיקט פאר נואם אפער רב פאפיקט האט רב פאפא
גיאנקט אפער קרא ולפרקם געשיהם דער פסוק זאגט
איר זאלט לערנען תורה אונ איר זאלט טאהן
נואם אין דיא תורה שטייט פל שישנו געשיה גיט.
פלסיה דער נואם מ וקט נואם אין די תורה שטייט
נעקט ער שכר פאר דעם לערנען די תורה אויך
נדי שאינו געשיה אונ דער מענקשט נואם טוהט נישט
נואם אין דיא תורה שטייט אינו פלסיה נעקט ער
פר דעם לערנען דיא תורה אויך נישט שכר ווי
בעית אפיא אויב דו ווירקט נועל איך דיר האבין
דעם דאמירינע פערקא טאקי אזוי וויא מיר האבין
גיאנקט פריער פל האוסר אינו אלא תורה דער מענקשט
נואם זאגט ער האט נישט קער נאר צו לערנען
תורה. אבער מקיים זיין דיא מציאות פון די תורה
ווי ער גיט אין יו אלא תורה האט ער נישט קער
שכר נאר פאר לערנען תורה. איז דאך די קשיא
געוויס איז אזוי. ענקערט דיא נקרא יא איהא
דאם דארף קען זאגן דאס פנפר לאחריני וואלי וקפי
דקיינו ער האט גילערונקט תורה מיט אנדערע
מענקשטין. אונ זייא זענען געגאנגען אונ האבין
גישאהן מציאות פתי דהייסא אית ניה אנרא דהייסא

גילערינקם תורה פאר נואם זאל קען אים געבין
שכר פאר תורה לערנען. ענקערט דיא נקרא
אלא נאר אזוי מיינקט מען פל האוסר אין יו אלא תורה
דער מענקשט נואם זאגט ער האט נישט קער צו
טאהן נאר צו לערנען תורה. אבער מקיים זיין
דיא תורה ווי ער גיט אין יו אלא תורה האט ער
נאר שכר פאר לערנען תורה. פערענט דיא נקרא
חא נמי פשיטא דאם איז דאך אויך געוויס. אז ער
האט נאר גילערונקט. קוקט אים שכר נאר פאר
לערנען אלא דאפילו תורה אין יו נאר קען מיינקט
אפילו שכר פאר תורה לערנען האט ער אויך
גוט פאפיקט פאר נואם אפער רב פאפיקט האט רב פאפא
גיאנקט אפער קרא ולפרקם געשיהם דער פסוק זאגט
איר זאלט לערנען תורה אונ איר זאלט טאהן
נואם אין דיא תורה שטייט פל שישנו געשיה גיט.
פלסיה דער נואם מ וקט נואם אין די תורה שטייט
נעקט ער שכר פאר דעם לערנען די תורה אויך
נדי שאינו געשיה אונ דער מענקשט נואם טוהט נישט
נואם אין דיא תורה שטייט אינו פלסיה נעקט ער
פר דעם לערנען דיא תורה אויך נישט שכר ווי
בעית אפיא אויב דו ווירקט נועל איך דיר האבין
דעם דאמירינע פערקא טאקי אזוי וויא מיר האבין
גיאנקט פריער פל האוסר אינו אלא תורה דער מענקשט
נואם זאגט ער האט נישט קער נאר צו לערנען
תורה. אבער מקיים זיין דיא מציאות פון די תורה
ווי ער גיט אין יו אלא תורה האט ער נישט קער
שכר נאר פאר לערנען תורה. איז דאך די קשיא
געוויס איז אזוי. ענקערט דיא נקרא יא איהא
דאם דארף קען זאגן דאס פנפר לאחריני וואלי וקפי
דקיינו ער האט גילערונקט תורה מיט אנדערע
מענקשטין. אונ זייא זענען געגאנגען אונ האבין
גישאהן מציאות פתי דהייסא אית ניה אנרא דהייסא

וואלפין

לן בין ירבותיו וניהלנם פתוחה לו מתחתיו
שנאמר הנה מסתו של שלמה ששים כבורים סביב לה וגו' מפורד
כלילות מפחדה של ניהלם הרומה ללילה:

וואלסטן מיר מיינען אז ער האט אויף שוין פון
ווייטער מצות וואס ווייט שטעהן, ווייל ער האט
זיך גילערונגס זיי נאלין מאהן דאס מצות און משפט
ש'ן לאזט פאר דאס געזאגט הערין אז ער האט נאר
לכך פאר תורה לערנען און נישט פון ווייטער מצות
זא בעית אבא אויב דו ווילסט וועל איה ריר זאלין
תלמוד עצמו דבר הלכה בדביתא דאחי רבא גמיה דא
שמועקסט ביא ארדיין וואס פאר אים איז געקומען
ארדיין ופיר הלכה ארדיין האט ער געלערנט נאר
דעם דין וואס איז איצט געקומען פאר אים האט
ער נישט געלערנט ופדיו מלחא למלחא און ער וויל
פארנלייכטן איין וואה צו דיא אנדערע וואה, ער
ווייל פארנלייכטן יענעם דין וואס ער האט גילערנט
צו דעם דין פון איצט, דאס הייסט תוקע עצמו
לדבר הלכה, ער לעהנט זיך אן אויף יענעם דין
וואס ער האט גילערנט וואס מ'הייבט וואס איז משאלי
און ער האט ארבייט און ער איז אים נישט געמאכט
פרעגין צו דיא דיינים זענען געווען איינע צו דיא
אנדערע פאר דיא וואס וועט דער דין געשטארקט
ווערן דאס רבי שמואל די נחמני ווארומ רבי שמואל
די נחמני האט געזאגט וועלס ראה דין עצמו כאילו

דבי חייא קם ליליא חד למלשי באורייתא וזאז עמיה ו' יוסי וזאז דרז' רביא פתח ר' חייא ואמר (קהלת ט) לך אבול בשמחה לחמך ושחה בלב טוב ויין כי כבר ראה האלדים את מעשיך. מאי קא חמל שלמה לאמר האי קרא. אלא שלמה כל מלוי בחכמ' הוו. והאי דלחמך לך אבול בשמחה לחמך. בשמחה דבר נש אויל באורוי דקב"ה קב"ה מקרב ליה לבני'. ויהיה ליה שלום ונתיחא בדין נהמא וחמלא דלביל וסתי בחד' ללבת בני דקב"ה חתרשי בעבדיו. אלא האור רביא אי הכי אור דלחמך דכל שילתה בכתמחה הוו. אי אור חממא חמלא אלא ברי תבשל בשולך ותחמי האי קרא א"ל עד לא בשלנא ידענא. א"ל מנ"ל. א"ל קלא חד שמענא מאבא דרז' אמר כהאי קרא. שגל' קא אזרז' ל' לנ' לא לשעבר לה לכני' בשמח' אקסר דמינא ואזיכו נהמא דיתעשר כדור'. ולבחר דיתעשר בהמרא דליהו שמאלא בגין דתשכחנה במהמנותא דכלא חדוותא שלימחא בימינא ושמאלא, וכד תהוי בן מהוייטו דבין כל ברכאן שרלן בשמחא. וכל חד דחתרשי קב"ה בעבדיהון דבני עמי הי"ל כי כבר ראה האלדים את מעשיך. אלא ר' חייא ווסקי'. אמר חייך ברי האי מלה שבקנך בגינך. והשחא ידענא דקב"ה בעי לאשערא לך באורייתא :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר סדר היום דף לז ע"ב הרמב"ם הל' תשובה פ"ג

אמר ח"ל נחמתי נדח אמר טעל יסח לו קון נכריסו חמשה דברים נועלין דרבי התשובה בפני עושהו .

אמר רבוחיני וקרינן בקרבה בסמי נדה די רבנן האבין חמשה דברים נועלין דרבי התשובה בפני עושהו פליק

גיואקם אין די מקרבנ נדה אפר עילא יסח לו

קון נכריסו עולא ואקם אויב עם איז אייגעס אריין גישטאקון גיטאריין אשטיקול הארץ אין

ויין

והוא המקום למקום כלל הערוך ונרץ למשמש כס כדי להוילתו
תכנס כריתו ולא יעשה רשע לפני המקום. או לאו: שכל
שומעו ונשנים שכן רוחות עד היכן מניע קדושת ישראל לכן
אביהם שנסמים והרואה והשומע וז' אף לא יסיר נוף כל ימיו
לפני המקום כי כמה וכמה פעמים עבר על זה ומי הוא אשר מקי
חזה ויחזר חזק ויכל כל אדם להקדש רשע מרשע לפני המקום
כס מלא כיון שכל על זה כמה פעמים ואין לרץ לומר אם
הוסיף ידו למטה להקדש עמו וכן המקדש כל ימיו חמס וכן
החמס נרם חמס להוילת שכל ורע לנעלם. ואין לרץ לומר אם
הוסיף ידו לרעו כל סבה גורמת ואין לרץ לומר אם הקשה מצאנו
שכונן שמודיעין לו לאדם המאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

א' המורש מן הצבור לפי שבכונן שיעשו תשובה לא
יהיה עמה ואינו זוכה עמה בזכות שעושין. ב' ההולק
על דברי חכמים לפי שמחלוקת גורמת לו לפרוש מהן
זאת יודע דרכי התשובה. ג' הבלעג על הכחות
שבין שנחבזו בעניו אינו רדף אחריהן ואינו עושן
ואם לא יעשה כמה יחב. ד' המכו' רבותיו שדבר זה
צורם לו לרחמו ולשרדו כגחיו ובוכן שנטרד לא ימצא
מלמד וסורה לו דרך האמת. ה' השוגא את התוכחות
שהרי לא הגיה לו דרך התשובה שהתוכחה גורמת
שבכונן שמודיעין לו לאדם המאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

ואכין ועבירותו פארשליסען דיא וועגין
פון תשובה פאר דיא קענענשין ווואס האבין
גיטאדן די עבירות ויידא ואלין נים קענען טאהן
תשובה א' הפירש מן הצבור דער וואס שייךט ניה
אפ פון דיא יודין ער וויל נים ויין מיט ויידא צו
זאקען נ' שפוטן שיעשו תשובה ווארום ווען ויידא
וועלדן טאהן תשובה יא יהיה זפון וועט ער נים
ויון מיט ויידא צו זאקען ויידא זוכה עמה בזכות שעושין
אונ ער איז נים זוכה מיט ויידא צו זאקען אין די
מצות וואס ויידא טוהען ב' החילק על דברי חכמים
דער קענענש וואס קריינט אויף די רייד פון דיא
חכמים לפי שמחלוקת גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע
דרכי התשובה ויידא דאס קריינען קריינגט קען זאל
ויה אפשיידן פון ויידא ויידא ער דאך נים דיא
וועגין פון תשובה ב' הפלעג על המצות דער וואס
לאכט פון מצות שבינו שנחבזו בעניו ויידא די מצות
זענען ביידא אים פארמיאומט אינו רדף אחריהן
יאכט ער ויידא נים נאך ויידא עושן אונ ער טוהט
ויידא נישט וואס יא יעשה כמה יחב. אונ אז ער וועט
נים טאהן מצות מיט וואס וועט ער זוכה ויין
ד' המכו' רבותיו אז ער פארשעקט די רבים וייגע
שדבר זה גורם לו לרחמו ולשרדו כגחיו ובוכן שנטרד לא ימצא
מלמד וסורה לו דרך האמת. ה' השוגא את התוכחות
שהרי לא הגיה לו דרך התשובה שהתוכחה גורמת
שבכונן שמודיעין לו לאדם המאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

ויון בויה וואס המקום למקום כלל הערוך ונרץ למשמש כס כדי להוילתו
תכנס כריתו ולא יעשה רשע לפני המקום. או לאו: שכל
שומעו ונשנים שכן רוחות עד היכן מניע קדושת ישראל לכן
אביהם שנסמים והרואה והשומע וז' אף לא יסיר נוף כל ימיו
לפני המקום כי כמה וכמה פעמים עבר על זה ומי הוא אשר מקי
חזה ויחזר חזק ויכל כל אדם להקדש רשע מרשע לפני המקום
כס מלא כיון שכל על זה כמה פעמים ואין לרץ לומר אם
הוסיף ידו למטה להקדש עמו וכן המקדש כל ימיו חמס וכן
החמס נרם חמס להוילת שכל ורע לנעלם. ואין לרץ לומר אם
הוסיף ידו לרעו כל סבה גורמת ואין לרץ לומר אם הקשה מצאנו
שכונן שמודיעין לו לאדם המאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

אונ אויב ער האט געהאלטן דיא ערוה אין האנט מיט ויין אייגענעם ווילען אן אזאנה וואס
זאל אים ניימין ער זאל דאס טאהן. איז דאס געוויס אנדריקע וינד ויידא צווייט וואס האט געזיגט
לדעת

צו זיך פאר אנווייב ווערד יז אונג ווא האט צו אים גיבארין אהרן אונג משה ישינ תי מקרם אונג דוא

וּשְׁנֵי חַיֵּי עֶמְרָם שִׁבְעַת
וּחֻתָּיִן וּשְׁבַע שָׁנָיִן :
מֵא וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג
וְזִכְרִי : כֵּן וּבְנֵי עֲזִיזָא
מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי :
עֲזִיזָא מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי :

וּשְׁנֵי חַיֵּי עֶמְרָם מֵאָה
וּחֻתָּיִן וּשְׁבַע שָׁנָיִן :
מֵא וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג
וְזִכְרִי : כֵּן וּבְנֵי עֲזִיזָא
מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי :
תולדות אהרן
וְשֵׁנִי חַיֵּי עֶמְרָם שִׁבְעַת מֵאָה יוֹם :

דעת זקנים מבעלי התוספות
(כא) ובני יצחק. למה חשב בני עמרם ובני יצחק קרח מפני שעתיד דבר מסנן זקמן ובני עזיזאל עזיזאל שהם בני בנים של קרח ולא בני בנים של מישאל ואלצפן אבל לא מבני האחרים שלא דבר בהן בשום גרסון וסורי ולא חשיב נמי בני בנים של חזקון כמו שאר בני בנים. וי"ל דחשיב בני עמרם מפני משה ואהרן ובני

פירוש לתורת אליהם
דיא יאהרין פון עמרם זענען גיווען שבע ושלשים וסאת שנה הונדערט ויבען און דרייסיג יאהר :

תרגום
למשך מנה דיא צבאות נפש צ צב צבא צבאות דוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דחוד יהוה תח יחידה דנצח יהוה תח יחידה דחוד אל שם בן שבועות :

א וּשְׁבַתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהַשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ
פְּתוּחָם עַל־אֶרֶץ מִכּוֹרֵתָם וְהָיוּ שֵׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה :
ב מִן־הַמַּמְלָכוֹת תַּחֲתֵי שְׁפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא עוֹד
עַל־הַגּוֹיִם וְהַמַּעֲמָתִים לִבְלֹתִי רַדּוֹת בְּגוֹיִם : ג וְלֹא
יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַבְסָח מִזִּכְרֵי עוֹן
בַּפְּנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֱדָנִי יְהוָה :
ד וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : ה פֶּן־אֲדַם נְבוּכַדְרֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל הַעֲבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־
צֶר פֶּל־רָאשׁ מִקְרָח וְכָל־כְּתָף מְרוֹשָׁה וְשֹׁכֵר
לֹא־הָיָה לוֹ וְלִחְיָלוֹ מִצֵּר עַל־הַעֲבָדָה אֲשֶׁר־
עֲבַד עָלֶיהָ : ו לָכֵן בָּה אֲמַר אֱדָנִי יְהוָה הֲגִנִּי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂאָה
הַמֶּנֶּה וְשִׁלַּל שְׁלָלָהּ וּבָזָה בָּזָה וְהִיתָה שֹׁכֵר לִחְיָלוֹ :

א ואחייב ית גלות מצרים
ואחייב יתחון לארעא
פ תרום על ארעא
תותבותהון ויהון פמן מלכו
קלשא : ב מן מלכותא תהי
קלשא ולא תתקרב עוד על
עממא ואזעירונן גדיל דלא
יפלחון בעממא : ג ולא יהון
עוד לבית ישראל לאתרחצא
עליהון לאדקרא חובין
באפניותהון בתריהון וידעון
אדני אגא : ד אלהים : ה
בעקרון ושבע שנין בקרמא
קחד לירמא הנה פתגם
גבוהא מן קדם : ו עמי
למיקר : ז ה בר אדם
גבוכדראצר מלכא דבבל
אפלח ית משרותיה פולחן
רב עז צור קל סער ריש גמר
וקל כתף אהמרט ואגר לא
הנה ליה ולמשרותיה מצור על פולחנא דאפלח עלה : ו בגן פדנן אמר : אלהים הא אגא ויהיב
לגבוכדראצר מלכא דבבל ית ארעא דמצרים וישבי אתרגושקה ויבזו קוה ויעדי עדא
ותהי אגר למשרותיה :

מסורת דוד
(א) ושבתי. אשכ כני השכי של מלרים ואשכ אותם לארץ
פתוחם לארץ. מנורחם : (ב) מן הממלכות. משאר
הממלכות חיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים למשול בהם :
המעממות. אמשע אנשיה לכל תמשול כנוים כיד חוקה ככח
מרכית אנשי מלחמה : (ג) ויא יהיה עוד. משעה לא יבטחו
כו ישראל כי לא יהיה לאל ידו להיות לעור : למבסח ונו' :
לנחון המוכיר עוד ישראל כמה שהם פונים אחריהם ואינם כועסים
בהם : וידעו. אז ידעו הכל שאני ה' והכל כיני : בעשרים
(ד) העביר את חילו. הכרית את חילו לעבוד עבודה גדולה על
צד פל רשע וכל רשע מהם היה מוקרח וכו' מטורה משא האכנים שנשלו על הראש ועל הכתף לכשת דיק וכדומה :
ושכר. לא סיה להם סכר משלל לור על העבודה וכו' ר"ל לא מלאו בה כעך שווי העבודה : (ו) וגשא המונח. יקח המונח
דעם פירוש עברי מיישש נעפינס מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

רשי
(א) מנורחם. מנורחם : (ב) לבלתי רדות. לכל
תמשול : (ג) למבסח. המוכיר להם העון :
(ד) כל ראש. אנשי חילותיו : מוקרח וכל כתף וגו' :
כדרך הארים על עיר ימים רבים ומחמת יגיעות גדולות
ראשם מוקרח משערות. וכחפוסם נשברות : ושכר לא
היה לו. לאחר ששללו אותם עלה הים ושטפו :
ושבע שנה. למלכות ל"ג כ"כ כס"ע : בראשון. כחשם הראשון : (ד) העביר את חילו. הכרית את חילו לעבוד עבודה גדולה על
צד פל רשע וכל רשע מהם היה מוקרח וכו' מטורה משא האכנים שנשלו על הראש ועל הכתף לכשת דיק וכדומה :
ושכר. לא סיה להם סכר משלל לור על העבודה וכו' ר"ל לא מלאו בה כעך שווי העבודה : (ו) וגשא המונח. יקח המונח
דעם פירוש עברי מיישש נעפינס מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

להנשיך כבוד וכלות ד'א שין דלת יור נפש שין דלת שין דלת יור רוח יאהרונ' נשבה דיסיד א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשבה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסיד ית'ה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב'ן שבד'שה

יש מתעשר ואין כל מתרושש והן רב: ב לפר נפש
איש עשרו ורש לא שמע גערה: ג ארצתיקים ישמח
וגר רשעים ידעה: ד רב גדון יתן מצה ואת נועצים חכמה:
ה הן מהבלי יקעם וקבץ על יד ירבה: ו תחלת ממשכה
מחלה לב ועץ חיים תאנה באה:

בדנוחא אהנא מצותא ואלין דמתמלכין חכמי אינון: ה סולא בין עולא דקריה וישר
ורמקנש ויהב למסקנא יקני קמוניה: ו סן דמשרי למעדריה סב סן דהלי דסקנא ואילנא
דחני רגנא סיקא:

מצודת דוד

רשמי

(א) יש . ר"ל לפעמים ימלא המתעסק להתעשר ואין לו כל
תאומ' והמתעסק להעני את עולמו ישיג כזה הון רב וי
המרכה הון כגול יעני והמשיע ההון בלדקה יעשיר: (ב) כופר .
בהעשר ויכל איש לשדות נפשו כאשר יתן מנונו לדל וזהו כאשר
הרש לא שמע גערה ולא הכנימו כעת החיות: (ג) אור . נשמת
הלדק תשמה כנ"ע אבל נשמת רשע תהיה כנו' ולא תאיר:
(ד) רב גדון . מי שמעשיו רק כזון וברכש הוא יתן מריבה
בין בני אדם ועם האנשים הששים מעשיהם כעלה וכמתון עמהם
תמלא המכמה כי לא תכל מריבה על ידם: (ה) הון סחבר .
הון הכא מהכל ר"ל לא מניע' כפיס כ"א מגול וממם ההון ההוא
יתטע ככל עת ולא תתקיים אבל הקובץ הון על יד ר"ל עם
מלאכת היד ההון ההוא יתרכס: (ו) תחלת . המיחל לדבר
מה ויהא נמשך ומתאחרת לכא הלא לו לכאז לב וכאשני כלא החלוח הלא לו לשן המגדל חיים וירושל מכאז הלב:

פירוש ע"מ

(א) יש מתעשר ואין כל מתרושש והן רב: ב לפר נפש
איש עשרו ורש לא שמע גערה: ג ארצתיקים ישמח
וגר רשעים ידעה: ד רב גדון יתן מצה ואת נועצים חכמה:
ה הן מהבלי יקעם וקבץ על יד ירבה: ו תחלת ממשכה
מחלה לב ועץ חיים תאנה באה:
וועלם, טען ער שטארקט ווערט פארלאשין ויין
שקחה, דאס איז גר רשעים ירעה, די ליבט פון
די רשעים וועט אפשארינגען איז וועט פיקטער
ווערן: (ד) רב גדון יתן מצה דער קעניגש וואס
מוהט אלץ מיט שלעכטיקייט, ווערט דורך רעם
קריג מיט קעניגשין וואו נוצט דאס אבער ריא
קעניגשין וואס פרעגן אעצה אויף יערער וואו
וואס וויא ווילען מאהן, בוהען וויא מיט חכמה,
וועט קיין קריג ויין: (ה) הון סחבר: דאס איז אפארקעגן
ווערט ווייניגער פון גאר נישט, רער קעניגש
וואס פארבריינגט געזע אויף גארעשע נאכין
אפילו ער נעמט אר ביקלאבוייט, מיט רער
צייט וועט ער דאס גאנצע פארקעגן פארלירען
וקבץ זי יד ירבה און רער קעניגש וואס פאר
נאמונט אפארקעגן ביסלאבוייט, וועט ער מיט
דער צייט האבן אגרויסן פארקעגן: (ו) תחלת
ממשכה כחלה לב אז איינער ווארפט אויף אואו
און עס ציהט זיך ראנג ביז די וואו קומט, דאס
מאכט קראנק דאס הארץ ווען חיים תאנה באה און
אז רער קעניגש בעקומט וואס ער גלוקט, איז
דאס אבוים פון לעבן, דאס גיט פח דעם
קעניגש און עס שטארקט אים ויין לעבן און
ער קענט לאנג:

פרק ד' א' הוהב קונה את הבכסף. כל דבר שהוא חשבו להיות מעבד וחריף ליתן בהולאה דין מעות יש לו ואינו קונה את שבעדו שאינו חשבו מעבד ואינו חריף בהולאה כמותו ומי שאין טעמו חשבו וחריף דין פירות יש לו ומשיכחו הוא קיום דבר לשיכח ממי משך האחד דינרי זהב קנה והבכסף אינו קונה את הוהב. השני דינרי כסף (א) בכל מקום שיש (ב) ואין אחד קונה את הנחושת. מעות וזרעות קונות את מהם יכול לחזור בו לדינרי והיפות אינן קונות את הרעות. זהב הוא פירות לגבי דינרי כסף: והבכסף אינו קונה את הוהב. לדינרי כסף זהב ואם משך האחד דינרי כסף לא קנה האחד דינרי זהב נמי שהנחשת קונה את הבכסף דפרעות של נחושת שאין טעמן חשבו כל כך הוא פירא לגבי דינרי כסף והבכסף אינו קונה את המנחת: מעות הרעות. שנפסלו (ג):

(א) כלומר שיתחייב לו בדינרי כסף שהתנה עמו. ולא בתורת חליפין דהיינו שכשמשך זה נקיים לו דינרי כסף וכרשותו פס. שאין קוין בפירות ואין המעבד נקנה בחליפין אלא בתורת דמים חליפין כלומר לחייבו בדינרי כסף והני הוהב מחייב. במרא: (ב) כמו שאמר ליה אי חיל מחרנך חדשה יהינא לך לא מני יהיב ליה מארנך וישנה אע"ג דעדיפי מנייהו וכו'. גמ': (א) הנחושת כו'. אע"ג דכ"ש הוא מרישא אילטרין סד"א הני פריטי באתרא לסגיא אינהו חריפי טפי מכפסא איתא טעמא בוי קמ"ל כיון דליכא דוחא דלא סגיילא בה פירי הוו. גמ': (ג) כ' הוהב' תימא דכ"ש הוא מרישא לכן נראה דמעות הרעות היינו שישלחו קלת:

פרק ה' א' דער דין איז. או ראובן קויפט ביא שמעון אפלי אדער איין אנדער וואך. און ראובן האט בצאהל'ט דאס געלט פאר די פלי צו שמעון און די פלי איז נאך ביי שמעון. קענען ביידע חרטה האבן. או ראובן האט חרטה מוז שמעון אים צוריק געבן דאס געלט און אז שמעון האט חרטה מוז ראובן צוריק געבן ויין געלט. אדער אז ראובן האט גענומען די פלי פון שמעון צו ויך אפילו ער האט נאך גיט בצאהל'ט פאר די פלי פון דעסמונענין גיהער שוין דיא פלי צו ראובן. און ביידע קענען גיט חרטה האבן. ואנא די משנה הוהב קונה את הכסף אז ראובן האט געהאט גאלדענע מטבעות און שמעון האט געהאט וילדענע מטבעות. און שמעון האט געקויפט ביי ראובן דיא גאלדענע מטבעות. ער ואל אים פאר ויי געבן די וילדענע מטבעות. אז שמעון האט נאר גענומען פון ראובן הוהב. די גאלדענע מטבעות קונה את הכסף. האט שוין ראובן קונה גינען דיא וילדענע מטבעות. און ביידע קענען גיט חרטה האבן והכסף אדער אז ראובן האט גענומען פון שמעון די וילדענע מטבעות און די גאלדענע מטבעות זענען נאך אויף ביא ראובן איז קנה את הוהב האט שמעון גיט קונה גינען דיא גאלדענע מטבעות. נאר ביידע קענען נאך חרטה האבן. נוארם גאלדענע מטבעות גענין וילדענע מטבעות. די וילדענע מטבעות הייבט געלט. נוייל דאס גייט אין די הוצאה. און די גאלדענע מטבעות נוייל דאס גיט גיט אקענטש אין דיא הוצאה. הייבט דאס גלייך וויא פליס. און אויב ראובן האט געהאט וילדענע מטבעות. און שמעון האט געהאט קופערנע מטבעות. און ראובן האט געקויפט די קופערנע מטבעות פון שמעון. ער ואל אים פאר ויי געבן וילדענע מטבעות הייבט ראובן האט גענומען דיא

קופערנע מטבעות פון שמעון און די וילדענע מטבעות זענען אויף ביי ראובן פון דעסמונענין קנה את הכסף האט שוין שמעון קונה גינען דיא וילדענע מטבעות. און ראובן מוז געבן צו שמעון די וילדענע מטבעות. און אויב שמעון האט גענומען דיא וילדענע מטבעות פון ראובן און די קופערנע מטבעות זענען אויף ביי שמעון איז קנה את הנחושת האט ראובן גיט קונה גינען דיא קופערנע מטבעות. קענען ביידע חרטה האבן. נוייל עס איז דא ארשער וואס קופערנע מטבעות גייט גיט דאנא אין דיא הוצאה. און וילדענע מטבעות גייט אין די הוצאה אין דיא גאנצע וועלט. דריבער זענען דיא קופערנע מטבעות גענין די וילדענע מטבעות. אזוי וויא פליס. און דיא וילדענע מטבעות הייבט געלט. און אויב ראובן האט געהאט גושע געלט וואס גייט אין דיא הוצאה. און שמעון האט געהאט שלעכטע געלט וואס דער סלק האט. געהייסן קען ואל ויי גיט געמען ווערעוויט און ראובן האט געקויפט די שלעכטע געלט פון שמעון. ער ואל אים פאר וייא געבן גושע געלט פון שמעון אויב ראובן האט גענומען דיא שלעכטע געלט פון שמעון איז קנה את הוהב פון דעסמונענין קונות את הנחושת האט שוין שמעון קונה גינען דיא גושע געלט. און ביידע קענען גיט חרטה האבן והיפות און אויב שמעון האט גענומען דיא גושע געלט זענען אויף ביי שמעון איז קונה את הרעות האט ראובן גיט קונה גינען דיא שלעכטע געלט. נוייל דאס גלייך וויא פליס. און אויב ראובן האט געהאט וילדענע מטבעות. און שמעון האט געהאט קופערנע מטבעות. און ראובן האט געקויפט די קופערנע מטבעות פון שמעון. ער ואל אים פאר ויי געבן וילדענע מטבעות הייבט ראובן האט גענומען דיא

מטבעות

(ד) ארבעה חסד כי אס מעט וכדכר מושפ יעבשו הרבה מהם: [ב] ממשלמלין קונין אפילו מעטב כמו מעט רעות ואסימון. דמיקרי פירא לגבי כספא. וסס אינן קונין מעטלין דמיקרי עכטא לגבי מעטלין חו': (ה) ל"ג דליו מוסף ארבעה דלאו מעטלין בלדכ סוף אלא במעטלין ומעטב

מעות: ב נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות וכול לחזור בו. זה וזה. ותקנת חכמים היא לדכר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקס לו (ו) ומה טעם אמרו משיכה קונה ולא מעות גזירה שמה יניח לוקח מקחו

ככית מוכר זמן מריבה ותפול דליקה (ז) כשכונות המוכר ולא יחוש לסרוח ולהציל (ח) לפיכך העמידום בראשיתו לחזור בו (ט) אם ירצה דכיון דלא יתיקרו בראשיתו יתיקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כדלידה חשוב להו וטרה ומיל (י) אבל אמרו מי שפרע וכו'. אע"פ שיכול לחזור בו אוררין אותו ככית דין וואומרים עליו מי שפרע מדור המכר ומדור הסלגה ומאנשי סדום ועמורה

חלת התקנה נקט. ועתי"ע: [ד] שפרע. לפי שהשי' אינו

מקבעות וואס קען האט נאך גיט ארויף גיטלאגין אויף זיי אצורה, דאס הייבט אסימון, אונ ראובן האט געקויפט דעם אסימון פון שמעון, ער זאל אים פאר וויא געבין גוטע מקבעות אסימון אויב ראובן האט גענומען דעם אסימון פון שמעון אפילו די גוטע מקבעות זענען אויף ביי ראובן פון דעםמנועגין קינה את הפסגה האט שוין שמעון קונה גינען די גוטע מקבעות, אונ ביידע קענען גיט חרקה האבין והפסגה אונ אויב שמעון האט גענומען דיא גוטע מקבעות פון ראובן אונ דיא שלעקטע מקבעות זענען אויף בייא שמעון איט קינה את הימין האט ראובן גיט קונה גינען דעם אסימון, קענען ביידע חרקה האבין. טייל דער אסימון געגין גוטע מקבעות, איז גלייך וויא וויא ווארען גינען אפלי, אונ אויב ראובן האט שלעקטע געלט אדער אסימון, אונ שמעון האט מטלטלין גליט קליידער אונ אנדערע זאכין, אונ ראובן האט געקויפט די מטלטלין פון שמעון ער זאל אים פאר וויא געבין די שלעקטע געלט אנדער דעם אסימון אפי' אויב ראובן האט גענומען דיא מטלטלין פון שמעון אפילו דיא שלעקטע געלט אדער דער אסימון זענען אויף בייא ראובן פון דעםמנועגין קינים את הפסגה האט שוין שמעון קונה גינען די שלעקטע מקבעות אנדער דעם אסימון, אונ ביידע קענען גיט חרקה האבין והפסגה אונ אויב שמעון האט גענומען די שלעקטע מקבעות אדער דעם אסימון פון ראובן אונ די מטלטלין זענען אויף ביי שמעון איט קינה את הפסגה האט ראובן גיט קונה גינען דיא מטלטלין קענען ביידע חרקה האבין, ווארעם אפילו שלעקטע געלט אונ אסימון הייבט אויף

אסימון קונה את המטבע, והמטבע אינו קונה את אסימון. [ב] מטלטלין קונים את המטבע, והמטבע אינו קונה את המטלטלין (זה הכלל) (ה) כל המטלטלין קונין זה את זה: ב [ג] כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו, נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות, יכול לחזור בו. אבל אמרו מי [ד] שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה

בכסף. ועתי"ע: (י) כלומר בלחם לליכא לאשתלומי מעט הדלוס. גמרא: (ח) אבל כמעות לא יוכל לומר נפרסו דלכל הפחות יהיה עליהן כשי"ח ואין להם שמירה אלא בקרקע איך דאין עורב כהללן. חו': (ט) ומשי"ה הפקיעו חכמים קנין דאורייתא כדקדמי רישא משך ולא נתן מעות קנה. (ולא סלקינן מעות ומשיכה) דלי משיכה לבדו לא תקנה ואמר לוקח למוכר נפרסו חסיד בעלי חו': (י) וטעמא דלוקח יכול לחזור בו דכ"ס כי מוקמת לחור' מני בראשית לוקח מפרס נפרס המוכר וסרת ומילא שאל ירצה הלוקח דליק' כהא יאמר חוררי כי, רש"י והרב מקבל הפרשן שאל חטאו לפניו מה פעלו לו לפיכך לא אמרו מי

געלט געגין מטלטלין, אונ מטלטלין געגין דיא שלעקטע געלט אונ אסימון הייבט גלייך וויא פירות זי' הגלי דאס איז דער גלל די המטלטלין קינין זה את זה אלע מטלטלין זענען קונה איינע דיא אנדערע, אויב קען האט גיט געקויפט נאר קען האט גיטאקאשט, ראובן האט גינאמט צו שמעון איך וועל דיר געבין די בלי מיינע, אונ גיב מיר דיין בלי, וויא ראובן האט גענומען די בלי פון שמעון, אדער שמעון האט גענומען די בלי פון ראובן, האבין ביידע קונה גינען, ראובן האט קונה גינען דיא בלי פון שמעון אונ שמעון האט קונה גינען די בלי פון ראובן, אונ קענען גיט חרקה האבין: ב כיצד וויא איז דער דין פון קונה ויין, ראובן האט געקויפט פירות פון שמעון משה היטן פירות אונ ראובן האט גענומען דיא פירות צו זיך ווא נתן לו פעות אונ ער האט נאך גיט גינעבין געלט צו שמעון פאר דיא פירות, פון דעםמנועגין אינו יכול לחזור בו קענען ביידע גיט חרקה האבין נתן לו פעות אפער אז ראובן האט גינעבין געלט צו שמעון פאר דיא פירות ווא משה היטן פירות נאר ראובן האט נאך גיט אפ גענומען די פירות פון שמעון ויזי לחזור בו קענען ביידע חרקה האבין, אז ראובן האט חרקה מוז שמעון אים צוריק געבין דאס געלט, אונ אויב שמעון האט חרקה דארף ראובן צוריק געמען דאס געלט אפי' אדער די חקמים זאגין בית דין זאגין אקלגה צו דעם קענטש וואס איז גיט מקנים ויידע רייד, אונ אזוי זאל ויין דיא קלגה מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה ווער עס איז אפ גיטאקלגט גינאוררין דאס הייבט ווער עס האט גישטראפט דיא קענטשין מיט אפבול, אונ ווער

ומן המצויים ששטפו כים הוא עתיד לפרע ממי שאינו עומד בדבריו ואח"כ מחזיר לו את מעותיו: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה. ר"ש אמילתיה דח"ק קאי דלמך נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח ואח"כ ר"ש למימר דזמנין דמי שהכסף בידו דהיינו המוכר (יח) שקבל את הכסף ידו על העליונה בידו לקיים את המכר אם יראה ואין הלוואה יכול לחזור בו כגון שהיה

מנפרע כ"י חלל שפרע. כל"י שפרע מהם חובו ולא לו: (יח) וק' מאי חובת כל וי"ל דה"ק כל טעם שידמין מן הראוי הוא מי שהכסף בידו כ"י הלכך מוכר שהכסף בידו מ"י הד"ר ביה. ב"י: (יח) כל דבריו דברי תימה הם. ר"ש דבריו שכתב דזמנין כ"י ומשמעות לשי' דר"ש דלעולם כל שהכסף כ"י. וע"ק ולמה יוכל המוכר לחזור בו כיון דכ"ל קטמח דגוירא. וגם כמ"ס ואין ה"ל כ"י חלל כ"י יכול לחזור בין לוקח בין מוכר קשה אמאי כיון דליכא טעמ' דגורס. ואפשר דח"ק לא ס"ל טוה"י דזמנין כ"י חלל שניהם יוכלו לחזור כ"י ובגמרא מוכח דהכא לאו כעליותו כבור' כ"י חלל דר"ש ס"ל דהתקן לא היתה חלל על המוכר אבל הלוואה ח"י לחזור (דדיוט בתקנה זו) אבל כעל"י מוכרת כ"ע ס"ל דשניהם ח"י לחזור בהם ועתו"ט: (ס) וארבעה כ"י. הוי מ"י למתני כסף ממש כסף לדינר וי"ל משום מתניתין ו' דסוחת והלך פ"ש. ועיין תו"ט: (יג) כלומר שהוא שוה סלע וליכא פירושי' דזכניה כעשרים דלפ"ז נחלקים המוכר ובכ"ס תנן עד מתי מותר להחזיר ומפרשי' לה כלוקח דמוכר לעולם חוזר חלל דזכני' ככ"ח. דככלל שנות למקח בין שנחלקים מוכר דזכין שוה כ"ד כ"י ובין דנחלקים לוקח דזכין שוה כ"ד ככ"ח הכי מהק"י בגמרא אליבא דרב דס' שנות מקח דווקא אבל שמואל ס' שנות משו' נמי שנינו ולפי' דנשאל דיוק טעמי אליבא דרב פ"י ר"י והר"ב אליבא דר"ש דהכנה כשמואל כדיו: (יח) שרות. דאלו פחות משנות הוי מחילה. לפי שכן הוא

עליותו של לוקח שכורה חלל המוכר דהשתא אם המוכר רוצה שיהיה המכר קיים אין הלוואה יכול לחזור בו אט"ס שלא משך דטעמא מאי אמור רבנן משיכה קוזה ולא מעות גזיר' שמו' יאמר לו מוכר ללוקח גרסו חסדך כעל"י הכא דהעל"י דלוקח היא חי נפל' דליק' אידיה ערמ ומייתי לה ואין הלכה כר' שמעון חלל אע"פ שטליתו של לוקח שכורה חלל המוכר כל זמן שלא משך יכול לחזור בו בין לוקח בין מוכר (יב): ג. האונאה ארבעה כסף. ארבעה מעות כסף שהם שש מעות כדנדר והסלע ד' דינרין: מכ"ד כסף לסלע. אם הי' המקח בדמי סלע (יג) שהוא כ"ד מעות דהשתא הוי אונאה שנות למקח חייב להשיב לו כל אונאה ד' כסף: עד מתי מותר לחזור. מי שנחלקה והא דקקט לשון מותר לא שמושיקן דליכא חס'י' מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: עד כ"ד שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהה יותר ממל על אונאתו. והמוכר לעולם חוזר שהרי

פז' נעם פארקויפין אונ' נעקט אפ' די זאך צוריק פון ש'קען עד מתי מותר להחזיר ב"י וויא לאנג' זאל ש'קען האל'קטין די חחורה ב"י זיך אונ' ער זאל מעגן חרטה האבין אויב ער האט זיך גענארט. אדער מען זאל אים מוזין צוריק געבן דאס געזעג' נואם מען האט אים גענארט עד כ"ד ש'קאך ממ' או קרובו וויא לאנג' עס דארף דאערין ער זאל גיין טיילן דיא חחורה, צו אסותר אדער צו זיין קרוב אונ' זאל באד' צוריק קוקען. ב"י די צייט קען ער חרטה האבין פון דעם קויפונג אדער מען מוז אים צוריק געבן דאס געזעג' נואם מען האט אים גענארט, אדער אז ער האט זיין געגער גיזאקט, ער איז גיט באד' צוריק געקוקען צו דעם נואם האט אים פארקויפט זאגן אים אז ער האט אים גענארט, איז פאר פאל'ן. קען ער גיט חרטה האבין אונ' מען דארף אים גיט צוריק געבן דאס געזעג' נואם מען האט אים גענארט חחורה רבי פרשין ב"י רבי טרפון האט געפסקת' אין די שטאט לוד האונאה שמונה כסף קס'ע אויב ראובן האט פארקויפט צו שמעון אסחורה, פאר אטאלער, אונ' ער האט גענארט צו שמעון אין אכט מעות שניש' פסקח דאס איז אדריטול פון וויא פיר דיא חחורה איז נוערמ, קען שמעון חרטה האבין פון דעם קויפונג ער גיט אנועק דיא חחורה צוריק אונ' מען גיט אים צוריק זיין געזעג', אדער ראובן מוז אים צוריק געבן די אכט מעות נואם ער האט אים גענארט, אונ' די חחורה

עס האט גישטראפט דעם דור הפלגה ואונ' דיא מענטשין פון קדום אונ' די מצרים הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבריו דער איז אנגעברייט אפ' גיצאקל'ס צו ווערין וצו שטראפין דעם מענטש נואם איז גיט מקיים ניינע ביידי, דער נאך גיט ער אים צוריק זיין געזעג' רבי שמעון אימ' רבי שמעון זאגט פ' שהכסף ב"י דער פארקויפער נואם האט דאס געזעג' ומיט דיא פירות' ידו על העליונה זיין האנט איז פון אויבין ער קען חרטה האבין, אדער דער נואם האט גיגעבן דאס געזעג' נוער נואם האט געקויפט קען גיט חרטה האבין וועתו"ט: ג. האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף קס'ע שנות פסקח אז ראובן האט פארקויפט אפלי צו שמעון פאר אטאלער, אונ' אטאלער איז פיר אונ' צוואנציג וילבערנע מטבעות קל"ינע ודיא מטבע' היינט מען אונ' ראובן האט גענארט צו שמעון מיט פיר מעות, דאס איז אנגעקסטיר פון וויא פיר די געקויפטע זאך איז נוערמ, מוז ראובן צוריק געבן צו שמעון דיא פיר מעות נואם ער האט אים גענארט אונ' אויב ראובן גיט גיט צוריק צו שמעון דיא פיר מעות נואם ער האט אים גענארט מען ש'קען חרטה האבין פון דעם קויפונג, אונ' אויב שמעון נואם האט דיא זאך געקויפט האט גענארט ראובן דעם פארקויפער אין אנגעקסטיר, מוז אים שמעון דעם זעקסטיר צוריק געבן, אונ' אויב שמעון וויל גיט צוריק געבן דעם זעקסטיר מען ראובן חרטה האבין

כליכא

שני חסידיו וחרבנה פונדיונות אחד מי"ב: שמנה פונדיונות. שנות כשאר חנוכה. וכן הלכה: ו' בכרכים. שיש שם שולחני עד כדי שיראה לשולחני: בכפרים. שאין שם שולחני: עד ערבי שבתות. שכל להזיל בערב שבת לסעודה שבת אז ידע אם יכול להזיל ויקבל ממנו: ואם היה מכירה. והכי קאמר ואם הסיד הוא ורצה לעשות לפנים משורת הדין אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו יקבלה ממנו אפילו לאחר י"ב חודש: ואין לו עריו אלא תרעומות. הכי קאמר ואחר שאינו חסיד ולא רזה לקבל ממנו אין לזה עליו חלל תרעומות דלית דלחסידי דלחסידי חנפיה שלח חסידיו בזמנו: ונותנה למעשר שני. חסיד כדי חנוכה קאי ונותנה למעשר שני בשויה: ואינו חושש. משום חסידיו שאין מעשר שני מתחלל חלל במעט שיש בו טורח דשם מטבע יש עליו דמי שאינו לוקח בשויה בתורת מטבע חלל כמו נסכא של כסף אינו חלל נפש רעה: ו' האונאה ד' כסף. למקח סלע שהוא כ"ד מעות כסף נמלא האונאה שנות כדלמחר וחזר וטאה משום דכשי למחני הטע' שתי כסף (טו):

[ח] ב' כו'. והא דלא אמר משום לדינא משום דר"י נקט פונדיון קאמר חסיד ב' פונדיון: [ט] עד כו'. דלא דמי לטלית דכל חניני קים ליה כנויה במחל: (טו) חלל כגמרה פריך הא נמי תנינא כו' ה' פרוטות חסידיו ל' ור"ל למחל

פונדיונות אפילו עם פעלם פון אטאלער וילקער נואם איז נוערם אקט פונדיונות, דאם איז אעקקטיר קאלער, אונ ער גיט אים פאר אטאלער, הייבט דאם גיט גענאמט שתי פונדיונות דער ביידא איזלעך ערענעם גילדן אז עם פעלם פון אים וילקער נואם איז נוערם צוויי פונדיונות, דאם איז אעקקטיר גילדן אונ ער גיט אים פאר אגילדן, דאם הייבט גיט גענאמט: ו' עד פתי סוחר דחזיר אז איינער גיט דעם אנדערין אשלעקטע סמבצע, ביז וויא לאנג נאל ער דיא סמבצע האלטן אונ נאל מעגן צוריק געבן נדער נואם האט אים די סמבצע גיגעבן נאל איר סוחר צוריק געקען גיגעבן אויב ער האט אים די סמבצע גיגעבן אין אנדערע שטאט נואם דארט זענען דא מענטשן נואם טאהשין געלם עד כדי שיראה ושוית אויב עם האט נאר געדאנקט אזוי לאנג ער נאל גיין ווייזן די סמבצע צו דעם נואם טאהשט געלם, אונ נאל באלד צוריק קוקען אונ זאגן די סמבצע איז גיט גוט, מוז מען די סמבצע ביי אים צוריק געקען, אונ געבן איין אנדערע, אבער אז ער איז גיט באלד צוריק געקוקען זאגן דיא סמבצע איז גיט גוט איז פארפאלן, אויב ער וויל גיט צוריק געקען דיא סמבצע קען מען אים גיט גיטן ויכפרים אונ אויב ער האט אים גיגעבן דיא שלעקטע סמבצע אויף דעם דארף עד ערבי שבת איז צייט מען נאל דיא צוריק געבן ביז פרייטאג, נואם דיא מענטשן פון דארף קוקען פרייטאג אין שטאט קויפן אויף שבת, גיט ער דיא סמבצע, אונ אז מען וויל דיא גיט געקען דארף ער באלד קוקען צו דעם נואם האט אים גיגעבן דיא סמבצע, ער נאל אים געבן איין אנדערע, אבער אז ער איז פרייטאג גיט געקוקען אפ געבן די סמבצע איז פארפאלן, אויב ער וויל גיט צוריק געקען די סמבצע קען מען אים גיט גיטן אפ ויה מכירה אויב דער מענטש נואם האט

גיגעבן דיא שלעקטע סמבצע דערקענט אז דאם איז דיא זעלביקע סמבצע נואם ער האט גיגעבן, אונ ער איז אהסיד, ער וויל טאהן נאך מער ווי דער דין איז אפילו נאך שנים עשר חודש אפילו עם איז שוין מער וויא צונויף חרשים ווי ער האט אים די סמבצע גיגעבן, פון דערקענטען קבלה היבט נעמט ער דיא צוריק פון אים, אונ גיט אים איין אנדער סמבצע אנושע ווי ער וויל אזוי אונ אויב ער איז קיין חסיד אונ ער וויל גיט געקען צוריק די סמבצע נאך דער צייט דער נואם האט גענומען די סמבצע קען נאר ויין ברוגז אויף אים, נוארם ער איז ויה אגילן שולדן, פאר נואם האט ער גיט אפ גיגעבן די סמבצע באלד, צו דער צייט נואם עם שטייט אין דיא משנה ונותנה למעשר שני אטאלער ארער אגילדן נואם איז אפ געריקען גיטאדן אונ עם פעלם פון אים אפיר אונ צוואנגיגקטיר, אדער אעקקטיר, אדער אענועלעקטיר ווי עם שטייט אין משנה ה' מען ער דעם טאלער אדער דעם גילדן אים טאהשין אויף פירות פון מעשר שני, פאר אריבטיגען טאלער אדער פאר אריבטיגען גילדן ווינו חושש אונ ער נאל גיט מורא האבן טאקער איז דאם קיין סמבצע טאהשט ער דאך אים פירות פון מעשר שני גיט אויף אטמבע, וועלן דיא פירות גיט ארום פון ניער הייליגקייט, ונוארם פירות פון מעשר שני קענען אנדערש גיט אויסגיטאקשט ווערן נאר אויף אטמבע דער פאר נאל ער גיט מורא האבן, נוארם דאם הייבט אטמבע שאני אלא נפש דער דער נואם וויל גיט געקען אזוי אטאלער פאר אטאלער נאר פאר וויא פיל ער איז נוערם אויף וילקער, דער הייבט אשלעקטער מענטש: ו' האונאה ארבעה כסף אז ראובן האט פארקויפט אפלי צו שמעון פאר אטאלער, אונ ראובן האט גענאמט שמעון אין פיר מעות, דאם איז אעקק-

והמענה שתי כסף, שאין שבעה הדיינים על טענה שהיא פחותה משתי כסף שטענו שווי שתי מעות כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שזה פרוטה ויכפור השאר או יודה לו הכל (יו) ויכפור פרוט: (וההוראה שזה פרוטה, להיות הודא' במקל ויתחייב שבעה: והמוצא שזה פרוטה, אכל כלל מהכי חייב להכריז דכתיב (דברים כב) אשר תאכל ממנו פרט לאכילה שאין כה שזה פרוטה: יוליכנו אחריו, אם הודה ששבע

לשקר ולא אין לו כפרה עד שיחזירט לידו ממנו ולא ליד שלוחו דכתיב (כמלכה) ונתן לאשר אשם לו: ח האוכל תרומה גדולה. וז' שאל תרומה גדולה כסונג: ותרומת מעשר, מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של רמאי, הלוקח תבואה מע"ה נרדף להפריש תרומת מעשר אכל לא תרומה גדולה שהיו הכל וזכרים כה: וחלה והבכורים.

פירוש קאלער, מוז ראובן צוריק געבין צו שמעון פיר מעות והפענה שתי כסף או ראובן מאהנמ ביי שמעון ער איז אים שולדיג צוויי מעות נעין משנה ג) וההוראה שזה פרוטה אונ שמעון איז מודה אויף איין פרוטה שמעון זאגט ער איז נאר שולדיג צו ראובן איין פרוטה, אונ די איבעריגע לייקונט ער, אדער פארקערט שמעון איז מודה אין נאנצין אונ לייקונט איין פרוטה שמעון זאגט ער איז שולדיג צו ראובן צוויי מעות ווייניגער אפרוטה, דארף בית דין פסקנן אז שמעון זאל שווערן, אדער אז ראובן מאהנמ ווייניגער ווי צוויי מעות, אדער שמעון לייקונט ווייניגער ווי אפרוטה, אדער שמעון איז מודה ווייניגער ווי אפרוטה דארף קען נים שווערן חסד פרוטה הו פינף ערליי נאכין זענען דא, וואס זענען נים ווייניגער ווי אפרוטה בהוראה שזה פרוטה או ראובן מאהנמ געקט פון שמעון אונ שמעון איז מודה אז ער איז שולדיג אפרוטה דארף שמעון שווערן אז קער וויא דיא פרוטה איז ער נים שולדיג, אדער אז ער איז מודה ער איז שולדיג ווייניגער וויא אפרוטה דארף ער נים שווערן והאשה מתקדשת בשוה פרוטה אז אייגער נים צו אאשה זאגט וואס איז נועקט אפרוטה, אדער ער נים איר אפרוטה, אונ ער זאגט צו איר דו זאלסט צו מיר מקודש נוערין דורך דיא פרוטה, נועקט זיא מקודש, אדער אז ער נים איר ווייניגער וויא אפרוטה נועקט זיא נים מקודש ותנהג בשוה פרוטה מן מקודש בעי אז אייגער האט הנאה פון דיא נאכין וואס אין בית המקדש איז, וויא פיר אפרוטה איז נועקט, דארף ער בריינגען אקרבן מעילה אדער אויף ווייניגער וויא אפרוטה דארף קען נים בריינגען אקרבן מעילה שוה פרוטה אז אייגער געפינט זאגט וואס איז נועקט אפרוטה חייב להקריב דארף ער אויסקרופין איה האב געפונען זאגט, אדער אז עס איז נים נועקט אפרוטה, מעג ער דאס געבען פאר זיך ותגזל את חברו שוה

דלייך טולט חנינה, ופחית: (יו) כלומר יודה לו כל פסול: (יז) חמשה כ"י, כללו מתניין דכוחתיהו אלא לאשמעין דתו לא: (יח) ש' דמאי, כנמרה אמרין טעמא דמתני' ר"מ הוה דאמר' טע חזוק דכריסם ככל תורה אכל הר"מ ובר"כ דלא כ' שמינה הלכה (דכא) בר"כ של דפול' השמיס הר"מ ות"מ של

פירוש קאלער, מוז ראובן צוריק געבין צו שמעון פיר מעות והפענה שתי כסף או ראובן מאהנמ ביי שמעון ער איז אים שולדיג צוויי מעות נעין משנה ג) וההוראה שזה פרוטה אונ שמעון איז מודה אויף איין פרוטה שמעון זאגט ער איז נאר שולדיג צו ראובן איין פרוטה, אונ די איבעריגע לייקונט ער, אדער פארקערט שמעון איז מודה אין נאנצין אונ לייקונט איין פרוטה שמעון זאגט ער איז שולדיג צו ראובן צוויי מעות ווייניגער אפרוטה, דארף בית דין פסקנן אז שמעון זאל שווערן, אדער אז ראובן מאהנמ ווייניגער ווי צוויי מעות, אדער שמעון לייקונט ווייניגער ווי אפרוטה, אדער שמעון איז מודה ווייניגער ווי אפרוטה דארף קען נים שווערן חסד פרוטה הו פינף ערליי נאכין זענען דא, וואס זענען נים ווייניגער ווי אפרוטה בהוראה שזה פרוטה או ראובן מאהנמ געקט פון שמעון אונ שמעון איז מודה אז ער איז שולדיג אפרוטה דארף שמעון שווערן אז קער וויא דיא פרוטה איז ער נים שולדיג, אדער אז ער איז מודה ער איז שולדיג ווייניגער וויא אפרוטה דארף ער נים שווערן והאשה מתקדשת בשוה פרוטה אז אייגער נים צו אאשה זאגט וואס איז נועקט אפרוטה, אדער ער נים איר אפרוטה, אונ ער זאגט צו איר דו זאלסט צו מיר מקודש נוערין דורך דיא פרוטה, נועקט זיא מקודש, אדער אז ער נים איר ווייניגער וויא אפרוטה נועקט זיא נים מקודש ותנהג בשוה פרוטה מן מקודש בעי אז אייגער האט הנאה פון דיא נאכין וואס אין בית המקדש איז, וויא פיר אפרוטה איז נועקט, דארף ער בריינגען אקרבן מעילה אדער אויף ווייניגער וויא אפרוטה דארף קען נים בריינגען אקרבן מעילה שוה פרוטה אז אייגער געפינט זאגט וואס איז נועקט אפרוטה חייב להקריב דארף ער אויסקרופין איה האב געפונען זאגט, אדער אז עס איז נים נועקט אפרוטה, מעג ער דאס געבען פאר זיך ותגזל את חברו שוה

ערשטע

כל הני חמשה חד מנהו דכלהו אקרו תרומה ומשם אחד
הס כלין : נמער רבע . נמר קדש קדש ממעשר שני דמוסיף
חומש ותרומתו נמי חד חשוב להו דמחד קרא נפקי כיון
דממעשר יליף : ומעשר שני שלו . דוקא מוסיף

חומש דאיש ממעשרו כתיב :
הקדשו . ולא של אחרים
המקדים כתיב : הנהגה .
כשנגזר דמייב קרנן משילה
(ית) וחומש : מן אלו דבריי
שאין להם אונאה וכו' .
לחמך קרא (ויקרא כה) וכי
תמכרו ממכר לעמיתך או

מוסיף חומש . הפורה נמער רבעי ומעשר
שני שלו מוסיף חומש . הפורה את הקדשו
מוסיף חומש . הנהגה בשוה פרושה מן
ההקדש מוסיף חומש . [יג] והגזול את חברו
שוה פרושה ונשבוע לו . מוסיף חומש :
[יג] והשטרות [יד] והקרקעות
וההקדשות אין להן תשלומי ארבעה וחמשה .

דמחל נראה דכ"ל דכ"ע סוף וסעמ' כדפי' בירוש' משום גזרם
שלא ינהגו כה בקדושה . ועתי"ט : (ית) לא ידעתי אמאי הו"ל
לפרש שמיב קרבן . ועתי"ט : [יג] וחגז' ב' . וכן כופר
כדמתינן להו כמ"ל פ"ט דכ"ק . וסוף וסעמ' כדפי' בירוש' משום
הדדי לא הולך לטעות כלל . ועתי"ט : [יג] והשטרות . סמוכר
שטרות לנכות חוב שכתובין . רש"י :
[יג] והקרקעות . כמשיג גבול
א"כ שנגזר גפנים טענות . חו' :
(יט) ובריש מרובי ממעט מוגזב
מביח האיש וי"ל כו' א"כ התם
בגזב עלמא וסמך איתקיד לטעות

קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד ילאו קרקעות שאין מטלטלין ילאו עבדים שהקשו
וכי תמכרו ממכר דבר שגופו מכור וגופו קניי ילאו שטרות שאינם עומדים אלא לראי' שבהן : הקדשות . אמר קרא
אחיו . אחיו ולא ההדס : לא תשלומי בפל' . דכתיב כסוען טענת גזב (שמות כב) על כל דבר פסע כלל על
שור על חמור וכו' פרט על כל אבידה חור וכלל כלל ופרט וכלל אי אחי דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש
דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון ילאו קרקעות שאין מטלטלין ילאו עבדים שהקשו לקרקעות
ילאו שטרות שאע"פ שהם מטלטלין אין גופן ממון . הקדשות אמר קרא רעהו . רעהו ולא הקדש (יט) : ולא תשלומי
ארבעה וחמשה . אם גזב וענה ומכר שור או שה של הקדש דתשלומי ד' וה' אמר רמנא ולא תשלומי ג' לשה

ערשקע ציימיגע פירות וואס דאס גיהער צום
כהן מוסיף חומש מו ער בצאהלין מיט אפינקסטול
מעהר , דיא אלע פינף זאכין הייסין תרומה אונ
דאס ווערט גינעכונגט פאר איינעם והפידה נפס רבעי
אז ער ליינט אויס דיא פירות פון פערטין יאהר ,
אז קען פלאנקט אכויס דיא פירות וואס וואקסט
אויף דעם בוים דיא ערשקע דרייא יאהר איז
ערצה וואס קען קאר ויאי גיט עקסין . דיא פירות
פון פערטין יאהר דארף קען פירען אין ירושלים
אונ דארט עקט קען ויאי . אדער קען טאהשט
זיאי אויס אויף געלט אונ קען פירט דיא געלט
אין ירושלים אונ פאר דיא געלט קויפט קען
עסינזארג ופעשר שני שני מעשר שני דארף קען
אויף פירען אין ירושלים אונ דארט עקט קען וי
אדער קען טאהשט זיאי אויס אויף געלט אונ די
געלט פירט קען אין ירושלים , אויב דיא מעשר
שני איז ניגע דאס איז דיא צווייטע צעהנטיג
וואס ער האט אראפגענומען פון זיינע תבואה
מוסיף חומש דארף ער געבין געלט אויף דיא גמע
רבעי אונ אויף דיא מעשר שני אפינקסטול מעהר
זיאי דיא פירות זענען ווערט , גמע רבעי מיט
מעשר שני ווערט אויף גינעכונגט פאר איינעם
הפידה את הקדשו מוסיף חומש אז איינער האט
געטייליגט זאמא צום בית המקדש אז ער וויר
דאס אויסלייזן פון דיא הייליגקייט עם זא
צוריק ויין זיינע , צאהלט ער וויא פיל דאס איז
ווערט אונ ער דארף געבין אפינקסטול מעהר וויא
דאס איז ווערט הנהגה בשוה פרושה מן ההקדש אז
איינער האט הנאה פון דיא זאכין וואס אין בית
המקדש איז , וויא פיל אפרושה איז ווערט מוסיף
חומש מו ער בצאהלין די פרושה מיט אפינקסטול
מעהר והנהגה את חברו שוה פרושה אז איינער האט

געזעצט ביי זיין חבר זאמא וואס איז ווערט
אפרושה נישטע יו אונ ער האט געשווארן אז ער
האט גיט געזעצט , דער נאך האט ער מודה גיווען
אז ער האט געזעצט מוסיף חומש דארף ער בצאהלין
דיא פרושה מיט אפינקסטול מעהר : מ' איז דריי
שאין דאס אונא ביי די זאכין איז גיטא קיין בארונג ,
וויא פיל קען בצאהלט פאר זיאי קען קען גיט
זאגן קען האט זיך גענאקט העכרס אז איינער
קויפט אקנעכט וואס ער איז אקגעני ווייב דער
קנעכט דארף דיגען אייביג וועט ער אפ אקבעטן
זיין געלט וואס קען האט גינעכין פאר אים ,
דריבער האט קען זיך גיט גענאקט והשפדו אדער
ער קויפט אנוועקסיר ראובן האט געקויפט
אנוועקסיר וואס שמעון האט אויף לוי אויף הונג-
דערמ רובל , גענויס האט ראובן געקויפט דעם
וועקסיר פאר ווייניגער וויא הונקערמ רובל אונ
אז ער וועט אפגעקען פון לוי די גאנצע הונקערמ
רובל וויא פיל ראובן האט גינעכין פאר דעם
וועקסיר האט ער זיך דאך גיט גענאקט ווארום
ער פארדינט דאך עפעס מעהר אדער ווייניגער
והקדשות אדער ער קויפט אפעלד ווייב אויף דיא
פעלד וואקסט אלע יאהר תבואה צאהלט אפ די
פעלד דאס געלט וואס קען האט פאר איר גינעכין
והקדשות אז קען קויפט זאמא פון הקדש אדער
קען פארקויפט זאמא צו הקדש , וויא פיל קען
האט גענומען פון הקדש אונ וויא פיל קען האט
גינעכין צו הקדש איז פארפאלן איז זיך משיימי
בפי דיא פיר זאכין אז קען נגכה זיאי בצאהלט
גיט דער נגב טאפיל ויא משיימי ארבעה חמשה אז
ער האט גענעכט אאקס אדער אשעפס וואס
זענען הייליג אונ ער האט זיאי גישאכטין אדער
פארקויפט , דארף ער גיט מעהר בצאהלין נאר

טעג נגד . חסד' וטעויר : [טו] אינע נשבע . ס'ס נמי
שארט משלס' כ' אס פשע כה . אלס משום דכחוכ לא נאמרו
תשומין כלל כס'ח מש'ס לא הזכירו כמשה אלס אינע נשבע .
פוסקים : [טו] אונא . וכן חולק כמשלומי ד' וס' כמ"ד פ"ו דב"ק
ומעילא דחולק נמי ככפל דלי לילכ כמילא לילכ ד' וס' : (ב) שוכל
הוא לומר לא עשיתי כי אס
לעובד סטימי חסד לקנות מקח
זכ . ואין דייני כ"א יכולין לדון
עין . לסיכך נאמר ויראת
מאלהיך . ס' ירא מן פולדע
מחשבות אס לעובד אס לאונאס :
[יז] מעשה אבותיך . היינו זכ
אונאס אמרו לו לא אמרו אלא את אלו : י כשם שאונאס במקח
ובממכר . כך אונאס בדברים . לא יאמר לן בבמה חפץ זה . והוא
אינע רוצה ליקח . אס היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך
הראשונים . אס היה בן גרים . לא יאמר לו זכור [יז] מעשה אבותיך
דיליה הוא ואל חוט אס את אהיו קרינא ביה : ושאינע חייב באחריותן . כגון דלמר הרי זו :
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רוצה לזווגן מי כ"ס לו
שור יסע לחרישה מחור על אחר שכמותו (ללמדו עמו בעול) שאלס כל להמיר תחת העול שור הלס עם הכריח
מקלקל את הכריח וכן מרגליות נאל למלואת עם חכמתו כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאס בדברים . שאלמר (ויקרא כה) ולא חוט אס את עמינו ויראת מאלהיך זה נאמר כאלונאס דכריס
שלין טיבתן ורצתן מסורה להכיר אלס ללבו של מדבר שידע אס לרעה מתכוין אס לעובד (כ) :

פאלין . ווייז רער בעל הבית דארף גיט בצאהלין
אין אנדער גרין . קויפט ער דאך רעם קרין
פון בית המקדש . גיט פון בעל הבית . אונ וואס
קען קויפט פון בית המקדש איז גיטא רער דין
פון גענארען רבי יהודה אופר אף הספר פסר תורה בהמה
ופרגליות אין קס אונאס רבי יהודה זאגט אז איינער
פארקויפט אספר תורה אדער אבהקה אדער
פעריר . אונ רער וואס האט געקויפט האט זיך
גענארט . איז גיטא רער דין פון נארין . גאר ווי
פיר ער האט גיגענין איז פאר פאלין אפרי יו האבין
די חקמים גינאגט צו רבי יהודה לא אפרי זאגט את
איז קען האט גיט מער גינאגט אז עס איז גיטא
רער דין פון נארין . גאר ביי דיא פיר זאכין אז
קען קויפט אקעקט אפגעני . אדער קען קויפט
אונעקסיר . אדער קען קויפט פערלער אדער
קען קויפט זאגט פון בית המקדש . אדער בייא
אלע אנדערע זאכין אז קען גארט זיך . אדער
קען גיט צוריק דיא גענארטע געלט אדער קען
האט חרטה פון קח : י כשם שאונאס במקח ופסבר
אזוי וויא איינער טאר גיט נארין רעם אנדערין
אין קויפן אונ פארקויפן פד אונאס דברים אזוי
טאר ער אים גיט נארין מיט בייד לא יאמר בקבא
חפץ זה ער זאל גיט פערענין בייא זיין חכר ווי פיר
וויילסטו פאר דיא נאך וואס איז רוצה ליקח אונ ער
ווייל גאר גיט קויפן אס היה צדי תשובה אויב שקעוון
טוהמ תשובה אויף ווינע עבירות לא יאמר לו זכור
מעשיך הראשונים זאל קען גיט זאגן צו אים געריינק
דיינע ערשטע מעשים די עבירות וואס די האסט
אמאהל גיטאקן אס הוא בן גרים אויב ער איז אזוקן
פון אגר לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך זאל קען גיט
זאגן צו אים געריינק וואס דיינע ערשטע האבין
גישאח

וד' לשור דכיון דלחמיט מכפל כזיר להו חדא שהכפל
בטובת ומוכר מכלל תשלומי ארבעה ומשה הוא : נושא
שבר אינע משלם . דכתיב (סס) כי יתן איש אל רעהו
כלל חמור או שור או סה פרס וכל בהמה לשמור חזר וכלל
כלל ופרס וכלל אי אהה דן
אלס כעין הפרס מה הפרס
מפורס דבר המטלטל וכו'
הקדשו אמר קרא רעהו רעהו
ולא של הקדש : קדשים
שחייב באחריותן . אמר
הרי עלי שולה והפרישה
יהוממה ומכרה : יש דהן
אונאס . דכיון דאס מתה
לו נכנסה חייב באחריותן
דיליה הוא ואל חוט אס את אהיו קרינא ביה : ושאינע חייב באחריותן . כגון דלמר הרי זו :
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רוצה לזווגן מי כ"ס לו
שור יסע לחרישה מחור על אחר שכמותו (ללמדו עמו בעול) שאלס כל להמיר תחת העול שור הלס עם הכריח
מקלקל את הכריח וכן מרגליות נאל למלואת עם חכמתו כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאס בדברים . שאלמר (ויקרא כה) ולא חוט אס את עמינו ויראת מאלהיך זה נאמר כאלונאס דכריס
שלין טיבתן ורצתן מסורה להכיר אלס ללבו של מדבר שידע אס לרעה מתכוין אס לעובד (כ) :

פאר ריא איינע וואס ער האט געגנב . אדער
פיר שפעסין פאר אשעפס אונ פינף אקסין פאר
אקס ראף ער גיט בצאהלין שויר חס אינע נשבע
אז איינער האט געהאקט ביי זיין חכר אקעקט
אדער אונעקסיר . אדער אקרבן . ער זאל דאס
היטען אויבויקט אונ רער היטער זאגט עס איז
ביי אים געגנב גיטאריין . דארף ער גיט שווערין
אונ גיט בצאהלין אפילו ער האט פושע גיטען
אונ האט גיט גוט געהיט (ועתוירט) וטשא שר אינע
כשם אונ אויב קען האט אים בצאהלט פאר רעם
היטען . אונ ער זאגט עס איז בייא אים געגנב
גיטאריין . דארף ער אויך גיט בצאהלין רבי שקען
אופר קדשים שהיה חייב באחריותו רבי שקען זאגט
איינער האט גיטאקן אנדער ער זאל בריינגען
אקרבן . אונ ער האט אויס געקליבען אבהקה
אונ האט גינאגט דיא בהמה זאל זיין אקרבן פאר
מיין גר . אונ דיא בהמה האט צו גראכין אפוס .
אונ קען האט איר פארקויפט . אונ רער וואס
האט איר געקויפט האט זיך גענארט יש דהן אונאס
איז דא ביי רעם קרבן רער דין פון נארין . אדער
קען צאהלט ארויס צוריק דיא גענארטע געלט . ווייז
אדער קען האט חרטה פון רעם קויפן . ווייז
רער בעל הבית דארף בריינגען איין אנדער
קרין פאר רעם גר . איז רער פאר קויפטער
קרין ווינער רריבער אז קען גענארט זיך האט
קען חרטה וטשא חייב באחריותו אדער אז ער האט
גינאגט אויף אבהקה . די בהמה זאל זיין אקרבן .
אונ דיא בהמה האט צו גראכין אפוס . אונ קען
האט איר פארקויפט . אונ רער וואס האט איר
געקויפט האט זיך גענארט איז דהן אונאס ביי רעם
קרין איז גיטא רער דין פון נארין . עס איז פאר

יא אין מערבין פירות בפירות. כעל הכית האומר לחזירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך לא יערכם בפירות שדה אחר: ואצ"ל חרשים בישנים. פסק למכור לו ימים לא יערכם חרשים שהשנים יבשם וטושים קמח יותר מן החרשים: מפני שמשביחו. קשה משניה את הרך (כא) לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה אכל פסק עמו קשה לא יערכ בו את הרך: אין מערבין שמרי יין. על חכית זו: ביין. על חכית אחרת (כב): אבל נותן לו את שמריו.

שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצנו: יא אין מערבין פירות בפירות. אפי' חרשים בחרשים. ואצ"ל חרשים בישנים. באמת ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרו בחנות. אא"כ הוריעו. ולא לתגר אע"פ שהוריעו שאינו אלא לרמות בו. מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו: יב התגר נותן מחמש גרנות. ונותן לתוך מגורה אחת. מחמש גיתות. ונותן לתוך פיטם אחד. ובלבד שלא יהא מתכוין לערב. שנהגו אין בהם טעות של היטות בחזקת כן: יב התגר נותן מחמש גרנות. שהכל יודעים בו שלא גדלו כשדותיו ומכיל אדם הרבה לוקח ונחזקת כן לוקחים ממנו: מגורה. אלא שאמרין בו תבואה: גורן. הא שדין בו את התבואה ודרך התגר לקנות תכעלי בחים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: פיטם. נגינת גדולה: ובלבד שלא יהא מתכוין לערבן. להוציא קול לקנות הרוב ממקום משוכה

אף זו דאפי' מפני אכזתי אין לו להוכיח. חו': (כא) שמתקיים יותר. הראש. וכנראה דבין הגמות שנו. פרש"י שחוססין זה עם זה ונעשים טעם אחד. אכל לאחר הגמות שכלל כל אחד קלט ריחו וטעמו אין משביחו אלא טונמו. ומ"מ אמרין כגמ' דמקום שכלל קוטמים קודם טקנו שרי טעמו חלש: (כב) לפי ששמרי חכית זה מתקבלין חכית אחר. טור: (כג) מלא קולות המים טעם

גיטאקאן שנאמר נוארום עם שמיים אין פסוק וגר לא תונה ויא תלחצנו ר' נאלקט גיט דער צערענען אגר אונ נאלקט אים גיט צו דריקען: יא אין מערבין פירות בפירות קען קאר גיט אריין מישען פירות אין פירות או ראובן נאגט צו שמעון איה פארקויף דיר תבואה פון דיא פערל. קאר ער גיט אריין מישען תבואה פון איין אנדער פערל אפי' תרשים בתרשים אפילו גייע תבואה אין גייע תבואה קאר אויב דיא תבואות זענען פון צווייא פערלער קאר קען נייא גיט צוזאמען מישען ויין צירד יוסר תרשים נישט אונ או ראובן האט גיטאגט צו שמעון איה פארקויף דיר אלמט תבואה. איז געוויס אז ער קאר גיט אריין מישען אין ניי גייע תבואה. דאס דארף דער פגא קאר גיט זאגן. נוארום אלמט תבואה ווייל וייע זענען מרוקען איז פון וייע דא קער קעקל וייע פון גייע תבואה וואס זענען פייקט באמת ביין התירו ערב קשה ברך דער דין איז או ראובן נאגט צו שמעון איה פארקויף דיר שישערע ויין. קעג ער אריין מישען גידעקטע ויין פפני שחא משביחו ווייל דיא געריקטע ויין פאר געקערט די שישערע ויין. אבער או ראובן זאגט צו שמעון איה פארקויף דיר געדיקטע ויין. קאר ער גיט אריין מישען שישערע ויין אין מערבין שפרי יין או ראובן האט פארקויפט אפאס ויין צו שמעון אונ ראובן זעהט אז די ויין איז קלארע אונ ריינע קאר גיט- ראובן זעקען הייווין פון איין אנדער פאס ויין אונ אריין גיסען אין דיא פאס ויין אגל נחל זו את שפרי אבער ער גיט אים דיא פאס ויין מיט דיא הייווין וואס אין איר איז דא פון זיך אליין מי שנתערב מים בינו לא ימכרו בחנות או עם איז אריין גיטאסין גיטאסין וואסער אין אביסול

זיינע וויין. קאר ער גיט פארקויפן דיא ויין ביי זיך אין קראם ביסלאקטויין אלא אם כן הודיעו קאר סיידין ער זאגט צו יערין בונדער אז אין די ויין איז אריין געמישט וואסער ויא לתגר אף על פי שהודיעו אבער צו אסחר וואס קויפט עטליכע טעפ ויין מיט איין קאהל. ער נאל פארקויפן ביסלאקטויין. קאר קען אים גיט פארקויפן דיא ויין וואס איז געמישט גיטאסין מיט דיא וואסער. אפילו קען זאגט אים אז אין דיא ויין איז אריין געמישט וואסער קאר קען אים אויף גיט פארקויפן שאני אלא נכמות בו נוארום ער קויפט דיא ויין ער נאל גארין מיט איר קעקלשין. ער נאל דאס פאר- קויפן פאר ריינע ויין קום שנהגו להטיל מים ביין יטילו ווא דער מנהג איז קען גיט אריין וואסער אין ויין. אונ קען פארקויפט געמישטע ויין. קעג יערער סוחר אריין גיסען וואסער אין ויין אונ אזוי פארקויפן. אונ ער דארף גיט זאגן רעם קויפער אז אין דיא ויין איז דא וואסער. ווייל אלע ווייסן אז קען גיט וואסער אין ויין. רער מנהג איז נאר גיטען ווען דיא ויין איז נאך אין גרוב. אבער אז די ויין איז אין די פערקער מישט קען שוין גיט גיין וואסער: יב התגר נותן מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת אסחר וואס האגריקט מיט תבואה. קעג קויפן תבואה פון פינג שיינערין אונ פון נאך קער אונ אויסקוישען אלע תבואה צו זאמען אונ אויפשישען איין בארג אין איין שפייכלער בתפס נחל ונותן לתוך פיסם אחת אונ דער וואס האגריקט מיט ויין קעג קויפן ויין פון פינג קעקלערס אונ פון נאך קער אונ אריין גיסען אין איין פאס אגרויסע יבדד שלא יהא מתכוין לערב קאר ער נאל גיט גענאקען. ער וועט קויפן

היו כל שלם בין הנחות הוא נחשב כאלו הוא מוזג :
 [ית] מתיירין . דליל אלא תלמידיה אמונו ואלו פליגי שוסקי .
 גמי : [ית] כנוגב . אפטר דלכדי לא קרי ליה גונב העין תמש
 לומר ששפ"ס שמודיעו שלא בירר אלא מפ"ס מנורי' דלפ"ס אסור
 לפי ששפ"ס שפ"י שרואה בשפ"ס המכירה ש"ס המנורה שזמן
 יסוף ואין כהן פסולת מתוך
 כך לא יעלה על לבו תמיד
 שיש פסולת בו לסיכך לא קורטו
 אלא כנוגב בו :

ולערב בו ממקום אחר ושכניו סבורים שכל הפירות מלוחו
 מקום : ולא יפחות את השער . למכור כזול ממי
 שהוא מרגיל לבא אללו ומקשה מונוות מכירו : זכור
 לשוב . שמתוך כך אולי פירות מוכרין כזול וכן הלכה :

גריסין . פולין גרוסות
 כרחים אחת לשנים : לא
 יבור . את הסמולת לפי
 שמתוך שגדלות יפות הוא
 משלה את דמיון הדכה
 מדמי הסמולת שנטל מהם :
 וחכמים מתיירין . שיכול
 הלוכה לראות ולהבחין כמה דמי הסמולת שגבר מאלו שישן
 כחחרים וקוב לו להעלות בדמיון על אלו שהן מכורין ממי
 למעלה להראות יפות ואת הסמולת שכתוב לא בירר .
 העורח והלכה כחכמים : שלא יבור מעל פי מנורה שאינו אלא [ית] כנוגב את
 לפי : שאינו אלא כנוגב את העין . כדירוחו : מפרכסין . מתקין ומייסין : לא את האדם . טכד
 כנעני העומד לימכר :

אביסול טיין אדער אביסול תבואה פון אוי אסוחר
 נואם אלע ווייסן אז זיינע וויין און זיינע תבואה
 זענען דיא געקטע נועם ארויס גיין אויף אים
 אנאקען אז זיינע וויין און זיינע תבואה זענען די
 געקטע ווייל ער האט זייא געקויפט פון דעם
 געקטין סוחר , און ער נועם אין דערשטיג אריין
 מיטשען וויין אדער תבואה פון אנדערע סוחרים ,
 נואם זענען גיט אזוי גוט , דאס קאר קען גיט
 רבי יהודה אויפן לא יחלק החנוני קציות נאנזין למיטקות
 רבי יהודה נאנט אקקעמער קאר גיט געבין צו
 די קינדער וואנען געטריקנשט אדער גיט שפני
 שהוא סתנין לבוא אצלו ווייל ער גיווינקט וויא , זייא
 זאלין קוקען צו אים קויפן , ציהט ער אפ דיא
 פרנסה פון אנדערע קרעמער וחקמים פתיירן די חקמים
 זאגן קען קען אזוי טאהן , נוארום זאלין אנדערע
 קרעמער אויף געבין צו קינדער אנדערע נאכין
 זיי זאלין קוקען צו זייא קויפן ולא יפחות את השער
 איין קרעמער קאר גיט לאזין וועלנועלער דעם
 קוק , ווייל אלע וועלן קוקען קויפן צו אים
 ציהט ער דאך אפ דיא פרנסה פון זענע קרעמער
 וחקמים אומרים און דיא חקמים נאגין נכיר נכיר ער
 זאל דערמאנט ווערן צו גושען , דורך אים וועלן
 אלע לאזין וועלנועלער יא יבור את הריסין ער נאל
 גיט אויסקלויבין די ווערעמדיגע ארבעט צו פאך-
 קויפן ריינע , ווייל ער ציהט ארויף דעם סקח
 קער וויא פיל עס איז נערט וקמשל אקווארט
 ארבעט מיט ווערעמדיגע צו זאמען אויסקעמישט
 קאסט אנדערין , און ער האט אויסקעקליבען פון
 דיא קווארט ארבעט ווערעמדיגע אקוואטירור ,
 איז דאך פארקויפט גיטאריין רכייא קוואטירלאך
 ריינע ארבעט פאר אנדערין , אז ער גיט איצט
 אנאנצע קווארט ריינע ארבעט , דארף ער נעמען
 פערציג גראשין , אז ער געמט אבער פאר
 אקווארט ריינע ארבעט פופציג גראשין . נאכט
 ער דאך דעם קויפער מיט צעהן גראשין . ווייל
 דער קויפער מיינט אז אין אקווארט ארבעט איז

כלכלה ה' כלה כלי החינוך דגל דמלכות דנריאה במ

תנו רבנן לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור לה מה אמר מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל ותשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא ללמוד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבלות ומפרות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמר מפי הגבורה אם היו יסורין באין עליו וכו' ועד הלא יראתך ככלתך וכו' אם היו חמרים מבקשים תבואה ממנו לא יאמר להם לבו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה יודיע בו שלא מכר מעולם רבי יהודה אומר אף לא תלה עיניו על המקה בשעה שאין לו דמים ששרי הרבב מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהי אבך ר' יוחנן משוח ר' אונת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך

שהרי דרבר מסור ללב.
ולסיכך נאמר בו
ויראה מאלהיך הרי שהרי
ליתן מעט למה נאמר בו
ויראה נקם ליה והכי קאמר
שהרי כי הדברים הללו אינן
עובתו ורעתו מסורה להדין
נחלל לבו של עושהו הוא יודע
אחם לעקל לא לעקלקלות
ויכול לב לומר לא עשיתי כי
אם לנודה ביימי סבור שיש
לך תבואה למכור ואו הייתי
לקנות מקה או וכל דבר
המסור ללבו של אדם מסור
שמעון בן יוחאי גדול

תנו רבנן דא רבנן האבין גילערענקען עם שמיים
אין פסוק לא תנו איש את גפיתו למענטש ולא
גיס דער צערענקען זיין חבר באנאח דברים תתוב
מדר דער פסוק שמועקט ער ולא גיס דער-
צערענקען זיין חבר מיט רייד, ער ולא אים גיס
ריידן שלעקטע רייד, פרעקט ריא נקרא אהא
אופר באנאח דברים דו זאנקט אז דער פסוק
שמועקט פון דערצערענקען מיט רייד, און לא
תנו איז דערמיטש איר נאקט גיס דערצערענקען
אז איט סאקער גיין אלץ באנאח, מסון נאר דער
פסוק שמועקט מען זאל גיס גענאכער מיט
נעלט, און לא תנו איז דערמיטש איר נאקט
גיס נארען, ענפערט ריא נקרא בשאח אופר ובי
הסדרו מסדר גפיתו או קנה מיד גפיתו לא תנו אז עם
שמיים אין פסוק אז דו וועקט עפעס פארקויפן
צו דיין חבר אדער דו וועקט עפעס קויפן פון
דיין חבר זאל איינער דעם אנדערן גיס גענארין
הר אונאח מסון אמר שמיים דאך שוין אין די תורה
איינער זאל גיס נארין דעם אנדערן מיט נעלט
הא מה אני מקיים לא תנו איש את גפיתו וואס דען
מיינט דער פסוק לא תנו באנאח דברים איינער
זאל גיס דערצערענקען זיין חבר מיט רייד הא
צייד ווא מיינט מען דערצערענקען מיט רייד הא
היה צל תשובה אויב איינער טוהט תשובה אויף
זיינע זיגד לא יאמר לו זאל מען גיס זאגן צו אים
גור פסוקי הראשונים געדיינק ריינע ערשטע
מעשים, ריינע עבירות וואס די האקט גיטאקן
אם היה בן גרים אויב עד אז גיווען אזיהן פון אר
לא יאמר לו גור פשעא אפיה זאל מען גיס זאגן
צו אים געדיינק וואס ריינע אקטערין האבין
גיטאקן, ריא עבירות וואס אייב האבין גיטאקן
אם היה בן גרים תורה אויב ער איז אר און
ער קוקט לערנען תשובה לא יאמר לו מה שאתה נקמה
והפירות הקצים ורקשים בא גמור תורת האומר פני
תבנית זאל מען גיס זאגן צו אים די מילה וואס

ר"י

וזה לא נאמר בן ויראת מאלהיך ורבי אלעזר אמר זה בגופו וזה בממונו ר' שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להשכון וזה לא ניתן להשכון. תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלכין פני חבירו ברכים כאלו שופך דמים. אמר ליה שפיר קאמרת רחוינא ליה דאזיל סימקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זיהירי אמר ליה באחורוי אפי' דאמר ר' חנינא הכל יורדים לגיהנם חוץ מג'. הכל סלקא דעתך, אלא אימא כל היורדים לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולים ואלו הן הבא על אשת איש והמלכין פני חבירו ברכים והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלכין אע"ג דרש ביה בשמיה :

רייד האט ריא תורה גינאנט דו זאלסט מורא האבין פאר גאט וזה לא נאמר בן ויראת מאלהיך און אז מען זאל גיט גענארין אפגעשטשן מיט געלט שטייט גיט מען זאל מורא האבין פאר גאט ורבי אלעזר אמר זה בגופו וזה בממונו און רבי אלעזר זאגט אז מען רערצערונג אפגעשטשן מיט רייד מוהט מען אים אשארין אין רעם גוף און אז מען גענארט אים מוהט מען אים אשארין אין געלט רבי שמואל בר נחמני אימ' רבי שמואל בר נחמני זאגט זה ניתן להשכון וזה לא ניתן להשכון אז איינער גענארט רעם אנדערין מיט געלט קען ער אים דאס געלט צוריק געבן. אבער אז ער דער צערונג אים מיט רייד דאס קען מען גיט צוריק געבן מני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק אפגא האט גילערונג פאר רב נחמן בר יצחק בן הפלגין פני חבירו ברכים דער וואס פארשעמט ווין חקר פאר פיר מענטשן קאמ' שופך דמים אז גלייך וויא ער וואלט פארנאסין ווין בלוט וויא ער וואלט אים געהרגט אפי' ליה שפיר קאמרת רב נחמן האט גינאנט צום תנא ר' נאנטס ריכטיג דחוינא ליה דאזיא סימקא ואתי חיורא ווארום מיר זעהן אז איינער פארשעמט ווין חקר גיט אונזעך דיא רוימקייט פון ווין חקרים פנים, און ווין פנים ווערט נויס וויא פון אנשטאנדענעם אפי' ליה אביי רב דימי אביי האט גינאנט צו רב דימי דערבא בסי' ויהי אין ארץ ישראל אין וועלכע זאכין היסטען וויא זיך אפי' ליה באחורוי אפי' האט רב דימי גינאנט צו

וזהר וארא דף ל"א ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

פתח ואמר הרי קרא כתרין גוויין איזו וכתרין סטריין. קרי ביה דרכים וקרי ביה מכות קרי ביה נעם וקרי ביה שלום. מאן דרכים ומאן מכות מאן נעם ומואן שלום. אלא דרכי' דרכי' נעם היט דכתיב (ישעיה מנ) הנותן כס דרך. דהא כל אתר דאקרי באורייתא דרך הוא אורחא פתיחא לכלא. כהאי אורח' דהוא פתיחא לכל ב"י. כך דרכיה אלן דרכים דאזין פתיחא מאכנה דכראן ביתא רבא ועאלין בגויה. ואזין אורחין מתפתחין לכל עובר ולכל סטרי עלמא. והאי נעם הוא נעימו דנפיק מעלמא דלתי (נ"ל ומעלמא דלתי נהרין כל בולגין) ונהי לכל בולגין ומתפתחין (נהורין) לכל עיבר וההוא טיבו ונהורא דעלמא דלתי דיקון אכנה אקרי נעם. דבר אחר עלמא דלתי אקרי נעם. וכד אהער עלמא דלתי כל טיבו וכל חידו וכל נהורין דעלמא אהער. ובגין כך אקרי נעם. ועל דא חזין חייבין דניהנס בשעתא דעאל שבתא כולה נייחין ואית ליה (ס"א חידו) חידו ונייחא בשבתא. כיון דנפיק שבתא אית לן לאתער חידו עלאה עלנא דשבתא כולה נייחין ואית ליה (ס"א חידו) חידו מההיא שעתא ולהלאה. ואית לן לאתער חידו ולימא (תהלים ז) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו. דא הוא נעם עלאה (ס"א חידו) חידו דכלא. ועל דא דרכיה דרכי נעם וכל מכותיה שלום. מאן מכותיה אלן איוון מכות ושבילין דנפיק מעלמא וכלא נקט לון ברית יחודא דאזיא אקרי שלום עלמא דכתיב ועאל לון לימא רבא כד איזו בחוקט' וכדן יהיב ליה שלום. וה"ד וכל מכותיה שלום :

תוספת

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' תשובה פ"ד

מספר סדר היום דף ל"ו ע"ב

בתיב לא יגורף רע ואין רע אלא הפוגם בריב שהיה רע פתם לשמים ולכרית משחית למעלה ומשחית למטה פוגם למעלה ופוגם למטה חיו לו חיו לנפשו חיו לרוע מזל דעו לו שלא נכרה נוח לו שנתהפכה שליחו על פניו ולא יכל לחזיר העולם נוח לו שיכרתו ידיו ולא היה עושה הפעולה הרע הזה מה כפרה יש לו מה חסונה יש לו כמעט שנעטו ממנו שטרי תשובה וכפרה אמנם נכרו רחמי ית' וימינו פסוקה לקבל פנים בכל לב :

חמשה דברים העושה אותן אי אפשר לו שישבו בחשוכה במורה לפי שהם עונות שבין אדם לחבירו ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיחזור לו או ישאל ממנו למחול לו ואלו הן . א' המקלל את הרבים ולא קלל אדם ידוע כדי שישאל ממנו כפרה . ב' החולק עם גנב לפי שאינו יודע גניבה זו של מי הוא אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו והוא לוקח ועוד שהוא מחזיק יד הגנב ומחשיאו . ג' המוצא אבידה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה לאחר זמן כשיעשה תשובה ואינו יודע לפי יחזור . ד' האוכל שור עניים ויתומים ומלמנות אלו כג"א אומללין הם וחינם ידועים ומפורסמים וגולי מעיר לעיר ואין לחם מביר

בתיב לא יגורף רע דרך הקלה האם גיואנמ צו נאמ מיט דיר וועט גיט וואהנען דער שילעכטער ואין רע אלא הפוגם בריב דער וואס זיגריגט מיט דעם בריב מילה, הייבט ער אשילעכטער שהוא רע פתם לשמים ולכרית או קען זאגט אשילעכטער מיינט קען דער וואס זיגריגט מיט דעם בריב מילה, ער איז שילעכט צום הייבער וצו נאמט אונ צו מענטשן משחית למעלה ומשחית למטה ער פאך-דארבט אויבין אונ פאך-דארבט אונקען פוגם למטה ופוגם למטה ער מאכט קאלע אויבין אונ מאכט קאלע אונקען איז ער און נפשו או דרוש פולו וויי צו אים וויי צו זיין נשמה וויי צו זיין שילעכטין מול דעם וי שיהא נבדא עם וואלט בעסער גיווען פאר אים אז ער וואלט נאר גיט בלשאפן גיווארין נוח לו שנתהפכה שליחו על פניו עם וואלט אים בעסער גיווען אז רי שילא נאמט איז אזוי אבייטיט וואס אינווייניג ליגט דאס קינד ווען ער איז ביי זיין מוטער אין בויה וואלט אים בערעקט זיין פנים אונ ער וואלט דערשטיקט גיווארין ויזא זאזא זאזי העלם אונ ער וואלט גיט ארויס געקוקען אויף דער וועלט נוח לו שיכרתו ידיו ולא היה עושה הפעולה הרע הזה עם וואלט אים בעסער גיווען אז קען וואלט אים אפגעשניטען זינגע הענט אונ ער וואלט גיט גיטאדן די שילעכטע זאזא ארויס צו ציהען זרע מיט די הענט פה כפרה יש לו וואס פאר אפארגעבונג האט ער פה תשובה יש לו וואס פאר אהשוכה האט ער כסעם שניצלי סגנו שגרי תשובה ונפדה עם איז בענוי פארשלאסן פאר אים די מויערין פון תשובה אונ פון כפרה אמנם גברי רחמי יתברך ויביט פשוטה קבלי שבים גלב שגם נאר באקט זענען די רחמנות פון נאם וייער שטארק אונ זיין רעכטע האנט איז אויסקעצויגן צו געקען אלע מענטשן וואס מוהען תשובה מיט דעם גאנצין הארצין :

בתיב לא יגורף רע דרך הקלה האם גיואנמ צו נאמ מיט דיר וועט גיט וואהנען דער שילעכטער ואין רע אלא הפוגם בריב דער וואס זיגריגט מיט דעם בריב מילה, הייבט ער אשילעכטער שהוא רע פתם לשמים ולכרית או קען זאגט אשילעכטער מיינט קען דער וואס זיגריגט מיט דעם בריב מילה, ער איז שילעכט צום הייבער וצו נאמט אונ צו מענטשן משחית למעלה ומשחית למטה ער פאך-דארבט אויבין אונ פאך-דארבט אונקען פוגם למטה ופוגם למטה ער מאכט קאלע אויבין אונ מאכט קאלע אונקען איז ער און נפשו או דרוש פולו וויי צו אים וויי צו זיין נשמה וויי צו זיין שילעכטין מול דעם וי שיהא נבדא עם וואלט בעסער גיווען פאר אים אז ער וואלט נאר גיט בלשאפן גיווארין נוח לו שנתהפכה שליחו על פניו עם וואלט אים בעסער גיווען אז רי שילא נאמט איז אזוי אבייטיט וואס אינווייניג ליגט דאס קינד ווען ער איז ביי זיין מוטער אין בויה וואלט אים בערעקט זיין פנים אונ ער וואלט דערשטיקט גיווארין ויזא זאזא זאזי העלם אונ ער וואלט גיט ארויס געקוקען אויף דער וועלט נוח לו שיכרתו ידיו ולא היה עושה הפעולה הרע הזה עם וואלט אים בעסער גיווען אז קען וואלט אים אפגעשניטען זינגע הענט אונ ער וואלט גיט גיטאדן די שילעכטע זאזא ארויס צו ציהען זרע מיט די הענט פה כפרה יש לו וואס פאר אפארגעבונג האט ער פה תשובה יש לו וואס פאר אהשוכה האט ער כסעם שניצלי סגנו שגרי תשובה ונפדה עם איז בענוי פארשלאסן פאר אים די מויערין פון תשובה אונ פון כפרה אמנם גברי רחמי יתברך ויביט פשוטה קבלי שבים גלב שגם נאר באקט זענען די רחמנות פון נאם וייער שטארק אונ זיין רעכטע האנט איז אויסקעצויגן צו געקען אלע מענטשן וואס מוהען תשובה מיט דעם גאנצין הארצין :

יתומים ומלמנות או ער האט גערויבט פון ארעקע מענטשן אדער פון יתומים אדער פון אלמנות . אונ האט גיגעסין פון זייער פארקעגין איז גני אדם אומלליים הם דיא מענטשן זענען פארשניטענע גאנצ ארעקען ואינם ידועים ומפורסמים ונחלים מעיר גניר אונ זיין זענען גיט בעוואקסע אונ בעקאנטע מענטשן אונ זיין ווערין פאר טריבען פון שטאט צו שטאט ואין זינס מביר אונ זיי האבן גיט

כר

אָבעקענטן פֿון שײַטע שׂור זױ שׂפּי מױ האָט ווײַזירט זיך
ער זאָר וויסען נועמעס אָקס דאָס איז ער זאָר
אױס אַנוועק געבן הױספּעכט שוחד קעסות דין דער
דיין וואָס האָט גענומען שוחד אונד האָט געפּסקט
אפּאַלשין דיין אינזי יחזקע דער הױספּעכט ווױס
הױס קעגן דער שײַטע אונד ער ווייסט נישט וויאָס פֿיר
שארין ער האָט געמאַכט מיט דעם פּאַלשין דיין
אונד ער ווייסט נישט ווי פֿיר דער פּאַלש איז גינען פֿון
דעם פּאַלשין ער, ער זאָר וויסען ווי פֿיר ער זאָר
געעס צוריק געבן שוחד יחזקע דער הױספּעכט ווױס
זאָר האָט פֿיר אונד עס גייט אַלע מאָדן ווייטער,
איין שארין ברײנגט דעם אנדערן שארין ווײַטער
דער דיין האָט געפּסקט ראָבן זאָר בלאַהלין

אונקל'ס

כג וַיִּקַּח אֶהָרֹן אֶת־אֲשֵׁי־שֶׁבַע בְּתֹ-
עֲמִינָדָב אֲחֹות נַחֲשׁוֹן לִזְ לְאִשָּׁה
וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר׃ כד וּבְנֵי
קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאֲבִיאָסָף אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת הַקָּרָחִי׃ כה וְאֶלְעָזָר בֶּן־
אֶהָרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִזְ

רשבים
(כד) ובני קרח אסיר ואלקנה, לפניו
ובני קרח לא מתו. ובני אהרן, ע"ש שכתבו
וואל משה אמר על אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא:
(נכה) ואלעזר בן אלעזר. בבישול פנחס בן אלעזר.
שפתי חכמים

ח (רא"ס) אכל גבי לבן ודרשו להגיד שבה משום דלא שייך (כג) אחרות נחישון. (ב"ב ק"י ש"ר) מכאן למדנו הטעם ולומר שבה בלבן ועוד דלא הל"ל לא את אביה ולא אחיה ולא מקומה שבה הוזכרו למעלה וע"כ כולם באים לדרשא וליכא למימר דלאח אה"נ שפיר לבדוק ככולם חדא דשמיא בלתי שייך הטעם משום דרוב בני דומים לאחי האם משא"כ בלתי פירוש לתורת אלהים

וואס פאר אברודער ווי האט ווארום צום מיין-
טון גראמטן די קינדער אין דעם ווייכע קרויזער?
תלך לו אונג אלישבע האט גיבארן צו אהרן נבד
אונג אביהא אונג אלעזר אונג יאקח: (כה) וואגער
אונג אלעזר דער ווילדפון אהרן נחם? האט גענומען
מנטן פון די טעקער פון פומיאל? יא נאך צו ווילד-
פון וואס האט אהרן גענומען דיא טאקער פון
געמינד וואס ווי האט געהייסן אלישבע דיא
שוועסטער פון נחשון צו ווילד פאר אנווייב. רשעי
שרייבט דרום שטייט און פסוק אז ווי איז געווען
דיא שוועסטער פון נחשון מיר וואלד דער פון
דיא לערנען אז איינע נעמט אנווייב זאל ער זעהן

וַיִּדְבַּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאָמַר
 אֵלַי רִישִׁי אֶבְחַת לְיוֹאֵי
 דְּוַעֲתָדִין: כִּי הוּא אֶהְרֵן
 וּמֹשֶׁה דִּי אָמַר יִי דְהוּן
 אֶפִּיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַד
 חֵי לִי הוּן: כִּי אֵינִין
 דְּמִסְלִין עִם פְּרַעָה
 מִלְּבָא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא
 יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
 הַיּוֹה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאַרְץ מִצְרַיִם עַל-צְבֹאתָם:
 כִּי הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל-פְּרַעָה מֶלֶךְ-
 מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

וַיִּדְבַּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאָמַר
 אֵלַי רִישִׁי אֶבְחַת לְיוֹאֵי
 דְּוַעֲתָדִין: כִּי הוּא אֶהְרֵן
 וּמֹשֶׁה דִּי אָמַר יִי דְהוּן
 אֶפִּיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַד
 חֵי לִי הוּן: כִּי אֵינִין
 דְּמִסְלִין עִם פְּרַעָה
 מִלְּבָא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא
 יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

הולרות אהרן
 הוא משה ואהרן. מניל יא:

רשבים

שאצל הדבור היה הוא החלה ואהרן אחיו ואצל
 הלידות מקרים אהרן למשה ולענין הדבור מקרים
 משה לאהרן:

שפתי חכמים

וכ"ש באנשי מקומה ועוד דל"כ למש כדא אהרן באמיה בלכד דהא
 לא נכתב שם אביה מיוחד: שם שוטם דף מ"ג רלונו לומר
 שאביו היה משבטו של יוסף ואמו היה מורע יתרו או להיפך
 ודייקן מדכתיב פוטאל ביו"ד דמשמע לשון רבים או נמי
 מדכתיב מכות דמשמע נמי ל' רבים רלונו לומר שיוסף נשכח
 שני יחוסים וא"ל דלמא שם אדם הוא ששמו פוטאל ויש לומר
 דדייק מדכתיב ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון
 ש"מ דכא הכתוב לייחסם ה"ל פוטאל כל לייחסו: י' י"מ שמרד
 וי"מ שוילול: כ' דעל נכחות משמע שוילולו את ישראל ויתר
 מנכחותם. א"כ דמשמע שוילולו את נכחותם כחלה וזה איתו:
 משה ואהרן. הם בשליחותם וכלדקתם מתחלה ועד סוף:

מורע יתרו שטסם ש עגלים לע"א. ומורע יוסף שטסס
 י בילרו (כ"ב קט): (כו) הוא אהרן ומשה. אלו
 שהזכירו למעלה שילדה יוכבד לעמרם הוא אהרן ומשה
 אשר אמר ה' (ש"ר פ"א) יש מקומות שמקדים אהרן
 למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולין
 כאחד: על צבאותם. כלכלותם כל כ' נכאס לשכניהם.
 יש על שאינו אלא במקום אות אחת על חרכך תחיה כמו
 כחרכך (יחזקאל ג) עמדתם על חרככם כמו כחרככם:
 (כו) הם המדברים וגו'. הם שנטעו הם שקיימו: הוא

רש"י

ענין הקריאת אהרן
 (כו) הוא אהרן ומשה וגו' הם המדברים אל פרעה הוא
 משה ואהרן. פעם הקדים אהרן למשה ופעם הקדים
 משה לאהרן. רש"י פ' מלמד שקולין היו. והקשו המפרשים
 איך יכול לומר שאהרן שקול כמשה. הלא הכתוב אומר ולא קם
 עוד נביא בישראל כמשה. והרב רמב"א אומר כי לענין גאולתם
 של ישראל ממצרים היה נרדף את שניהם משה ואהרן. כי שני
 מיני שליחות היו. גאולה זו. שליחות הקב"ה לפרעה שישלחם
 מארצו. ושליחות לישראל שיאמינו שזמן גאולתם באה ויאמינו
 בכל האמוות והמופתים שיראו לנא ממצרים. ושליחות לפרעה
 היה נרדף משה ושליחות לישראל היה נרדף אהרן. כי משה לא
 נתגדל במצרים עם בני ישראל רק בביתו של פרעה כן מלך
 וכשהיה שדונו בבחירתו ברח מפני פרעה והיה במדינת כוש
 וכמה שנים בבית יתרו וכשתגלה כעת לפני כ"י היה כשמינים
 שנה ולא ידעו ממנו עד היום. ולא הכירוהו שיהיה נביא גדול
 שידבר ה' פמו. ע"כ אם משה יגיד להם שזמן הגאולה באה לא

פירוש לתורת אלהים

פאר אנויב ותלד יז אונ ניא האט גיבארין צו אים
 פינקס איה ריא וענען ריא עלצטע פון ריא קוים
 צו וייערע משפחות: (כו) הוא אהרן ואהרן דער
 אהרן אונ משה אשר נואם גאט האט צו וי גינאגט
 הוציא ציהם אים ריא קינער ישראל פון דעם
 לאנד מצרים צי צבאותם מיט וייערע הערשאפט:
 (כו) הם וייערע ונאם וייערע ונאם וייערע ונאם
 פרעה דער קיניג פון מצרים הוציא ער ואל אים
 צו וויינין וייערע ונאם וייערע ונאם וייערע ונאם
 מעלות

פאר אנויב ותלד יז אונ ניא האט גיבארין צו אים
 פינקס איה ריא וענען ריא עלצטע פון ריא קוים
 צו וייערע משפחות: (כו) הוא אהרן ואהרן דער
 אהרן אונ משה אשר נואם גאט האט צו וי גינאגט
 הוציא ציהם אים ריא קינער ישראל פון דעם
 לאנד מצרים צי צבאותם מיט וייערע הערשאפט:
 (כו) הם וייערע ונאם וייערע ונאם וייערע ונאם
 פרעה דער קיניג פון מצרים הוציא ער ואל אים
 צו וויינין וייערע ונאם וייערע ונאם וייערע ונאם

לחשיך מנ"ה ח"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמת דנצח ארני נשמת דהור יהודה חיה
יחידה דנצח יהודה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשית :

א פועלתו אשר עבד בה נתתי לו את-ארץ מצרים
אשר עשו לי נאם ארני יהודה : ב פיוס ההוא
אצמיח מן לבית ישראל ולך אתן פתחון-פה
בתוכם וידעו כי-אני יהודה : ג ויהי דבר-יהודה
אלי לאמר : ד בן-אדם הנבא ואמרתי כח אומר
ארני יהודה תילילו תה ליום : ה פי-קרויב יום
וקרויב יום ליהודה יום ענן גלים יהיה :
בדנן אמר וי אלהים אילינו ואמרנו נוי מן קדם יומא : ה ארי קריב יומא וקריב יומא
דעתייר למימי מן קדם וי יום ענן ויע עדן תבר עממיא ימי :

רש"י

מצודת דוד

(א) פועלתו . שכן פועלתו אשר עבד כדור אתן לו . את ארץ
מצרים : אשר עשו לי . כדאמר אולם לא על חנם חסול
מצרים כ"א כנחול אשר עשו לי שהיו משפילי קנה לבית ישראל
כמ"ש למעלה : (ב) ביום ההוא . מוסב על מה שאמר למעלה
מקן ארבעים שנה חקנן את מצרים ואמר ביום ההוא אצמיח קרן
ממשלה לבית ישראל כי מ' שנה נשלחו בשנת מלך בלשאר
כי נ"ג מלך מ"ה שנים וכנ"ל נחלו כבש את מצרים ח"כ נשאר
משנחיו מ"י שנים אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים אלא שנכלע השנה אחת במלכות אחי כי השנה הראשונה עלתה לא ולא
ברי נשלחו מ' שנה כיום שמת אויל מרודך ומלך בלשאר ואז נאמר לדניאל נבואת נחמן פרס כמ"ש בשנת חדא בלשאר וכו'
וארו וכו' דמיא לדוב (דניאל ז') ועל פרס נאמר ונבואת בואת פרס על ככל היתה נחמית קרן לבית ישראל כי על ידי נחמן
פרס יאלו חפשי מחמת יד ככל : ולך אתן . ר"ל אז תוכל לפתוח סוד להוכיחם גם מלך כי אז ישמעו לך בראותם שנואתך
מתקיימת : וידעו . ואלו ידעו שאני ס' נאמן כמאמרי : (ד) הילינו . עשו ילל' ואמרתי אהה על היום ההוא הוא יום הפורעניות :
(ה) וקרויב יום דה' . ר"ל היום הקרויב הוא לה' עמנו תבוא הפורעניות ולא כמקרי : יום דגן . ר"ל יום חושך כאלו נתקדח
השמים בעבים : עת נוב . עת קץ העמים יהיה :

דעם פירוש עברי פיישש נפשינא מען גייא דער הפסורה פון דער וואך

תרגום

כתובים משלי יג

לחשיך מיסור ומלכות ד"א שין דלת יור נפש שין שין דלת שין דלת יור רוח יאהרונה נשמת דיסור א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח ארף דלת נון יור נשמת דמלכות יו הו וו חז חיה יחידה דיסור יהודה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשית :

א בן לדבר יתכל לו וירא מצינה היא ישלם : ב תורת חכם
מקור חיים לסור מפקשי מות : ג שכל-טוב יתן-תן
דחביקא מבוצי דמי למסמי מן פחא דמותא : ג שכלא טבא יהיב חקדא ואורחא

רש"י

מצודת דוד

(א) בן לדבר . הכו' מה ממלכות ה' הוא תוכל בעלמו אכל
הירא מן המלכות ומגדל מעל' יושלם לו שכן גם כעבור
זו : (ב) מקור . הוא כמקור הנובע חיים כי תלמדו לסור
ממקומים המביאים את המיתה והם העונות : (ג) שכל טוב .
השכל הטוב שיש לאדם הוא יתן אותו לכן כעני כל ועכ"ל דרך הנוגדים הוא חוק מאוד ולא יועיל בעל השכל עם שכלו וכו' חס
פירוש ע"מ

(א) בן לדבר יתכל יו דער מענקש וואס פארשעקט
אפילו גאר איין מצנה פון דיא הורה .
טוהקט ער ויך אשאדין . נוייל ער וועט פאר דעם
געשטראקט ווערין וירא מצינה הוא ישלם אונ דער
מענקש וואס האט מורא צו פארפעלין אמצנה ,
ער טוהקט אלע מצות . וועט הקב"ה אים בצאהלין
זיין שכל : (ב) תורת חכם כקור חיים דאס לערננג
פון אהבם איז אקוואל פון לעבין . דיא תורה
וואס קען הערשט פון אהבם גיט דעם מענקש
כח צום לעבין : דיסור מפקשי מות אונ זיין תורה
לערוקט דעם מענקש ער נאל אפגיטאדן ווערין
פון דיא שטרויקלונג פון מוים . דיא תורה גיט
דעם מענקש חקמה ער נאל ויך היטען פון אלע
שטרויקלונג : (ג) שכל טוב יתן חן דער גוטער שכל
גיט

מקרא דבזוי מיקר: ד כל ודרך בנדרים איתן: ד פלג-ערום יעשה בדרעת וכליל יפרש
צרימא עיבדמיה מדעתא ינולת: ה מלאך רשע יפל ברע וציר אמונים מרפא:
וסקלא פרים דיה לשטיותא:
ה שליחא בישא יפול בבישתא ואנדא מהיקנא אסיה הוא:

מצורת דור

למטרים מדרך הסוף: (ד) כל ערום. מעשה הערום המס
כדעת ובכיוול מיוחמת עם כי לא יכירו כל אכל הסטיל פורס
אולמו למען יכירו הכל כי חולת היא: (ה) מדאך רשע. סליח
רשע המעלה מדכרי משלחו לרעה הוא כעלמו יפול כהרע' הסוף
אכל ציר מאנשי אמונים ירפא עוד את דכר השליחות אם ירפא
כדבר חולשה מלך מה ירפא: כמתק הלשון:

פירוש עיט

גית דעם מענקש חן ודרך בנדרים איתן אונ דיא
וועג פון דיא פאלשע מענקשין איז שטארקער
פון וייער שכל. אפיצו וייא האבין שכל פון
דעסקנוענין מוהען וייא פאלשקייט: (ד) כל ערום
יעשה בדרעת יעדער קלוגער מענקש וואס ער מוהמ
איז דאס מיט וויסענשאפט יכסי יפרש אונת אונ

ברמנורא

מ'שנה זכחים פרק יד

עיקר תוי"ט

[א] שער כ"י. לאתח ודיו דאי
קודם ודיו כעי לכנס
לסתודות עליו. גמרא וכל' והרי
משתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל
הביאו כל שאינו ראוי לבא אל פתח אוהל מועד. אין חייבין עליו:
ב הרוכב. והנרבע. והמוקצה. והנעבר. והאתנן. והמחיר. וכלאים.
פתחו של היכל. ואם שחטה חוץ למקום ההוא פסולה אבל אינו חייב עליה משום שחט
מדכתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו. ומדקפיד קרא לעגשו שלא הביאו. ש"מ בעומד להביאו שם משחטי קרא:
פרק יד א פרת חסאת ששדפה חוץ מנה דער דין
איז דיא פרה אדומה האט מען
גישאקטין אויסקער די שטאמ ירושלים אויף דעם
הר היתים. דער בארג איז גינען גענין די מיר
פון היכל אונ דארט אויף דעם בארג האט מען
צו זאמען געלייגט האלץ אזוי וויא אקעלטער
זאקאסטין אונ אינגלייגט אין דעם קאסטין האט
מען אריין געלייגט די געשאקטענע פרה אדומה
אונ מען האט זיא פארברענט. זאגט די משנה
אויב מען האט פארברענט דיא פרה אדומה
אויסקער די קאסטין. איז די פרה אדומה פסול.
נאר פרת אדער אקרבן קומט גיט וכן שעי הכשפת
שהקריבו בחוץ פטור אונ אויב מען האט דעם שעי
המשפלה ודעם שעי וואס מען דארף אונעק
שיקען יום פפור אויסקער די שטאמ ירושלים אונ
אם אראפ ווארפן פון אבארן ער זאל געהרגה
נוערין. האט מען אזוי גיט גיטאון נאר מען
האט אים מקריב גינען אויסקער די גנורח. איז
מען פטור פון אקרבן אונ עם קומט גיט פרת
שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק ואל פתח אוהל
מועד לא הביאו אונ צום מיר פון אוהל מועד האט
ער אים גיט גיבראקט. נאר ער האט גישאקטין

כל שאינו ראוי לבא וכו'. שאינו עתיד להקריב :
 ב בלא תעשה . הויל וראוין לבא לאחר זמן אין
 בהם כרת אלא לאו גרודא דלא חששון ככל אשר אנחנו
 פושטין פה היום (א) (דברים יב) : תורים שלא
 הגיע זמנן . (לכתנן)
 בחולין משהיבנו כשרין
 ומקמי הכי פסולין (דורות
 גדולים ולא קטנים בעינן :
 ובני יונה שעבר זמנן .
 לבני יונה קטנים ולא
 גדולים ופסולים מתחלת
 הליהוב ואילך : בלא
 תעשה . הויל וראוין
 לאחר זמן יס בה לא תעשה לשחטן בחזק : אותו ואת בנו .
 משום אותו ואת בנו לא תשחטו כיום אחד (ויקרא כב) : מחוסר זמן .
 ימים תחת אמו בין שהבעלים מחסרים זמן כדמפרש לקמן . ואריכא לאשמועינן פלוגתא דר"ש ורבנן ככולהו . דלא לשמועינן
 אבהקה וואס איז גיבארין גינארין פון צווייט
 סינים בהמות והפסדא אונ אבהקה וואס איז
 אקראנקע ויא נועם נים קענען לעבין ויצא דופן
 אונ אבהקה וואס איז נים גיבארין גינארין נאר
 קען האט אויף געשניטען דעם בויף פון דיא
 מוסער אונ קען האט איר ארויס גענומען שהקריב
 בחזק פסור די אלע בהמות וועלכע פון ויאי קען
 האט גישאקטין אויסער די עזרה . איז קען פסור
 פון קרת אונ פון אקרבן שאמר ווארום עם שטייט
 אין פסוק יפני פשן ה' קען האט נים גיבארקט
 דעם קרבן פאר דעם משכן פון נאט . נאר קען
 האט אים מקריב גינען אויסער דעם משכן .
 איז קען חייב קרת אדער אקרבן . דער קרבן
 וואס קען האט אים געדארפט גריינגען צום
 משכן . אונ קען האט אים מקריב גינען אויסער
 דעם משכן . איז קען חייב . אקער גי שאמי
 דאי יפני פשן ה' דער קרבן וואס קאר נים
 קומען אין משכן . אונ קען האט אים מקריב
 גינען אויסער דעם משכן ווערטיט אין חייבין עזי
 איז קען נים חייב קרת אונ נים אקרבן געלי טיפין
 די בהמות וואס האבין אפעלער צו געלי טיפין קביעין
 סאיי דיא בהמות וואס האבין אאייביגען פעלער
 צו געלי טיפין עוברין סאיי דיא בהמות וואס האבין
 אזוי אפעלער וואס ער נועם געזונד ווערין .
 אקער דערנוייר איז דער פעלער נאך נים געזונד
 גינארין שהקריב בחזק פסור אונ קען האט ויי מקריב
 גינען אויסער די עזרה . איז קען פסור פון קרת
 אונ פון אקרבן רבי שקען אויסר געלי טיפין קביעין רבי
 שקען נאנט אז ער האט מקריב גינען אויסער
 די עזרה אפעלעך בהמות וואס האבין אאייביגען
 פעלער פסור איז ער פסור פון קרת אונ פון קרבן
 געלי טיפין עוברין אקער אז ער האט מקריב גינען
 אויסער דיא עזרה אפעלעך בהמות וואס האבין
 אזוי אפעלער וואס ער נועם געזונד ווערין עוברין
 גיא תעשה איז ער עובר אויף אלוא . לא תעשון
 דיא

היא ראוי לבא : [ב] משכן ה' . ונבחרה פריך וה"ל תיפוק
 ליה מואל פתח אוה"מ לא הכייל דלעילומעני דמחבתם לובא למשחט
 אלא כל שאינו ראוי לבא כלל ושעיר המשתלה נמי וסילא לאחר
 וידוי אינו ראוי לבא אלא כי ברחם ונדחה כי בני דמחתי חיתא
 לא . אלא עדין לפני משכן ה' : (א) חמר לבו משה לישראל כי עליתו
 לראך ארבע פשרי עיני עבדכו
 ושחלקו יסרות מקריבו דהיינו
 נדרים ונדבות חובות לא מקריבו
 ואפילו בכמות לכור עד שחבטו
 אל המזבחה וז שנים ונגדל לבני

המפרה ויוצא דופן . שהקריבין בחזק פסור . שנא'
 לפני [ב] משכן ה' . כל שאינו ראוי לבא לפני
 משכן ה' אין חייבין עליו . בעלי מומין בין בעלי
 מומין קבועים . בין בעלי מומין עוברים
 שהקריבין בחזק פסור . רבי שקען אומר בעלי מומין קבועין פסור .
 ובעלי מומין עוברין . עוברין בלא תעשה . הורים שלא הגיעו זמנן ובני
 יונה שעבר זמנן שהקריבין בחזק פסור . ר"ש אומר בני יונה שעבר זמנן
 פסור . ותורים שלא הגיעו זמנן בלא תעשה . אותו ואת בנו ומחוסר זמן

שילם מחסור זמן הוא וקל"ח משכ לא תעשו. גמ': (כ) לרועה
דמלח נקטי הכי וכלא"ס המ"ל דאימא מודא כו': (ג) בלא
חששה. אין הענין שתיכ כרת ומלקות שזה לא יכא לטולס כו'
אכל הכונס שהלא הזה הוא אזהרה לברת שאין לוקין עלה
הר"מ: (ד) ומצורע. לשון רש"י ל"ב כחמני' וכגמרא דקדשו
לחמני' כחמני': (ג) ערוכ
פירושים כתב דמ"ש נדכה
לשון רש"י הוא ולדיוק כקודם
שהקריבו מיירי. דהא מתקבלים
כפנים נדכה קאמר ח"ש לאחר
שהקריבו לשון הר"מ הוא. וקריב
אלי להגיה כדכתיב הר"ב ש"ל.
א"ל לאחר כו' ופירושו ח"ש נדכה
לשמן. להכי מדקדק לשמן משום
דלא לשמן אמרין כגמרא דאסי'
אשם נמי הואיל ודאי של לשמן
כפנים א"ל ק' לפי הר"ס.

פסור. ר' שמעון אומר הרי זה [ג] בלא
תעשה. שהיה רבי שמעון אומר כל שהוא
ראוי לבא לאחר זמן. הרי זה בלא תעשה
ואין בו כרת. וחכ"א כל שאין בו כרת. אין
בו בלא תעשה: ג מחסור זמן בין בגופו בין
בבעליו איזה הוא מחסור זמן בבעליו הזב
והזבה (הנדה. ויולדת [ד] ומצורע) שהקריבו
חמאתם ואשמם בחוץ פסורין ועולותיהן
ושלמיהן בחוץ חייבין. המעלה מבשר חמאת
מבשר אשם. מבשר קדשי קדשים. ומותר העומר
לנדכה: ואשמם. כגמ' פריך זכ וזכה ויולדת בני אשם נינהו
ועולותיהן ושלמיהן. כגמרא פריך הני בני שלמים נינהו. ומשני תני נזיר כהדיהו שזיר שלמים: בחוץ
חייבים. שכן נתקבלות כפנים נדכה לשמן. לאחר שהקריבו חמאתם (ג) והמלוע את אשמו: מבשר חמאת מבשר
אשם וכו'. דכל הני נאכלים לכהנים ואין קריבין לגבי מזבח ורממא חמר (ויקרא יז) אשר יעלה עולה לו זכה. מה
עולה שהיא קריבה ע"ג מזבח אף כל שהוא קרב ע"ג מזבח: מבשר קדשי קדשים. ככשי עזרת שזה שלמי זכור

דיא קאלב אין נאך נים אלם ויבען קאג אונ ער
האט איר מקריב גיווען אויסקער דיא ענדה פסור
אין ער פסור רבי שמעון איפר הרי זה בלא תעשה רבי
שמעון ואגמ אז קען האט מקריב גיווען אויסקער
דיא ענדה אזוי אקאלב וואס אין נאך נים אלם
ויבען קאג. אדער קען האט מקריב גיווען אויסקער
דיא ענדה אזוי אקאלב וואס קען האט היינט
גישאקטין דיא בויסקער אדער קען האט מקריב
גיווען אויסקער דיא ענדה אזוי אקאלב וואס קען
האט היינט גישאקטין איר קאלב. אין קען עובר
אויף אלסא שדיה רבי שמעון איפר ווארום רבי שמעון
האט גיאגמ כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן דער קרבן
וואס אין היינט פסור אונ שפעטער אדער קארנין
נועם ער זיין קשר. אויב קען האט אים היינט
מקריב גיווען אויסקער דיא ענדה הרי זה בלא תעשה
אין ער עובר אויף אלסא ואין בו כרת אונ כרת
קוקט נים אויף דעם מקריב זיין וחקמים אויפריס
אונ דיא חקמים ואגין כל שאין בו כרת אין בו בלא
תעשה אויב עס קוקט נים כרת אויף דעם מקריב
זיין אין קען אויף אלסא אויף נים עובר: ג מחסור
זמן בין בגופו בין בבעליו אויב ער האט מקריב גיווען
אויסקער דיא ענדה אקאלב וואס אין נאך נים
אלם גיווען ויבען קאג. וואס היינט. מחסור זמן
בגופו. דעם קרבן פעלם נאך די צייט קען נאך
אים קענין מקריב זיין עס אין נאך נים גיווען די
צייט פון דיא קאלב קען נאך איר מקריב זיין.
אדער. מחסור זמן בבעליו דעם בעל הבית
פעלם דיא צייט ער נאל קענין מקריב זיין דעם
קרבן עס אין נאך נים גיווען דיא צייט פון בעל
הבית ער נאל מקריב זיין דעם קרבן. אין קען
פסור איה הוא מחסור זמן בבעליו וואס מיינט קען

עס אין נאך נים גיווען דיא צייט פון בעל הבית
ער נאל מקריב זיין דעם קרבן הויז והנה אוב אדער
אנדה האבין מקריב גיווען וייער קרבן אויסקער
דיא ענדה איידער וייה האבין אויס געצייקט
וייערע ויבען ריינע קעג וואס וייה דאקטין נאך
נאר נים מקריב זיין אקרבן וייער אדער אנענוי-
נערין האט מקריב גיווען איר קרבן אויסקער דיא
ענדה איידער וייה האט אפגעצייקט אירע פערציג
קעג וייערע אדער אקצורע שהקריבו חמאתם ואשם
בחוץ האט מקריב גיווען וייער קרבנות ודעם
חמאת אדער דעם אשם אויסקער די ענדה איידער
ער האט אויפגעצייקט וייער ויבען ריינע קעג
פסורין ונענען וייה פסור פון כרת אונ פון קרבן.
ווייל ער קאר נים מקריב זיין דיא קרבנות אין
די ענדה. אונ וואס קען קאר נים מקריב זיין אין
דיא ענדה. אין קען פסור אז קען אין מקריב
אויסקער די ענדה עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין אדער
אז וייה האבין האט מקריב גיווען וייערע עולות
ואדער אנזיר האט מקריב גיווען וייערע שלמים
אויסקער דיא ענדה. פאר וייער צייט. נענען וייה
חייב. ווייל אענדה אונ שלמים קענין וייה
מקריב זיין אנדכה אפילו פאר וייער צייט תפילה
אז ער אין מקריב אויסקער דיא ענדה מבשר חמאת
דיא פלייש פון אחמאת מבשר אשם אדער ער אין
מקריב אויסקער די ענדה דיא פלייש פון אשם
מבשר קדשי קדשים אדער ער אין מקריב אויסקער
די ענדה דיא פלייש פון די צוויי שפעסין וואס
קען אין מקריב שבעות פאר שלמים מבשר קדשים
מבשר אדער ער אין מקריב אויסקער דיא ענדה
די פלייש פון גרינגע קדשים ופון שלמים. תולדה
כבוד. מעשרו וייער העשר אדער ער אין מקריב
אויסקער

רחה דס מחמת תשמיש תניא נמי בר"א למהרות אבל לבעלה אלמא מי שהוה ידא ופורס מותרת ובר"א שהניחה בחזקת טהרה אבל מספק איסור לא יכשול וישנה: הניחה בחזקת טהרה לעולם היא בחזקתה בר"א. דכתיב כדוקה: עד שתאמר לו טהורה אני:

נויים גימ פניא גמי קיר האבין אויה אויה גיערונגם בפה דברים אסורים קטירות ווען ווען די רייד גינאנז גינארין אז די אשה דארף אבטונג געבין אויף רם נכה נאך יערער השמיש, ראם איז נאר צו וויסען אויב עס איז טהור וואס איז ריקט אן אפילו גענוג מותרת אבער צום מאן איז ווא מותר, אפילו ווא האט נים אבטונג גיגעבין נאך דעם גרשטין השמיש, פון דעסמונעגין מען ווא נאך אקאהל קשמש המטה ויין ויפה דברים אסורים שהניחה בחזקת טהרה ווען ווען די רייד גינאנז

זוהר יתרו דף פ"ד ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא רבי אבה (נ"א) רב המונח סנה) כל הוה יתיב בסעודה דשבתא חזר חזר וזהו אמר דא הוה סעודה קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלא בסעודה אחרא הוה אמר דא הוה סעודה דקב"ה וכן ככלא סעודתי וזהו חזי ככל חזר וזהו אמר דא הוה אשלים סעודתי אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא ר"ש כל הוה אתי לסעודתי הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא עילאה אתקינו סעודתא דמלכא והוה יתיב וחדרי כל אשלים סעודתא תליתאה הוו מכרזי עליה אז תתענג על ה' והרכבתך על כמתי ארץ והאלחתיך נחלת יעקב אביך:

הלכה פסוקה הרמב"ם הלכות שבת פ"ח (א) אין נותנין בלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת שהרי מבטל הכלי מהיכנו ואם נחננו מבעוד יום מותר. ונותנין בלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות כפני שאין בהם ממש והרי לא בטלו מלשטלו ואסור ליהן לחוב מים ואפילו בע"ש מפני שהוא מקרב בכוי (א) אין נותנין בלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת מען טאר נים געבין אום שבת אפלי אונקער אלמאפ דיא אייל פון לאמפ זאל אריין רינען אין די פלי אום שבת שרייבט פלי פליקט נוארום גר איז ראך קבטל דיא פלי פון ויין אגברייטונג, די פלי איז געשטאנען מען זאל אין איר מענין ניצען אום שבת, אונ איצט וועט מען די פלי נים טארין רירען פון ארם ואם נתנו מבעוד יום מותר אונ אויב גר האט גישמעלט דיא פלי אונקער דעם לאמפ ערב שבת, מען מען לאזין שמיין די פלי דעם נאנצין שבת אונקער דעם לאמפ ונותנין בלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות מען מען שמעלין אום שבת אפלי אונקער אלמאפ די פונקען פייגער פון לאמפ זאלין אריין פאלין אין דיא פלי כפני שאין בהם ממש ווייל דיא פונקען ווען נאר נישט ודאי יא כפני מלשטלו האט גר דאך די פלי נים מבטל גינען פון צו טראגין ווא אום שבת, ווארום מען מען די פלי צו נעמען פון ארם אום שבת דיא פונקען וואסיר זיין ויתר ויתר מים ואפילו בערב שבת מען טאר נים אריין גיסען וואסער אין די פלי אפילו ערב שבת אונ שפעלין דיא פלי אונקער דעם לאמפ דיא פונקען זאלין אריין פאלין אין די וואסער פנין שהוה מקרב בכוי הניצוצות ווייל דורך אים וועלין די פונקען געשווינקער פארלאשין ווערין, ווייל זיי פאלין אין וואסער: (ב) אין פליין זאור הנר שבת ביי נאכט טאר מען נים וזכין כנים אין די קליידער ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט ווא קרין זאור הנר אונ מען טאר נים לערנען אין אספר שבת ביא נאכט

ואמר שלל יסוד כל הנאות הגדולות האלה וילכש שק ויטב
 של הספר וילקח ככל יום עד יסקוף וירא כי משמים כי חנון
 ורחום אלהיו ומרבי להטיב וליטו חסד כמות המה כי אם
 בשוכו מדרכיו ומי ולין לך דבר ששומד בפני השוכה השלימה כי
 ימינו פשוטה לקבל שנים הבאים בכל לב וכל נפש ומתחרטים
 משנותיהם ולכס מר ונאחז סר וזקף על כל מה שעבר עליהם
 ולא יסוכו עוד לנפלה :

אימתן עליו ויש לו לראות בספר לאור הנר עד שיראה
 בירן והן קוראין לפניו :

וועלט איז אויף געמינקערט גינארין ואמר שלל
 ישוב איז הנאות הגדולות האלה אונז ער זאגט ער וועט
 זיך גיט אימקערין צו די גרויסע דערצערונגען
 וילכש שק ויטב על האשר וילקח ככל יום אונז ער ואל
 אנטאקאן אונז נאר ויצען אויף אש אונז אלע
 טאג נאר מען אים שללאנין בלקות עד יסקוף וירא ה'
 משמים ביו גאט וועט זעהן פון הימלע ויין השוכה
 כי חנו ורחום אלהיו ויכרה להטיב וייל גאט האט
 רחמנות אונז טוהט פיר גוטס ויאני חסד כמות המה
 כי אם בשוכו מדרכיו ומי ולין לך דבר ששומד בפני
 מענטש ואל שטארבין. ער וייל נאר דער מענטש
 נאר צוריק קערין פון ויגע שלעכטע וועגין וועט
 ער לעבין ואין לך דבר שעבר בפני השוכה השלימה
 דער מענטש וואס טוהט אאמחה השוכה קען
 גיט קינער פארלאטין ויין השוכה, נאר ויין
 השוכה קוקט פאר גאט כי ימינו פשוטה לקבל שנים
 הבאים בכל לב ויכש נפש נוארום די רעכטע האנט
 פון גאט איז אויסגעשפרייט צום צו געקען דא
 מענטשין וואס קוקען פאר אים מיט השוכה
 מיט דעם גאנצין הארצין אונז מיט דעם גאנצין
 לעבין ומתחריטים משנותיהם אונז וייל האבין ה'
 פון וייערע וינר וילכש מר ונאחז סר וזקף על כל מה
 שעבר עליהם ולא ישוב עוד לנפלה אונז וייער הארץ
 איז פארבימערט אונז ער ויפצט ער איז אפגיקאקאן
 פון זיך אליין אונז איז טרויעריג אויף אלץ וואס
 איז אריבער געגאנגען אויף וייל אונז וייל וועלן
 שוין גיט צוריק קערין צו דא נארעשקייט, וייל
 וועלן שוין קער גיט וינרענען :

דאז האר הנר קינדער מענין לערנען שבת ביא נאכט נעבין וייער רבי ביי דיא ליכטיגקייט פון
 אליכט אדער אלאמפ ספני שבת כשפרו ווייל דער רבי היט וייל, וייל ואלין גיט אנרירען דעם לאמפ
 אגז היא לא יקרא אבער דער רבי ואל גיט לערנען ביי דעם ליכט אדער ביי דעם לאמפ שבת ביא
 נאכט ספני שאין אימתן גליי וייל וייער מורא איז דאך גיט דא אויף אים, דער רבי האט דאך גיט
 מורא פאר די תלמידים, נאר די תלמידים האבין מורא פאר דעם רבי, דריבער אז דער רבי וועט
 פארנעסין אז היינט איז שבת אונז וועט פארנעסערין דעם לאמפ וועלן די תלמידים וירא
 האבין צו זאגן אים היינט איז דאך שבת ויש לו דאית בספר זאיר הנר עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך
 יתקיתו אבער ער מעג קוקען אין ספר שבת ביי נאכט ביא דיא ליכטיגקייט פון אליכט אדער
 אלאמפ ער ואל זעהן דעם אנהייב פרשה וואס ער דארף מיט וייל לערנען היינט אדער מארגן,
 נוארום נאר אויף אקוק צו טאהן האבין מיר גיט מורא טאמער וועט ער פארנעסערין דעם לאמפ
 דאמז דא גיט הספר הנר וזה קולאז לפני נאכדעם גיט דער רבי דעם ספר צו דיא קינדער אונז זיא
 לערנען פאר אים :

הפשיטה ונתחה בשרה. דלת טורח וזת כשרה כתיב
בן כהפסג ונתוח בין במחור: ע"מ לאכול ולשתות
או לשתות מרמה בשרה. דוקא לאכול ולשתות הוא
דמכשיר ת"ק דכלל הקרבות נמי כר"ג כשר דתנן בפרק
כל הפסולים חשב לאכול דבר
שאינו דרכו לאכול כשר כנו
מאכלית מזהב לאדם אבל
חשב ע"מ להיות מדמה ליה
פסל ת"ק דחטאת קרייה
רחמנא ור"א סבר דלון
מחשבה פוסלת בשרה כלל
אפי' בהזאות (ד) ואזול
לשעמיה דשאל לשמה מכשיר
כריש פירקין שאין לה דין

מחמת מלאכ' שאינה גריבה בשעת שריפת'
ה' כגון שחט ע"מ להיות למחר דמעבודה
לעבודה לא שמענו דלי כהנ' נופח הא חני לעיל ר"פ :
(ה) וזכרון בנדים דכתיב גבי אוסף דריש ליה כספרי: (ו) והא
דין הוא אם פוסלת בשחיטה לא חופסל כשריף' אלא לימד שפוסלת
בה עד שחטתה אחר ספרי ה"ש
ועתה"ע: (ז) ואפי' ישנה
לשחיטה מחמתה ועד סוף י"א
שקדים הפסול מעממה בנדים
דלא דישה כו' היינו כשחיטה
בשרה גמרה: [ג] חוטרה.
שמתמיר לפוסלה במלאכה מקיל
כעומה בנדים מהר"מ:
(ח) וחיתא ת"ל דקדשי כ"ה הוא
דמועלין כהן וס' לומר דחילטריך
למועל אחר מועל דלית אלא
בדקדק מזהב חו' וז"ל דחטאת
אליטריך לשאר דקדוה אלא מזהב
למועלין אפי' קאמר גמי דכלל חטאת שיהו מועלין והיא למעוטי
אפרה: (ט) וחיתא ת"ל דאפר הקדש נותר י"ל דש"ס דכל מלוכה
לשריפה נותר א"י דעממא דמחר דלון לך דבר כשנשית מלוכה

בנדים. דכתיב והשליך אל תוך שריפת הפרה וסמך ליה וכנס בגדיו הכהן וכשריפתה כתיב והשורף אותה יכנס בגדיו
ואם השליך את האזוב מעממא בנדים השורף לא כ"ס אלא בא הכתוב ולמדך (ה) על כל העוסקים בשרה מחמתה ועד
סוף שהיו טענים ככנס בנדים: ופוסלים אותה במלאכה. דכתיב ושטת אותה ולא שיעשה מלאכה אחרת עונה בשעת
שחיטתה וכן כשריפתה כתיב (ושרף את הפרה) ולא שיעשה מלאכה אחרת עס שריפתה למדנו שמלאכה פוסלת בה משעת
שחיט' (ו) עד שחטתה אפר: אירע בה פסול בשחיטתה. לא שנהכל' כשחיט' דא"כ מעממה בנדים משום נכילה
אלא פסול מחמת מלאכה דומיא דאירע בה פסול בהזאות: אינה נוטמאה בנדים. דכיון דשחיטתה בפסול א"כ לא
נעשה בה עדיין לשם פרה כלום בכשרות (ז) אלא אירע בה פסול בהזאה כבר נעשית השחיטה בהכשר: לעולם מועלין
בה. הנהנה ממנה בין לפני שריפתה בין לאחר שריפתה חייב קרבן מעילה עד שחטתה אפר אבל לאחר שנעשית אפר
אין באשר משום מעילה דכתיב חטאת היא חטאת מלמד שמועלין בה (ח) היא בה מועלין באפרה אין מועלים (ט):

די פרה אדוקה בשר הפשיטה ונתחה כשרה ער האם
אראפ גיזויגין די פערל פון די פרה אדוקה אונ
ער האם דיא פרה אדוקה אויף שטיקער צו
שניטען דער נאך האם ער ארץ פארברענט איז
זא כשר שחטה על פנה זאבוי פגשה ער האם
גישאכטין די פרה אדוקה אויף דעם תנאי. ער
זאל עקין די פלייש פון איר וישתחו פדסה אונ ער
זאל שריינגען אירע בלוט. דער נאך האם ער
דיא פרה אדוקה אין נאנצין פארברענט אונ
גישפריינגט היא בלוט אלץ וויא דער דין איז
בשרה איז זיא כשר אבער אז ער האם געטראכט ער
זאל שפריינגן די בלוט פון די פרה אדוקה קארנין.
איז דיא פרה אדוקה פסול דבי אריער אומר רבי
אריער זאגט אין פתשה פוסלת בשרה אשליעבטע
מוחשקה מאכט גיט פסול דיא פרה אדוקה:
ד קל העסקים בשרה אלע מענטשין וואס ארבעטין
ביי די פרה אדוקה פתחה ועד סוף פון אנהייב.
אדער אין מיטען. אדער צום לעצטין פספאין
בנדים וענען מטמא וייערע קליידער וואס זיין
גייט אנהיטאקן ווען זיין ארבעטין ביי די פרה
אדוקה ופוסלים אותה במלאכה אויב ער האם גיטאקן
אין אנדער ארבעט אויף ווען ער האם געארבעט
ביי די פרה אדוקה איז די פרה אדוקה פסול
אידע בה פסול בשחיטה אויב עס האם גיטראפין
אפסול ווען מען האם די פרה אדוקה גישאכטין.
ער האם גיטאקן נאך ארבעט ווען ער האם

די פרה אדוקה בשר הפשיטה ונתחה כשרה ער האם
אראפ גיזויגין די פערל פון די פרה אדוקה אונ
ער האם דיא פרה אדוקה אויף שטיקער צו
שניטען דער נאך האם ער ארץ פארברענט איז
זא כשר שחטה על פנה זאבוי פגשה ער האם
גישאכטין די פרה אדוקה אויף דעם תנאי. ער
זאל עקין די פלייש פון איר וישתחו פדסה אונ ער
זאל שריינגען אירע בלוט. דער נאך האם ער
דיא פרה אדוקה אין נאנצין פארברענט אונ
גישפריינגט היא בלוט אלץ וויא דער דין איז
בשרה איז זיא כשר אבער אז ער האם געטראכט ער
זאל שפריינגן די בלוט פון די פרה אדוקה קארנין.
איז דיא פרה אדוקה פסול דבי אריער אומר רבי
אריער זאגט אין פתשה פוסלת בשרה אשליעבטע
מוחשקה מאכט גיט פסול דיא פרה אדוקה:
ד קל העסקים בשרה אלע מענטשין וואס ארבעטין
ביי די פרה אדוקה פתחה ועד סוף פון אנהייב.
אדער אין מיטען. אדער צום לעצטין פספאין
בנדים וענען מטמא וייערע קליידער וואס זיין
גייט אנהיטאקן ווען זיין ארבעטין ביי די פרה
אדוקה ופוסלים אותה במלאכה אויב ער האם גיטאקן
אין אנדער ארבעט אויף ווען ער האם געארבעט
ביי די פרה אדוקה איז די פרה אדוקה פסול
אידע בה פסול בשחיטה אויב עס האם גיטראפין
אפסול ווען מען האם די פרה אדוקה גישאכטין.
ער האם גיטאקן נאך ארבעט ווען ער האם

די פרה אדוקה בשר הפשיטה ונתחה כשרה ער האם
אראפ גיזויגין די פערל פון די פרה אדוקה אונ
ער האם דיא פרה אדוקה אויף שטיקער צו
שניטען דער נאך האם ער ארץ פארברענט איז
זא כשר שחטה על פנה זאבוי פגשה ער האם
גישאכטין די פרה אדוקה אויף דעם תנאי. ער
זאל עקין די פלייש פון איר וישתחו פדסה אונ ער
זאל שריינגען אירע בלוט. דער נאך האם ער
דיא פרה אדוקה אין נאנצין פארברענט אונ
גישפריינגט היא בלוט אלץ וויא דער דין איז
בשרה איז זיא כשר אבער אז ער האם געטראכט ער
זאל שפריינגן די בלוט פון די פרה אדוקה קארנין.
איז דיא פרה אדוקה פסול דבי אריער אומר רבי
אריער זאגט אין פתשה פוסלת בשרה אשליעבטע
מוחשקה מאכט גיט פסול דיא פרה אדוקה:
ד קל העסקים בשרה אלע מענטשין וואס ארבעטין
ביי די פרה אדוקה פתחה ועד סוף פון אנהייב.
אדער אין מיטען. אדער צום לעצטין פספאין
בנדים וענען מטמא וייערע קליידער וואס זיין
גייט אנהיטאקן ווען זיין ארבעטין ביי די פרה
אדוקה ופוסלים אותה במלאכה אויב ער האם גיטאקן
אין אנדער ארבעט אויף ווען ער האם געארבעט
ביי די פרה אדוקה איז די פרה אדוקה פסול
אידע בה פסול בשחיטה אויב עס האם גיטראפין
אפסול ווען מען האם די פרה אדוקה גישאכטין.
ער האם גיטאקן נאך ארבעט ווען ער האם

בעליה

ומרבין לה עצים. נמי דוקא עד שתעשה אפר: ומעשיה ביום. בחוספתא מפרש חזק מאסין' אפרה והמלאוי והקידוש שיכולים לאסוף אפר הפרה כלילה ולשלוף המים מן הבאר והוא הנקרא מלאוי ולמים בתוכה האפר ואף הנקרא קידוש כל זה מותר לעשות כלילה וכל מעשה פרה בכהן חזק מאספת אפרה והמלאוי והקידוש וההזאה שהם כשרים כזר. אסופת אפרה דכתיב ואסף אש טהור מלמד שאסין' האפר כשר' בכל אדם (י) ובהזאה הוא חומר והזה הטור על הטמא בין שהוא

כזר בין שאינו כזר: והמלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר והמלאכה פוסלת במים עד שימילאו את האפר: ומוטלין בו לכל סכא אחת לא אחת עכ"ל חז"ל: (י) וכל הכשר לחסופה כשר לקידוש כח"ש כר"ב כ"ס מ"ד ופרש"י שאחר אסופה כתיב ולקחו אותה שגאמרו באסין' ומלאוי נמי כתיב כח"ש קרא ונתן מים חיים אל כלי שיתן מים תהלה והיינו המלאוי: (יא) וז"ל כר"ת אם השליך האפר בו לא יספיק בעשיית מלאכה ולא בשעת הזאה: ואם לאחר שהמילאו האפר במים עשה מלאכה אחרת עמה בשעת הזאה (יא) לא פסל:

מעילה ויבדיל לה עצים איידער די פרה ארומה ווערט פארברענט אויף אש מען קען צו לייגן האלץ צום פייגער ובעשיה ביום די פרה ארומה מוז קען מאכין ביי קאג ונאר צו נאמען נעמען דיא אש פון די פרה ארומה אונ שפעין נאסער פון די קרוגען, אונ אריין שישען די אש אין וואסער, דאס מען קען טאקן ביי נאכט אויף ובעשיה אונ אפדן דארף מאכין די פרה ארומה ונאר צו נאמען נעמען די אש פון די פרה ארומה אונ שפעין וואסער פון די קרוגען, אונ אריין שישען דיא אש אין וואסער, אונ שפריצען די וואסער אויף אקמא דאס מען אלזי אונ אישראל אויף טאקן ובעשיה פוסלת דא אז מען טוהט איין אנדער

מלאכה ווען קען ארבעט ביי די פרה ארומה ווערט זיא פסול עד שפגעה אפר ביו זיא נוערמ אש. נאכדעם ווי זיא איז גיטארין אש מען קען שוין טאקן איין אנדער מלאכה ווען קען ארבעט ביי דיא אש ובעשיה פוסלת דאס מען טוהט איין אנדער מלאכה ווען קען שפעט דיא וואסער אריין צו שישען אין איר דיא אש, נוערמ דיא וואסער פסול עד שפגעה אש האר ביו קען שיש אריין דיא אש אין דיא וואסער, אדער אז קען האט שוין אריין גישאטן דיא אש אין דיא וואסער, אונ ווען ער שפריצט דיא וואסער אויף אקמא מענטש טוהט ער אקלאכה אויף, נוערמ דיא וואסער ניש פסול:

הוספות

נמרא נדה דף י"ז ע"ב

רשי

תניא א"ר יהושע רואה אני את דברי ב"ש הארכת. החמרת: בעל אמרו לו תלמידיו רבי כמה הארכת עלינו אמר להם מוטב שאאריך עליכם בעוה"ז כדי שיאריכו ימיהם לעוה"ב. א"ר וירא מדברי כולם נלמדו בעל נפש לא יבעול וישנה רבא אמר כוועל ושונה כי תניא ההוא למהרות חשמים אלמא חיישין לשמא

אם יבטל וישנה. פי' אם לא יבדוק דשמא מחמת חינוך חשמים ראשון לאתה ודוקא בעל נפש דר' וירא ידע נמי לבעול לא כפי בדוקה ורבא אמר אפי' כבעל נפש לא דילמא לבו נוקטו ופירש' ואל' ומלי מיימי חניא

תניא אפר רבי יהושע רואה אני את דברי בית שמאי מיר האבין גילערוגמ רבי יהושע האט גיזאגט צו זיינע תלמידים מיר גילערוגמ די רייד פון בית שמאי אז אשה מוז אקטונג נעבין נאך יעדער תשמיש טאקער איז ארויס געגאנגען פון איר דם נדה אקט די תלמידים גילערוגמ צו רבי יהושע רבי פקח הארכת עלינו רבי דו האסט אויף אונז אזוי פיל דערליינגערמט נאזוי פיל שווער געמאכט אפר דאס האט רבי יהושע גיזאגט צו די תלמידים מוטב שאאריך עליכם בעוה"ז דאך כדי שיאריכו ימיהם לעוה"ב. א"ר וירא מדברי כולם נלמדו בעל נפש לא יבעול וישנה רבא אמר כוועל ושונה כי תניא ההוא למהרות חשמים אלמא חיישין לשמא

בייד דערנען מיר דער מענטש נואם זאגט פאר זיין נשקה זאל נישט קושטש המטה זיין צוויי קאהל איין קאהל נאך דאס אנדערע. סיידן זיא זאל נאך יעדער תשמיש אקטונג נעבין אונ זעהן אז זיא איז ריין פון דם נדה רבא אפר בייד ושינה רבא זאגט דער מאן מען קושטש המטה זיין איין קאהל נאך דעם אנדערין אפילו זיא נישט אקטונג נאך דעם תשמיש אויף דם נדה כי תניא ההוא למהרות חשמים אלמא חיישין לשמא די אשה מוז אקטונג נעבין נאך יעדער תשמיש אויף דם נדה, דאס איז נאר צו וויסען אויב עס איז טהור נואם זיא נועט אנדערען נאך דעם תשמיש. ווארום אז זיא נועט נישט אקטונג נעבין, נואם זיא נועט אנדערען נועט זיין טמא טאקער איז פון איר ארויס געגאנגען דם נדה אונ זיא

עבד עליה: כא לכן בזה אמר אדני יהוה הנני נתן
לנבוכדנאצר מלך-בבל את-ארץ מצרים ונשא
המנה ושלל שללה וכו' בזה והיתה שכל לחייו:
כב פעלתו אשר-עבד בזה נתתי לו את-ארץ מצרים
אשר עשו לי נאם אדני יהוה: כג פילם ההוא
אצמיס קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון-פה
בתוכם וידעו כי-אני יהוה:

האם נא גיפועם פאר וואס מען גיט איר דא קרייסיקער גיט דעם קינד האבן דא דאקטוירים איר גינאנס ווייל דאס קינד
איז גינארין שלאף איבער איר מילך אזוי וועט דאס קינד ווערן גענוג איבער איר עסן דא קרייסיקער, דער נבשל איז ווייל
די גשמות פון די יידן נעמען גינארין וינדיג איבער דא עכס"ז וואס האבן נאך געפירט איר אויף השי"ת וועט שפראכן די
עכס"ז וועלן די גשמות פון די יידן צוריק גוט ווערן:

פירוש ע"ט

זיין האבן גערויבט איז איר גענוגקען גינארין
אין ים. ווארום עס איז נגזר גינארין אויף דער
שטאט צור אז זיא נאך אירן גענוגקען ווערן אין
ים מיט איר נאך רויב: (כא) לכן דרום כח אפר יי
אזוי האט גינאנט נאט הנני איה נתן וועל געבין
לנבוכדנאצר צו נבוכדנאצר דער מלך פון בבל את
דאס לאנד מצרים ונשא אונ גר וועט אנועק
קראגין המנה איר גוטם ושלל אונ וועט רויבין שללה
איר נאך רויב וכו' אונ אונ וועט רויבין בזה איר
רויבונג ויהיה אונ זיא וועט זיין שכל לוי' ויהיו צו
זיין חיל פאר דער ארבעט וואס זיין האבין
געארבעט אין דער שטאט צור: (כג) פעלתו ויין
ווערן אשר עבד בזה האט געארבעט אין

איר אין דער שטאט צור נתתי לו האב איה גינעבין
צו אים את דאס לאנד מצרים פאר ארץ אשר דער
פאר וואס די מצרים האבין מיר גיטאמן שלעכטם
זיין האבין מקבלין גינען צו דא ושראף מיט
פאלשע היילף נאם יי אזוי זאגט נאם: (כג) ביום
ההוא אין דעם דאזיקען טאג אז דא צייט וועט
אויס זיין וואס מצרים וועט חרוב זיין אצמיס נבית
איה מאכין שפראצין גרן איין הערשאפט ביה
ישרא צום הויז געווינד פון ישראף ויך אונ צו דיר
והקאל אמן וועל איה געבין פתחון איין געפענונג
פון מויל גוטם צווישען זיי. גלומר זיין וועלן
זעהן אז זיין גביאות איז אקט וירע אונ זיי וועלן
וויסען די גי' אז איה בין אגאם:

אמר קריאת פרשת השבוע ט"ס מקרא וחלד תרגום והפמרת ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר
ליום השבת וה' מלך יל"ח דנרו משנה וחלכה מסדר מהרות שאל ע"ד היסוד כחית היום:

ברטנורא

משנה פרה פרק ד

פרק ד א פרת חטאת ששחטה שלא לשמה וקבל והוה שלא לשמה. או פרק ד א פרת חטאת.
לשמה ושלא לשמה. או שלא לשמה ולשמה פסולה. ר"א מבשיר. שלא לשמה

פסולה. דלמך קרא חטאת

הוא ומדקרייה רחמנא חטאת למדנו שהיא טעונה שחיטה לשמה כחטאת: ר' אליעזר מבשיר. הולל והוא כחטאת

פרק ד א פרת חטאת ששחטה שלא לשמה או ער האט
גישאקמין דא פרה אדוקה האט
ער גיט געטראכט אז ער שעקט זיא פון וועגין
זיא זאל ויין דא פרה אדוקה. איז זיא פסול.
אדער ער האט איר גישאקמין פון וועגין אפרה
אדוקה. גאר גלי ווען ער האט גענוקען די בלוט
פון איר האלדז באלד נאך דעם שעקמין האט
ער גיט געטראכט אז ער געקט די בלוט וועגין
די פרה אדוקה. אדער ווען ער האט גענוקען
די בלוט האט ער אויף געטראכט אז ער געקט
די בלוט וועגין דא פרה אדוקה. גאר ויהיה שלא
לשמה ווען ער האט געשפריצט די בלוט האט

ער גיט געטראכט צו דעם נאמען פון דא פרה
אדוקה או לשמה ושא לשמה אדער ער האט
געטראכט בייידע. ער האט אנגעהויבן טראכטן
צו דעם נאמען פון די פרה אדוקה אונ נאכדעם
האט ער געטראכט גיט צו דעם נאמען פרה
אדוקה או שלא לשמה ולשמה אדער פריער האט
ער געטראכט גיט צו דעם נאמען פון דא פרה
אדוקה. דער גאנץ האט ער געטראכט צו דעם
נאמען פון די פרה אדוקה פסולה איז דא פרה
אדוקה פסול רבי אליעזר מבשיר רבי אליעזר זאגט
די פרה אדוקה איז קשר אפילו מען האט גאר
גיט געטראכט וועגין דעם נאמען פון די פרה

אדוקה

(א) ולא ידעתי מקום לדיוק זה דכא בקידוש פנים תני גמי שלא רחוק ודיוק גמי הוא פלוגתא דאמוראי כגמרא ואי איתא לדיוקא אחאי לא איתיה למאן דפליג ולמידי למאן דפליג הכי אלא לאו דיוקא הוא כלל ומלא דיוקא דפסקא אחת ועמיתא [א] אסורה. דכתיב כסכן כביהונו ספרי הר"ש: (ב) כסכן הדיוק: (ג) כסכוס ק"ג ילפי' ליה. וקסא הא אכן כסריסא קיימא. וה"ל לפסח ואם שרפה דה"כ ילפי' ליה חס: (ד) כשרה. דוקא אם כסן אחר חור וסוף אכל

בחון ואין הלכה כר"א: ושלא רחוק ידים ורגלים פסולה. דחשבת קרייה רחמנא ולהכי נקט רחוק ידים ורגלים ולא תנא קידש דל"ש קידש בפנים או בחון כין בכלי שרת כין בכלי חול יולא (א) : ור"א מבשיר. דכבושם אל אוהל מועד או בגשמי אל המזבח ירחטו כתיב ואין הלכה כר"א: שלא בכ"ג פסולה. דכתיב ונתתם אותה אל אלעזר אותה אל אלעזר ואין שער הפרות נעשות אלא ככ"ג: רבי יהודה מבשיר. דדריש אותה כסנן ושאר כל הפרות כין ככ"ג כין ככסן הדיוק והלכה כר"א: ובבבגרי לבן היא נעשית. דכתיב גבי פרה והיתה לכני ישראל ולגור הגר בתוכם לחוקת עולם וז"ל כתיב והיתה זאת לכם לחוקת עולם מה עבודת יוה"כ כבבגרי לבן חף מטעם הפרה (ב) כבבגרי לבן: ב חוץ מגתה. מקום היו עושי' לשריפתה כמין גת כנגד פתח' של היכל ואם שחטה חוץ שלא כנגד פתחו של היכל פסולה (ג). או בשתי גתות. כגון שחקה לשנים ושאר חליה כנת זה וחליה כנת זה: או ששרף שתיים בנת אחת. א"ע שחטו כל אחת בפני עצמן משללן מחמת מלאכה שוו פוסלת את זו אכל כזו אחר זו כשרה: ולא כוון כנגד הפתח פסולה. דאל נכח פני אהל מועד כתיב: מששית שביעית. דו' פעמים כתיב כסדרן והיא מנה שביעית קודם ששית והור והור שביעית פסולה דכתיב שיקרה לששית ששית ולשביעית שביעית אכל משביעית שביעית כשרה דלחן שמינית כהוא' של פרה וזה טעם דכבד כעמלם: וחזרו והזהו שמינית. לאו דוקא דככל ענין כשרה כין חור והור כין לא חור והור ואגב רישא דקריסא חי גמי הא קמ"ל דלף ע"ג דהוסף כהזאות לא פסל דמכין גמריהו לז' הזאות נגמר' מזה' ותו לא חיובין למה שהוא מוסיף: ג שרפה שלא בעצים. שהלית האור בנוס' של פרה: כשרה. שלא נכתב בחורה עלים אלא ושרף סתם: או בכל עצים. שלא שרף' בחרוץ ארוניס וכרוסיס ועלי תלני' הסמיים כפרקין דלעיל:

ושלא רחוק ידים ורגלים פסולה. רבי אליעזר מבשיר. ושלא בבנה גדול פסולה. ר' יהודה מבשיר. ובמחוסר בגדים [א] פסולה. ובבבגרי לבן היתה נעשית: ב שרפה חוץ מגתה. או בשתי גתות או ששרף שתיים בנת אחת פסולה. הוה מששית שביעית וחזרו והזהו שביעית פסולה משביעית שמינית וחזרו והזהו שמינית [ב] כשרה: ג שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפי' בקש או בנבבה כשרה.

וכבבגרי לבן היא נעשית. דכתיב גבי פרה והיתה לכני ישראל ולגור הגר בתוכם לחוקת עולם וז"ל כתיב והיתה זאת לכם לחוקת עולם מה עבודת יוה"כ כבבגרי לבן חף מטעם הפרה (ב) כבבגרי לבן: ב חוץ מגתה. מקום היו עושי' לשריפתה כמין גת כנגד פתח' של היכל ואם שחטה חוץ שלא כנגד פתחו של היכל פסולה (ג). או בשתי גתות. כגון שחקה לשנים ושאר חליה כנת זה וחליה כנת זה: או ששרף שתיים בנת אחת. א"ע שחטו כל אחת בפני עצמן משללן מחמת מלאכה שוו פוסלת את זו אכל כזו אחר זו כשרה: ולא כוון כנגד הפתח פסולה. דאל נכח פני אהל מועד כתיב: מששית שביעית. דו' פעמים כתיב כסדרן והיא מנה שביעית קודם ששית והור והור שביעית פסולה דכתיב שיקרה לששית ששית ולשביעית שביעית אכל משביעית שביעית כשרה דלחן שמינית כהוא' של פרה וזה טעם דכבד כעמלם: וחזרו והזהו שמינית. לאו דוקא דככל ענין כשרה כין חור והור כין לא חור והור ואגב רישא דקריסא חי גמי הא קמ"ל דלף ע"ג דהוסף כהזאות לא פסל דמכין גמריהו לז' הזאות נגמר' מזה' ותו לא חיובין למה שהוא מוסיף: ג שרפה שלא בעצים. שהלית האור בנוס' של פרה: כשרה. שלא נכתב בחורה עלים אלא ושרף סתם: או בכל עצים. שלא שרף' בחרוץ ארוניס וכרוסיס ועלי תלני' הסמיים כפרקין דלעיל:

אדוקה איז זיא אויף קשר ושיא רחוק ידים ורגלים פסולה או דער פהן האט נישט גענוואשן די הענט מיט די פים איינער ער האט געמאכט דיא פרה אדוקה. איז זיא פסול רבי אליעזר מבשיר רבי אליעזר ואנט די פרה אדוקה איז קשר ושיא בבית גרוי פסולה או די פרה אדוקה איז נישט געמאכט גיווארין דורך אפון גרוי גאר דורך איין אנדער פהן. איז זיא פסול רבי יהודה מבשיר רבי יהודה ואנט או אפראקטער פהן האט געמאכט די פרה אדוקה איז זיא אויף קשר וסחוסר בגדים פסולה או דער פהן איז נישט גיווען אן גיטאהן אלע קליידער פון דער גרויז ווען ער האט געמאכט די פרה אדוקה. איז די פרה אדוקה פסול ויבג' לזן היתה נעשית דער פהן האט געדארפט גיין אן גיטאהן ווייסקע לייגנאנגענע קליידער ווען ער האט געמאכט דיא פרה אדוקה: ב שרפה חוץ מגתה גענין די מיר פון בית המקדש האט מען געמאכט אנרוב. אונ אין די גרוב דארף מען פארברענען די פרה אדוקה. אויב מען האט איר נישט פאר-ברענט אין גרוב גאר מען האט פארברענט אויף די ערד ביי דער זייט פון גרוב נישט גענין דיא מיר פון בית המקדש. איז זיא פסול או בשמי גתות אנדער מען האט די פרה אדוקה צו טיילט אויף צוויי טייל אונ מען האט איר פארברענט אין צוויי גרייזער. איין העלפט האט מען פארברענט אין דיא גרוב אונ איין העלפט האט מען פאר-ברענט אין דיא אנדערע גרוב. זענען ביידיק

העלפטין פון די פרה אדוקה פסול או שרף שנים בנת אחת פסולה אנדער ער האט פארברענט צוויי פרות אדומות מיט איין קאהל אין איין גרוב זענען זייא ביידיק פסול הוה זיא זיין גנגר הפתח או ער האט געשפריצט די בלוט פון די פרה אדוקה נישט גענין די מיר פון בית המקדש פסולה איז די פרה אדוקה פסול הוה ששית שביעית ער האט געשפריצט דיא בלוט פון די פרה אדוקה דעם זעקסטין שפריץ. האט ער בדארפט ואגין זעקס. האט ער זיך שוועה גיווען אונ האט גיוואנט זיבען ויתר והוה שביעית דער נאך האט ער געשפריצט דעם זיבעטין שפריץ פסולה איז דיא פרה אדוקה פסול משביעית שמינית ער האט געשפריצט דעם זיבעטין שפריץ. האט ער בדארפט ואגין זיבען. האט ער זיך שוועה גיווען אונ האט גיוואנט אכט ויתר והוה שמינית דער נאך האט ער געשפריצט דעם אכטין שפריץ פסולה איז זיא קשר. אונ או ער האט נישט געשפריצט דעם אכטין שפריץ איז אויף די פרה אדוקה קשר: ג שרפה שלא בעצים. אז ער האט פארברענט די פרה אדוקה אן האלץ. ער האט אן געצונגען דאס פייער אן דיא פרה אדוקה או בלי עצים אנדער ער האט פארברענט די פרה אדוקה מיט אלע אנדערע ערליי האלץ. אפילו נישט מיט די האלץ וואס טייטט אין פרק ג משנה ח: אפילו בקש או בגבנה אפילו ער האט פארברענט דיא פרה אדוקה מיט שמרוי אנדער מיט צו ואמען געקליבענע שפענדלאך גשרה איז

בה ולא תשב ארבעים שנה: י ונתתי את-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם שְׁמֶמָה בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת נִשְׁמֹת וְעִרְיָה בְּתוֹךְ
 עָרִים מַחֲרֹבוֹת תִּהְיֶינָה שְׁמֶמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
 וְהַפַּצְתִּי אֶת-מִצְרַיִם בְּנוֹיִם וְנָרִיתִים בְּאַרְצוֹת:
 מו כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה
 אֶקְבֹּץ אֶת-מִצְרַיִם מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר-נִפְצוּ שָׁמָּה:
 מו וְשֹׁבְתִי אֶת-שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֹּתִי אֹתָם אֶרֶץ
 פְּתוּרָם עַל-אֶרֶץ מְכוּרָתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפֵלָה:
 יז מִן-הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא-תִתְנַשֵּׂא עוֹד
 עַל-הַבָּנוֹיִם וְהַמַּעֲטוּתִים לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּנוֹיִם: יח וְלֹא
 יִהְיֶה-עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מְזִכִּיר עוֹן
 בַּפְּנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה:
 יט וְיִהְיֶה בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
 הִיא דְּבַר-יְהוִה אֵלַי לֵאמֹר: כ כִּן-אֲדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר
 מֶלֶךְ-בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת-חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל-
 צֹר כֶּלֶךְ-רֹאשׁ מִקְרָה וְכָל-כְּתָף מְרוּמָה וְשֹׁכֵר
 לֹא-יִהְיֶה לוֹ וְלִחְלוֹ מִצֹּר עַל-הָעֲבָדָה אֲשֶׁר-

האבין סיר נהאם פערנענען פון
 דעם עסן, אבער די האסם קיין צייט
 נעהאם צו קעסן פונקטליך צום
 מיסאן, אפאקל בייטו נעקסטן צו
 סירי און אפאקל צו שפוט, וויא
 אזוי נאלטען פאר דיר האבן פערשנע
 עסן, נאר ווען די קוקסט מאכט מען
 פאר דיר פערשנע עסן, דאס איז דער
 אונטערשייד צווישען מציאות און די
 יודין, דאס איז פונקטליך פון די מציאות
 גייער גיט צו דאס מציאות, נאר צו
 דער בעשטאנדער צייט וואס נאם
 דאס בעשטאנדע, ווען דאס צייט קוקט
 דאסאלס דעם נאם וויא פארנאמען
 פון די פערשנע אין ווער לאנד ספרים
 אבער ביא יודין ווער אויפלייזען
 קען גיט ווי אן מציאות, ווען דאס
 יודין וועלן פארן מציאות וועלן וויא
 אויפלייזען ווערן פון כלות, אויב
 וויא וועלן היינט פארן מציאות וועלן
 וויא היינט אויפלייזען ווערן, וויא
 אזוי קען מען וויא נאמן אבערשטע
 צייט צו ווער אויפלייזען, ווער
 עליה לבסח, און דאס יודין וועלן
 ווערן אין ווער לאנד צו נעקטליך
 ווערן בייט נעקט בייט, ווי וועלן
 ווער באהען ווערן און פארנען וויין
 נעקטער ווערן לבסח בעשנע שפוט
 ווער, און ווי וועלן ווערן צו נעקטליך

אז סיי פארן שפוט דאס עכט וואס האבן וויא מביט גייען, דער פוסק איז מביט צו פארשטיין פאר וואס
 עס שפוט צווייט פארן מביט, ווי וועלן ווערן צו נעקטליך, נאר וועלן דאס יודין וועלן נעהאלטן ווערן פון דעם נאם

פירוש ע"ט
 ויהי אונ עם וועט גיט ויין עור נאך גיט ישראל צו
 דעם הויו נעניק פון יודין לבסח צו אפאקל-
 ויכערונג מוכר פון וואס דערמאנט די ווער בייט
 אז רי ישראל קערין ויה נאך די מציאות ווער און
 וויא וועלן וויסען די אזי וי אז איה ביי נאם:
 (ים) נתי און עם אזי גייען גייערן לשבע שנה אין
 ווערן און צוואנציג יאהר צו מלכות נבוכדנצר
 בראשון אין דעם ערשטין דאס איז נאך בייט אין
 טאג אין חודש הנה איז גייען דבר וי די בייט פון
 נאם אזי צו מיר נאסל אזוי צו זאגן: (ב) בן אדם
 דו בן אדם, נבוכדנצר מלך בבל דר מלך פון בבל
 העביר האט געמאכט ארבעטן את חילי ויין חיל
 עבדה אנרייטע ארבעט אזי צו אויף דער שטאט
 צור, פלומר ויין חיל האט כלענערט די שטאט
 צור אלענע צייט בן ראש איסליקער קאפ מיקרה
 איז גלאט גינארין פון די האר נבי נאם און
 איסליקער אקסיל סרופה איז אפ געריסן גינארין
 דאס פלייש פון ניעגין דער גרויסער ארבעט
 וואס ווי האבן גיטאקן ווער און צוין אז הנה וי
 איז גיט גייען צו אים ווער און צו ויין חיל עי
 העבדה אויף דער ארבעט אשר וואס צר האט
 געארבעט אויף איר, פלומר דאס רויבונג וואס

וויא

השעורה אביב והפשתה גבעל :
 לב והחטה והכסמת לא נכו כי
 אפילת הנה: מפסיר לג ויצא משה מעם
 פרעה אתה העיר ופרש בפיו אל-
 יהוה ויחדלו הקלות והבדר ומטר
 לא נתק ארצה: יד וירא פרעה כי
 חדל המטר והבדר והקלת ויסף
 לחטא ויבדר לבו הוא ועבדיו :

סעריא אביבין ופשתה גבעל :
 ובנותיא לא לקאה ארי
 אפילתא אינון : לא ונפק
 משה מלכות פרעה ית
 קרתא ופרש ידוהי בצדו
 קדם : וואיתמנעו קליא
 ובדרא ומטרא יהוה
 נחית לא מטא על ארצה :
 לר וחזא פרעה ארי
 איתמנע מיטרא ובדרא
 וקליא ואוסף למחמי
 ויקריה דלביה הוא
 תריא חכיב . עמחות סח ועד :

רשבים
 (לב) לא נכו . להוריק שמה שלא שיבר הכרד אכל
 הארבה . הברד מקלקל את הקשה והארבה אוכל את הרך :
 (לג) נתק . לשון יציקה . כמו בהתוך כסף בתוך כור כן
 תוחכו בתוכה ומטר לא הוצק ארצה : (לד) ויסף לחטא .
 עד עתה לא נחכוון לחטא במזיד אבל כשהורה על הברד
 ואני ועמי הרשעים לבן קורא עכשיו מזיד :
 חטא חלדיקס דכתיב וכפר אדמתו עמו :

בעל המורים
 (לג) ויחדלו . כי כמס' . ויחדלו הקלות . ויחדלו לנכות העיר
 ממלך שנס כדור הפלגה הממס השם בקלות וערכבם עד שחדלו
 לנכות ונס ככאן חדלו לנכות ע"י הקלות שאלו מתחת סבלות
 מזרים : נתק נ' . לא נתק ארזה . עד נתק מים עליהם נבי בני
 שאלו המוקעים . כאשר נתק אפי וחמתי על יושבי ירושלים .
 לומר שחפלת הלידיקס מעלרת המטר כמו הכא נבי משה וחפלת
 הלידיקס מוריד אותו כמו נבי דוד שפעם דין נבי בני שאלו וחפלת
 אל השם וכפר להם וכן יכפר ה' לירושלים ע"י
 רש"י

ה"א נפרש נוכחה כמו הוכחה נכו כמו חלל הנו"ן
 שורש בתיבה והרי הוא מגזרת (אויב לג) לשון עמחותיו
 בי השעורה אביב . כבר ביכרה ועומדת בקשיה ושחברו ועפלו . וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בנגעוליה .
 השעורה אביב . עמדה בציבה לשון (שיר השירים יא) באבי החל : (לב) כי אפילת הנה . מאוזחרות ועדיין
 היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה . ואף ע"ס שנאמר ואת כל עשב השדה הכרד יס לפרש פשוטו של מקרא
 בעשבים העומדים בקלחת הראויים לקלות בכרד . ומדרש רבי תנחומא יס מרבותיו שנחלקו על זאת ודרשו כי
 חסילו' פלגי פלגות נפשו להם שלא לקו : (לג) לא נתק . לא הגיע ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ ודומה לו
 ביאור על כי שרם תיראון

פ' הלא נס את הרך הים מכה הכרד . כן תאמרו . ומחמת זכ
 חכדו לכנס לכלתי שלא העם . או יאמר מחמת שראה חכדי כי
 החטה והכסמת לא נכו . ע"כ אדע כי טרם תיראון את ה'
 חרלה הקולות והכרד

(לג) ויחדלו . הקולות והבדר ומטר לא נתק ארצה . וירא
 פרעה כי חדל המטר והכרד והקולות ויסף לחטא עמו .
 סקסו המפרשים אחר שראה שפי' חפלת משה חדלו כל הרעות
 ואף הקשה את רוחו ואמן את לבו ויסף לחטא . ובתב הד"ס
 ז"ל שפרעה לא ביקש ממשה רק ורב מהיות קולות אלהים וכרד .
 אבל המטר ראה שירד שהמטר ה' לורד גדול למזרים שלא יהיו
 זריבין לנילוס דוקא [במחור] בשבט אי' למטר שמים חפשה

פירוש לתורת אלהים
 נערשטין איז גינען צייטיג ופשתה אונ דאס
 פלאקס איז גינען אין דיא שטעקליך וענען ויזא
 צו בראכין גינען : (לב) והחטה אונ דיא ווייץ
 וחכסמ אונ דיא טויגקעלע ווייץ לא גבי וענען גיט
 צו בראכין גינען : ווארום ויזא וענען שפעט
 גינען גינען : וענען ויזא נאך גינען ווייץ אונ
 אז דער האגיל איז אויף ויזא גינען האבין
 ויזא זיך איין גינען אבער גיט צו בראכין
 גינען : (ג) ויצא אונ משה איז ארום געגאנגען
 פון דער שטאט ויפריש האט ער פאר שפרייט

וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעְיָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה : פ פ פ

קכ"א. גיבעו"ל סימן. יעיא"ל סימן. ומסעירין כה אמר ה' ביחזקאל סימן כ"ח :
שפתי חכמים רש"י

שפתי חכמים רש"י : (דניאל א) ותחזק עלינו האלה והשבעה לעזרנו ותגיד
עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק (יחזקאל כב) כהמור
כסף ב' לשון יליקת מחכת. וקוזה חזי את דבריו כתרנומו
ויקח וחתך ללקח לאחכא חף זה לא נתן לארץ לא האק לארץ : חסלת פרשת וארא

פירוש לתורה אלהים

ער ופגיו אוני ויינע קנעקט : (יה) ויחזק אוני עם אוני פרעה האמ גיט גיטאמל שיקען ריא יודין
איו גיטארין שיקארק דאס הארץ פון פרעה ויא באשר אזוי וויא האמ גירעט דארק משה :

הפמרת וארא ביחזקאל סימן כ"ח :

נבואת יחזקאל

א כה־אמר אדני יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם וְיֵשְׁבוּ עַל־אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵּי
לְיַעֲקֹב : ב ויֵשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִמָּה וּבְנֵי בָתִּים וְנִמְעֻ
כְּרָמִים ויֵשְׁבוּ לְבִמָּה בְּעִשְׂוֹתֵי שְׂפָטִים כָּל
הַשָּׂאִמִּים אֲתֵם מִסְבִּיבֹתֶם וידעו כי אני יְהוָה
אלֹהֵיהֶם : ג בַּשָּׁנָה הַעֲשָׂרִית בְּעִשְׂרֵי בָשָׁנִים עֲשֶׂה
לְחֹדֶשׁ הִיא דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : ד כֹּן־אֲדָם
שֵׁם פְּנִיָּה עַל־פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו
וְעַל־מִצְרַיִם כֹּלָּה : ה דְּבַר וְאִמַּרְתָּ כֹּה־אָמַר |
אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי עָלֶיהָ פְּרַעְיָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים

פירוש ע"ס

(א) כה אמר אדני אלהים אזוי האמ גיטאמל גאט
בְּקִבְצִי נוען איה נועל פארזאמלען די יודין
מן העמים פון די פעלקער אשר נפוצו נאם ויי נענען
פארשפרייט גיטארין כס אין ויי נקדשתי אוני איה
נועל געהייליגט ווערין כס דורך וייא גיני הנגים
פאר דיא אויגין פון די פעלקער וישבו אוני וייא
וועלן ויצען גי אדמתם אויף ויער ערד אשר נתתי
נאם איה האב גיגעבין גיגדי צו מיין קנעקט
גיקב צו יעקב : (ב) וישבו עליה אוני וייא וועלן
ויעצן אין לאנד לבסח ויקעלדיק וכו אוני ויי וועלן
באהען בתים היינער ונפש אוני ויי וועלן פלאנצין
גרים וויין גערטנער וישבו אוני וייא וועלן ויצען
לבסח ויקעלדיק בעשתי נוען איה נועל טאהן
שפטים גירעקט ככי אין אלע מענטשין שפטים

בְּכֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֵז הָיְתָה לְגוֹי:
 כִּי־יָיָה הַבֶּרֶד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת
 כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
 וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבֶּרֶד
 וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שֹׁבֵר: כִּי רַק
 בְּאֶרֶץ גִּשֵׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא הָיָה בֶּרֶד: כִּי וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם
 חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי
 וְעַמִּי הָרָשָׁעִים: כִּי הִעֲתִירוּ אֱלֹהֵיהוּ
 וְרַב מְהִיֵּת קִלְת אֱלֹהִים וּבֶרֶד

פִּקִּיף לְחִדָּא דִּי לֹא הָיָה
 דְּכֹתִיבָהּ בְּכָל אֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם מֵעִדָּן דְּהָיָה
 לְעָם: כִּי וּמִחָא בֶּרֶדָא
 בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם יָת
 כָּל דִּי בְּחִקְלָא מֵאֲנִשָּׁא
 וְעַד בְּעִירָא וְיָת כָּל
 עֲשָׂפָא דְּחִקְלָא מִחָא
 בֶּרֶדָא וְיָת כָּל אֵילָנִי
 דְּחִקְלָא תִּבְר: כִּי לְחִד
 בְּאֶרְעָא דְּגִשֵׁן דִּי תַּמָּן
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה
 בֶּרֶדָא: כִּי וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן
 וַיֹּאמְרוּ דְּהוּן חֲבִית זִמְנָא
 דְּדִיא יֵי זַבְחָה וְאֲנָא וְעַמִּי
 חֲטִיבִין: כִּי צִלּוּ בְּרָם יֵי
 וְסִי קְדָמוּדֵי רוּחַ דְּלֹא
 יְהוּן עֲלֵנָא קִלְין דְּלִיט
 פִּלְאֵין מִן בְּרָם יֵי וּבֶרֶדָא
 הוּרָא כִּי כְּדִיק יֵיטֵי ע:

רשבים

(כז) חטאתי הפעם. עתה הפעם אני מודה שחטאתי:

רש"י

שפתי חכמים

חזק דכ"פ מילי שיריה האש למתם מן השמים לארץ הן לטובם
 והן לרעם ולא נחשב לגם. ועוד דכ"פ עדיין לא נכתב פסוק
 ותהיך אש ארלה. ול"ג דכ"פ חלוקת שניה כש"כ וכו' ולרבי נחמיה
 סיו האש והכרד פתחים ומעורבים זה בזה והאש מתלקחת כגוף הכרד
 דעת זקנים מבועלי התוספות

(כז) ה' הצדיק. ולכך אמר דבר זה על הכרד יותר מבכל
 שאר המכות לפי שאמר לו הקב"ה שלח העו ומי שלא
 נאספו בביתו מתו לפיכך אמר לו ה' הצדיק שהוזהירו
 היטב ואני ועמי הרשעים כי ברשע הניחו בהמותם בשדות
 ולא האמינו בהקב"ה:

(כז) וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמרו אליהם
 חטאתי הפעם וגו'. ר"ל בפעם הזה ארע כי עד עכשיו
 חטאתי לה'. ה' הלוים כמשפטן ואני ועמי הרשעים. על אשר
 הכדתי עולי עליהם:

(כז) העתירו אל ה' ורב מהיות קולות אלהים וגו'. כי
 תכלית הקולות כמה עכור שני דברים. להכחות כחו
 ולשני הדברים האלה לא נלך עוד אל הקולות. כי הלא ראינו את

לקושים על התורה
 האגיל, דריבוער האט משה אויפגעהויבן ניין שטעקן
 אויף דעם היקעל איז גינארין אקאגיל אונ דער פייער האט
 גיברענט אין דעם האגיל, דער מדרש זאגט דער האגיל
 איז גינען קיילעכדיג אונ דער פייער האט גיברענט איין
 נויניג אזוי וויא אַליקט אין אַלאקטענע, אונ דער האגיל
 איז גינען האקט וויא שטיין אונ איז נים צו שטאָלצן
 גינארין פון דעם פייער, דאס אַליץ איז גינען וואַנדער
 איין וואַנדער אויף דאס אַנדערע וואַנדער:

וגמרתו ויכלתו. ולהכי נכדי שאלח את העם. ולשני הדברים האלה לא נלך עוד אל הקולות. כי הלא ראינו את פירוש לתורת אלהים

פאר לאשין דאס פייער ביד מאד דער האגיל איז
 גינען ווייער שווער אונ גרויס אַש וואס אזוי איין
 האגיל איז נאך נים גינען בדי אין גאנצען לאנד
 מצרים פון דער צייט וואס די מצרים זענען
 גינארין אפאלק: (כח) ויד אונ דער האגיל האט
 אויס גישלאקט אין גאנצען לאנד מצרים את
 אלץ וואס איז גינען אין פעלד פאדס פון מענטשין
 פון בהמות ואת אונ גאר דאס גראז פון פעלד

האט דער קרד דער שלאגין ואת אונ אלע ביימער פון דעם פעלד שבר האט ער צו בראכין: (כז) רב
 גאר אין לאנד גושן וואס די יודין האבין דארטין גיוואהנט יא איז קיין האגיל גינען: (כז) וישלח
 האט פרעה גישיקט ויקרא אונ האט גירופין צו משה אונ צו אהרן ויאמר אונ האט צו ויי גינאגמ
 חטאתי איך האב דאס מאהל געווינדגט יי הצדיק האט איז דער צדיק וואי אונ איך מיט מיין פאלק
 זענען מיר רשעים: (כח) העתירו איר משה מיט אהרן זאלט בעטין צו גאט ורב מהיות קולות וברד

וַאֲשַׁלְחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפְּנוּ לַעֲמֹד: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת-הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת-כַּפִּי אֶל-יְהוָה הַקְּלוֹת יְחַדְלוּן וְהִבְרֵד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדְעַ בִּי לַיהוָה הָאָרֶץ: וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְעֵתִי בִּי מַרְם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים: לֹא וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעַרְתָּ נִכְתָּה בִּי

רש"ם תיראון. כתרונם עדיין לא תיראון: (ל) תיראון. כ' כמסורס דין ואידך לא תערטון ולא תיראון להם משה ידעתי כי עד שתקור המכה תיראון אבל כשיבא הכוח לא תערטון ולא תיראון:

שפתי חכמים דולק ולזה נכתבן סכך שרי כתב האל והכרד היו מעורבין ב' (נח"י) אמ"ס שגם בזמן מכת האסרדטים ומכת ערוכ היתה ג"כ מלאה גלולים וא"כ משתמח לא היה מתפלל בתוך העיר וזג"ל שם כללתי את העיר י"ל דשם היה מתפלל על למחר והיה לו שכות להסתפל ולא היה צריך לגלות לפרעה כללתי את העיר לכל כחן שאמר פרעה ורכ מהיות קולות והיה מבקש שהכרד לא יתן אלמס והיה רואה שלא להסתמח לכן הוצרך לגלות כללתי והשעורה נכתה. נשכרה ל' פרעה נכה. נכלים. וכן לא נכו. ולא יתכן לפרשו ל' הכלה שאין מ"ן במקום

העיר באותה שעה גלולים מסצרים שהיו עובדים זבהמות ולכך יצא מן העיר אבנם צ"ל שגם בשאר תפלות היה יוצא מן העיר ובזה אנו למדין דכל השאר: רעת וקנים מבעלי התופפות

כטורו ואת גדלו. ע"כ ורכ מהיות קולות אלהים. וע"ד יואתנס מאלרי. ואשלמה אחכס ולא תוספין לעמוד: חשבת משה לפרעה ולאסרן. כס פליהם לא ירד הכרד. ע"כ אמר משה לפרעה כללתי מהעיר יהיה עוד קולות וכרד ואחרי כואי מחון לעיר ואפרוש כפי לה' כתפלה או קולות יחלון והכרד לא יהי עוד:

ביאור על כי מרם תיראון (ל) ואתה ועבדך ידעתי כי מרם תיראון מפני ה' אלהים. ר"ל עדיין לא תיראון. כי תתמרטון מהדוי סהודותם. ותחמרו כי מקרס היה לנו. ולא ה' פעל כל זאת מחמת שתראו פירוש לתורה אלהים

עם איז שוין גינג דונערין אונ האגיל וואס איז גיווען ביו אהער ואשקה אונ איך ווער אייך ארויס שיקען פון מיין לאנד ויא אונ איר וועט קער נים שטיין אין מיין לאנד: (כס) ויאמר האם משה גינאגם צו אים כצאתי אז איך ווער ארויס גיין פון דער שטאט אפרוש ווער איך ארויס שפרייטן מיינע הענט אונ ווער תפלה טאהן צו גאט אונ משה האם דרום נים גיוואלם תפלה טאהן אין שטאט מחמת דיא שטאט איז גיווען פאר מוסין והכרד אונ דער האגיל ואל שוין קער נים זיין זשען פון וועגין דו ואלקם וויקען בי אז צו גאט גיהער דיא ערד: (י) ואתה אקער איך וויים אז דו קיט דייע קנעקם פארקטין גאט נים פאר גאט אונ אז דער האגיל וועט אויף הערין וועט איר נים שיקען דיא ושראל: (יא) והפשתה אונ דאס פלאקם והשערה אונ דער גערשטין נכתה איז צו פראקין פון דעם האגיל בי ווארום דער גערשטין

בָּרַד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמֹהוּ
בַּמִּצְרַיִם לְמֶנֶח הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד-
עֲתָה: יִשְׁעֲתָה שְׁלַח הֵעִז אֶת-מִקְנֶךָ
וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל-הָאָדָם
וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא
יֵאֱסֹף הַבֵּיתָהּ וַיֵּרֶד עֲלֵיהֶם הַבָּרָד
וּמָתוּ: כִּתְּרָא אֶת-דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי
פֶּרַעַה הַגִּּים אֶת-עַבְדָּיו וְאֶת-
מִקְנֵהוּ אֶל-הַבָּתִּים: כֹּה וְאֲשֶׁר לֹא-

לפתגמא

רשומים

והיון רב. הרי לך כל חאלפ"א בית"א תיזי בראשם תנין
משבעת אוהיות אלו דיוט"א ס"ף ש"ת. תסל"ו והספ"ד
בזה התיזי אחריתם כחמבעל שלחם מן שחל כספולח
מן שר תשחרר עליו. מן שבה ישבתה מן שמר (מיכה ו)
וישחרר תקות כסורי. מן שר שר משבחר. הצד"י וזוויזין
לא יבא תיזי כחמבעל שלחם אלא אחר התיזי תבא
עין צבע יטבע בדניאל. מן צידר הצטיידו הניושוע
של חמבעל. מן חספסן ודומנתיו בדניאל אבן תוספות
מכור. לישותן חמבעל כמר פשיטיוש אבן כולם אבל הם
חמבעל כמר יושמא חר הקול מדרב אליו (לא יאמר) (ג"א
ו). ועם עקש (תסחלה) (צ"ל תחפלה) (לא תחפלה) לא
אפוק כמר העזו בני בנימין. וישרר הבנים העזו:

רע"י

שפתי חבמים

ומחק: ה' דלתי' למה אמר כאן כעת מחזר וכדבר אמר מחזר יהיה פתח והטעם אלל הדבר שהסבחות היו בשדה נפולות אחת ותפסלת תבא הוי"ו במקום הוי"ל כמו הוסדה הולדה (ט) שלח העין כתרנומו שלח כנוש. וכן (ישעיה ו) ה' הבריות. לזין הכנסה היא: (כ) הגנים. הכריח לשון

ענין חיראה בדין וז'

[illegible]

לקומים על התורה

(ט) [נתקתה ש"ח העו וגר]. דער אלטער שרייבט צו נאָם
האט גאט געקענט אַמאָד צו די מצרים וואָ
אָלען פּאַרזאָסלען יענע געמוט פון שפּער דער האַמיל
נאָר ווי גיט דערנאָך, נאָר גאט גיט עקלעייגן די מלכות
פון די מצרים, נאָר גאט האט געוואלט ווען דיא יידן
וועלן ארויס גיין פון מצרים וועט פירטע וועלן יאָהן דיא
אויפֿגעבן צו אים, ווי וועלן די האַמיל געמוט שפּער
אויפֿגעבן וועלן ווי דאָס גיט קענען יאָהן די יידן, אַז

צייט גר אין האגל'ס גב' מאיר ווער אשונערער
אשר וואס איז נאך אעלעכער גיט גיטוען אין
מצרים? פון דעם מאג וואס ווא איז גינגרנד
עקסטיקט גיווארן גע' עקט אונד ביו אהער :
(ט) וועה אונד אצונד שעה שיק העו ואכירל איין אה
אקני דערע גהמות ועה אונד אלץ וואס דר האקט
פערד גי אלע מענטשן אונד גהמות אשר

[illegible]

לְפָתְחָהּ בַּיּוֹם וּשְׂבַק יֵת
עֲבָדָהּ יֵת בְּעִירָהּ
בְּחֻקָּהּ : כִּי וְאָמַר יי
לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵת יָדָהּ עַל
צִית שְׂמִיָּה וְיֵהָא בְּרָדָה
בְּכָל אֲרָעָה דְּמִצְרַיִם עַל
אֲנָשָׁא וְעַל בְּעִירָהּ וְעַל
כָּל עֲשָׂבָה דְּסֻקָּהּ
בְּאֲרָעָה דְּמִצְרַיִם :
כִּי וְאֲרִים מֹשֶׁה יֵת חֻמְרָהּ
עַל צִית שְׂמִיָּה וְיֵהָא
קָלִין וּבְרָדָה וּמִתְלָכָה
אִישָׁתָהּ עַל אֲרָעָה
וְאֲמַתָּה יי בְּרָדָה עַל
אֲרָעָה דְּמִצְרַיִם : כִּי וְיֵהָא
בְּרָדָה וְאִישָׁתָהּ
מִשְׁתַּלְחָכָה בְּגוּ בְּרָדָה
תְּקִי

שָׁם לְבָו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־
עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה : פ
כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־
יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה בָרָד בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־
הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : כִּי וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־
מִטָּהוּ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוֶה נָתַן קָלָת
וּבָרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אֲרָצָהּ וַיִּמָּטֶר
יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם : כִּי וְיִהְיֶה
בָּרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד

בעל המזרים

(כג) וימטר . כ' כמס' דין ואידך וימטר עליהם כעשר שאר נבי
שלו מלמד ששלו היה יורד ככה ומכה לרשעים כדרך שהכרד

שפתי חכמים

כנס ולתת הנה ומי יאמר לפרעה שדוק כעת הדין התחיל הדבר
א"כ לא היה חושלת כשריטה אחר פסח מחר יסיה : כ' ר"ל
בחתול לא היה לו ממעלה אלא על מה שחלף ועכשיו נתן חסות
לממעלה שיהיה לו ממעלה על מה ששמים והכיל מכה משמים :
י' ר"ל שדרך הלכה של אש לילך למעלה והכא היתה יורדת למטה וכו' כ' א' וכן השני שלא כנו זה את זה . (נח"י) ולא נהירא

דקושים על התורה

נָאֵם הָאֵם דָּאָה גִּינְוָאֵלְט פֿרַעַה מִיט דִּי מִצְרַיִם וְאֵלִין וְאֵלִין
דִּי יוֹדִין בִּיז צוּם יֵם וְיֵי וְאֵלִין דְּעִרְוִיקֶען וְעִרְוִין אִין יֵם ,
דְּרִיקֶער הָאֵם נָאֵם וְיֵי גִינְעֶבִין אַעֲדָה וְיֵי וְאֵלִין פֿאר־וּאָקֶלֶען
וְיֵיגֶעֶר קֶהֱמוֹת פֿון פֿעֶלֶר , דְּעַר הָאָגִיר נָאֵם וְיֵי גִיט דְּרִיקֶען ,
וְיֵי וְאֵלִין הָאָבִין קֶהֱמוֹת צו גִּעֶבִין פֿרַעַה צו וְאֵלִין דִּי יוֹדִין
וְעִין וְיֵי וְעִלִין אַרְאִים גִּיין פֿון מִצְרַיִם , דְּרִיקֶער שְׂטִיט אִין
פֿסוק הִלְבָּא אֶת דְּבַר ה' הַגִּים אֶת מִקְנֵהוּ . דְּעַר מִצְרִי וְאֵם
הָאֵם מוֹרָא גִעְהָאֵם פֿאר דִּי רִייד פֿון נָאֵם הָאֵם עַר גִּעְמָאָקֶט
אָנְטִלִיטִין וְיֵיגֶעֶר קֶהֱמוֹת פֿון פֿעֶלֶר אִין שְׂטוּב , עֵם שְׂטִיט
גִיט דְּעַר מִצְרִי וְאֵם הָאֵם מוֹרָא גִעְהָאֵם פֿאר נָאֵם , נָאֵר
עַר הָאֵם מוֹרָא גִעְהָאֵם פֿאר דִּי רִייד פֿון נָאֵם , עַר הָאֵם
נָאֵר מוֹרָא גִעְהָאֵם וְיֵיגֶעֶר קֶהֱמוֹת וְאֵלִין גִיט גִעְהָאֵם וְעִרְוִין ,
דְּרִיקֶער הָאֵם עַר גִינְעֶבִין וְיֵיגֶעֶר קֶהֱמוֹת צו פֿרַעַה נָאֵם־צוֹר
וְאֵלִין דִּי יוֹדִין , וְאֵרִים אִין עַר וְאֵלִין מוֹרָא גִעְהָאֵם פֿאר
נָאֵם וְאֵלִין עַר גִיט גִינְעֶבִין וְיֵיגֶעֶר קֶהֱמוֹת צו וְאֵלִין דִּי יוֹדִין :
(כב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נִטָּה אֶת יָדְךָ וְגו' . נָאֵם הָאֵם
גִינְאָקֶט צו מֹשֶׁה גִיין בִּיין הָאָבִין אִין דָּעם
הִימֶעֶל וְנִי דְּעַר מוֹרָשׁ וְאָקֶט נָאֵם הָאֵם אוֹיפֿגֶעֶהוּיֶבִין
מֹשֶׁה אִיבֶער דָּעם הִימֶעֶל וְעִין וְעִרְוִין אֶקֶאָגִיר אִין דָּעם
נָאָקֶטִין לֵאמֹר מִצְרַיִם , מֹשֶׁה הָאֵם אָקֶער דָּעם קֶבֶד גִיט
גִינְוָאֵלְט אִין דִּיקָה וְיֵין הָאָבִין אוֹיפֿגֶעֶהוּיֶבִין נָאֵר וְעִרְוִין דְּעַר
הָאָבִין וְיֵיא צווישֶׁען וְיֵי שְׁרוֹם גִימָאָקֶט אִין הָאָבִין וְיֵי צו גִימָשֶׁט אִין דְּעַר הָאָגִיר הָאֵם גִיט

בְּחֶרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרִים: יֵד וַיִּחְזַק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁמַע
 אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:
 ס יִיאָמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבָם
 בְּבִקְרָה וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פְרָעָה וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
 שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: יֵד כִּי
 בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־
 מַגֵּפְתִּי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֻךָ
 בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֲנִי כְּמֹנִי בְּכָל־
 הָאָרֶץ: טו כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי

מִצְרָאִי: יֵד וַאֲתִקְוִי יֵד
 יֵת דְּבִא דְּפִרְעָה וְלֹא
 קִבִּיד מְנַדֵּן כְּמֹא דְּמִלִּיל
 יֵד עִם מֹשֶׁה: יֵד וְאָמַר יֵד
 לְמֹשֶׁה אֶקְרִים בְּצִפְרָא
 וְתִתְעַמֵּד קָדָם פְּרָעָה
 וְתִימַר לִיה בְּדִנְן אָמַר יֵד
 אֶלְהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יֵת
 עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קִדְמִי: יֵד אֲרִי
 בְּזִימְנָא דְּדִא אָנָּא שְׁלַח
 יֵת כָּל מִחְתִּי בְּדִקְרָה
 וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמֻךָ בְּדִיד
 דְּתִידַע אֲרִי לִית דְּכֹחִי
 שְׁלִיט בְּכִיד אֶרְעָא:
 טו אֲרִי בְּעֵן קְרִיב קִדְמִי
 דְּשְׁלַחְתִּי פֹון יֵת מַחַת

רשבים

(יד) מנפתי. מיני חבלות והכאות אש וברד ואבני אלגביש וגפרית ושלג וקיסור: (טו) כי עתה. כשהיה רש"י

שפתי חכמים

וזה אינו ופי' ל' חמימות ר"ל מחמת חמימות היה פורח
 אכעושות: ה' מקשיב העולם למח לא נאמר כאן ה'ירא דבר ה'
 ועוד למח לא התורה כס' נאמר ועתה שלח העו' ונ' (מחרין)
 וי' שדכר לא היה לר"ך להתרוע שפתי נאמר כפי' הנה יד ה'
 הויה כמקד' אשר כשד' ומשפט שפורה לא היה אלא כשד'ה
 ממילא כל הירא ונ' הניס מקנהו לפי שהכר דרבו לטויות כ"ח
 אכל נמכת הכרד דאין דרך הכרד להמות כ"ח אי לא אמר להם
 שלח העו' ונ' לא היו מקפידין להניחם כשד'ה. ועיין בקצ"ח
 חירולים אחרים: ו' חין לפרש מכת כבורות דל"ח מה כ"ח
 לרבה כדכתיב כי השעורה אכזב והפסחה נכשול כדפרש"י שדכרו. ואל"ת כפרשת שמות פי' רש"י בפסוק הנה אנכי הורג את כנך
 כבורך שמכת כבורות קשה מטולן וי' דודאי כעני פרעה קשה מכת כבורות מטולן אכל כעני העם מכת כרד קשה להם יותר
 שלא היה להם מה לאכול ועי'ל שהיה שקולה כנגד כל המכות שדכרו כי המכות האחרונות היו קשים מאותה הנוכה. כתב
 מהרש"ל וקשה לי על פי' ר"ח מאורלייג'ס לל' כפעם הוזה וכו' ע"כ נ"ל דהכי מתיישב הקרא על אופניו אל תאמר מאחר ששלחתי
 עליך הדבר שהיה מכה חמורה ואח"כ השחין שהיא מכה קלה אין כיטולתי להמיתך דל"כ למח לא המיתוך דכר כי כפעם הוזה

אשר כשד'ה וטירא את דבר ה' הגים ה' את מקנהו אל
 הכתים. וכן שנויה במכילתא אלל ויקח שש מאות רכב
 בחור (שמות יד): (יד) את כל מנפתי. למדנו מכאן
 שמכת כבורות ו שקולה כנגד כל המכות: (טו) כי
 עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רליתי כשהיתה
 ידי כמקנן שהכיתים דכר שלתיה והכיתי אותך ואת

להכמיטו כאן. ל"פ ר"ח מאורלייג'ס מכת כבורות פי' מלשון
 לרבה כדכתיב כי השעורה אכזב והפסחה נכשול כדפרש"י שדכרו. ואל"ת כפרשת שמות פי' רש"י בפסוק הנה אנכי הורג את כנך
 כבורך שמכת כבורות קשה מטולן וי' דודאי כעני פרעה קשה מכת כבורות מטולן אכל כעני העם מכת כרד קשה להם יותר
 שלא היה להם מה לאכול ועי'ל שהיה שקולה כנגד כל המכות שדכרו כי המכות האחרונות היו קשים מאותה הנוכה. כתב
 מהרש"ל וקשה לי על פי' ר"ח מאורלייג'ס לל' כפעם הוזה וכו' ע"כ נ"ל דהכי מתיישב הקרא על אופניו אל תאמר מאחר ששלחתי
 עליך הדבר שהיה מכה חמורה ואח"כ השחין שהיא מכה קלה אין כיטולתי להמיתך דל"כ למח לא המיתוך דכר כי כפעם הוזה

מכת כבורות

(יד) כי בפעם הזאת אני שולח את כל מנפתי אל כנך וגו'.
 רש"י ו"ל את כל מנפתי למדנו מכאן שמכת כבורות
 שקולה כנגד כל המכות. רבו הפירושים על דברי רש"י אלה.
 והרב בל"ט פי' ע"ד הפשט שכל מין מכה בין מעטש ובין
 מהתחדשות איזה כרית לא תהיה אלא מהתגברות אחד מארבעה
 דברים אלה קור וחוס יונק ולחות. כי על ל' השלל יגביר הוא
 פירוש לרורה אלהים

דער נאט פון דיא יודין שפתי שיק ביין פאלק אונ
 וייא נאלין ביה דניען: (יד) כי בפעם הזאת נאמרו
 דאם קאהר אי נועל איך שיקען אלע בייע
 פלאג אי נדע צו דיין הארץ ויבדד אונ אין דיני
 קנעכט ויבדד אונ אין דיין פאלק בנביר דני פון
 נועגין די נאליסט וויקען זי או עס איז נישט פאר
 האקדן אין דער נאליצער נועקט אזוי אקאט וייא
 איך בין: (טו) כי נאמרו קשה אצורך שיקד ויאקט

אונ אין אלע מצרים: (יב) ויחזק יי את לב פרעה האט
 גאט גישטארקט דאם הארץ פון פרעה ויא אונ
 האט גיט גיוואלט שיקען דיא ישראל באשר אזוי
 נויא גאט האט גירעט צו משה או ער נועט וייא
 גיט נועלין שיקען: (יג) ויאמר יי אי כשה האט גאט
 גיוואלט צו משה תשפם בלדך שטייא אויף פרי
 ותיצב אונ שטעל דרך פאר פרעה ויבדד אונ
 זאלקט צו אים אזוי זאגין כח אזוי האט גיוואלט

וְאֵת אֹתָהּ וְאֵת עַמָּהּ בְּדָבָר וּתְכַחֵד
 מִן הָאָרֶץ : מִן וְאוֹלָם בְּעֵבֹר זֹאת
 הָעֲמֻדָתִיךָ בְּעֵבֹר הָרֵאשִׁית אֶת־
 כְּחִי וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ :
 שְׁבִיעִי יִי עֹדֶךָ מִסְתוֹרֵל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי
 שְׁלָתָם : יִי הִנְנִי מִמְטִיר כֶּעֶת מָחָר

רשבים

הרבר של בהמות היתה דעתי לשלוח יד כמו כן כך
 ובעמך לטות בדבר והיית נבחר מן הארץ : (טו) ואולם
 בעבור זאת העמדה בבעבור הראתך את כחי וגו' .
 להוריק שוחרך שאמרת לא ידעתי את ה' : (יו) מסתורל
 מסתורל מן (ישעיה סב) סולו המסילה כובש אותם
 לעבדים בדרכיב (ירמיה לד) ויכבשום לעבדים ולשפחות .
 כאה חוססת חיי' כראש חוץ כמותן שאוציא מן דבלל
 און . יתברך . יתגדל . יתקדש . יתגדל . יתגדל . יתגדל . יתגדל .
 (כח) והמסכה צרה בהכנס . יתלכדו . יתלכדו . יתלכדו . יתלכדו . יתלכדו .

שפתי חכמים

ר"ל עוד יבא הפסע והטח שאלה כל מנסותי דהייט מכת כטורח
 וחדש שאין כמותי בכל הארץ ותחבר אתה כעמך אלן רעיתי
 כפסיה ידי כמקדן וכו' : י ופי' ואך אותך וגו' גם אותך
 כבישא וכלנו קלקי"ר (טרעטען) . וכבר פירשתי בסוף
 כלשון מתפעל נותן התי"ו של שמוס כאלמנע אומיות של
 סכל (כמדבר טז) כי תשתרר עלינו מגזרת שר וגיד (דניאל ח ז) מסתכל היות : (יח) כעת מחר . כעת

מכת בכורות

טבע האש להחמיק למעלה . ונחל שכבר הי' מחויב פרעה לחת
 על הלב כי זה אלכס אלהים הוא . אכל מלת ה' היתה זאת היא
 נפלאות בעיניו שגם כזה חזק את לבו שלא יאמין אף כזה .
 והוא אומרו כי כפעם הוצא אני שולח את כל מנסותי אל לבך .
 כלומר שזה הוא חכמת המנסה שכוללת כל המנסות והוא קשה
 מכולם מה שאני שולח המנסה אל לבך לנגוף אותה כחלשים
 רעים שלא יכנס בכותה שום הרפור לומר אולי מה' ולא הדבר .
 להיות קשה כלכן שאפילו כמה שהעין רואה שאי אפשר להעשות
 זאת כמלעדי ה' היא תחכים ותאמר מקרה אחד לנדיק ולרשע
 והכל במקרה ופנסי הוסן . וזה אומרו וכענדיך . כי גם לענדיך
 תסיה את המנסה אשר יגוף אותם שלא יאמינו שמה' הוא .
 אף שכבר הגה ולא מסיפה לומר אלכס אלהים הוא מ"מ תחזק
 לבנך להיות פיהם דבר שוא להחזיק הכל במקרה :

לקוטים על התורה

(יז) עורך מקומו ב' עמי וגו' . דער אלשיך שרייבט די
 ערשטע דריי פסות האט גאט געשיקט אויף
 פרעה צו נא' וויסען אז עס איז דא אקאט וואס צו האט
 די וועלט געשאפן . אונ צו גיט אקטונג אויף דער וועלט ,
 די אנדערע דריי פסות זענען געקוקטען אויף פרעה צו נא'
 וויסען דער גאט וואס האט געשאפן די וועלט איז געווען
 דער דער גאט פון די יידן . אונ דאס האט שוין פרעה
 געקליקט , דריבער האט גאט גימאנט צו פרעה נאך איין
 נאך קעלט וואס דו שרעקסט נאך אויף מיין פאדעק אונ
 ווייזט זיי גיט ארויס שיקען פון דיין לאגד , דריבער פון
 איצט אונ ווייזער האט שוין גאט אָנגעהויבן שיקען דאס
 פסות זיי נא' שוין דערנעקטן דאס הארץ פון פרעה ארויס
 צו שיקען די יידן פון מצרים :

פירוש לתורת אלהים
 איה גישקט מיין שלאק נאך אויף אונ איה וואלט
 גישלאגן דיה ואת עמך אונ דיין פאלק בדרך מיט
 מארד אז איה וואלט נועלין דיה הרגנן נוען איה
 האב גישלאגן דאס בהמות מיט דבר וואלט איה
 דענקט מאהל דיה מיט דיין פאלק אויף גישלאגן
 מיט דבר ויהי אונ דיא וואלט גימארין פאר
 מילענט פון דער ערר : (טו) ואולם נאך איה האב
 דיה גילאנט לעבין בעטיר איה זאל דיר ווייזן מיין
 קראפט ויפנא אונ מיין נאמען נאך דער צייקט
 נוערין אויף דער נאנצער וועלט : (יז) עורך פסות
 דו קרעקסט אדר דו האקסט גיט אין מיין פאלק
 פגלי דו וויקסט זיין גיט שיקען : (יח) הניי איה נועל
 באבין רעגענן גיט דער מארדן אין דער

וְהַפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל
 וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־
 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר : ה וַיֵּשֶׁם יְהוָה
 מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה
 הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָן : וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־
 הַדָּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה
 מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־
 מָת אֶחָד : וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וְהִנֵּה לֹא־
 מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיַּכְבֵּד
 לֵב פֶּרְעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם :
 פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־
 אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפָנִיכֶם פִּית
 כַּבִּישׁן וַיִּרְקֹן מֹשֶׁה הַשְׁמִימָה לְעֵינֵי

י וַיִּפְרֹשׁ יי בֵּין בְּעִירָא
 דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא
 דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל־
 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְּעָם :
 ה וַיֵּשֶׁם יי זְמַנָּא לְמִימָר
 מָחָר יַעֲבִיד יי פִּתְנָמָא
 הָדִין בְּאַרְעָא : וַיַּעֲבִיד יי
 ית פִּתְנָמָא הָדִין בְּיוֹמָא
 דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא
 דְּמִצְרָאִי וּמִמִּבְעִירָא דְּבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא מָת ית :
 ו וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וְהִנֵּה לֹא
 מָת מִמִּבְעִירָא דִּישְׂרָאֵל
 עַד ית וַאֲתִיבָר לְבָא
 דְּפֶרְעָה וְלֹא שָׁלַח ית
 עָמָא : ה וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן סִבּוּ לְבֹנֵן מִלֵּי
 חֲפָנִיכֹן פִּית דְּאִתְּנֹנָא
 וַיִּזְרְקִינִיה מֹשֶׁה לְצִית

שמיא

בעל הטורים

(ד) והפלה . כ' במסורה . הכא . ואידך והפלה ה' את מכותך .
 לומר מה החס מכה בגוף אף הכא מכה בגוף . ולהכי כתיב
 הכא כה"א דלאחר ה' מכות לקו בגופו כשחין שהיא מכה בשית והחס כתיב כה"א לומר שמופלא שגדיינין קורא וילפיין סתם מסכת
 דמי שלקח ושנה אין מחרין בו דכל מכה שלישית היתה כלל החרפה :

שפתי חכמים

כאן דכתיב ויסר במקום וימותו הפסדעשים משמע שלא מתו
 הולך לה' כי טעם ומפני שמלת ויסר הוא פה' וסר לעיל מיניה
 שהוא קודם ויעתר פה' מלת ויסר קודם מלת ויעתר ואע"פ שהוא
 פה' לשון הפסח שהיה מפיטן ומפריחין : וזרקו משה .
 מכת הרב

לזה מועד מחר ישלח את הדבר במקום מלרים . והודיע זאת
 למשה . אבל לא שמשה יגיד זאת לפרעה והדבר היה ככד מאלד
 אשר פתחוס כרגע אחת מתו כל מקום מלרים . ולא היה עת

פירוש לתורת אלהים

וועט ויין וייער אשנוער קארד : (ד) והפלה אונ
 גאט וועט צווישען שיידין בן מִקְנֵה צווישען דיא
 בהמות פון דיא יִשְׂרָאֵל אונ צווישען דיא בהמות
 פון די מִצְרַיִם ויא יָמוּת אונ עס וועט ניט פייגערין
 בהמות פון דיא יִשְׂרָאֵל : (ה) וַיֵּשֶׁם אונ גאט האט
 גיטאקן מוֹעֵד אַנְשִׁשְׁמַעְלָמַע צייט צו מֹשֶׁה דאס
 ער ואל זאגין צו פֶּרְעָה דער קארדין וועט גאט
 קאקן דיא וואך אין לאנד : (ו) וַיֵּשֶׁם אונ גאט
 גיטאקן את הדבר די וואך בהמות אין דעם אנדערין
 קאט יָמָה אונ עס איז גיפייגערט בן מִקְנֵה אלע
 בהמות פון מִצְרַיִם וּמִמִּבְעִירָא אונ דיא בהמות פון

שמיא קדם פרעה: מ' ויהי
לאבקה על כל ארעא
דמצרים ויהי על אנשא
ועל בעירא לשיחנא סג'י
אבעבועין בכל ארעא
דמצרים: ונסכיבוה פיה
דאתונא וקמו קדם
פרעה וזרק ויהי משה
לצית שמיא ויהי שיחנא
אבעבועין סג'י באנשא
ובבעירא: י' ולא יכלו
חרשיא למיסק קדם משה
מן קדם שיחנא ארי הוה
שיחנא בחרשיא ובכל
תורא ויהי שחין אכעבועות . נכא קמא
פ כטורא ח :

פרעה: מ' ויהי לאבקה על כל ארעא
מצרים ויהי על האדם ועל
הבהמה לשחין פרעה אבעבועת
בכל ארעא מצרים: ויקחו את פיה
הבבשין ויעמדו לפני פרעה ויזרק
אתו משה השמיא ויהי שחין
אבעבועת פרעה באדם ובבהמה:
י' ולא יכלו החרטמים לעמוד לפני
משה מפני השחין כי יהיה השחין

רשכ"ס

אמר דק שכהנפח ברוח: (מ) פרעה . מנרל אבעבועות מלאות מורסא וליחלוח:
שפתי חבמים

רש"י

וכל דבר הנזקק בכח איתו נזקק אלף ביד אחת א הרי
נסיס הרבה . אחד שהחזיק קומא של משה מלא חסנים
שלו ושל ב' אחר . ואחד שהלך האנג נ על כל ארץ
מזרים: (ע) לשחין פורח אבעבועות . כתרנמו
לשחין סג'י אכעבועין שעל ידו לומחין ככו בועות:
שחין . לשון ד חמיות . והרבה יס כלשון משנה שנה
שחונה: (י) בארם ובבהמה . וא"ת מזין היו להם
הבהמות והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מזרים לא
נגזרה גזירה אלף על אותן שבעדות כלכל שנאמר במקרא

אחרים (הרש"ס): א לא ידעתי מאין הולך שורק משה בכח
ואפטר לומר מדכתיב השמימה ולא כתיב על השמים כדלקמן
גבי מכת כרד ומדעני קרא ודאי פירושא הוא שהלך כהנכהחו
עד לשמים (נח"י) וז"ל דה"ק וכל דבר הנזקק היינו בכח דמחם
וריקס הוא בכל כחו והיינו בידו אחת . ועיין ככ"ר פ"ה וביקרא
רבה פרשה ו': ב ר"ל מדכתיב לעיל מלא מפניכם: ג וז"ת
הואיל וזה נס היה שהלך למרחוק א"כ למ"ל למשה לזרקו בכח
ובידו א' יותר היה הכח גדול בהלכו למרחוק אם היה לזרקו בשתי
ידי ואלא בכח וי"ל דאיתו ר"ל דהנס היה שהלך למרחוק וזהו
נכסנו ע"י שורקו בכח אלף ר"ל שהנס היה מה שקומא א' שהוא
מעט אבק היה די בו להפסע על כל ארץ מזרים . וסוריקה
בכח ע"י שהחזיק קומא מלא חסנים שלו ושל אחרן איתו ענין לנס
וז' אלף הוא נס כפ"ע ולפ"ש לעיל דרש"י דייק ממלת השמימה
כמילת השמימה שורק בכח אם כן כודאי יזרקו ביד אחד שלא

לקומים על התורה

(יא) ולא יקאו החרטומים לעמוד לפני משה וגו' . דער
מדרש זאגט דער שחין איז גינען אויפגוייניג
פייכט און אינגוייניג טרוקען . ווייל דער שחין איז געקוקען
דורך משה און אהרן . משה האט אין זיך דעם ב"ח פון
פיער און אהרן האט געהאט אין זיך דעם ב"ח פון זאקער .
און ווען די חרטומים זענען גישטאנען פאר משה און פון
איהם האט געצויגן דער ב"ח פון פיער צו די מכה . האט
די מכה אָנגעהויבן שטארקער צו ברענען . דריבער זאגט
דער פסוק די חרטומים האבן גיט געקענט שטיין פאר
משה (א"ש"ק):

און משה זאל ווארפן דאס אש השמימה צוב
היכעל יצני פיעה פאר דיא אויגין פון פרעה:
(ס) ויהי און עם נועם זיין וזיא שטויב און עם
נועם ווערין צו שפרייט זי אויף דעם גאנצען
לאנד מצרים ויהי און עם נועם זיין אויף דיא
קענטשין און אויף דיא בהמות לשחין צו גרונד
פיה וואס פון דעם וועלן שפראצין בלאשערין
דאס נועם זיין ב"ח אין דעם גאנצען לאנד מצרים:
(י) ויקחי און משה ביט אהרן האבין גענוקען

דאס אש פון דעם קאלעך אויבין וזעט און זיין האבין זיך גישטעלט לפני פיעה פאר פרעה וזרוק
און משה האט דאס אש גינארפין צום היכעל ויהי און עם איז גינארפין שחין גרונד אבעבועות
בלאשערין פיה עם האט גיבליט באהם אין דיא קענטשין יבבהקה און אין דיא בהמות . ורשי
פרענט פון נואנען האבין זיין גענוקען בהמות עם שטייט דאך בייא דער מכה פון דער אלע
בהמות פון דיא מצרים זענען גיפיינערט . איז דער תירוץ זענען גאר געפיינערט בייא דיא מכה
פון דער דיא בהמות וואס זענען גינען אין די פערדער אקער די בהמות וואס זענען גינען
אין דער היים בייא דיא מצרים זענען געבליבען לעבן: (יא) וזא יקאו החרטומים און דיא בישוף
מאכער האבין גיט גיקאנט שטיין פאר משה זיין האבין זיך גישטעט לפני השחין פון וועגין
דעם גרונד וואס אין זיין איז גינען די ווארס דער גרונד איז גינען בייא דיא בישוף מאכער

בן דרך שלשת ימים נלך במדבר
וזבחנו ליהוה אלהינו כאשר יאמר
אלינו: כי יאמר פרעה אנכי אשלח
אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם
במדבר רק תרחק לא תרחיקו
ללכת העתירו בעדי: כי יאמר
משה הנה אנכי יוצא מעמך
והעתרתי אליהו וסר הערב
מפרעה מעבדיו ומעמך מחר רק
אליסוף פרעה התל לבדתי שלח
אתהעם לזבח ליהוה: כי יוצא
משה מעם פרעה ויעתר אליהו:
כי ויעש יהוה כדבר משה ויסר

למרגמא: כי מחלף
הלך ימין גיזיר
במדברא ונדבך קדם
אלהנא כמא דיימר קנא:
כי ואמר פרעה אנא
אשלח יתכון ותדבחו
קדם יי אלתכון במדברא
לחוד ארחקא לא תרחקו
למיוז צלו אף עלי:
כי ואמר משה הא אנא
נפיק מעמך ואצלי קדם
יי ונעדי ערובא מפרעה
מעבדוי ומעמיה מחר
לחוד לא יוסף פרעה
לשקרא בדיל דלא
לשלחא ית עמא לדבחא
קדם יי: כי ונפק משה מן
קדם פרעה וצלי קדם יי:
כי ועבר יי כפתומא
דמשה ואעדי ערובא

מפרעה

רשבים

(כה) והעתרתי. כמו והחרבתי את עריהם. והחוקת
בו. והאכרתי חכמים מאדום. והעליתי. כולם פחורין
והכרתי פסילין. והשמדתי. כולם בחיור בין לשעבר

רש"י

בתמיהה (כה) התל. כמו להלל: (כו) ויעתר אל
ה'. נתחנן בתפלה. וכן חס כל לומר ויעתיר היה יכול

פירוש לתורת אלהים

אונן נים פאר שמינען: (כג) נאר דרך אונעג פון
דרייא טאג וועלן מיר גיין אין דער מדבר וזבחי
אונ מיר וועלן שעכטין קרבנות צו אונזער גאט
כאשר אזוי וויא ער וועט אונן זאגן: (כד) ויאמר
האט פרעה גיזאגט אנכי איך וועל איך שיקען
וזבחתם אונ איר ואלט שעכטין קרבנות צו איינער
גאט אין דער מדבר רק גייערט תרחק דער
נויטערין יא ואלט איר נים דער נויטערין זבחת
צו גיין פרומר איר ואלט נים גיין ווייט הקמירו

בעט פאר מיר דער ערוב זאל ווערין אפ גיזאגן פון מיר: (כה) ויאמר משה האט משה גיזאגט הנה
אנכי איך וועל פון דיר ארויס גיין והעתרתי אונ איך וועל בעטין צו גאט וסר אונ ער זאל אפ
גיזאגן הקרב דעם ערוב פון פרעה אונ פון ויינע קנעכט אונ פון גיין פאלק דער מארגין רק גייערט
אי יוסף ער זאל נים מערין פרעה תמי צו שפעטן אונ פעלשין גלגלי צו נים וועלן שיקען דאס
פאלק זבחי צו שעכטין קרבנות צו גאט: (כו) ויצא אונ משה איז ארויס גיזאגט פון פרעה ונפיק
אונ האט גיבעטין צו גאט: (כז) וישלח האט גאט גיזאגן אזוי וויא דיא רייד פון משה וסר אונ ער

האט

מפרעה מעבדיו ומעמו לא
נשאר אחד: כח ויכבד פרעה את
לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את
העם: פ ט ויאמר יהוה אל משה
בא אל פרעה ודברת אליו כה
אמר יהוה אלהי העברים שלח
את עמי ויעבדני: ב כי אם מאן
אתה לשלח ועודך מחזיק בם:
ג הנה ידיהוה הויה במקנה אשר
בשדה במוסים בחמרים בגמלים
בבקר ובצאן דבר כבד מאד:

מפרעה מעבדיו ומעמו לא
נשאר אחד: כח ויכבד פרעה את
לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את
העם: פ ט ויאמר יהוה אל משה
בא אל פרעה ודברת אליו כה
אמר יהוה אלהי העברים שלח
את עמי ויעבדני: ב כי אם מאן
אתה לשלח ועודך מחזיק בם:
ג הנה ידיהוה הויה במקנה אשר
בשדה במוסים בחמרים בגמלים
בבקר ובצאן דבר כבד מאד:

רש"י

בין, להבא: (כח) גם בפעם הזאת. כמו שהכבד בצפודים:

רש"י

שפתי חכמים

הערוב. ולא מוח כמו שמו הארבעים ת שלם מוח
יהיה להם הנאה בעורותם: (כח) גם בפעם הזאת.
אף על פי שאמר אנכי אשלח אחס לא קיים הכתוב:
(כ) מחזיק בם. אחז כס כמו (דברים כה) והחזיקה
במכושיו: (ג) הנה יד ה' הויה. לשון הזה כי כן

פי' שנה ולפי' מלי למימר דלמחר עומן אומר כן: ה' ואלה
סייל לפרש כן בני וסר הערוב מפרעה וייל דרך משל לומר
ספרה בחפלותו במקום מיתה שהרי לשיל כשהתפלל על הצפודים
אמר וסרו הצפודים וגו' וכתוב אחר וימותו הצפודים אבל
במכושיו: (ג) הנה יד ה' הויה. לשון הזה כי כן

מכת הדבר

כשדה. ומראה דבר פלא נמכה ו. כשדה אחת ידמו כחמד
מקנה מלרים ומקנה ישראל. וימותו כל מקנה מלרים כדבר.
וממקנה בני ישראל לא ימות אפילו אחד. והקנים כעלמו קנפ

כשדה. ומראה דבר פלא נמכה ו. כשדה אחת ידמו כחמד
מקנה מלרים ומקנה ישראל. וימותו כל מקנה מלרים כדבר.
וממקנה בני ישראל לא ימות אפילו אחד. והקנים כעלמו קנפ

פירוש לתורה אלהים

האם אף ניקמאן דעם ערוב פון פרעה און פון
וינע קנעקט און פון ויין פאלק יא נשאר עם און
גים גיבליבען אפילו איינער, ורשי שרייבט
דרום זענען ויין גים גיפיינערט אזוי וויא דיא
פרעש נוארום זיין נאקטין פיינערין וואקטין דיא
מזרים הנאה גיהאמ פון וייערע פער דרום זענען
זיין לעבעדיג אונעק גינאנגען: (כח) ויכבד און
פרעה האט שווער גימאכט אף לבו ויין הארץ גם
דאס מאהל אויה ויא שנה און האט גים גישיקט
דאס פאלק: (א) ויאמר און האט גינאנט צו
משה בא קום צו פרעה ודברת און ואלקט צו אים

וואקט פערעה, פרעה און דיא מזרים האבין גינעקטן דיא
אלע וואנדער און פון דעקשונעגין האט גאט געשטאלקט
ויער הארץ ויין ווארן גים ארויסשניקען די חרון:
(ג) הנה יד ה' הויה וגו'. דער אלשיך שרייבט וייל
יערע מקה און גישיקט און גינאנטין גים און
פיינער פון גאט, ווי דיא חרטומים האבין גינאנט ביי די
מקה פון גים אפיע אללים. דאס איז אפיינער פון גאט,
נאך נאנט דער אלשיך דריבער האט משה גינאנט יד ה'.
די האנט פון גאט, ווייל אין האנט זענען דיא פינג פיינער.
און דיא מקה איז גיווען אין פינג מינים בהמות ופער
איינלען קעמלען רינדער שעפסין, און דער איז גיווען די
פינפטע מקה, דריבער האט משה גינאנט יד ה'. איצט
איז שוין די גאנצע האנט פון גאט:

אזוי ריידן כח אפר אזוי האט גינאנט דער גאט פון די יודין שנה שיק מיין פאלק און לאזן ויין
מיה דינען: (כ) כי נוארום אזו דו נועקט גים שיקען ויעד און נועקט ויין נאך האקטין: (ג) הנה יד
י' דער שלאק פון גאט נועט ויין גינאנט אין דיינע בהמות וואס זענען אין פעלד במוסים אין די פעלד
בהמות אין דיא איינלען גימלים אין דיא קעמלען גימלים אין די הונדער ויצאן און אין דיא שאף דער
וועט

וּבְעֶמְךָ וּבְבִתְךָ אֶת־הָעֶרְבַּ וּמִלְאֵי
בְּתִי מִצָּרִים אֶת־הָעֶרְבַּ וְגַם הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ: יי וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם
הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּזְשָׁן אֲשֶׁר עָמִי עָמַד
עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עָרֹב לְמַעַן
תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ:
שְׂשִׁי יט וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עָמִי וּבֵין

וּבְעֶמְךָ וּבְבִתְךָ ית ערובא
וְיִתְמִלֹן פְּתֵי מִצְרָאֵי ית
עֶרְבָא וְאַף אֶרְעָא דְאִינוֹן
עָלֶיהָ: יי וְאַפְרִישׁ בְּיוֹמָא
הַהוּא ית אֶרְעָא דְגִזְשָׁן דִּי
עָמִי שְׂרִי עָלֶיהָ בְּדִיל דְלֹא
דְמִתּוּ מִן אֶרְעָא בְּדִיל
דְּתִידַע אֲרִי אֲנִי יי שְׂשִׁי
בְּגוֹ אֶרְעָא: יט וְאַשְׁרִי
פּוֹדֶקֶן לְעָמִי וְעַד עַמְךָ

בעל הטורים

עליוס כהן ונחמיה עמיה: (יט) פדת. כי במסורס דין חסר
זכ' מלאים. פדות שלח לעמו. והכנס עמו מדות. כי זה לא
היה פדות שלם אלא מפני הערוב אכל לעמיה הכנס עמו מדות
והיה גאולה שלימה:
(נ"א מארם ארומ) מעומק עמוק. מערב ערוב גרין פרויג'ר בלע"ז. שהאוב ערוב הוא שהוא הולך בערב.
עמק שם רבר. והמעשה קרוי עמוק. ארומ. שחור: (יח) והפליתי ביום ההוא. לפי שהחיות רעות קלים
הם ללכת בכל המלכות כשהמכה משוללת הוצרך לומר לשון הברלה והפרשה יותר משאר מכות. וכן ברבר
של בהמות: (יט) ושמתי פדות. לשון הברלה וכן ישועה והצלה ופורקן כולן לשון הפרשה והברלה זה

רש"י

את הערוב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים
כערכוביא והיו משחיתים בהם. ויש טעם דכר פ כגדגד
בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו. בטקסיס מלחמות
מלכים בא עליהם כסדר מלכות כשגרה על עיר כחלה מקלל
ליראם ולנהלם וכן הנפרדעים מקרקרים וחומים וכו' כדליתא
במדרש רבי נתנאל: (יח) והפליתי. והפרשתי
זכ' (שמות ט) והפלה ה' וכן (דברים ל) לא נפלה היא ממך.
לא מכללת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי
אני ה' בקרב הארץ. אט"ס ששכינתי בשמים גורתי מתקיימת כחחיתום: (יט) ושמתי פדות. שיכיל בין
רעת זקנים מבעלי התוספות

אז פרעה בבקר שהיתה ראשונה וכן בהתראת רבר שהיתה
חרשה רבנבה שלפניה אין בה התראה וב"כ רבר שאחריה
התראה חדשה היא רבתיב בה השכם וכן בברר שהיתה
התראה חדשה רבשחין שלפניה אין בה התראה:
שישלח עליו מכה חסיה מה שחסיס. הוא מפני זס. אני

פירוש לתורת אלהים
אז אין דינגע הייזער את הערוב דאם געמושעקע
פון חיות רעות אז שלאנגען אז עגדיקען אז
וועלן אייה פאר דארבין ופאז אין וויא וועלן
דער פילם ווערין דיא הייזער פון מצרים מיט
דעם גימשיעקע וגם אז אויה דיא ערד אשר נאם
די מצרים וואהנגען אויה איר נועם אויה פיל ניין
מיט ערוב: (יח) והפליתי. אז אויה וועל אפ שיידין
ביום אין דעם קאנ אז ארץ דאם לאנד גושן אשר
נאם מיין פאלק וואהנגען דארט זינדיג עם נאל
דארט אין לאנד גושן גיט ויין דער ערוב נפמן
פון וועגין דו נאלקס וויקען כי אפי' אז אויה בין
נאם אויה דיין לאנד אויה אפילו מיין רוענג אז אין היקעל אז אויה בין גוזר אנזירה אויה דער
ערד מוז זיא אויה מקנים ווערין: (יט) ושמתי. אז אויה וועל קאנן איין אוים לייזונג עם נאל ויין
אנזישען שייך צווישען מיין פאלק ישראל אז צווישען דיין פאלק דאם מיין קען אז אין לאנד

לוקמים על התורה
וויא גם שפיט אין פסוק קאט קאט ארין גיוואקין אין
ים פרעה מיט די מצרים, צו דעם פאלאץ קענגט פרעה
גיו אלע קאט אין דער פריה, קאט גאט גיוואקין צו משה
דו נאלקס אויה גיון אין דער פריה צום פריה גיזים וועקט
דארט שניעטין פרעה, נאלקס דו שניעטין פאר אים מיט
גרויסקייט אז נאלקס אים נאגין נאם אויה היים דו
אים נאגין:
(יט) ושמתי פדות וגו'. דער מדרש נאגין קאט קאט
געווינען גרויסקע וואנער בייא די תיזה נאם
נענען געקוקען אין מצרים, געשטיגט ווער קאט צו נאקען
געאריבען אזוי פיל פערשידענע חיות נאלין אלע קוקען
מיט איין קאהל אז נאלין דו פארשקרייטן אויה נאגין
מצרים אז נאלין גיט גיון איין פריש ווייטער. אז נאלין
נאם אויה דיין לאנד אויה אפילו מיין רוענג אז אין היקעל אז אויה בין גוזר אנזירה אויה דער
ערד מוז זיא אויה מקנים ווערין: (יט) ושמתי. אז אויה וועל קאנן איין אוים לייזונג עם נאל ויין
אנזישען שייך צווישען מיין פאלק ישראל אז צווישען דיין פאלק דאם מיין קען אז אין לאנד
גושן

עֲמַךְ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה :
 כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיְבֹא עָרֹב כְּכֹד
 בֵּיתָה פִּרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי
 הָעָרֹב : כב וַיִּקְרָא פִּרְעֹה אֶל־מִשֶּׁה
 וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם
 בָּאֶרֶץ : כג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכְוֶן
 לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבֶת
 מִצְרַיִם לַעֲבִידֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ :

רש"י

מזה : למחר יהיה. שלא תאמר מקרה הוא היה לנו : (כב) כי תועבת מצרים. צאן דבר מאוס היה בארץ מצרים : ולא יסקלנו. כתוביה. דרך בויון הוא. בדכתיב בשמעיו (ש"ב ט"ו) ושמעיו הלך בצלע החר לעומתו הלך ויסקל ויסקל באבנים לעומתו ועשר בעשר :

רש"י

שפתי חכמים

הערוך לכ"ס ויש טעם בו : צ דק"ל דתשחת הארץ משמע לשון עתיד הא כבר הייתה נשחתה לכך הכיח רחוק מהתרגום שמפרש אתחבלת שהוא ל' עבר או ביוני : ק דק"ל ובי כשמים זכחו ועו"ס ולא חלכו למדבר כמו שחתם אחרים ליתך במדבר ולנוכח ש : ר ר"ל לשראל היה אומר כן לא למצרים : ש ר"ל תועבה אחר תועבת מצרים דבר שגאוי הוא למצרים ש זכחה שאלו זוכחים שהרי יראתם את זוכחים : ולא יסקלנו.

ענין הפרדת בין ישראל ובין המצרים

שחלל ממנה . וגם כאלו היה חשש שפרסו יתחכם ויכרח לארץ גושן לכך אמר הקב"ה והפליתי . אעשה פלאים . שנס כחלץ גושן ימלא אותך הערוב . ואם משום עמי אשר בגושן אולי

לקוטים על התורה

קוקען צו דער צייט וואס משה האט גיזאגט וויא וועלן קוקען און זאלין אונזעך גיין צו דער צייט וואס משה האט גיזאגט ווי וועלן אונזעך גיין . און אז אהיה האט גיזאגט אין איור גייט מיט אקצרי . האט דיא דעם קצרי געזיכטען און דעם יוד האט וויא גיט געזיכטען . און עס האט אקאמט גיזאגט אין קינדער פון אקצרי זענען גינען אין אנווייטע גאס פון דעם קצרי . האט דער קצרי גיזעטין דעם יוד צו זאל אים גריינגען וויינע קינדער . דער קצרי האט געקוינט אז וויינע קינדער וועלן גיין צו זאקען מיט דעם יודין וועלן וויא גיזעטעט ווערן פון די חיות . דערנוייל האט דער קצרי גיזעטעט וויא דער יוד קוקט צוריק אליין און וויינע קינדער . האט דער קצרי גיזאגט צום יוד ווא זענען מיינע קינדער . האט דער יוד גיזאגט צום קצרי זעטן דיע וועל איך דיר דערציילן וואס מיט די קינדער איז גיזאגט . דער יוד האט אויפגעכעכטעט וויא זענען פון דיא קינדער און וועלן שעקטין שאף ווייז דיא מצרים האלטין די שאף פאר עכרים פון מיר וועלן שעקטין דאס אויפגעכעכטעט ווי די הייליגקייט פון דיא מצרים פאר ווייזערע אויגען ווא יקקונו וועלן וויא דען אונז

כִּן וַיֵּט אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ בַּמִּטָּה וַיִּךְ
אֶת־עַפְרֵהָרֶן וַתְּהִי הַכֶּנֶם בְּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה כָּל־עַפְרֵהָרֶן הָיָה כְּנִים
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יִי וַיַּעֲשׂוּ־לָן
הַחֲרָטָמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־
הַכֶּנֶם וְלֹא יָבֹלוּ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בְּאָדָם

וארים אהרן ית ידו
בחוטריה ומחא ית עפרא
דארעא וחות קלמחא
באנשא ובבעירא כל
עפרא דארעא הות
קלמחא בכל ארעא
דמצרים: יי ועבדו כן
חרשיא כל חשי הון
דאפקא ית קלמחא ולא
יכידו וחות קלמחא
באנשא ובבעירא:

בעל המורים

רשכים

(יג) הכנם. כמו מ"ם של ריקם:

כנים מכים ומעפחים על פניהם ועל כל כשרם. עטם הכנים לפי
שמנעו המצרים את ישראל מלכא במחלואות ומחור כך נתמלאו
כנים כנגדיהם לסיכך לקו הם כנים: (יד) ולא יבולו. ג' במסורה דין ולידך ויחחרו האכנים להשיב אל היכסה ולא יבולו.
יורא מואב כי מוקה עליו המלחמה וגו' להכניע אל מלך אדום ולא יבולו. מלמד שאף אם היו מוכי' אל הים מפני הכנים שם היו

יורא מואב כי מוקה עליו המלחמה וגו' להכניע אל מלך אדום ולא יבולו. מלמד שאף אם היו מוכי' אל הים מפני הכנים שם היו

שפתי חכמים

וכן גבי בליעת משה אהרן את מטותיהם וי"ל דלעיל כיון שעדיין
המכה לא סרה ממנו וסוף עורו מחויק בטומאתו כדל"א הו"ל
בשכיל דבורו של ה' שדבר להם ולא ישמע אליהם פסעם אבל
הבא כתיב וירא פרעה כי היום הרווחה וסכר את לבו ולא שמע
אליהם כאשר דבר ה' קשה לרש"י היכן דבר ה' שאף אם היה
הרווחה שלא ישמע אליהם מ"ם מכיון קרא ולא ישמע אליהם
מדכתיב ולא ישמע אליהם פרעה ואח"כ כתיב ונתתי את ידי וגו'
מאי זס דכתיב ונתתי וגו' ה"ל עדיין המכה לא סרה א"ו ה"ק
קרא ונתתי כלומר כשיהיה לו הרווחה ולא ישמע אליהם ונתתי את ידי וגו': ע' לאו להוציאם מעליהם ודייק רש"י מדכתיב

ידי משה לפי שהגין עליו כשרג את המצרי ויעמנהו בחול
ולקה על ידי אהרן: (יג) ותהי הכנם. הרחישה
פלוריא"ל בלעז (ליווערייא): (יד) להוציא את
הכנים. לבראחוס (כ"ל ולהוציאם) ע ממקום אחר:
ולא יבולו. שאין השד שולט על צריה פחותה מעשורה:

צעקת משה אל ה' ע"ד הצפרדעים

דעת זקנים מבעלי התוספות

כשתגיע השמש לכאן ירד מחר הכרד והכל כבדי להראותו כי
נביא ה' הוא אשר יקבע אל השערים ולא יחטוי ולרגע שיאמר
לא ישועה על רגע אחרת מה שאין כל החכמים והחכמות
יכולים לעשות כן. וכל זאת היה אם אומר לך שתשאל אותי מתי
למתי אעתיך לך להכריח להפדרעים שאבקש שילכו להפדרעים
כ"כ כי גם החכמות שאינם יודעים העתידות כדכור
שלא יפול דבר ורגע מוזן אשר יקצו. זה דווקא כמה שלאחר זמן והם יאמרו שכן עתיד להיות. אבל כדבר שבכך נעשה כך
בשמים ונגזר שיהיה כך אף אם לא הגיע עדיין לארץ יראוהו החכמים כדוככים ומלכות השמים. ולכן אם יאמר לו שיתפלל שיהיה
להפדרעים חייב אפשר שכל תפלתו הגיע כבר השעה שילכו והוא שוכר נעשה כך וילך להתפלל [ואף] שכל חכמי מזרים
לא ראוהו על שעה זו מ"ם אפשר שהוא חכם בחכמה זו יותר מהם אבל לא נביא ה' הוא] וע"כ העמיד מנחם נסיונו על למחר
זה הוא דבר שאין בשום הוכרי שמים לידע עד קצה האחרון מתי יגיע האות והמופת וכדל"א נביא הוא מלח"ה. ותפלתו
הוא שתועיל להסיר הפדרעים. וע"כ אמר לו משה כדברך למען תדע כי אין כה' אלנו: שהוא המודיע לנביאיו עד קצה
האחרון ובידו כח וגבורה להסיר כל העולם מאין ליש ומיש לאין כלאמר [וע"כ] גם נכתב כד שכרנו למעלה העמיד משה נסיונו
על מחר ולא אמר לו הנני ממטיר כעת כד לשי שבו לא יוחן הנסיון כי אולי כבר ראה שהגיע השעה לרד הכרד ועל
שעה זו יוכלו גם המרטומים לידע. וע"כ שרט שריטה ואמר לו מחר יהיה האות הזה שיוכחן כי הוא נביא אמת לה'. וגם
נמכת הערוב אמר לו למחר יהיה האות הזה והכל לטובה המכרת שידע פרעה כי נביא הוא:

הסרת הכנים

(יד) ויעשו כן החרטומים בלטיהם דהוציא את הכנים ולא יבולו. סנה פרעה ידע היטב כאשר יראה משה להסיר

פירוש לתורת אלהים

(יד) ויעשו כן האבין דיא פישוף מאכער פון מצרים
אויף אזוי גיטאקען מיט וייער פישוף אונ האבין
געוואלט דהוציא פישוף פנים פון איין אנדער
אָרעט ויא יבוי אונ גיי האבין גיט געקאנט ווארום
מיט פישוף קען קען גיט מאכין אזוי אכאשעפע-
גיש וואס איז קלענער פון אנערשטין ויהי אונ
דיא פנים וואס גיט מאכט וואס איז גיט פישוף פישוף:

משלי חכמים

כודה גיטען וואס משה תאם געפאכט איז גיטען גאסליך. איז
פון

מרטומים האבין גום גיקענט פישוף פון דעספוטעגין האבין ניי

וַיֹּאמְרוּ חֲרָשֵׁי לְפָרְעָה
מִהָא מִן קָדָם יי' הָיָא
וְאַתְקַף דְּבִיא דְּפָרְעָה וְלֹא
קִבִּיד מְהוּן קָמָא דְּמִלִּיל
יי' : מו וַיֹּאמֶר יי' לְמֹשֶׁה
אֲקַדֵּם בְּצִפְרָא וְהִתְעַמֵּד
קָדָם פְּרַעֲהָ הָא נָפִיק
לְמִיא וְהִימֵר לִיה פִּדְנָן
אֲמַר יי' שְׂלַח עָמִי
וְיִפְלְחוּן קִדְמִי : יז אֲרִי אִם
לִיתִיד מִשְׁלַח יֵת עָמִי הָא
אֲנָא מִשְׁלַח בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ

תולדות אהרן

וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים הָאֵל . סנהדרין 55 :
הֵם יוֹלָא הַמִּיִּשֶׁה . מועד קטן יח :

וּבְבִהְמָה : מו וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל-
פְּרַעֲהָ אֲצַבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק
לְבַב-פְּרַעֲהָ וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה : ס מו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בְּבִקְרָךְ וְהִתִּיצַב לִפְנֵי
פְּרַעֲהָ הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה וַאֲמַרְתָּ
אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׂלַח עָמִי
וַיַּעֲבֹדְנִי : יי כִּי אִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח אֶת-
עָמִי הֲנִנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ

רשבים

(טו) אצבע אלהים הוא . מכת מדינה ולא על ידיהם של אלו היה זו שאילו באו על ידי מכשפות אף אנו היינו

רש"י

פרעה : (יו) משליח בך . מנהג בך . וכן (דברים לז) וכן כהמות חלל כל לשון שמי חלליט"ר כלעז (אנרייטון) : מלת המקום היא : כאשר דבר ה' . ולא ישמע אליכם

חסרת הכנים

מכל דבריו ולהוכיח על פניו שגם מעשים לא מה' המה רק כענין החרטומים . חלח ידע פרעס היטב . כי החרטומים ויכלו ג"כ להביא עוד כנים כמו שזכרנו לעשות דם ולהביא לפרעס . אבל לא רצה כזה . כי מה יריות מזה שיגדילו המכה ויתרבו הכנים . אבל אמר להם שזאלו הכנים מהלדס ומן הכהמס ומן הלדמס . ולא יכולו לעשות זאת . והורו החרטומים כי זה אלכס אלכס . ומן העת הזאת לא דבר עוד פרעס עם החרטומים . כי מה כלעז לו פס החרטומים כי הם אינם יכולים רק להרע ולא להטיב [ימ"ח] :

שלא היתה שכינה הולכת עמו . ועוד שמצאנו בהתראת מכת ברד שכתב חשכם ולא כתיב תנה חנה ויצא חסימס . ת"ל שהדבר תלוי בהתראת הרעה שכל התראות הרעות היו בהשכמה ודוק ותשכח בן שהרי ברם תמצא כתוב קן

דקומים על התורה

(טו) הנה יוצא הקיפה וגו' . דער מדרש תנחומא שרייבט פרעה האט גיבאקט אפאלאין אין וואסקער , אין טייך גילוס , אונד ער האט פארשפּעלט דיא וואסקער פון גילוס זאל גיט אריין גיין אין ים , האגין דיא וואסקער פון גילוס זיך געהויבן אין דערקייך אונד האגין אויסקעהויבן דעם פאלאין אונד האגין אים גיטקאגין , האט גינאגט צו פרעה די רשע מאקסט דייך גרויס פאר דער וועלט מיט מיינע וואסקער , עס וועט קוקען אפאג וואס איך וועל דייך אריין וואקסן אין דעם וואסקער , גאט גינאגט צו משה השכם שמיא אויף מארגין פריה ויהיבא אונד שטעל דייך פאר פרעה הנה יוצא ער וועט ארויס גיין צום וואסקער וואס דיא וואקסט צו אים זאגין אזוי האט גאט גינאגט שנה שיק מיין פאלק זיין זאלין מיך דינען : (יז) כי אם נוארום אז די וועקסט גיט שיקען מיין פאלק הנינו וועל איך אן כייצין עם זאל קומען אין דיר אונד אין דינע קנעכט אונד אין דיין פאלק

משלי חכמים

האגין אייביג צו דערצילן פון דעם וועט איר וויסען אז איך בין פון דעם געקאנט גינאגין דער כח פון גאט אויף דער וועלט , דאס האט גאט גינאגט צו משה דיא וואגער וועלן דיא יודין

אֱלֹהֵינָא : י וַיֵּצֵאוּ
עִירְדֵּנְיָא מִןּוּ וּמִבְּתֵרָה
וַיַּעֲבֹדְהָ וַיַּעֲמֶהָ דְחֹדֵר
דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן :
וַיִּנְפֹּק מִשָּׁה וְאַתְרָן מְלֻנָּת
פְּרָעָה וַצִּלִּי מִשָּׁה קָדָם יי
עַל עֵיסֶק עִירְדֵּנְיָא דִּי
שְׁוִי דְּפְרָעָה : ט וַעֲבַד יי
כְּפִתְנָמָא דְּמִשָּׁה וּמִיתוּ
עִירְדֵּנְיָא מִןּוּ כְּפִתְנָא מִןּוּ
דְּרִתָּא וּמִןּוּ חִקְלָתָא :
י וַיִּכְנָשׁוּ יִתְּהוֹן דְּגִזְרִין
דְּגִזְרִין

אֱלֹהֵינָא : י וַיֵּצֵאוּ
עִירְדֵּנְיָא מִןּוּ וּמִבְּתֵרָה
וַיַּעֲבֹדְהָ וַיַּעֲמֶהָ דְחֹדֵר
דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן :
וַיִּנְפֹּק מִשָּׁה וְאַתְרָן מְלֻנָּת
פְּרָעָה וַצִּלִּי מִשָּׁה קָדָם יי
עַל עֵיסֶק עִירְדֵּנְיָא דִּי
שְׁוִי דְּפְרָעָה : ט וַעֲבַד יי
כְּפִתְנָמָא דְּמִשָּׁה וּמִיתוּ
עִירְדֵּנְיָא מִןּוּ כְּפִתְנָא מִןּוּ
דְּרִתָּא וּמִןּוּ חִקְלָתָא :
י וַיִּכְנָשׁוּ יִתְּהוֹן דְּגִזְרִין
דְּגִזְרִין

שפתי חכמים

רש"י

למחר : (ח) ויצא ויצעק. מיד שיכרתו למחר : ג"כ לא היה רק על זמן הכרתו הנפרדים כן שירש סר"ס. וקס"ב ולמה לו לזכור הכוונה על למחר למחר לא אמר שיכרתו מיד ויש למחר שפרשם היה מחזיק את משה בחזקת מכשף וסבור שידע לכוון הסעות וכו' ויצא פנאי היה השם שיכרתו וכשתעבור השעה לא יוכל להסירם ולכן אמר למחר להראות שעי' מכשפות הוא עושה כן אבל משה מתי' שהתפלל נשמע תפלתו מהרש"ל. מקשים העולם למה שיהיה הכותב בנפרדים ויצעק משה אל ה' וכשאר מכות כתיב ויעתר משה אל ה'. וי"ל משום דלאריקין

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ט) כן הבתים. אבל אותם שבחנורים לא מתי' לפי שבספרו בהקב"ה ונכנסו בחנור חם בצווי השם : זכר לנפלאותיו. שכל דור ודור יספרו כי הקב"ה

עצקת משה אל ה' ע"ד הצפרדעים
על הדבור ששם משה לפרעה כענין הנפרדים שיכרתו למחר. והיה אם כן לעצקת משה כעצקת אליהו כשר פתח על ידית האש על קרבנו. שמפני שנכנס כלותו נסיון מכלי מאמר השם הולך להפיל הכנה שישכרם ה' דכר הכוונה. וזכר הכתוב כלן שעה הקב"ה דכר משה אשר דבר לפרעה כי עלת מלאכו נאמן ביתו השנים ונתנו כל הנפרדים. ובענין מה שאמר משה לפרעה התפאר עלי וגו'. כהן הכר כמית מקרא זה נודע לכל שרץ הכנה. כי מה שכח והתפארתי יהיה כזה אם יאמר

פירוש לתורת אלהים
הרע כרי דו ואלקט וייסען כי אין אז עם אין גיט פארהאנדין אזוי וויא אונזער גאט : (ו) ופרו אונ זייא וועלדין אפ טאהן דיא פרעש פון דיר אונ פון דיינע היינער אונ פון דיינע קנעכט אונ פון דייין פאלק רק גאר אין טייה וועלדין זייא בלייבין : (ח) ויצא אונ משה מיט אהרן וענען ארויסקענאנגען פון פרעה ויצעק אונ משה האט געשריגען אונ האט מתפלל גינען צו גאט עי דבר וועלדין דיא פרעש אשר וואס גאט האט גיטאהן צו פרעה : (ט) ונשש האט גאט גיטאהן אזוי וויא די רייד פון משה נכוחו אונ דיא פרעש וענען געפייגערט פון הבתים פון דיא היינער פון דיא הייף ופון אונ פון דיא פעלקער וענען אלע געפייגערט : (י) ויצאו אונ דיא מצריים האבין צו נוף געשארט משלי חכמים

גיין עפליקע דורות וואס וויא וועלדין זאגן אונצורייס אידן גיט פארשפאנען וואס אין בישוף. דריבער וועלדין וויא זאגן

גיין עפליקע דורות וואס וויא וועלדין זאגן אונצורייס אידן גיט פארשפאנען וואס אין בישוף. דריבער וועלדין וויא זאגן

חֲמֶרֶם חֲמֶרֶם וַתְּבַאֵשׁ הָאָרֶץ :
וַיֵּרָא פֶּרְעָה כִּי הִיְתָה הַרְוָחָהּ
וַהֲכִבֵּד אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה : ס י וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־
מִטָּךְ וְהָךְ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וְהָיָה
לְכֹנֶם בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם : י וַיַּעֲשֵׂה

בעל המורים

כבוד מלמד ששילנו אס היו מחזיקים עמם תחת הקרקע שם היו כלים הנפרדים ומשחיתים בהם וגם משחיתים יכול השדה עד שלא נשאר מרעה למקום : (י) חמרים : ג' כמס' הכל חרי ואידך אסף עשרה חמרים מלמד שאף כלן הממעים אסף עשרה חמרים : (יב) והך : כ' וכך את עפר הארץ : וכך כל קב מלמד שהיו רש"י

רשבים

(י) חמרים : צבורים : (יא) והכבר : לפי שהמכה הזאת גדולה היתה לא נחזק לבו ממילוי אלא הוא חרשוע להכביד את לבו : (יב) לכנם : מיני (כינה) (ג"א) כינה) ופרעושין :

שפתי חכמים

המתפלל לריך להשמיע לאזניו מה שמוציא מפיו וכלן היו הנפרדים לעקים כמ"ס רש"י בסמוך והלריך להרים קולו בתפלתו כדי ששמיע לאזניו את תפלתו : ס ואת ולמה לא פי' רש"י לעיל גבי מכת דם דכתיב ויחזק לב פרעה ולא שמע וגו'

(י) חמרים חמרים : לבורים לבורים כתרנומו דגורין גליון : (יא) והכבד את לבו : לי פעיל הוא כמו הלוח וכו' וכן (מ"ג) ויכוח את מואב (שמואל א כב) ושאל לו כללית (מ"א) הכה ופלטו : כאשר דבר ה' : והיכן דבר ס ולא ישמע אליכם פרעה : (יב) אמור אל אהרן : לא היה העפר כדלי ללקוח על צעקת משה אל ה'

לסמירם או יסירם חיקך : ועוד פרעה שמר למחר ולמה לא רצה שיסורו חיקך אחר שהיה בעיניו קשה כמות : ועוד מה שמר לו משה כדכרך למען תדע כי אין כה' משמע שבו שיהי' למחר ידע כי אין כה' : ולמנו לא נדע מה נשתנה יום מיומים : ואימת שיקר הנפרדים ודלי יודע כי אין כה' : והנראה ע"ס מה שכתב הרמב"ם ז"ל כי אלו הוכרי שמים וחומים כטובים אי אפשר בשום אופן כשולם שילדקו בכל דקדוקי העתידות : ובהכרח ילדקו קתם וישקרו קתם : ובעלי נכחות האלה לא יכינו נפשו ולא יתחללו שילדקו בכל חלקי סדכרים אבל אחרים שמחר ירד בשם ונמלא ירד ליום שלישי וכדומה וכו' והם שמחר רבותינו מאשר ולא כל אשר וכו' אבל אין מועדי הנביאים והכשתחם כן : כי ילדקו הכל עד מלש אחרותם ולא יפול דבר מדבריהם לא קטן ולא גדול וכו' ע"כ : והנה כבר כתבנו שהסרת הנפרדים לא יכלו החכמים לעשותה : ואף עכ"פ דבר זס ודלי שטס להם פרעה שגידו לו אימתי יסורו ממנו : ואמנם שס כודלי הגידו

פירוש לתורת אלהים

די פרעש הקרים אונ האבין געמאכט פון זיי בערג ויתבאש אונ עם איז מיאוס גינוארין דאס לאנד מצרים פון דיא געפיינערקע פרעש : (יא) וירא האם פרעה גינעהן כי היתה עם איז גינוארין איין ווייטערונג קלוקר דיא סקה צפרדע איז אפ גיטאהן גינוארין פון אים והכבד האם ער שווער געמאכט זיין הארץ ויא אונ האם נים צו גיהערט צו ניא אונ האם נים געוואלט שיקען די ישראל באשר אזוי ויא האם האם גירעט אז ער נועט נים

משלי חכמים

דיינער האבין זיין גינאנט דאס איז פון האם : דיינער האם משה פריער געמאכט רביא זאבין וואס דיא תרומים האבין אויף געמאכט, צו ווייזן דעם כלל פון דיא תרומים אז זיי ענען גינען גרויסע חכמים צו פאבין כישוף, נוארם ואל חרומים

ח א ויאמר יהוה אל משה אומר
אל אהרן נטה את ידך במטה על
הנהרות על היארים ועל האנמים
והעל את הצפרדעים על ארץ
מצרים: ב ויש אהרן את ידו על
מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס
את ארץ מצרים: ג ויעשו כן
החרטמים בלטיהם ויעלו את
הצפרדעים על ארץ מצרים:
ד ויקרא פרעה למשה ולאהרן
ויאמר העתירו אל יהוה ויסר
הצפרדעים מכני ומעמי ואשליח

עורדעניא: א ואמר יי
למשה אומר לאהרן ארים
ית ידך בחוטך על
נהריא על אריתא ועל
אנמיא ואסיק ית
עורדעניא על ארעא
דמצרים: ב נארים אהרן
ית ידיה על מיא דמצראי
וסליקו עורדעניא וחספו
ית ארעא דמצרים:
ג ועבדו כן חרשיא
בלחשיהון ואסיקו ית
עורדעניא על ארעא
דמצרים: ד וקרא פרעה
למשה ולאהרן ואמר צלו
קדם יי ועדי עורדעניא
מני ומעמי ואשליח ית
תרא ותפל הצפרדע: טהרין ט:

בער המורים

מלעס: (א) והפל: כ' במסורה דין וליך והפל אוחס הר הכר
כדליתא כפסחים מה רלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עלמן
לשריפה בשלו ק' לעלמן מלפרדעים שסלפרדעים מסרו עלמן
לשריפה בשלו ק' לעלמן מלפרדעים שסלפרדעים מסרו עלמן
רש"י

(ב) ותעל הצפרדע: (ט"ר) לפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתות נחלים נחלים זה מדרשו: ופשיטו
יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא ל' יתדות: וכן ותהי הכנס הרמיסה פדוליר"א כלעז ואף ותפל הצפרדע

ענין הצפרדע

כית המלך: ומנחתך ילכו לביט עכרך: מי הנד לסם מי ומי
המה עכרך ואיה כיתם: ואח"כ יבואו לעמך: לכל כתי מלרים:
הלא רוח ה' ינהגם כחכמה וכדעת וכחכמה: ויעשו הכל כדלון
ה': ומה חמד ותכחין כי לא במקרה ילאו מן הנילוס: רק המה
שלוחים מהקב"ה: וכיון שראה פרעה שגם הצפרדעים הכילו עור
לפרדעים מן הנילוס על מלרים והגדילו המכה: אבל לא יוכלו
להסירם ממנו ע"כ קרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם אם כדכריס
כן הוא שמלת ה' כאלו הצפרדעים העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים
ממני ומעמי: מהעלאת הצפרדעים על מלרים אין עוד רחיה כי
אלע כי מה' הוא וחלם שלוחי ה' ואשליח את העם:

פירוש לתורת אלהים

גידעקערט וייגערע לייקער: (א) ויאמר יי האם גאט
גיואנט צו משה אומר אי אהרן נאנ צו אהרן נסה את
ידך בססד גייג דיין האנט מיט דיין שטעקין והעי
אונ מאה אויף גיין דיא פרעש אויף דעם לאנד
מצרים: (ב) ויש אהרן האם אהרן געגייגט אי די
זיין האנט עי סיפי מצרים אויף דעם וואסער פון
מצרים ומעי אונ ניא איז אויף געגאנגען הצפרדע
די פרעש ותכס אונ ניא האם בדעקט דאס גאנצע

משלי חכמים

גאט, נים קישוף, האבין שוין דא גאנצע וועלט געגליקט אין
גאט, נייט אין מצרים געזען קיינען דא געקוקט קעקוקים פון
דער

את־העם ויזבחו ליהוה: ה ויאמר
 משה לפרעה התפאר עלי למתי
 אעתיר לך ולעבדיך ולעמך
 להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך
 רק ביאר תשארה: ויאמר למחר
 ויאמר כדברך למען תדע כי־אין

עמא ויזבחו קדם ה:
 ה ואמר משה לפרעה
 שאל קך גבורא וזה לי
 וכן דאמתי אצלי עקה
 ועד עבדך ועד עמך
 לשפצא עוררעניא מנה
 ומבתיך דחד דבגדרא
 ישפארו: ויאמר למחר
 ואמר כפתינך בדיל
 דתידע ארי לית פני

בעל הטורים

מספרדעים עתו ולא וכו' ליתכס כארץ: (ד) ויזכו. ב' במסורה
 ויזכו נס'. ויזכו וכו' תורה. ד' לריכס להודות ואחר מוס
 יואל מכית האסורים: (ס) ולעבדך. ג' רון ואידך ולעבדך
 מקנס וכירמיה מוס קאחתי לך ולעבדך כהתחננו ללדקיהו כששמוס
 (ו) ויאמר למחר. ה' התפלל עתה שימורו עד מחר:

רשבים

(ח) התפאר. התנשא עלי לבקש תפאד ואעשה. כמו
 (שומטים ז) יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעת לי:
 למתי אעתיר לך. לאיות יום וזמן אהר רוצה שימורו
 כל הצפרדעים ואני אעתיר מיד שימורו עד אותו זמן
 שחבקש ממני כי אין מנהג למות כולן בפעם אחת: (ו) ויאמר למחר. ה' התפלל עתה שימורו עד מחר:

שפתי חכמים

לשון נפסק וסודים: ב' רוצה לומר אם תוכל לשלול אותי דבר
 שלא אוכל לעשותו שיוכל אדם להתפאר עלי לאחר שאני לא אוכל
 לעשותו: ו' ואם תאמר מה שאלו משה ודאי היה מתפלל שיכרתו
 סיום לאחר. ויש לומר לפי שהיה סבור משה אם יתפלל שיכרתו
 מיד אז מיד היה נדון לשלול את ישראל כמו שאמר למשה וזה
 היה רע לו לסיכך לא ידע משה כלומר יום יתראה ולפי מה שחירן
 הרמב"ן בשם הגדול יתורן ג"כ קושיו ו: ב' לשון אעתיר
 העתירו והעתירתי משמע לשון הסעיל שהוא פועל וזהו לזה
 למכתב לשון אפעל כמו אעתיר עתרו ועתירתי כיון שהוא ל' תפלה
 וספלה לזה פועל וזה לכן פ' מפני וכו': ל' רצה לומר דלשון
 הסעיל קאי דכריס וזהו כלל כתיב דכריס: ב' דכתיב כיס
 כסדיא דכריס: ב' שהרי השאלה היה מתי יכרתו וז"ל שהתעשה

גריווליר"א כלעו (נעפרעט): (ה) התפאר עלי. כמו
 (ישעיה ו) התפאר הגרון על החוצה כו' משתבח לומר
 אני גדול ממך ויפ"ר כלעו. וכן התפאר עלי השתבח
 להתחכם ולשאל דבר גדול ולומר מ' שלא אוכל לעשותו:
 למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתת
 הצפרדעים למתי תראה שיכרתו ו תראה אם אשלים דברי
 למועד שתבקש לי. אלו נאמר מתי אעתיר הנה משמע מתי
 אחסל עכשיו שנאמר למתי משמע אני היום אחסל עליך
 שיכרתו הצפרדעים לזמן שתבקש לי אמור לאיוה יום תראה
 שיכרתו. אעתיר העתירו והעתירתי ולא נאמר אעתיר עתרו
 כ ועתירתי מפני שכל ל' עתה רכבות כלל הוא ובאשר יאמר הכרו
 דכריס ל' ואכל לכולם העתרתם עלי ב' דכריס (יחזקאל לה) ויאמר למחר. ה' התפלל היום ב' שיכרתו

ענין התפאר עלי

אח"כ שבמקרים כאלו ושבמקרים סלכו. אכל אם תקבע לי שם
 מיוחדת לסליכתם חזרה מתנאים וכו' וכו' שם שחלחל אדם ילכו
 הלא יהיה מוכרח להודות כי כהשגחה כאלו וכשנשגח סלכו.
 ולפי שראה משה שרעס מתפחד מאל מהצפרדעים. ע"כ אמר
 לו רק ביאר תשארה. ר"ל אם לא תקיים דברך ולא תשגח
 ישראל מהלך. כרי הצפרדעים ביאור ויכולו לכל עליך עוד

פירוש לתורת אליהם

שיקעו דאם פאלק ישראל ויזבחו ז' אונ לאין וי
 שעבטין קרבנות צו נאם: (ה) ויאמר משה לפרעה
 האם משה גינאגט צו פרעה התפאר עלי בארונך ריך
 אויף מיר אונ נאג מיר פטי צו וועלדער צייט
 וויקסטו די פרעש זאלין פארשניטען ווערין אעמיר
 ווער איך בעטין פון השירה קי־אויף דיר וועבדיך
 אונ אויף דיין קנעקט וועבד אונ אויף דיין פאלק
 פקבית צו פאר שניידין דיא פרעש ספע פון דיר
 וסבדיך אונ פון דיין הויז געוונד בק נאר ביאור אין
 טייך נאלין ויאי בלייבין: (ו) ויאמר האם פרעה
 קארנין ויאמר האם משה גינאגט צו פרעה איך וועל אורי קארנין
 פארשניטען ווערין פסדי צו

משלי חכמים

מורה גינען אז דאם איז פון נאם האם קען שוין קער גיט
 געדארפט פירינע דעם כלל פון נאם. נאר קאסער וועט אונקע
 גיין

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר עלי וגו'. כיון שאתה כא
 לנסות את כח' או את כתי. אם תשוב אני לפני ה'
 שיעשה רצוני. אני מבטיחך שיוכל להתפאר עלי. ר"ל שיוכל
 להתפאר לפני כל חכמי מזרים ותרעומים שרק אנכי יכולתי
 לעשות כזה. ואומר נא לי למתי אעתיר. ר"ל אעתיר תיכף
 אכל קבע לי יום או שעה שתראה שילכו מאחך. שלא תאמר

קושים על התורה

(ו) ויאמר לקטר וגו'. דער ערבי נחל פרעגט פאר נואם
 האם פרעה גינאגט צו משה ער נאץ בעטין
 היינט דיא צפרדעים נאלין אונקע גיין קארנין. פאר נואם
 נאץ משה גיט העטין דיא צפרדעים נאלין שוין אונקע גיין.
 פאר נואם האם פרעה גינאגט צו די וסודים גיין קארנין.
 דער תורין איז וייל פרעה האם גינאגט וויקען ויאי אזוי
 משה האם געבריינגט דיא צפרדעים. אויב עס איז אקט
 ויאי די תשובים זאגין אז משה האם געבריינגט דיא
 צפרדעים מיט גישוף אזוי ווי ווי האבין געבריינגט צפרדעים
 מיט גישוף. אונ וייל משה קען גישוף בעסער פון דיא
 תשובים דריבער קען ער אקטאדן דיא צפרדעים אויף.

גינאגט צו משה איך וייל דו נאלקסט היינט בעטין דיא
 קארנין ויאמר האם משה גינאגט צו פרעה איך וועל אורי קארנין

דער וועלט, אונ דיא נעקסטע תבטים צו פארשניטן וואס עס
 איז גישוף אונ וואס עס איז גאסליך, אז דיא מצריים האבין

כָּמָא דְמַלְלִי יי: כְּנִי וְאִתְפְּנִי
פְּרַעַה וְעַל דְּבִיתָהּ וְאִתְּ
שׁוּי דְּבִיתָהּ אִתְּ דָּא :

יום ו כדי לחשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד חרנים הצננו תשלום כל הסדרה וחרנים והפסוקה :
כִּי וַיַּחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי
מִחֲרָנִי וַיִּהְיֶה מִיָּא דְמִשְׁתִּי
אֲרִי דָא יִכְיִדוּ דְמִשְׁתִּי
מִמִּיָּא דְבִנְיָרָא וַיִּהְיוּ שְׁלִימוּ
שְׂבָעָא יוֹמִין פֶּתֶר דְּמִקְחָא
יי וַת נִהְרָא: כִּי וַאֲמַר יי
דְמִשְׁתִּי עוֹל לֹות פְּרַעַה
וַתִּימַר דִּית פִּדְנָן אֲמַר יי

רשבים
שהוא לשעבר: (כג) גם לואת. שכבר ויחוק לב פרעה מעצמו וגם עתה נחוק כאליו. אבל בעפרדע שכתוב
והכבר את לבו שהוא עצמו נחכווין להכביר את לבו. לכן כתיב בפרשת ערוב ויכבר פרעה את לבו גם בפעם
הואת שהרי כבר הכביר את לבו פעם אחרת: (כה) שבעת ימים. כך היה מכת היאור: (כו) ויאמר ה'
אל משה בא אל פרעה. שני פעמים היה משה כותרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה כותרה.
וכן כל הסדר (בכל שלשה מכות אינו מותר) כדם ובצפרדע התרת. בכנים לא התרה. בערוב ובדבור
התרה. בשחין לא התרה. בכרד ובארבה התרת. בחשך לא התרה.
שפתי חכמים
רש"י

מכניסין לעפרים עיר שכולה חנו. אף אתם מכניסין
מכשפות למלרים שכולה כשפים: (כג) גם לואת. למופת
המטה שנהפך לחנין ולא לזה של דם: (כה) וימלא.
נונין שבעת ימים ה' שלא טב היאור לקדמותו שהיתה המכה משמשת רכיע חדש ו טלשה חלקים היה מעיד

דעת וקנים מבעלי התוספות
(כה) וימלא. פירש"י שכן היה דרך כל חסכות שכל אחת היתה משמרת רביע חדש והשלישה חלקים ה' מחרה בו
נמצאת המכה עם ההתראה היה חדש שלם מרכיב שלש איתות וסופתים בתוככי מצרים שהיה יכול לכתוב
בתוך הרי כ"י יתירין שעולין שלשים הרי חדש שלם. ומיהו קשיא לי שהרי לפי הפירוש משמע שלא היה כי
אם כ"ח יום. וי"ל שלאחר יום המכה היה מסתין עד כ"ח. ומיהו קשיא שהרי חשך לא שמש בי אם ששת ימים
דכתיב שלשת ימים ועוד שלשה אחרים שלא קמו איש מתחתיו. וי"ל בחשך שהיה על ים סוף דכתיב ויהי הענן
והחשך אותו חשך השמים כגון שבעה ואיתמר בהגדה של פסח ר' יהושע היה נוהג בהם סיכנים דצ"ד ערש באח"ב
ושואלין העם מאי נפקא מינה מסימן זה. ובפרש ח"ר יצחק בר' אשר שנוהג ביום שנפטר רבינו יצחק בר' אשר ר"ל
וקראוהו ער שמו וקראו עליו חרה השמש ובא השמש שלכך זה הסימן שכאשר תשים דצ"ד ערש באח"ב זה על זה

פירוש לתורת אלהים
שטארק דאם הארץ פון פרעה ויא שפע אלהים אונ
האט גיט גיהערט צו משה מיט אהרן באשר דער יי
אזוי וויא האט גיךערט אז ער וועט גיט צו
הערין וייא. ורש"י שרייבט פרעה האט גיזאגט
צו משה אונ צו אהרן איר ווילט אריין פרעגנען
פישוף אין מצרים וואס זיא איז פול פישוף דרום
האט ער געשטארקט דאס הארץ אונ האט וייא
גיט געוואלט צו הערין ווארום ער האט זיך
געטראקט ויי מוהען עס איז מיט פישוף: (כג) ויין
פרעה האט זיך פרעה אנועק גיקערט ויבא אונ איז
געקומען צו זיך אין הויז ווא שט לבו אונ האט גיט
גיטאקען ויין הארץ צו דעם אויך קלוקר גיט צו

חכמים
אונ ואל דארט געבן געקומען פאר דיא גרעסע דאקטורים.
ווא ער וועט קוקען אונ טען וועט וועהן אז ער האט אונקער
נעשריבען

אשר-ביאר תמות ובאש היאר
ונלאו מצרים לשותות מים מן-
היאר: ם יאמר יהוה אל-משה
אמר אל-אהרן קח מטה ונטה-ידך
על-מימי מצרים על-נהרותם ועל-
יאריתם ועל-אגמיהם ועל כל-
מקנה מימיהם ויהיודם ויהיה דם
בכל-ארץ מצרים ובעציו ובאבנים:

די בנהרא ימותון ויסרי
נהרא וילאון מצראי
דמשתי מיא מן נהרא:
יט ואמר יי למשה אימר
לאהרן סב חמטה וארים
ידך על מיא דמצראי על
נהרותון על אריתיהון ועל
אגמיהון ועל כל בית
בנישת מימיהון ויהיו
דמא ויהא דמא בקד
ארעא דמצרים ובקמי
אעא ובקמי אבנא:

רשבים
אמרת לא ידעתי את ה' (יח) וגלאו.
בפרשת לוט. שכל וגלאו כפל לשון של לא יוכלו
שפתי חכמים

בעל הטורים
את המים אדומים כדם. זהו שאמרו חז"ל לר"ך שיתן מים כדי
שיהא הדם ניכר כנוס וזהו ויראו וגו' המים אדומים כדם שיהא
רש"י

נבי התראה חלל נבי מכה זו לא כתיב כה לחסוקי נבי מכות
כנורות כתיב נבי מכה נוסף כה אמר ה' ג ס"ל לא היתה
המכה רק כמים שכלי עלים ואבנים לא כחור העץ והאבן עלמן:
כדי שיבאש לא היה נבאש לא היו נמנעין מלשתות
המים כי אע"פ שמראיהו דם פלגו היה מים שכא היו
שוהין כמו שאומות העולם אוכלין עתה לפיכך הדינה תכנות
פירוש לתורה אלהים

הארץ ומנרים עובדים לנולס לפיכך הלכה את ירחאס
ואח"כ הלכה אוחס: (יח) וגלאו מצרים. לבקש
רפואה למי היאור שהיו רלווין לשחות: (יט) אמור אל
אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשקף לחובו לפיכך לא לקה על ידו
ההין: נהרותם. הם נהרות המושבין כעין נהרות שלט: ואוריהם. הם כריכות
חדס משפת הנהר לנדות ונילוס מימיו מתכרכס ועולה דרך היאוריס ומשקה
קבולת מים שאינן נובעין ואין מושבין אלא עומדין במקום אחד וקורין לו
אשטק"ק: בכל ארץ מצרים. אף כמרחלחות וכאמנעלות שכתבים: ובעצים ובאבנים. מים שכלי עץ ג וכלי אבן:
רעה וקנים מבעלי החוספות

ציהם ויה דורק וייה דאם נואסער פון דעם גילום
צו די פערדער נעל אנביהם אונ אויף ויערע וואסער
נאם איז גיט קוועלענדיג אונ ציהען ויה גיט פון
אנאנדער ארט נאר וייה שטייען קמיר אויף איין
ארט נעל גי אונ אויף אלע ערשער וייה עס האט
ויה איין געוואקסענע נואסער אונ וייה באר אהרן
נועט גיגין ויין האנט סייט דעם שטעקין נהיי
ווערין דיא נואסערין ויין בלוט ויה אונ דאם
בלוט נועט ויין אין גאנצין לאנד מצרים אפילו
דאם נואסער נאם איז אין דיא קרנצאות אדער
אין ויערע הייזער ובעצים אפילו דאם נואסער
נאם נענען אין הילדערנע פלים אדער אין
שטיינערנע פלים נועט אלץ נוערין פון וי בלוט.
ורשי שרייבט ווייז דער טיף האט געשיצט
אויף משה ווען דיא מואסער האט אים אריין
געווארפן אין אים דרום איז ער גיט געשלאגן
משלי חכמים
אויב ער נועט קומען אין אנדערע שטאט אונ נועט ווייניג ויין
קקואסען נאם ער האט פון דיא דאקטורים פון דיא קליינע

די (יח) ובאש. לפי שאילו לא היה נבאש לא היו נמנעין מלשתות
המים כי אע"פ שמראיהו דם פלגו היה מים שכא היו
שוהין כמו שאומות העולם אוכלין עתה לפיכך הדינה תכנות
פירוש לתורה אלהים
פיינערין ובאש היאור אונ דער טיף נועט שטיינען
ונגיא אונ דיא מצריים ווערין כיר ווערין ובענדיג
ארפואה צו דעם נואסער פון דעם טיף גילום
קען זאל זיא קאנען שרוקען. ורשי שרייבט
אנדער נואסער איז גיט פאר האנדירן אין גאנצין
לאנד מצרים נוארין קענין גייט גיט אין מצרים
נאר דער באר גילום גייט אויף אונ שרעקט אן
דאם גאנצע לאנד במילא נענען אלע נואסערין
פון דעם גאנצין לאנד נאר פון דעם גילום קאן
קען שוין דאם נואסער פון דעם גאנצין לאנד
מצרים גיט שרוקען: (יט) ראמר יי האט גאט
גיואנט צו משה אמר דו זאג צו אהרן קח מטה
נעם דיין שטעקין ונשה ידך אונ גייג דיין האנט
על מימי אויף דיא נואסער פון מצרים על נהרותם
על אויף דיא טייערע פון גייענדיגע נואסערין על
יאריתם אונ אויף ויערע ניקראקענע טייערין נאם

וַיַּעֲשׂוּכֶם מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶשֶׁר |
צִוָּה יְהוָה וַיֵּרָם בַּמִּטָּה וַיִּדְּ אֶת־
הַמִּים אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעֹה
וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כֹּל־הַמִּים
אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם: כֹּא וְהִדְּגָה אֲשֶׁר־
בַּיָּאֵר מִתָּה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וּלְאִי־כָלוּ
מִצָּרִים לְשִׁתּוֹת מִים מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי
הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: כב וַיַּעֲשׂוּ־
כֵּן חֲרָטְמֵי מִצְרָיִם בְּלִמְיָהֶם וַיַּחֲזֹק
לִב־פִּרְעֹה וּלֹא־שָׁמַע אֶל־הֵם בְּאֶשֶׁר

וַיַּעֲבֹדוּ בִּן מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן
כָּמָא דְפִקִּיד יְיָ וְנָאִרִים
בְּחֻמְרָא וּמְחָא יֵת מִיָּא
דִּי בְּנִהְרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה
וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאַתְּהִיטִי
כָּל מִיָּא דִּי בְּנִהְרָא
דְּקָמָא: כֹּא וְנִגְוִי דִּי בְּנִהְרָא
מִיתֵי וּסְרִי גִהְרָא וְקָא
יִכְיִדוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא
מִן גִּהְרָא וְהִי דְקָמָא בְּכָל
אֶרֶץ מִצְרָיִם: כב וַיַּעֲבֹדוּ
כֵּן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם
בְּלִמְיָהֶם וְאַתְקֵה דְקָא
דְּפִרְעֹה וּלֹא קִבִּיד מִנְדֹּן

תורא בלטיה. סנהדרין פו :

רשבים

בעל הטורים

אנוני כלע"ו: (ב) לעיני פירעה. וזה כבודו של משה. שאהרן שלוחו היה כרים במטה ומכה בו תדיר: (כא) מטה. מעמו למעלה שהוא לשעבר. אבל מטה אנכי להבא טעמו לטה. ומטה עלי רחל טעמו למעלה

שפתי חכמים

רש"י

ד ר"ל ששנים הולכים כלט א"ר אייבא כר נגרי א"ר חייא כר אבא כלטיהם משה שדים כלטיהם משה כשפים וכן הוא אומר ואת ד כלטיהם משה כשפים: ויחזק לב פירעה. לומר

מכת דם

(כ) וירם במטה ויד את המים וגו'. הנה כל דבר יוכר במראה או כטעם או כריח. והמים אשר כילור נהפכו לדם ככל אלו השלשה דברים. נגד המראה אמר לעיני פירעה ולעיני עבדיו. שפירעה הסתכלו על היאור וראו שטוף דם גמור. ונגד הטעם אמר והדגה אשר ביאור מטה. כי טעמו פדגים טעם דם ממש. כאלו היו דם מטעם. ולכן ממו. ונגד הריח אמר ויבאש היאור. כי דם כשטומד אדם ימים מפרית מאלד. והמים נעשו דם בטעם ממש ע"כ ויבאש היאור: (כב) ויעשו כן חרטימי מצרים וגו'. ולא קשה מהיכן לקחו המים. כי רק המים המגולים נהפכו לדם אבל המים שחתת הארץ לא נהפכו לדם. ויחפרו בארות מים. והפכו לדם והחילוק היה בין מים למים וכן דם לדם. כי המים שחתת הפכו לדם ע"י אהרן היו דם ממש ככ"ל. והמים שחתת הפכו לדם ע"י חרטימים. לא היו רק מראה אדום כדם אבל לא היו דם ממש: פירוש לתורת אלהים

גינוראין דורך משה נאר דורך אהרן: (כ) ויעשו האבין מלך מיט אהרן אזוי גיטאקאן באשר צוה יי אזוי ווי גאט האט גיבאמין ויהי האט אהרן אויף געהויבין דעם ששקעין ויד אונ ער האט גישלאגין את המים דיא וואסער וואס אין טייף לעיני פירעה פאר די אויגין פון פירעה ויעיני עבדיו אונ פאר דיא אויגין פון ויינע קנעקט ויהפכו כל המים אונ ויאי זענען פארקערט גינוראין נאר דאס וואסער וואס אין טייף צו בלוט: (כא) והדגה אשר ביאר מטה אונ דיא פיש וואס אין טייף איז געפייגערט

חכמים

אין רי גיטאקאן שטאט. אז ער וועט קענען אין אנדערער שטאט. וועט דער עקאקען אויף גיט גוט זיין. ווייל דאסין זענען נאך גרעסערע

וּלְפָנַי עֲבָדוּ וַיְהִי לְתַנִּין : י' וַיִּקְרָא
גַם פֶּרְעָה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים
וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם
בְּלַהֲטִיהֶם כֵּן : י' וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ
מִטֹּהוּ וַיְהִיו לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטֹּה
אֶהָרָן אֶת־מִטָּתוֹ : י' וַיַּחֲזֹק לֵב פֶּרְעָה
וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה :
ס י' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב
פֶּרְעָה מֵאֵן לִשְׁלַח הָעָם : טו לֹךְ אֶל־
פֶּרְעָה בְּבֹקֶר הַבֹּקֶר יֵצֵא הַפִּימָה

פרעה וקדם עבדוהי
ויהוה לתנינא : י' ויקרא
אף פרעה לחכמיא
ולמכשיא ועבדו אף
אינון חרשי מצרים
בלחשיהון כן : י' וישליכו
איש מיתו ויהיו לתניניא
ויבלע מיתו
ויהוה ויקרא דאיהו ית
חזקתו : י' ויאחזק
לב פרה ואל קביל
מנהון כמא דמלי : י'
י' ואמר י' למשה וקיר
לב פרה דפרעה סריב
דשלקא עמא : טו איזיל
לות פרה בצפרא הא
נפיק למיא ותעמד
תורא בלטיהס סוכרין ס : ויבלע
מטס . סכת . 5

בעל הטורים

ומור להיות עץ יבש כן וחזר פרעה להיות עפר רומה וחולשה :
(יב) מטות . כ' הכא ואידך ומטה אהרן כחון מטות איתא
במדרש שנס כמטת קרח בלע מטה אהרן את מטות וכו' ויאלו
אז חזר ופלטם ולכן לא הוליו פרה וס' כחיו ויולא מטה את
זקן כבד שמן ושה . ושפל דום אנשים . בלום לשון פעל :
רש"י

רשבים

(יג) ויחזק לב פרעה . לומר כי גם אהרן במכשפות
עשה : (יד) כבד . מכבד פרעה את לבו כאשר פירשתי
למעלה . כי בחיבות התלויים בגוף האדם יאמר וישמן .
ויכבד . וישפל . ויחזק . ויחזק . ויחזק . ויחזק . ויחזק .
(טו) חנה . חנה יוצא המימה . בדרך השרים לשויל בבקר
שפתי חכמים

מכות מופלאות הארך לפרש עכא פירוש אות : ר' יל טס
כה וממשה כמי ששולח אתכם כמו דכתיב כפרשת הלוינו ויבחו
לשדים לא אלוה ומתרגמין ללות כחון לרד : ש' כי שם התנין
ביבשה הוא נחש וכמים הוא דג וכן פי' הרד"ק כשרש תנין :
ת' ר' יל אותו חרס מחספס מאליו ולדס הכוזה אותו סוכר
שמחפס ע"י לחש א"כ משמע דלחש דכחש לשון לחש הוא :
א' ר' יל מדלא כתיב ויבלע תנין אהרן משמע מחסר שחור וכו'
והיה גם כחון גם ואלו היה נחש לא היה רק גם אחד

ס'ס לורך (לורך) כמי ששולח אתכם ר : (י) לתנין .
ש נחש : (יא) בלדמיהם . בלחשיון ואין לו דמיון
כמקרא ויש לדמות לו (כראשית ג) להט החרס המתהפכת
דומה שהיא מתהפכת ע"י ת לחש : (יב) ויבלע מטה
אהרן . (סכת לו) מאחר שחזר ונעשה מטה א בלע
את כולו : (יד) כבד . תרגומו יקיר ולא אחיקר מפני
שהוא סס דבר כמו (שמות יח) כי כבד ממך הדבר :
(טו) חנה יוצא המימה . לנקביו שהיה עושה עלמו חלוא ואומר שאינו לריך לנקביו ומשכים ויואל ללילום

עניני התנינים

(יא) ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים וגו' . כתב הרב כהנ"ה מלת חרטומי מצרים
נראה מיותר ואינו מסודר כלשון הכתוב וזהו די לומר ויעשו גם הם בלחשיהם כן . ואכן נראה כי בלחש פרעה הכשע ודלוי

פירוש לתורת אלהים

גיווארפין ויין שטעקין פאר פרעה אונ פאר ויינע
קנעכט ויהי למיז איז ער גיווארין אשלאנג :
(יא) ויקרא האם פרעה גערופען ויינע חכמים אונ
זיינע פישוף מאכער אונ האם ויזא גיואנט ויזא
זאלין אויף אזוי קאהן ויגשו האבין דיא פישוף
סאכער פון מצרים אויף גיטאהן בלחפיתס מיט
זייער שפראך גו אזוי ויזא אהרן האם גיטאהן :
(יב) וישליכו איש מיתו אישליבער מענטש פון ויזא
האם געווארפין ויין שטעקין ויהי לתנינים אונ ויזא
זענען גיווארין שלאנגען גאך דעם האם גאם
אנס גיטאהן פון דעם שלאנג פון אהרן איז

משלי חכמים

זיז נאלין זעהן אז ער פארשפייט אונ איז אדאקסאר , אויב
דער דאקסאר האם עקנאפען זיגענין פאר דאקסארים פון
אקלינע

וּנְצַבְתָּ לְקִרְאָתוֹ עַל-שַׁפַּת הַיָּאָר
וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר-נִהְפָךְ לְנַחֵשׁ תִּקַּח
בְּיָדְךָ: ַּמִּי וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעֲבָרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח
אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֲדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה
לֹא-שָׁמַעְתָּ עַד-כֹּה: ַּכֹּה אָמַר יְהוָה
בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנֹכִי
מִכָּה בַּמִּטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדֵי עַל-הַמַּיִם
אֲשֶׁר בַּיָּאָר וְנִהְפְכוּ לָדָם: ַּיְי וְהִדְגָּה

לְקִדְמוּתָהּ עַל-כֵּן נִקְרָא
וְהַמִּטָּה דִּי אִיתְּהִיבָהּ
לְחַיִּי תַסְבִּי בְיָדְךָ:
מִי וְתִימַר לֵיהּ יְי אֱלֹהֵיהּ
דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְנַחֵשׁ
לְמִימַר שְׁלַח יְי עַמִּי
וַיַּעֲבֲדֵנִי בַּמִּדְבָּר
וְהִנֵּה לֹא קִבְּלִיתָ עַד כָּעַן:
יְי בְּדִן אָמַר יְי בְּדָא
תִּידַע אֲרִי אֲנָא יְי הָא
אֲנָא מַחֵי בְּחִימָא דִּי
בְּיָדִי עַל מַיָּא דִּי בְּנִהְרָא
וְיִתְהַפְּכוּ לְדָמָא: ַּיְי וְנִינְי

חולדות אהרן
והנה לא שמעת עד כה: כה אמר ה' כי את עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה: כה אמר ה' בזה אתה תדע כי אני יהוה הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם: יי והדגה

רשכים
ולרכוב אנה ואנה: (יו) בזאת תדע כי אני ה' שהרי
כמלרים מ' ועל הים ר' וזה שרמו לו לא שמעת עד שתלקה כמנין כה וזהו שגלמר לך חכה ופתי יערים כמנין לך לך: (יו) על
המים. ה' כמסור דין ואידך ויחמו שם על המים. כדס הנסור השחוקה על המים החיים. והשמש וזרחה על המים. ויראו וגו'
שפתי חכמים
אכל לאחר שנטשו מכות כדכתיב נמי את מכותם חור
ועלם היה נס כחור נס הרשעים: ב כשאר מכות כתיב כס
ב כה אמר ה' כחלות הלילה: (יו) ונהפכו לדם. לפי שאין נשמים יורדים כמלרים וילום עולה ומסקה את
עניני
התנאים

כל מה שהיה יכול להקטין הדבר מעשה מופת אשר עשו ולהסרלות
שהכל יכולים לעשות כן ודאי היה עשה. וע"כ היה דעתו
מתחלה רק לקרוא למכשפים לבד שיעשו הדבר הזה. ואחרי כן
ירא שמה זה דבר גדול הוא שלא יוכלו המכשפים לבד לעשותו
ונמצא כשאר מכוים ועוד פן יתקדש שם שמים כזה. ועל כן הוכרח
לקרוא לחכמים ולמכשפים שן ע"י שיהיה תלם הפעולה הזאת. אבל
כבר נודע שהקדוש ברוך הוא משגיח לגוים ויחבדם ויחמם
כתורם לא דרך ולם לעשות דוקא מופת כזה שיוכלו המכשפים
לבד לעשותו ככדי שיחזק לב פרעה ושלח אליו כל מנסותיו.

פירוש לתורת אלהים
ורש"י שרייבט פרעה האם ויה נעמאכט פאר
אנאם אונ האט גינאנאם ער בארף גיין צורף גיט
מאהן אונ אלע פריה מארגיין איו ער גענאנאנען
צום טייה אונ האט ויין צורף גיטאהן גינאנער נאל
גיט נעהן ונצבת לקראתו אונ דו נאלקטם דיה שטעלין
אקעגין אים בייה דעם בארטין פון דעם טייה
והפסה אונ דעם שטעקין נואם איו גיונען אשלאנג
נאלקטם געקען אין דיין האנט: (סו) ונאסרת איו
אונ דו נאלקטם נאגין צו פרעה יי איתי העברים דער
גאט פון די יודין האט מיה צו דיר גישיקט נאמל
איה נאל דיר נאגין שנת את עמי שיק מיין פאלק
ויעבדיני במדבר אונ וייה נאלין מיה דינען אין דער
מדבר אונ איה האב דיר דאם שליחות שוין
עמליקע מאהל גינאנאם ונהנא אונ לא שמעת דו

משלי חכמים
דאקסאר, טייל אין די קליינע שפעס איו דא קליינע ראקסוריים,
אקליינע שפאט, איו נאה גיין בעווייונג אז ער איו אנוסער
א"ב

ית בני ישראל מארעיה :
 ו נאנא אקשי ית לבא
 דפרעה ואמני ית אהותי
 וית מופתי בארעא
 דמצרים : ו ולא יקבל
 מנכון פרעה ואמני ית
 מחת גבורתי במצרים
 ואפיק ית חילי ית עמי
 בני ישראל מארעא
 דמצרים בדינין רבדין :
 ו ידעון מצראי ארי אנא
 יי פד ארים ית מחת
 גבורתי על מצרים ואפיק
 ית בני ישראל מבינייהון :
 ו ועבד משה ואהרן במא
 דפקיד יי יתרון בן עבדי :

תולדות אהרן

משנאמי את כהנאסי . שבטות לס :

בעל המורים

(ג) ואני אקשה . ועליו נאמר עם עקש תחפתל עקש בנימקריא ישראל מארצו : (ח) וידעו מצרים כי אני ה' . אדון ומושל

רש"י

שפתי חכמים

בקרס ולא יותר כמו שמעמט מפי ואהרן אחיק ידבר כל דבר
 ודבור פסמים ושלם עד שיעמינו וימללנו כחוני פרעס
 מהרש"ל : ו דהא ודאי הוא שפרעה ימרוד בו מאחר שסוף מחוק
 את לבו וזי דרך של הקב"ה בן שיתן בדעתו של אדם שיטעור
 על רצונו לים וגלוי וכו' : ע ר"ל ואי לא אקשה את לבו אז
 כודאי שיעשה תשובה וגלוי לפני שלא יעשה תשובה שלימה כלל
 שלם ואם אביא מכות ופורעניות עליו אז יאמרו הכריות כך מדתו
 של הקב"ה שחבא פורעניות על מי שחזר בתשובה וסוף לא
 יודעין שאינו חוזר בתשובה כלל שלם לכן אקשה את לבו כדי
 שלא יחזור בתשובה כלל ואז יוכל אני להכריז מופתי להביא
 פורעניות עליו לעיני כל אדם : ו דייק מדכתיב בקרא והרביתי
 את אוחותי דמשמע מן הקרא שיבא עליו מכות ועונשים יותר
 על מה שחטא וכו' קשה למה הוא רוצה להביא עליו מכות
 יתירות יותר על מה שחטא וע"פ כדי שתיכיר אתם את גבורתי
 וע"פ מביא ראיה וכן מדתו וכו' וק"ל : צ פ"י אע"פ שלפ"י ה"ס
 ה' שיערס רשעתו לכודיע שאף בלתי החזק של הקדוש ברוך הוא

(ג) ואני אקשה . מאחר שהרשיע והתרים כנגדי
 ונגלוי לפני שאין נחת רוח בלומות עו"ל לחת לב שלם
 לשב ע קוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אוחותי
 ותכירו את פ גבורתי . וכן מדתו של הקב"ה מביא
 פורענות על האומות עו"ל כדי שיטעמו ישראל וייראו
 שנאמר (לפניה ג) הכרתי גוים בשמו פנותם וגו'
 אמרתי אך תיראו אותי תקחו מוסר ואעפ"כ בחמש
 מכות הראשונות לא נאמר צ ויחזה ה' את לב פרעה
 חלל ויחזק לב פרעה (ועיין ברא"ש שגורס כאן דבור
 המתחיל בלכתך לשב עד שמתים בדרך וכדלעיל
 בפרשת שמות כפ' בלכתך לשב ע"ס) : (ה) את ידי .
 ראו שיקשה ה' את לבו גם כפי מכות הראשונות אף על פי כן רצו

פירוש לתורת אלהים

ישראי פאצו ער נאל ארוים שיקען דיא קינדער
 ישראל פון ויין לאנד נאר טייל פרעה האט
 געווינדקט אקעגין מיר אונ האט גיזאגט סי יי אשר
 אשפע בקוץ דרום : (ג) ואני נועל איה הארט מאכין
 דאם הארץ פון פרעה ער נאל גיט שיקען דיא
 ישראל והרביתי בדי איה נאל קערין סיינע צייכין
 ואת מופתי בארץ מצרים אונ סיינע וואנדער אין לאנד
 סצרים בלוטר איה נועל אים שלאגין מיט כפות :
 וי ויא אשפע אונ פרעה נועט אייה גיט נועלדין
 הערין אפילו אטייל כפות נועלדין שוין אויף אים
 ביקען ונתיי אה די גמצרים נועל איה געבין מיין

שלאק אין מצרים והוצאתי את צבאותי אונ איה נועל
 אוים ציהען מיין הערשאפט דאם וענען את עמי
 מיין פאלק דיא קינדער ישראל פאצו סצרים פון
 דעם לאנד סצרים בשפטים גרוקים מיט גרויקע
 משפטים : (ח) וידעו מצרים כי אני ה' אונ די מצריים
 נועלדין וויסען אז איה בין נאם בנחיתי אז איה נועל
 גיגין מיין האנט צו שלאגין דיא מצריים והוצאתי
 את בני ישראל אונ איה נועל אוים ציהען די קינדער
 ישראל מתוכם פון ויזא : (ט) ויעש משה ואהרן ווי
 משה מיט אהרן האבין גימאהן באשר צוה אזוי ווי
 נאם האט ויזא גיבאטין בן עשו אזוי האבין ויזא

גמרא

עשו: וימשה בן-שמונים שנה
 ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה
 בדברם אל-פרעה: רביעי פ' ח ויאמר
 יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
 כ' כי ידבר אלכם פרעה לאמר הנו
 לכם מופת ואמרת אל-אהרן קח
 את-מטהך והשלך לפני-פרעה יהי
 לתנין: ויבא משה ואהרן אל-
 פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה
 וישלך אהרן את-מטהו לפני פרעה

רש"י

שער עתה אמרו לא ידעתי את ה'

מלך מצרים: (ט) והשלך לפני פרעה יחי לתנין. ולא אמר ויהי
 אלא אחר שהשלך אותו אמר למטה יחי לתנין כדי שישמע פרעה
 שפ' דטוך יחזור לתנין ולמה לתנין לפי שפרעה אמר על עמו התנין הגדול הרוכז בתוך יאוריו ורמז לו כשם שזה הוא תנין
 שפתי חכמים

סוף מחזק מלכות: ק לפי שפי' בפרשת ואחזקן על מופתים הם יד ממש להכות בהם: (ט) מופת. אות ק להודיע

עניני החגיגות

דעה וקנים מבעלי החסמות

(ט) כי ידבר אליכם פרעה לאמר הנו לכם מופת וגי'.
 הרמ"ל כתב בקצ"ה לזה אותם אל תעשו מעלמכם מופת פן
 יחשבו המלכים ופרעה כי אלו כישוף הכינוחם מתחלה ופשיטת
 אותו ושלל היה המטה לתנין רק על ידי איוזה להם שהקדמתם.
 פ"כ תמחית עד יאמר פרעה הנו לכם מופת. ותיקף תאמר
 לאהרן קח מטהך והשלך לפני פרעה וכל זה יהיה בלי שהיות כלל
 עשיית איוזה להם. והם עשו זאת לפני פרעה ולפני עבדיו כחשף
 פרעה לתכמים ולמכשפים שיעשו גם הם ממוטות תנינים אבל בלי להט ולקט. כמו שעשו משה ואהרן. ולא יכלו לעשות כן.
 ויעשו גם הם חרטומי מלכים. אבל בלהטיות עשו כן. כי עשו להטים נראים לפני כולם. או הראה לו הוא יחי שהחילוק בין
 מה שעשו משה ואהרן ובין מה שעשו החרטומים. כי מה שעשו החרטומים לא היו תנינים ממש ולא הי' בהם שום חיות רק היו
 נראים כתנינים. ע"כ לא יכלו לבלוע שום דבר. אבל מה שעשו משה ואהרן היו תנינים ממש. חיים. ע"כ ויכלע מטה אהרן
 את ממוטות. והיה ראוי שיקר פרעה כי כל כחותיו בכל המה לעומת מעשה אלהים. ויכנע לכבו. אלא ויחזק לב פרעה.
 ולא ידע פרעה בעצמו מדוע נחתק לבו. רק היה כאשר דבר ה'.

פירוש לתורת אלהים

גיטאדן: (י) ומשה און משה און אלקם גיטאדן
 יאהרן ואהרן בן שש ושמנים שנה און אהרן און אלקם
 גיטאדן דכ"י און אלקם יאהרן בדברם אל פרעה ווען
 ציאו האבין אנגעהויבין ביידן קיט פרעה:
 (נח) ויאמר יי אל משה ואי אהרן האם נאמ גיטאדן צו
 משה און צו אהרן: (ט) כי אז פרעה וועט צו אייה
 ריידן הנו לכם מופת גיט צו אייה אונגערליקען

משרי חכמים
 (ט) כי ידבר אליכם פרעה וגי'. נאם תאם גיטאדן צו משה
 און אהרן אויב פרעה וועט נאגין צו אייה איר נאלם
 פאכין אונגער נאלם איר ווארפין דעם שטעקן וועט גר ווערין
 אשלאנג, דיא תרסומים האבין אייה גיטאדן. וייערע שטעקנים
 אונג ווערן אויך גיטאדן שטאנגען, ווען נאם האם געמאכט פון
 דעם וואסער בלוט האבין דיא תרסומים אויך געמאכט פון

וואסער בלוט, אפררעם האבין אויך דיא תרסומים געבריינגט
 אויף קצרים, איז דאך אקשאי פאר וואס תאם נאם געמאכט די
 ערשטע דרייא וואבין אונגערע וואס דיא תרסומים נאלין אויך
 קענען פאכין, נאר דער פירונג איז אין דער וועלט למשל
 איינער האט וך אויס גילערונג צו זיין דאקטאר, איינער ער
 ווערם דאקטאר מווער געבין עקנאקען פאר אנדערע דאקטאריים

ויא

שנאמר ולא תהוו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ר' המתכבד בקלון חבירו או בלבו שאינו חסא לפי שאין חבירו עומד שם ולא הניע לו בושא ולא כיושר אלא ערך מעשיו הטובים והכמתו למול מעשה חבירו או הכמתו כדי שיראו מכללו שהוא מכובד וחבירו כווי. שמואל אלא חסד שמואל עשה או לו עשה והוא אינו יודע שזה עין שמישים אדם כשר כדעתו כבעל עבירות:

זיין קונא וזיין שנאמר ולא תהוו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ווארום עס שטייט אין פסוק איר נאלט גיט אויסנעקן צו האבין וואס איינער הארץ גלוקסט אונ דאס איינערע אויגין נעקן ר' הפסוקה גקנין חביר דער מענטש וואס געקט זיך קבור דורך זיין חברים פארשעמונג, דהיינו ער נאגט פאר מענטשין נעקט נאר מיין הורה אדער מיין חקקה אונ נעקט מיין חברים הורה אדער מיין חברים חקקה, אונ אז מען שטעלט איינס געגין דאס אנדערע גיט מען אים קבור איפער גלבו שאינו חסא אונ ער טראכט אין זיין הארץ אז דאס איז גיין זינד גיט שאין חביר עומד שם ווייל זיין חקר שטייט דאך גיט דאך מיין ווא היינט לו בושא דא חרפה איז דאך גיט געקוקען צו אים ווא ביישו אונ ער האט אים גיט פארשעקט אלא ער פגשיו הטובים גיט מעשה חביר והכמתו נאר ער האט פארנישטעלט וויינע גוטע מעשים אונ זיין חקקה געגין דא מעשים פון זיין חקר אונ זיין חקקה כדי שיהא חקנין שהוא מכובד וחבירו כווי וועט מען שוין אליין נעקן אז אים דארף מען געגין קבור אונ זיין חקר איז חביר אונ זיין חקר איז פארשעקט ער האט נאר גיט געזונדיגט גיט שהוא אופר מה עשיתי לו ווייל ער נאגט וואס האב איך דען גיטאקן מיין חקר וזי יש שם אלא חסד האב דאך אים נאר חושד גינען שטא עשה או לא עשה מאקער האט ער זא גיטאקן אונ מאקער האט ער גיט גיטאקן והוא אינו יודע שזה עין אונ ער ווייס נאר גיט אז דאס איז אונדער שמישים אדם כשר כדעתו כבעל עבירות אפרוקען מענטש אונ ער האט געזונדיגט:

זיין קונא וזיין שנאמר ולא תהוו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ווארום עס שטייט אין פסוק איר נאלט גיט אויסנעקן צו האבין וואס איינער הארץ גלוקסט אונ דאס איינערע אויגין נעקן ר' הפסוקה גקנין חביר דער מענטש וואס געקט זיך קבור דורך זיין חברים פארשעמונג, דהיינו ער נאגט פאר מענטשין נעקט נאר מיין הורה אדער מיין חקקה אונ נעקט מיין חברים הורה אדער מיין חברים חקקה, אונ אז מען שטעלט איינס געגין דאס אנדערע גיט מען אים קבור איפער גלבו שאינו חסא אונ ער טראכט אין זיין הארץ אז דאס איז גיין זינד גיט שאין חביר עומד שם ווייל זיין חקר שטייט דאך גיט דאך מיין ווא היינט לו בושא דא חרפה איז דאך גיט געקוקען צו אים ווא ביישו אונ ער האט אים גיט פארשעקט אלא ער פגשיו הטובים גיט מעשה חביר והכמתו נאר ער האט פארנישטעלט וויינע גוטע מעשים אונ זיין חקקה געגין דא מעשים פון זיין חקר אונ זיין חקקה כדי שיהא חקנין שהוא מכובד וחבירו כווי וועט מען שוין אליין נעקן אז אים דארף מען געגין קבור אונ זיין חקר איז חביר אונ זיין חקר איז פארשעקט ער האט נאר גיט געזונדיגט גיט שהוא אופר מה עשיתי לו ווייל ער נאגט וואס האב איך דען גיטאקן מיין חקר וזי יש שם אלא חסד האב דאך אים נאר חושד גינען שטא עשה או לא עשה מאקער האט ער זא גיטאקן אונ מאקער האט ער גיט גיטאקן והוא אינו יודע שזה עין אונ ער ווייס נאר גיט אז דאס איז אונדער שמישים אדם כשר כדעתו כבעל עבירות אפרוקען מענטש אונ ער האט געזונדיגט:

וארא ליל ו תורה

אונקלדס

כ"ו פסוקי שמירת נדר מילי ב"ר דר' ה' ו' ח' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקור ששי

כח והיה ביום דבר וגו' ל מחובר למקרא של אחרי: ר' (ג"ה) פי' דל"כ לא יחזיק ויכי כיום דבר וגו' דמה טיפ (כח) וידבר ה'. טאז הדבור עלמנו האמור למעלה כל דבר אל מרעיהם אלא מתוך שהסמיק הענין מעלה נבואה מרע"ה על כל הנביאים

(כח) ויהי ביום דבר ה' אל משה וגו'. כתב הרב כ"ו טאז נבואתם דק כחלוס חזיון לילה כנ"ל הכתוב אם יהיה נביא חס' (כח) וידבר ה'. טאז הדבור עלמנו האמור למעלה כל דבר אל מרעיהם אלא מתוך שהסמיק הענין מעלה נבואה מרע"ה על כל הנביאים

(כח) ויהי ביום דבר ה' אל משה וגו'. כתב הרב כ"ו טאז נבואתם דק כחלוס חזיון לילה כנ"ל הכתוב אם יהיה נביא חס' (כח) וידבר ה'. טאז הדבור עלמנו האמור למעלה כל דבר אל מרעיהם אלא מתוך שהסמיק הענין מעלה נבואה מרע"ה על כל הנביאים

(כח) ויהי ביום דבר ה' אל משה וגו'. כתב הרב כ"ו טאז נבואתם דק כחלוס חזיון לילה כנ"ל הכתוב אם יהיה נביא חס' (כח) וידבר ה'. טאז הדבור עלמנו האמור למעלה כל דבר אל מרעיהם אלא מתוך שהסמיק הענין מעלה נבואה מרע"ה על כל הנביאים

יהוה אל־משה לאמר אני יהוה
דבר אל־פרעה מלך מצרים את
כל־אשר אני דבר אליך: ויאמר
משה לפני יהוה הן אני ערל שפתיים
ואיך ישמע אלי פרעה: פז ויאמר
יהוה אל־משה ראה נתתיך אלהים
לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך:
ב אתה תדבר את כל־אשר אצוּך
ואהרן אחיך ידבר אל־פרעה וישלח

משה למיכר אנא יי
מליל עם פרעה מלכא
דמצרים ית כל די אנא
ממליד עמך: ל ואמר
משה קדם יי הא אנא
גכיר ממליד ואיכדין
יקביל מני פרעה: ויאמר
יי למשה חזי דמניחך
רב לפרעה ואהרן אחיך
יהי מתורגמנך: ב את
המליל ית כל די
אפקדינה ואהרן אחיך
ימליד עם פרעה וישלח
ית

רשבים

בער הטורים

(ל) סן אני. ר' דסמיני. הכא. ואידך סן אני כפיך לאל. סן
אני נשארתי לבדי. ואל יאמר הסרים סן אני עץ יבש. משה
אמר סן אני ערל שפתיים וקבליה אל סן אני כפיך לאל כלומר
אל מחשו לערלת שפתיך כי אהיה עם פיך והוריתך וכן ואל
יאמר הסרים סן אני עץ יבש אל יאמר כלבו מי ילד לי את אלה
כלומר יבשת כשם שיש בידו לרפואתו כאשר חלה וילדה ליון:

(ל) ואידך ישמע אלי פרעה. פרשה זו הוא פרשה
שלמעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו' אבל למעלה
קיצר דבריו ער שיפרש אלה ראשי בית אבותם לרעת
מי הם משה ואהרן ברברים אל פרעה: (א) נביאך.
דברן תחתך: (ב) ושלח. שיאמר לו אהרן שישלח בני

שפתי חכמים

רש"י

כדי ליחסם חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'.
כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי: (ל) ויאמר
משה לפני ה'. הוא האמירה שאמר למעלה הן בני
ישראל לא שמעו אלי מ ושנה הכתוב כאן כיון שהפסוק
הענין וכן הוא השיטה באלה האומר מחזור על הראשונות:
(א) נתתיך אלהים לפרעה. שפוט ורודת לרדותו
במכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו מתורגמן
וכן כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי
תוכחות והוא מנורת (ישעיה נז) יב שפתיים (משלי
י) יטוב חכמה ויכל מהתנבאות דשמואל (ס"י)
ובלעז קוראין לו פרידיג'ר (פרעדיגן): (ב) אתה
מפי ב ואהרן אחיך ימליטו ויעמיטו בלתי פרעה:

באותו יום אלה מתוכר וכו': מ פ' האמירה של ואני ערל
שפתיים הכא אחר הן בני ישראל לא שמעו אלי סזו היא האמירה
ראשונה ושנאה בפרשה שניה לא האמירה של לא שמעו כי זו
לא נשנית כפ' שניה ראש. ואני אומר על כל מה שנאמר כפ'
ראשונה קאי והא דלא נשנית בפרשה שניה הדבור של לא שמעו
אלי דריבור והוא גם כן מרומם בפרשה שניה דקשה למה מהפך
הכתוב ממה שנאמר למעלה בפרשה ראשונה דלעיל כתיב ואידך
ישמע אלי פרעה ואני ערל שפתיים ונפרשה שניה כתיב סן אני
ערל שפתיים ואידך ישמע אלי פרעה אל' ס' סן בני ישראל לא
שמעו אלי אל' שכל השליחות היא לטובתם חסיה לא שמעו
אלי כסבה שאני ערל שפתיים אל' איך ישמע אלי פרעה והנה
הוא הקי' בעלמו שנאמר בפרשה ראשונה: ב פ' דלכך אמר את
כל אשר אצוך שאלה תדבר לפני פרעה כל דבור ודבור פעם א'

מעלת נבואה מרע"ח על כל הנביאים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ראה נתתיך אלהים. לפי שעשה עצמו אלה שואבר
די יאורי אמר הקב"ה אתה לו יאליהם:

ובסקין כמו שלמדו חז"ל מן פסוק ביום אותו הנאמר בפרשה
זו שכל המלות נלקחו משה עליהם ביום. ע"כ הודיע לנו הכתוב
כאן שהתחלת נבואתו עודנו במלכים היה ביום וכן מסתמא
כל נבואותיו היו ביום ובהקין. ע"כ היה מעלתו גדולה מכל
הנביאים שהם ראו נבואתם רק בחלום חזיון לילה:

פירוש לתורת אלהים

האם נאם גירעם צו משה און האם צו אים אזוי
גיואנט אזי ויאלקט וויסען איך בין נאם און
קען מקיים ויין דיא זאך וואס איך שיק דיר דרום
דבר רייד צו פרעה מלך מצרים את גי אלץ וואס
איך רייד צו דיר: (י) ויאמר האם משה גיואנט
פאר נאם מן אני איך בין גירי שפתיים מיין מויל אזי
פארטאקט איך קען גים גוט ריידן ואידך און וויא

ויחי כנור הארון . פירש רש"י פסוק כדברי הימים (ב' ו') קומה
 ה' אלפים לטקד אהיה וארון עוזך וסוף מלי להפיל
 פסוק דלתי כיושע (ב') ויהי כנור כמות רבני הכהנים ונשי
 הארון הן נמי (במדבר י) ויהי כנור הארון וגו' וכנור
 יאמר וגו' .

תלה נחלת עולמים
מנוחת ארץ דכתיב
שלמא למא דאמר

לה. הוה שריא במות היינו דבתיב ויקח מנו
ונחה ויעל על הצור לה'. אלא למאן דאמר
אסורין מאי ויקח מנו הוראת שעה היתה.
כרי שמשעון בן יוחאי דאמר זו וזו ירושלים
מנך משכי גברא לגברי:

ויהי בנוח הארון. חיססתי ולא מאלחתי ואם איני בכחובי יש לו מקרא אחר כדל"י בשלמה קומה ה' אלהים לגנוקך אתה וארון עוֹד. מנח בימי שילה היה שהרי לא חרבה עד שמת עלי (כ"ג): ה"ג תנא דבי ר' ישמעאל

וזו ירושלים בשלמא.
 אלא מנוחה מאי מנוחה
 ויהי כנוח הארץ.
 וזו ירושלים אבר ש
 את נדי העזים ואת ה
 זו וזו שילה ובמות הו
 תנא דבי רבי ישמעל
 וס
 ככר שבעין בן יוחאי.
 ביהמא מלאת כתי מדרש
 של רבי שמעון תלמידי
 דבי שמעל שווי כמות.
 משיבתינה גברא לגברי.
 ככי שמעון גברא יחיד משך
 תלמידי רבי שמעל
 להאי דכרי רבי שמר ו
 וזו סלה :

האט דאס געלייגט אויף דעם שטיין פאר אקערן
צו נאט אלס למאן דאסר וו ווי שילד זיכות הוי אטרוין
גאר נאך דעם וואס ואגט אז ס'נוטה אונ גחלה
שטייגט מען שילד אונ אויף אקסה סאר מען גיט
ס'מקריב ווין אקערן פאר ווייז ס'ט פאר וואס האט
מנוח ס'מקריב גינען אקערן אויף אשטיין, ענפערט
ווי גמרא הוצא שם הנה גאר צו מנוח האט מען
אויסגט ס'מיר גינען צו ס'מקריב ווין אקערן אויף
אשטיין טאג ד'י רבי' ישמעאל פ'רבי שמעון בן יוחאי ד'יא
ס'מקריב פון רבי' ישמעאל האבין גילערונגט וויא
ב'י שמעון בן יוחאי דאסר וו ווי ווישג'ים
דאס ער ואגט מנוחה אונ גחלה שטייגט מען
ווישג'ים וויס'נד ס'טע גבאי' גבאי' איין מענטש
אטאט געצויגן צו וו' פ'ר מענטשין, רבי' שמעון
בן יוחאי האט געצויגן צו וו' ד'יא ס'מקריב
פון רבי' ישמעאל :

וְיִרְשְׁלִים נָאָר דָּעַר וְנָאָם זְאָגִם אִז מְנוּחָה אִז
נְחֵלָה מִיִּינִגְם מִעַן יִרְשְׁלִים בְּשִׁמְאָה נְחֵלָה נְחֵלָה עֵלְמִים
רִיבִיעֶר רֹפֶט מִעַן יִרְשְׁלִים נְחֵלָה, וְיִירִי יִרְשְׁלִים
אִז אִירֹשָׁה אוּיָּה אִיִּיבִי אִז מְנוּחָה מִאִי מְנוּחָה נָאָר
אִז וְנָאָם רֹפֶט מִעַן יִרְשְׁלִים מְנוּחָה, עֵקֶשְׁעֶרֶם
יִיא נְקָרָה מְנוּחָה מִיִּינִגְם מִעַן מְנוּחָה אִז דָּעַר
דָּרוֹן הָאָם דָּאָרְט גֶּעֲרֹהֶם דִּחְבִּיב יִיחִי בְּנֵת הָאָרוֹן
זְאָרוֹם עֵס שְׁמִיט אִין פֶּסֶק אִז עֵס אִז גִּינוֹעַן
יִיא דָּעַר אָרוֹן הָאָם גֶּעֲרֹהֶם פֶּקֶעֶם יִיא נְקָרָה
שְׁמִיטָה מִמָּן זָאָר וְיִירִי יִרְשְׁלִים נָאָר דָּעַם אִז אִז
זִו מְנוּחָה אִז נְחֵלָה מִיִּינִגְם מִעַן יִרְשְׁלִים אִז
יִיחֵל תַּחַּ שְׂרָא בְּמֹה אִז עֵקֶר אִין שִׁילָה הָאָם מִעַן
מִקְעִגְם מִקְרִיב וְיִין אוּיָּה אִז עֵקֶה אוּיָּה אִין שְׁמִיין
יִיחֵל דִּחְבִּיב אִז רֶעֶבֶת וְנָאָם שְׁמִיט אִין פֶּסֶק הָפֶה
נְחֵלָה אִז דָּרְשִׁים וְנָת מְנוּחָה וְנָת עַל חֲזָר דָּה' מְנוּחָה
וְנָאָם גֶּעֲטֹקֶעֶן דָּאָם יִיגֶע צִיג אִז דָּא מְנוּחָה אִז

זוהר וזרע דף ל"ב ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

וְיָחַד אֲרֻבַּע מֵאָה שָׁנִי קִימָה הָיָה מִמֶּנּוּ דְּבִנֵּי יִשְׁמַעֲשֵׁל וּבְצִי קָמִי קִבָּה ח"ל מֵאֵן דְּלִחְזוֹר אִית לִיה חוֹלְקָה בְּשִׁמְךָ. ח"ל אֵין. ח"ל וְהָא יִשְׁמַעֲשֵׁל דְּלִחְזוֹר (וְלֹא עוֹד אֵלֶּה דְּלִחְזוֹר בְּר תִּלְיִשׁ שְׁנִין) אֲמַחֵ לִית לִיה חוֹלְקָה בְּךָ כְּמוּ יִתְחָק. ח"ל דֵּל אֲחִיבּוֹר כְּדָקָא יִחוּת וּבְחֻקְטִי וְדֵל לֹא הִכִּי. וְלֹא עוֹד אֵלֶּה דְּלִינֵן מִתְדַבְּקִין בִּי כְּדָקָא יִחוּת לְתַמְחִי יוֹמִין וְאֵלִין רִחֲקִין מִנִּי עַד כְּמֵה יָמִים. ח"ל וְעַם כָּל דֵּל כִּיּוֹן דְּלִחְזוֹר לֹא יִהְיֶה אֵלֶּה אֲרַב עֲבִיבִיּוֹת. וְזִי עַל הָאֵל וּמִנֵּה דְּלִחְזוֹר יִשְׁמַעֲשֵׁל בְּעִלְמָא וְאֲחִיבּוֹר. מֵה עֲבִד קִבָּה אֲרִחִיק לֵהוּ לְבִנֵּי יִשְׁמַעֲשֵׁל מִדְּבָקוּתָא דְּלַעֲלֵלָא יִהְיֶיב לֵהוּ חוֹלְקָא לְתַחֵל בְּאַרְעָא קְדִישָׁא בְּנִין הָאֵל הָאֵל גִּזְרִיא דְּבִהּוֹן. וּמִזִּינֵן בְּנֵי יִשְׁמַעֲשֵׁל לְמַשְׁלֵט בְּאַרְעָא קְדִישָׁא כְּדִי אִיְהִי רִיקְיָא מְכֻלָּא וּמִנֵּה סְגִי כְּמֵה דְּגִזְרִי דְּלֵהוֹן בְּרִיקְיָא בְּלֹא שְׁלִימִי. וְאִיטֵן יִעֲבֹבּוֹן לֵהוֹן לְבִנֵּי לְאַחְבָּה דְּלִדּוּכְתִּיּוּהָ עַד דִּישְׁתַּלֵּם הָאֵל וְזֹתָא דְּבִנֵּי יִשְׁמַעֲשֵׁל וּמִזִּינֵן בְּנֵי יִשְׁמַעֲשֵׁל לְאַחְבָּה קִרְבִּין תְּקִיפִין בְּעִלְמָא וְלִחְזוֹנְשָׁא בְּנֵי אֲדוּם עֲלִיּוּהָ וְיִחְשְׁרוּן קִרְבָּה בְּהוּ חַד עַל יִמָּה וְחַד עַל יִבְשַׁתָּא וְחַד סוּמָךְ לִירוּשָׁלַיִם וְיִשְׁלֹטֵן אֵלִין בְּחָלִין וְאַרְעָא קְדִישָׁא לֹא יִתְמַסֵּר לְבִנֵּי אֲדוּם. בְּהָאֵל וּמִנֵּה יִתְמַסֵּר עֲמָא חַד מְסִיפִי עֲלֵמָא עַל רֹמִי חִיבָּה וְיִנֵּה בַּה קִרְבָּה תַּלְתִּי רִיחִין וְיִתְכַשְׁבִּי תַּמָּן עֲמָמִיא וְיִשְׁלֹטֵן בִּידִיּוּהָ עַד דִּיתְכַשְׁבֵּן כָּל בְּנֵי אֲדוּם עֲלֵה מְכָל סִיפִי עֲלֵמָא. וּבְדִין יִתְמַסֵּר קִבָּה עֲלִיּוּהָ הֵ"ד (יִשְׁטֵי לֵד) כִּי זִכָּה לִי' בְּכֶרֶה וְגו'. וּלְבַחֵר דֵּל מֵה כְּחִיב לֵאחֹז לְאֲחֹז בְּכַנְשׁוֹת הָרָצִין וְגו' וְיִשְׁטֵי לֵבִנֵּי יִשְׁמַעֲשֵׁל מִינֵה יִתְמַסֵּר כָּל חִלְיָן דְּלַעֲלֵלָא וְלֹא יִתְאַחֵר חִילָא לַעֲלֵלָא עַל עֲמָא דְּעִלְמָא אֵלֶּה חִילָא דִּישְׁרָעֵל בְּלַחֲדוּדֵי הֵ"ד (תַּהֲלִים קַבָּה) ה' לָךְ עַל יָד יִמְיָךְ. בְּנִין דְּשִׁמָּה קְדִישָׁא בִּימִינָא וְאַזְרִייתָא בִּימִינָא וְעַל דֵּל בִּימִינָא תַּלִּית כּוֹלָא וְאִינֵן דְּבִשִׁי בִּינִי לִקְסָה בִּימִינָא עַל שְׁמֹאלָךְ כְּמֵה דְּלֹקְטוּהָ דְּכִתִּיב (דְּבָרִים לֵב) מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּל לִמוֹ. וּבִזְמָנָא דְּלִחִי (תַּהֲלִים ס) הִשְׁטֵי יִמְיָךְ וְעֲבִיבִי וּמִנֵּה כְּחִיב (פְּטִינָה ג) כִּי אִז אֲהֲסִיךְ אֵל עַמִּים שְׂפֵה בְּרוּרָה לְקֶרֶב כָּלִם. בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבִדוּ שְׂכָם אֲחֵד. וּבְחִיב (וּמְרִיב י') בִּיּוֹם הָאֵל הָאֵל יִהְיֶה ה' אֲחֵד וְשִׁמּוֹ אֲחֵד. בְּרוּךְ יי' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן :

אם התמיד בעון פנים הכרית גדול שנו מנפול חלו הם המכונים
מרון אף נפולם הם המכונים המנפול והמיתות נפולם
וכפרתם הם ששיליו יצרו הרע ועשה פדנר הרע סוף כפני אנשים
או חכמים או גרם נפשות לחכמים שחלל את ה' וקטל והחטא
שנחבלו שנו כמאלף מאלף עד לשמים הניע וכפרתם אם לא הרהר
למלו כוס עד שכל על הוכר או שכל על הערוה כי סוף זמם והוא
עון פלילי חוטא' לפני ה' כינר ימים רחשו כינר יחלל וישמה
אינן חפרים ותריו לא גולתי אותו, ג' המסתכל בעריות ומעלה על ידעתי שאין בכך כלום שהוא אומר
ובי בעלתי או קרבתו אצל' וחזא אינו יודע שראוי'

אם התמיד בעון פנים הכרית גרוע איינער זינדיגט
שקענדיג מיט דעם ברית מינר גדול שנו
אנשיא איז זיין עבירה גרויס צו פארקראגן אז
הם המכונים חרין אף לעולם דא קענשלין בריינגען
דעם פנים פון גאט אויף דא נועלם הם המכונים
המנפול והמיתות לעולם זיין בריינגען די מגפלות אונ
אנערעך ערלייא שטארבונג אויף דער נועלם
יבפרם אם השיא יצרו הרע אויב זיין יצר הרע האם
אם אנגירעם ונשה הרק הרע הנה כפני אנשים או
הצרים אונ ער האם גיטאקן דא שלעכטע זאך
פאר קענשלין אנדער פאר זייער חכמים או גרם
נפשות לחכמים אנדער ער האם עבריינגט צו דער
זאך אז אנדערע נאלין אויף אזוי זינדיגען וויא
ער זינדיגט שחזי את ה' וקטל והחטא ער האם
פארשעקט דעם גאטען פון גאט אונ האם אללין
געזינדיגט אונ האם געמאכט אנדערע נאלין
אויף זינדיגען שחזי ענו כבוד מאר איז זיין זינר
גאנץ גרויס גיטאקן ער לשמים הניע עם איז
געקוקען ביו צום הימלעל יבפרם אם לא הרהר צאט
בזה אונ אויב ער האם גיט זאט געמאכט זיין
דארשט, ער האם גאך גיט שמוץ געמאכט זיין
גרויסונג ער שכל גיט חזק ביו ער האם קונג
גינען מיט אנדער או שכל גיט הערנה אנדער ער האם
קונג גינען מיט אזוי אאשה וואס ויא איז אסור
צו אים ומיט אשונעקער אנדער מיט אמוקע,
וויא עם שמיט אין די קררה קרושים? ויא ופה
נעו פלילי חוטא' לפני ה' דאם איז אעצה פון זינדיגען
אונ אנדריקע זינר אונ פארקראקט בייא גאט
בינר דים ראשו וויא אזוי נועם ער אויפהייבן זיין
כאפ בינר יאכל וישמה וויא אזוי נועם ער עסין אונ

חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוכה מהן לפי
שחן דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא
חומא ויהא ידמה שאין זה חטא ואילו חן, א' האוכל
ממעודה שאינה מספקת לבעלה שזה אבק גדול היא
והוא מרמה שלא חטא ויאמר כלום אכלתי אלא
ברשותו, ב' המשתמש בעבדו של עני שחשבוט של
עני אינו אלא כגון קדרום ומחרישה ואומר כלבו
העניום עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות

דער אקער ואמר בלבו אינם חפרים ותריו לא גולתי אותו
אפיסור האלץ מיט דא האק אנדער איה נועל אקערין אפיסור מיט דעם אקער וואס פאר
אשארין נועם דער ארעם מאן האבין, אונ אין אקט הייקט דאם גנזה ג' המסתכל בעריות ונפולם על
דעתי שאין בזה גיוס אז ער קוקט אויף אנעלכע בתולות אדער טייקער וואס זענען אסור צו אים,
מראקט ער אז מען קוקט אויף ויא איז קיין עבירה שהיא אויף נוארום ער זאגט ובי בעלתי או
קדמי אעלה האב איה דען קונג גינען מיט איר אנדער האב איה דען גינען צו איר והוא אינו
יודע שראיית העינים עון גדול אונ ער טייט גאר גיט אז קוקען מיט דא אויגין אויף דא עריות איז
אנדריקע זינר שהיא גורמת נפולם ש' עריות נוייל דאם קוקען אויף דא עריות בריינגט קען זאל מיט

(ו) ובגמרא ממעט בם טפות ולא נקט כמחלי רק מנחה משום דשייכל לבני סבסא ומש"ה נמי אסרי' לה"ק בדברי רבי יסודס דוכיטון לאו דברי ר"י כן. ועתי"ס: [יא] הו"ס ב"י. יליף כדרייתא מנחת חרות וכן שלמים לפשות ומן כבמה קטנס כומן כמס גדולה: [יב] והנותר. נמי מסנול יליף מנורס שזה דשון פון. רש"י: (ח) וחמיהי למס לא פ"י כמו כמ"מ למחנאי פיוגל וחר טמא. דטמא למנין אכילה. וכן פירש"י סבל וטמא נמי כסתיא פרשתא כתיב וסנסא אשר תסבל וגו':

ותנופה והגשה. ר' יהודה אומר אין מנחה בכמה. וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח. ומחיצה ברמים. ורחוץ ידיה ורגלים. אבל [יא] הו"ס [יב] והנותר והטמא. שוין בזה ובוה:

שרת כתיב ולכנס הכהן: ובלי שרת. דכלי שרת כתיב לשרת בקדש ולא בכמה: וריח ניחוח. אכריס מללון והעלן אין כהן משום ריח ניחוח ודוקא כמנחה דכתיב ריח ניחוח לה' אבל בכמה אפילו מללון והעלן אין בכך כלום: מחיצת דמים. חוט המיקרא להכדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים ואין חוט המיקרא בכמה דכתיב והיתה הרשת עד חצי המנחה ולא בכמה: רחוץ ידיה ורגלים. דכתיב כבואם אל אוהל מועד ירחלו מים ולא בכמה: הו"ס. חס חסב על הקרבן לאללו חוץ לזמנו: והטמא. אע"פ שזר כשר להקריב בכמה אין טמא מקריב בכמה (ח):

שפריצן די בלוס אין צוויי ווינקלען פון דעם סבסא. אין ווינקל דרום און מערב און אין ווינקל צפון און מערב וינקלען און דארף אויף הייבן דעם קרבן והגשה און מען דארף גינענען דעם קרבן צו דעם סבסא. אבער דער קרבן וואס מען איז אים מקריב אויף אבקה וואס אבערש האט זי געמאכט פאר זיך ער זאל אויף איר מקריב זיין ווינע קרבנות. דארף גיט דיא אלע פינגר זאכין כדי יהיה אויפ רבי יהודה נאמט אין סנהה דבקה אויף אבקה איז מען גיט מקריב אבקה ויהיו צו אבקה דארף מען גיט אבהן. אישראל אבער אלזי מען אויף מקריב זיין אויף אבקה ובגדי שרת און אויב אבהן איז מקריב אויף דיא בקה דארף ער גיט מקריב זיין אין ווינע היידיגע קליידער ובגדי שרת און מען דארף גיט מקריב זיין אין דיא פלים פון בית המקדש. גאר מען איז מקריב אין פראקטע פלים ויהי ניחוח און אויב ער האט גיבראמין די פלייש פון קרבן אויף איין אנדער ארט. דער נאך האט ער וויא ארויף גילייגט אויף דיא בקה. איז גיט אסור. אפילו פון די פלייש איז דאך שוין איצט גיט דא אריין. פון דעקסטענין איז דאס אקרבן

וועיין פרק ד משנה ו' ומהי צה קדשים אונג עם אין גיט דא איין אפטיילונג צו די בלוס. אויף דיא וואנט פון מנחה איז גיווען אפטיילונג. אין מיטען וואנט איז גיווען געפארקט אזוי וויא ארויטער פאדים. אנדערע בלוס האט מען געשפריצט אויף די אויבערשטע העקלעך וואנט. און אנדערע בלוס האט מען געשפריצט אויף די אויבערשטע העקלעך וואנט. און אויף אבקה האט מען די בלוס פון אלע קרבנות געשפריצט אויף די נאנצע וואנט פון די בקה אויף וועלכין ארט מען האט גינאלט דאס ווינע ווינעס אז מען האט מקריב גיווען אקרבן אויף אבקה. האט מען גיט געדארקט פריער וואשין דיא הענט מיט דיא פים אבי תוס' אבער אז ווען מען האט גישאקטין דעם קרבן האט מען געמארקט מען זאל אים עסין שפעטער וויא דיא צייט איז צום עסין והנותר און דיא פלייש וואס גלייבט פון קרבן אויף נאך דיא צייט והטמא און אטמא שום בזה ויזה ונענען גלייך ביא דעם מנחה און ביא אבקה. אזוי וויא זמן און נותר און טמא איז אסור ביא דעם מנחה. אזוי איז אסור ביא אבקה אויף:

נמרא זכרים דף ק"ט ע"ב

כלס ט' כלס כלי החטן דסוד דמלכות דכריה במוכן באו לירושלים וכו' תי"ר כי לא באתם עד עתה אל המנחה ואר הנחלה. מנחה זו שירה נחלה זו ירושלים ואומר היתה לי נחלתי בארית ביער ואומר העים צבוע נחלתי לי העים סביב עליה

באו לירושלים נאסרו הנמות ווען דיא יודין זענען געקוקט אין ירושלים איז אסור גינארין מקריב צו זיין אויף אבקה פון דעם די רבנן די רבנן האבין גילערונג עם שמיים אין פסוק כי לא באתם עד עתה נאסרו ויהי הנחלה איר זענען נאך גיט געקוקט ביו איצט צו דיא מנחה צו דיא רהונג און צו דיא נחלה צו דיא ירושה מנחה זו שירה די רהונג

גינארין

ו וזו שילה. פ' כקונטרס ואפילו הכי הו' היתר כחריס דקסבר קדשה ראשונה קדשה לשעת' ולא קדש' נשתי' לבל ובקדושת ירושלים נוסח במניס (דף ו) שמעתי שמקריבין בכית חונו כותן סוד ואוקימנא כרבי ישמעאל עכ"ל ולא דק דהתם רבי ישמעאל כ"ר יוסי דהוא כתרסא כיתו רבי וסכא רבי ישמעאל כן אלישע בר פלוגתיה דר"ע רבי של ר' שמעון בן יוחאי וסכא אסיקנא לעיל לוס חד גירסא דכתיב עמל קדש ומיהו פ' אסכר לומר לדיד' של יסא סוחר אחר שו"י דהא מלניו אכשלוס שסקריב בכתרון כדכתי' (שמואל ב' טו) אכזה נח ואשעל' את נדרי אשר נדרתי לה' בכתרון וכתיב (שם) כי נדר נדר עבדך כשכתי כנשור דליו לומר דהוא מפרש דלא סלק אכשלוס אלא לסבי' ככשם מכתרון שבו שם סוכי' ודלקריב' כנשעו ככמה גדולס כהלא מועד כדכתי למימר כר"ס שני דתמורה (דף יד) דהא משקינ' התם על כרחין דלאקרוכי מתכרון ככמות יחיד אול דלי לטביא מתכרון מנעי' לי וסוד כתיב כשמואל (א' ט) כי הוא יבדך הונח ונשאלו כתיב (שם יג) סגישו אלי העול' והשלמים ויעלס שלח וכסמוך מייחי' לס קרלי שסקריב כליס ככמה :

נב ונבעון. חלל חשיב לה: זו וזו שילה. ואפי' הכי יש היתר נתיב' דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעת' ולא קדשה לעתיד לבל ובקדושת ירושלים נוסח ככירה ליה דיש אחרית היתר כדלמרינן כמנולה שמעתי שמקריבין בכית חונו כותן סוד ואוקימנא כר' ישמעאל: הו' וזו ירושלים. ועד שנתה הכית לא נאסרו הכמות :

דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר מנוחה זו ירושלים נחלה זו שילה ואומר זאת מנוחתו עדי עד פה אשב כי אויתיה ואומר כי בחר ה' בציון אזה למושב לו בשלמא למאן דאמר מנוחה זו שילה היינו דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה אלא למאן דאמר מנוחה זו ירושלים נחלה זו שילה, אל הנחלה ואל המנוחה מבעי ליה. הכי קאמר לא מבעיא מנוחה דלא משיחו אלא אפילו לנחלה נמי לא משיחו. תנא רבי ר' ישמעאל זו וזו שילה ר' שמעון בן יוחאי אומר זו וזו ירושלים בשלמא למ"ד מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים אי נמי איפכא היינו דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה, אלא למ"ד זו וזו שילה מנוחה דנחו, מכיבוש, נחלה זו דפלגו התם נחלות, דכתיב ויחלק להם יהושע ויפל להם גורל בשילה על פי ה'. אלא למ"ד זו וזו שילה.

פ' כקונטרס ואפילו הכי הו' היתר כחריס דקסבר קדשה ראשונה קדשה לשעת' ולא קדש' נשתי' לבל ובקדושת ירושלים נוסח במניס (דף ו) שמעתי שמקריבין בכית חונו כותן סוד ואוקימנא כרבי ישמעאל עכ"ל ולא דק דהתם רבי ישמעאל כ"ר יוסי דהוא כתרסא כיתו רבי וסכא רבי ישמעאל כן אלישע בר פלוגתיה דר"ע רבי של ר' שמעון בן יוחאי וסכא אסיקנא לעיל לוס חד גירסא דכתיב עמל קדש ומיהו פ' אסכר לומר לדיד' של יסא סוחר אחר שו"י דהא מלניו אכשלוס שסקריב בכתרון כדכתי' (שמואל ב' טו) אכזה נח ואשעל' את נדרי אשר נדרתי לה' בכתרון וכתיב (שם) כי נדר נדר עבדך כשכתי כנשור דליו לומר דהוא מפרש דלא סלק אכשלוס אלא לסבי' ככשם מכתרון שבו שם סוכי' ודלקריב' כנשעו ככמה גדולס כהלא מועד כדכתי למימר כר"ס שני דתמורה (דף יד) דהא משקינ' התם על כרחין דלאקרוכי מתכרון ככמות יחיד אול דלי לטביא מתכרון מנעי' לי וסוד כתיב כשמואל (א' ט) כי הוא יבדך הונח ונשאלו כתיב (שם יג) סגישו אלי העול' והשלמים ויעלס שלח וכסמוך מייחי' לס קרלי שסקריב כליס ככמה :

גיווארין וויא דער געפארקטער פויגיל, דער פויגיל איז ארום איר וארום ירושלים, נעהן מיר אז נחלה מיינע קען ירושלים דברי רבי יהודה אזוי נאנט רבי יהודה רבי שמעון אומר מנוחה זו ירושלים נחלה זו שילה רבי שמעון נאנט מנוחה קען ירושלים נחלה קען שילה ואומר זאת מנוחתו עדי עד פה אשב כי אויתיה עם שמיים אין פסוק נאנט נאנט אויף דיא שטאט ירושלים איז מיינ רהובונג אויף אייביג דא אין דיא שטאט ירושלים נועל איך ויצען ווארום איך האב ניא געגלוקט ואומר די בחר ה' בציון אזה למושב לו נאנט נאנט דער פסוק נאנט האט אויפגענויילט דיא שטאט ציון, ער האט געגלוקט דיא שטאט ציון זאל ויין אויפצונג פאר אים, נעהן מיר אז מנוחה מיינע קען ירושלים, פרעגט דיא גקרא בשלמא פסאן דאסר מנוחה זו שילה נאך דעם וואס נאנט אז מנוחה מיינע קען שילה היינו דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה איז רעכט וואס שמיים אין פסוק צווייא קאהל דער ווארט אל, ווייל מנוחה איז געוונדער אונג נחלה איז געוונדער אלא פסאן דאסר זו וזו שילה או זו וזו ירושלים אפער נאך דעם וואס נאנט אז מנוחה אונג נחלה מיינע קען שילה אפער מנוחה אונג נחלה מיינע קען ירושלים מנוחה ונחלה מנעי' ליה דארף נחלה, פאר וואס שמיים דער ווארט אל משיא בלייבט אקשאי, פרעגט דיא גקרא בשלמא פסאן דאסר זו וזו שילה נאך דעם וואס נאנט אז מנוחה אונג נחלה מיינע קען שילה, איז רעכט וואס קען רופט שילה מיט צווייא געקען מנוחה דנחו מכיבוש מנוחה רופט קען ווייל אין שילה האבין דיא יודין גערוהט פון איין געקען ארץ ישראל נחלה זו פלגו התם נחלות נחלה רופט קען ווייל דארט אין שילה האט קען געטיילט צו די יודין חלקים פון ארץ ישראל דכתיב ויחלק להם יהושע ויפל להם גורל בשילה על פי ה' ווארום עם שמיים אין פסוק יהושע האט צו מיינע ארץ ישראל צו די יודין אין שילה אונג ער האט גיווארפן גורל אויף דיא שטאט נועלעקע חלקים וייא זאלין געקען, דער גורל איז גיווען דורך נאנט אלא פסאן דאסר זו וזו שילה.

וּמִתּוֹמִים: (ד) גג של נכרים. רש"י: [i] בבב ע"ר. דסא
 ככל מקום שהוא שם עושה בהם ומקריבן. רש"י. לפי שלא היו
 ישראל עדיין ערים כדשון אכלו שם עמוקין כדבשון. ס"ח"מ
 [ח] נחיה. שנתקיימה קדושתו ומצדית' שלום. ופליה אמר
 הכינו ונחלתו לא יעזוב לפי שאמר בנחלתו דכריו שפסס כח
 וְנִתְּנָה לָהֶם

קדשים קדשים נאכלים
קלים בבל מקום: ו' בא
לא היה שם תקרה:
מלמען. ויריעות מלמען
קדשים קדשים נאכלים
וקדשים קלים ומעשר
ז' באו לנוב ולנבעון
קדשים נאכלים לפניהם
היה באו ירושלים.
חיתה [ת] נחלה. נאסרו בחמות ולא היה לה
קדשים קלים ומעשר שני לפניהם מן [י] הח
שהקדישו בשעת איסור הבמות והקריבו בשער

שם תקר' (ד) אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה
שני למי שכל י"ד שנה שהיו בגלות לא נתייבבו במעשרות
ומשם שילת דלמור (דברים יב) השמר לך פן תי
י' אתה מעלה. אבל אחת אוכל בכל מקום שהיא
י' אחת ובצנים חסר א' שהיה המושב שם. ונלקח
ובא לגבעון. וכל ימי טוב וגבעון היו (ש"ה וכל א'
יב' לא נבאם עד פתח אל המזמרה ואל הגמלה. ממונה
כדדי ליתן היתר לכמות בין זו לזו: קרשים קלים בכל
דכתיב (שם) לא תוכל לא לטבול בעשריך מעשר דגך וגזמך
הבארת מקום אף מעשר שני טעון בחלוקה מקום כזו
ח והיא היתה נחלה. האמורה בתורה כי לא אהיה

אָפּילו דער משכן איז גיווען קרשי קרשים נאכאָים
לפנים פון הקדשים נאָך הייליגע קרבנות וחסמאות
אשמות האט מען געמוזט עסין אין הויף פון
משכן קרשים מים גרינגע קרשים האט מען
גיבענעס עסין אין נאָך אַרץ ישראל: ו באו לשיח
אז דיא יודין וענען געקומען אין די שטאט שידה
נאָטרו חסות איז אסור גיטארין מקריב צו זיין
קרבנות אויף אַכמה לא היה שם הקרב דער משכן
האט קיין דאך געהאט, ער איז גיט גיווען צו
גידעקס פון אויבין מים ברעמער אַז בית ישראל
מקסן ורייטע מלפניו נאָר, ער איז גיווען אויף ווא
אשטוב, אונזען איז גיווען נעמעס פון שטיינער
אונ אויבין איז גיווען פלאכטעס ווא היה מניה
אונ דאס איז גיווען דיא רהנגע וואס עס שטייט
אין דיא תורה קרשי קרשים נאכאָים לפנים פון הקדשים
נאָך הייליגע קרבנות האט מען געמוזט עסין אין
הויף פון משכן קרשים מים ופסל שני בכל הרואה
גרינגע קרשים אונ מעשער שני האט מען גיבענעס
עסין אויף יעדער אַרם וואס פון אַרם האט מען
גיבענעס עקה די שטאט שידה: ז באו לטוב ויבצען
אז די יודין וענען געקומען אין די שטאט נוב
אונ אין די שטאט נבען חתרוי חסות האט מען
צוריק גיבענעס מקריב זיין קרבנות אויף אַכמה,
אָפּילו דער משכן איז גיווען קרשי קרשים נאכאָים

כדכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך. רש"י: (ה) וכלומר
דעיקר פרשת שמואל חזן על אותו שבדבר נאמר: (ו) ה"ס
כדכתיב דכל הענין זל אוחה ה' שיעש כרת מדבר בקדשים
הקדשים והקריבן בשעת איסור כמות ומפסוק ולא יוכחו ולהלן
מדבר בהקדשן בשעת היתר כמות. והקריבן בשעת איסור
כמות. וס' נאמר והכילום לה' מלוא עשה. ולא יוכחו עוד.
מלוא ל"ה. יכול יסא עטש כרת. תלמוד לומר זאת להס' וכו'. זאת להס' עטש עשה ול"ה ולא אחת להס' כרת:

הנחלה יאסרו הכמות: מן חרי אלו בעשה. דשמה
תכילו את עולותיכם. דמשמע אכל לא ככמה. ולא הכא
מכלל עשה עשה. אי נמי עשה והכילום לה'. ול"ה
דהשמר לך מן תעלה עולותיך. וכל מקום שנאמר השמר
מן ואל חינו אלא ל"ה:

הרי אלו בעשה ולא תעשה וחייבין עליהם כרת.
הקרישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת
איסור הבמות הרי אלו בעשה ולא תעשה ואין
חייבין עליהן כרת. הקרישן בשעת איסור
הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות. הרי אלו
בעשה. ואין בהן בל"ה: י אלו קדשים קרבינ במשכן.
למשכן. קרבנות תצבור קרבינ במשכן. וקרבנות היחיד בכמה. וקרבנות
היחיד שהוקדשו למשכן יקרבו במשכן ואם הקריבן בכמה פסור. מה
בין במת יחיד לבמת צבור סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב.

ואין אחת להס' (ו): הקרישן בשעת איסור הבמות.
מההוא שעתא קרינ כהו והכילום לה' וכיון
שהמתין עד שלא יכול לקיימו. נתקבל העשה על ידו.
אכל לאו וכרת ליכא. דלאהרה ועוש בשעת הקרבה
כתיבי והרי הותרו הכמות: י אלו קדשים קרבינ במשכן.
כנון בזמן הגלגל וטוב וגבטון. סהיה שם
משכן והיו הכמות מותרות. אלו קדשים לריבין להקריבן כמשכן ולא ככמה: קדשים. שסמך הקדשו למשכן ומאי
יורה קרבנות ככור: קרבנות יחיד. סתמן לכמה: וקרבנות יחיד שהוקדשו למשכן. שפירש בשעת הקדושן
על מנת להקריבן כמשכן: ואם הקריבן בכמה פסור. מאהרה ומעונס סהרי הותרו הכמות ומיהו אכיר לשטות
דכתיב מולא שפחך תשמור ועשית: במת צבור. גלגל וטוב וגבטון: סמיכה. דכתיב לפני ה' ומדן ואין סמיכה
ככמה: שחיטת צפון. דכתיב לפניה לפני ה' ואין לפני ככמה: ומתן סביב. שחיטת מתנות שכן ארבע דכתיב

צייט ווען מען האט גיט גיטאקט מקריב ויין
אויף אקבה תרי אלו בעשה ולא תעשה וחייבין עליהם כרת
האט מען עובר גיטען אויף אקבות עשה. אונ
אויף אלא. אונ עם קוקט כרת הקדשו בשעת היתר
במות אויב ער האט דיא קהמות געהייליגט ויין
נאלין ויין קרבנות. אין דער צייט וואס מען האט
גיטענט מקריב ויין אויף אקבה זענען ויין דאך
געהייליגט גיטאקט מען נאל ויין מקריב ויין
אויסער די ענדה אויף אקבה והקריבן בשעת איסור
במות אונ מען האט ויין מקריב גיטען אויסער
דיא ענדה. אין דער צייט ווען מען האט גיט
גיטאקט מקריב ויין אויף אקבה תרי אלו בעשה ולא
תעשה ואין חייבין עליהן כרת האט מען עובר גיטען
אויף אקבות עשה אונ אויף אלא. אונ עם קוקט
גיט כרת הקדשו בשעת איסור במות אויב ער האט
די קהמות געהייליגט ויין נאלין ויין קרבנות.
אין דער צייט וואס מען האט גיטאקט מקריב
ויין אויף אקבה זענען ויין דאך געהייליגט גיטאקט
מען נאל ויין מקריב ויין אויף דעם מנבח אין די
ענדה והקריבן בשעת היתר במות אונ מען האט ויין
מקריב גיטען אויסער די ענדה. אין דער צייט
ווען מען האט גיטענט מקריב ויין אויף אקבה
תרי אלו בעשה האט מען עובר גיטען אויף אקבות
עשה ואין בהם גיטאקט אונ אויף אלא האט מען
גיט עובר גיטען. אונ כרת קוקט געוויס גיט:
י אלו קדשים קרבינ במשכן דיא קרבנות האט מען
געמוזט מקריב ויין אין משכן. גיט אויף אקבה.
אפילו ווען מען האט גיטענט מקריב ויין אויף
אקבה קדשים שהוקדשו למשכן דיא קרבנות וואס
זענען געהייליגט גיטאקט מען נאל ויין מקריב

ויין אין משכן מוז מען ויין מקריב ויין אין משכן
קרבנות הצבור קריבין במשכן די קרבנות וואס מען
האט מקריב גיטען פאר אלע יודינס ווענין.
אפילו מען האט ויין גיט געהייליגט בפירוש
צום משכן. מוז מען ויין אויף מקריב ויין אין
משכן והקרבנות היחיד בנבחה אונ דיא קרבנות וואס
אקענטשט איין ויין מקריב פאר זיך. אויב ער האט
ויין גיט געהייליגט ער האט ארויס גיטענט בפירוש
אין הייליג דיא קהמה פאר אקרבן אויף דעם
תנאי מען נאל ויין מקריב ויין אין משכן צום
משכן. מען מען ויין מקריב ויין אויף אקבה
קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן אקער די קרבנות פון
אייגענעלע קענטשט וואס מען האט ויין
געהייליגט צום משכן ווען מען האט ויין
געהייליגט האט מען גיטאקט אין הייליג ויין
אויף דעם תנאי מען נאל ויין מקריב ויין אין
משכן. קריבן במשכן מוז מען ויין מקריב ויין אין
משכן וואס הקריבן בנבחה אונ אויב מען האט ויין
מקריב ווען אויף אקבה פסור איין מען פסור
מה בין במת יחיד ובמת צבור וואס איין דער חילוק פון
די בכה וואס איין קענטשט מאקט פאר זיך. ער
נאל אויף איר מקריב ויין ויגע קרבנות. אונ די
בכה וואס איין גיטאקט גיטאקט גיטאקט פאר אלע יודין
מען נאל מקריב ויין אויף דיא בכה קרבנות
פאר אלע יודינס ווענין דאס מיינט מען דעם
מנבח פון נוב אונ גבען אונ גלגל סמיכה דער
קרבן וואס מען איין אים מקריב אויף אמוכח.
דארף דער בעל הבית ארויף לייגן די הענט אויף
דעם קרבן ושחיטת צפון אונ מען דארף דעם קרבן
שעכטין אין צפון ויין ויין ויין אונ מען דארף
שחיטת

שילם מחסור זמן הוא וקא"ל משה לא תשון . גמ' : (ב) לרווחה
 דמלתא נקטי הכי ובלא"ה המ"ל דאימא מודה כי : (ג) בלא
 תעשה . אין הענין שחייב כרת ומלקות שזה לא יבא לעולם כי
 אבל הכונה שהלא הזה הוא חובה לכרת שאין לוקין עליו
 כר"מ : (ד) ומצורע . לשון רש"י ליג במתני' ובגמרא דקדשו
 למתני' במתני' : (ג) ערוב
 פירושים כתב דמ"ש נדכה
 לשון רש"י הוא ולדוידה בקודם
 שהקריבו מיירי . דהא מתקבלים
 בפנים נדכה קאמר וי"ש לאחר
 שהקריבו לשון הר"מ הוא . וקריב
 אלי להגיה בדכתיב הר"ב של"ל .
 ח"י לאחר כי ופירושו וי"ש נדכה
 לשמן . להכי מדקדק לשמן משום
 דלא לשמן אמרינן בגמרא דאמי
 אשם נמי הואיל ור"ה של לשמן
 בפנים ח"י ק' לפי הר"ס .

כבעלי מומין כהא קאמר' רבנן משום דמאיסי . אבל
 תורים וכני יונה דלא מאיסי אימא מודו ליה לר' שמעון
 ואי אשמועינן תורים וכני יונה משום דלא חזו ואדלו
 (ב) אבל בעלי מומין דחזו ואדלו אימא מודה להו ר"ש

פסור . ר' שמעון אומר הרי זה [ג] בלא
 תעשה . שהיה רבי שמעון אומר כל שהוא
 ראוי לבלא לאחר זמן . הרי זה בלא תעשה
 ואין בו כרת . וחכ"א כל שאין בו כרת . אין
 בו בלא תעשה : ג מחוסר זמן בין בנפול בין
 בבעליו איזה הוא מחוסר זמן בבעליו הוב
 והזבה (הנדה . ויולדת [ד] ומצורע) שהקריבו
 חטאתם ואשמם בחוץ פמורין ועולותיהן
 ושלמיהן בחוץ חייבין . המעלה מבשר חטאת .
 מבשר אשם . מבשר קדשי קרשים . מבשר קדשים קלים . ומותר העומר

לנדכה : ואשמם . כגמ' פריך זכ וזכה ויולדת כני אשם נינהו ומשני חני מנירה כדדיירי שהמלוע מביא אשם :
 ועולותיהן ושלמיהן . כגמרא פריך הני כני שלמים נינהו . ומשני חני נזיר כדדיירי שנייר מביא שלמים : בחוץ
 חייבים . שכן נתקבלות בפנים נדכה לשמן . לאחר שהקריב חטאתם (ג) והמלוע את אשמו : מבשר חטאת מבשר
 אשם וכו' . דכל הני נחללים לכהנים ואין קריבין לגבי מזבח ורחמנא אמר (ויקרא יז) אשר יעלה עולה זו זבח . מה
 עולה שהיא קריבה ע"ג מזבח חף כל שהוא קריב ע"ג מזבח : מבשר קדשי קרשים . ככשי עולת שהם שלמי זכור

דיא קאלב איז נאך גיט אלס זינען טאג אונ ער
 האט איר מקריב גינען אויסקער דיא ענדה פסור
 איז ער פסור רבי שמעון איסר הרי זה בלא תעשה רבי
 שמעון ואנא אז קען האט מקריב גינען אויסקער
 דיא ענדה אזוי אקאלב וואס איז נאך גיט אלס
 זינען טאג . אדער קען האט מקריב גינען אויסקער
 דיא ענדה אזוי אקאלב וואס קען האט היינט
 גינען אויסקער דיא ענדה אזוי אקאלב וואס קען
 האט היינט גינען אויסקער דיא ענדה אזוי אקאלב וואס קען
 אויף אלאו אדער רבי שמעון אפיר ווארום רבי שמעון
 האט גינען גיט אלאו וואס קען אפיר ווארום רבי שמעון
 וואס איז היינט פסול אונ שפעטער אדער קארגין
 נועם ער זיין קשר . אויב קען האט אים היינט
 מקריב גינען אויסקער דיא ענדה הרי זה בלא תעשה
 איז ער עובר אויף אלאו ואין בו כרת אונ כרת
 קוקט גיט אויף דעם מקריב זיין וחקמים אויפריס
 אונ דיא חקמים ואגין כל שאין בו כרת אין בו כרת
 תעשה אויב עס קוקט גיט כרת אויף דעם מקריב
 זיין איז קען אויף אלאו אויף גיט עובר : ג כחוסר
 זמן בין כנוס בין בבעליו אויב ער האט מקריב גינען
 אויסקער דיא ענדה אקאלב וואס איז נאך גיט
 אלס גינען זינען טאג . ודאס היינט . כחוסר זמן
 כנוס . דעם קרן פעלמ נאך די צייט קען נאך
 אים קענין מקריב זיין עס איז נאך גיט גינען די
 צייט פון דיא קאלב קען נאך איר מקריב זיין .
 אדער . כחוסר זמן בבעליו דעם בעל הבית
 פעלמ דיא צייט ער נאך קענין מקריב זיין דעם
 קרן עס איז נאך גיט גינען דיא צייט פון בעל
 הבית ער נאך מקריב זיין דעם קרן . איז קען
 פסור איהו הוא מחוסר זמן בבעליו וואס מיינט קען

עס איז נאך גיט גינען זינען צייט פון בעל הבית
 ער נאך מקריב זיין דעם קרן הני והנה אונ אדער
 אנה האבין מקריב גינען זינען קרן אויסקער
 דיא ענדה איידער זיין האבין אויס געצייקט
 זייערע זינען ריינע קען וואס זיין דאךפין נאך
 נאר גיט מקריב זיין אקאלב וואס קען האט היינט
 גינען האט מקריב גינען איר קרן אויסקער דיא
 ענדה איידער וואס האט אפגעצייקט אירע פעלציג
 קען זייערע אדער אפצורע שהקריבו חטאתם ואשם
 בחיז האט מקריב גינען זינען קרן ודעם
 חטאת אדער דעם אשם אויסקער די ענדה איידער
 ער האט אויסקעצייקט זינען זינען ריינע קען
 פסורין זינען זיין פסור פון כרת אונ פון קרן .
 ווייז ער קאר גיט מקריב זיין דיא קרן אונ
 די ענדה . אונ וואס קען קאר גיט מקריב זיין אין
 דיא ענדה . איז קען פסור אז קען איז מקריב
 אויסקער די ענדה זייערע וואס קען בחיז היינט אקאלב
 אז זיין האבין מקריב גינען זינען זייערע עולות
 ואדער אגזיר האט מקריב גינען זינען שלמים
 אויסקער דיא ענדה . פאר זייער צייט . זענען זיין
 חייב . ווייל אעלע אונ שלמים קענין זיין
 מקריב זיין אנדעם אפילו פאר זייער צייט כפלה
 אז ער איז מקריב אויסקער דיא ענדה מבשר חטאת
 דיא פלייש פון אחטאת מבשר אשם אדער ער איז
 מקריב אויסקער די ענדה דיא פלייש פון אשם
 מבשר קדשי קרשים אדער ער איז מקריב אויסקער
 די ענדה דיא פלייש פון די צייט שפעטין וואס
 קען איז מקריב שבויעות פאר שלמים מבשר קדשים
 קדשים אדער ער איז מקריב אויסקער דיא ענדה
 די פלייש פון גרינגע קדשים ופון שלמים . תורה .
 כבור . מעשר ויבקר היסר אדער ער איז מקריב

אויסקער